

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

Proben
der
Lateinischen Novellistik
des Mittelalters

Ausgewählt und mit Anmerkungen versehen

von

Dr. Jakob Ulrich

Professor an der Universität Zürich

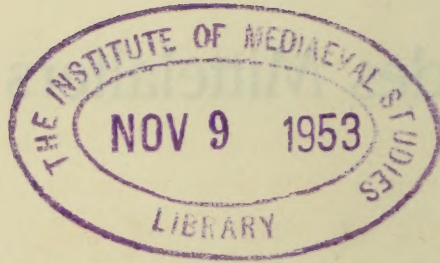
Tomey

Leipzig 1906

Rengersche Buchhandlung

Gebhardt & Wilisch.

18044

Vorwort.

Diese Sammlung bezweckt, von der lateinischen Novellistik des Mittelalters Proben zu geben, die eine Vorstellung von dem Reichtum dieser Literaturgattung sowie von der späteren Latinität zu vermitteln geeignet wären. Mit Absicht habe ich einige Stoffe doppelt oder mehrfach vorgeführt, z. B. Bester Freund, die Stücke, welche sich bei Adolf in Versen, bei Petrus Alphonsus in Prosa finden. Mit Verweisen habe ich nicht gekargt; ein Stoffverzeichnis ist beigelegt. Die Anmerkungen sollen in knapper Form den Anfänger mit den Hauptwerken auf diesem Gebiete, Dunlop, Benfey, Liebrecht, Oesterley, Köhler, Hertz, Clouston, Crane, Regnier (in seiner La Fontaine-Ausgabe), Bédier, Chauvin, vertraut machen; auf Anführung von Spezialuntersuchungen, und wenn sie noch so wichtig sind, wie Grisebach über die ungetreue Witwe, Knaak über die säugende Tochter ist absichtlich verzichtet worden.

Zürich, im Oktober 1905.

J. Ulrich.

Inhaltsverzeichnis.

Vorwort	
1. Schneekind	S. 1
2. Märchen	" 3
3. Paulus Diaconus	" 4
4. Theodulfus	" 5
5. Adolphus von Wien	" 5
6. Unibos	" 14
7. De Judeo in latrinam lapso	" 22
8. Bester Freund	" 22
9. Petri Alphonsi disciplina clericalis (P.)	" 23
10. Johannis de Capua Directorium vitae humanae (C.)	" 45
11. Historia de septem sapientibus (H.)	" 67
12. Dolopathos (D.)	" 97
13. Gesta Romanorum (G.)	" 114
14. Jacques de Vitry (J.)	" 153
15. Etienne de Bourbon (E.)	" 175
16. Die Sammlung von Tours (T.)	" 203
Anmerkungen	" 209
Stoffverzeichnis	" 215

1. Schneekind.

(Haupts Zeitschrift XIV, 472.)

I.

Advertite, omnes populi, ridiculum
et audite, quomodo
Suevum mulier, et ipse illam defraudarat.

II.

Constantio civis Suevulus trans equora
5 gazam portans navibus
domi coniugem lascivam nimis relinquebat.

III.

Vix remige tristis secat mare,
ecce subito orta tempestate
furit pelagus, certant flamina, tolluntur fluctus;
10 post multaque equora
vagum littore longinquo Nothus exponebat.

IV.

Cum interim domi vacaret conjunx,
mimi aderant iuvenes sequuntur,
quos et, immemor viri exulis, excepit gaudens.
15 atque nocte proxima
pregnans, filium iniustum fudit iusto die.

V.

Duobus volutis annis
exul dictus revertitur.
occurrit infida coniunx,
20 secum trahens puerulum.

datis osculis, maritus illi:
,de quo', inquit, ,puerum
istum habeas, dic, aut extrema patieris.

VI.

At illa maritum timens
25 dolos versat in omnia.
,mi', tandem, ,mi conjux' ait
,una vice in alpibus
nive sitiens extinxi sitim,
de quo ego gravida
30 istum puerum damnoso fetu heu gignebam.

VII.

Nam, languens amore tuo,
consurrexi diluculo
perrexique pedes nuda
per nives et frigora
35 atque maria rimabar mesta,
Si forte ventivola vela cernerem
aut frontem navis conspicerem.

VIII.

Anni post hec quinque transierunt aut plus,
et mercator vagus instauravit remos,
40 ratim quassam reficit,
vela alligat, et nivis natum duxit secum.

IX.

Transfretato mare, producebat natum
et pro arrabone mercatori tradens
centum libras accipit,
45 atque vendito infante dives revertitur.

X.

Ingressusque domum ad uxorem ait:
consolare, conjunx, consolare, cara!
natum tuum perdidit,
quem non ipsa tu me magis quidem dilexisti.

XI.

50 Tempestate orta, nos ventosus furor
in vadosas sirtes nimis fessos egit,
et nos omnes graviter
sol torret; at ille tuus natus liquescebat.

XII.

Sic perfidam Suevus coniugem deluserat,
55 sic fraus fraudem vicerat.
nam quem genuit nix, recte hunc sol liqueficit.

2. Märchen.

(Haupts Zeitschrift XIV, 471.)

I.

Mendosam quam cantilenam ago,
puerulis commentatam dabo,
quo modulos per mendaces risum
auditoribus ingentem ferant.

II.

5 Liberalis et decora
cuidam regi erat nata,
quam sub lege hujus modi
procis obponit querendam:

III.

,Si quis mentiendi gnarus
10 usque adeo instet fallendo,
dum cesaris ore fallax
predicitur, is ducat filiam'.

IV.

Quo audito, Suevus
nil moratus inquit:
15 raptis armis ego
cum venatum solus irem,
lepusculus inter feras

telo tactus occumbebat.
mox, effusis intestinis
20 caput avulsi cum cute cruda.

V.

Cumque cesum manu
levaretur caput,
lesa aure effunduntur
mellis modii centeni;
25 sauciaque auris tacta
totidem pisarum fudit,
quibus intra pellem strictis,
lepus ipso dum secatur
crepidine summa caude
30 kartam regiam latentem cepi,

VI.

Que servum te firmat esse meum.
,Mentitur', clamat rex, ,karta et tu'.
Sic rege deluso, Suevus
falsa gener regius est arte factus.

3. Paulus Diaconus.

Fabula de vitulo et ciconia.

(Poeta latini aevi carolini I, 64.)

Querebat merens matrem per prata vitellus:
Cruribus huic longis obvia venit avis,
Dicit: ,Io frater, cur tristis pectore mugis,
Vel cur turbatus florida rura teris?
5 Cui sic respondit: ,Soror, est jam tertia nunc lux,
Quod lac non tetigi et famulentus eo.
Verba refert ales: ,Ne cures talia, demens:
Nam quia non suxi tertius annus abit'.
Ad quam indignatus fertur dixisse vitellus:
10 ,Quo sis pasta cibo, en tua crura docent'.

4. Theodulfus.

De equo p̄rdito.

(Poetae latini aevi carolini I, 551.)

- Saepe dat ingenium quod vis conferre negabat,
Compos et arte est, qui viribus impos erat.
Ereptum furto castrensi in turbine quidam,
Accipe, qua miles arte recepit equum.
5 Orbus equo fit, preco ciet hac compita voce:
,Quisquis habet nostrum, reddere certet equum.
Sin alias, tanta faciam ratione coactus,
Quod noster Roma fecit in urbe pater'.
Res movet haec omnes, et equum fur sivit abire,
10 Dum sua vel populi damna pavenda timet.
Hunc herus ut reperit, gaudet potiturque reperto,
Gratanturque illi, quis metus ante fuit.
Inde rogant, quid equo fuerat facturus adempto,
Vel quid in urbe suus egerit ante pater.
15 ,Sella', ait, ,adjunctis collo revehendo lupatis
Sarcinulisque aliis ibat onustus inops.
Nil quod pungat habens, calcaria calce reportans
Olim eques, inde redit ad sua tecta pedes.
Hunc imitatus ego fecissem talia tristis,
20 Ni foret iste mihi, crede, repertus equus'.

5. Adolphus von Wien.

(Leyser, Historia 2008 ss.)

I.

- Coecus erat quidam, cui pulcra virago, reservans
Hanc puro pure, ne luat haec alias.
In curtis viridi resident hi cespite quondam
Luce. Petit mulier, robur adire pyri.
5 Vir favet, amplectens mox robur ubique lacertis;
Arbor adunca fuit, qua latuit juvenis.
Amplexatur eam, dans basia dulcia; terram
Incepit colere vomere cum proprio.
Audit vir strepitum; nam crebro carentia sensus
10 Unius, in reliquo, nosco, vigere solet.
,Heu miser', clamat; ,te laedit adulter ibidem!

- Conqueror hoc illi, qui dedit esse mihi'.
Tunc Deus omnipotens qui condidit omnia verbo,
Qui sua membra probat, vasc(u)la velut figulus,
15 Restituens aciem misero. Tonat illico: ‚Fallax
Femina! cur tanta fraude nocere cupis?
Heu mihi! quam fraude mulier mala varia sordet;
Integra jura thori non tenet illa viro.
Alterius segetes semper putat uberiores
20 Yo confinis ubera magna tenet.
Alterius thalamo mala credit inesse sapinum,
Quamvis sit spado nil valeatque thoro'.
Percipit illa virum, vultu respondet alacri:
‚Magna dedi medicis, non tibi cura fuit.
25 Ast, ubi lustra sua satis uda petebat Apollo
Candida splendescens Cynthia luce mera,
Tunc sopor irrepsit mea languida corpora, quaedam
Astitit, insonuit auribus illa meis:
Ludere cum juvene studeas in roboris alto;
30 Prisca viro dabitur lux cito, crede mihi.
Quod feci; dominus ideo tibi munera lucis
Contulit; idcirco munera redde mihi.
Addidit ille fidem mulieri, de prece cujus
Se sanum credit, mittit et omne nefas.
35 Esse solet nullum pejus muliere venenum;
Excolit hanc, adamat vir, tenet alter eam.

Fabula III.

- Vir vineta colit. Mulier putat hunc fore dudum
Vineticarum mox citat et juvenem.
Immanes dat opes ipsi; tandem petit illum,
40 Ut donet Veneris basia grata sibi.
Exercere jocos Veneris studet iste. Minerva
Hunc docuit mulier, quod bene placet eam.
Non sic in thalamo Saturnius Amphitruonis,
Nisus cum Venere puber ut iste fuit.
45 Temporis articulo luxum Venus anxiosa mellit;
Inde cicuta mala fellit eum subito.
Est jocus iste brevis, baratri quem crux grave pungit,
Atque rogi jugis mox adolebit eum.
Vermis edax, algor, pedor, pix, nox satanasque
Affligit Paridem non cum crucibus modicis.

- 55 Luce virum clara spolians Ramnusia pernix,
 Nam vitis fronde stringit eam graviter.
 O dea coeca nimis, o monstrum criminis alti,
 Nutris grande scelus justa premendo grave.
 Cur premis Heinricum, exaltando Neronem?
- 60 Cur moechum salvas hunc, spoliando virum
 Lumine quassato; dolor ingens anxerat illum.
 Vinetum linquit accelerando domum.
 Iste vibrat bifores, moechum lodice grabati
 Haec condit valvas pandit et illa viro.
- 65 Ipsius reditus causam quaesivit et ille
 Ordine rem referens, haec lacrimasque pluit.
 Haec astuta nimis Paridem salvare cupiscens
 Cogitat et fraudem reperit illa cito.
 ‚Proh dolor unius vereor quod laedere queat
- 70 Non modica peste lumen,‘ ait, ‚reliquum.
 Namque gregem totam corrumpit morbida balans;
 Sus linione sua foedat apros reliquos.
 Saepius audivi, quod verba beata vigerent
 Tantum, quod crudus ensis eum habeat.
- 75 His de pane caro Christi fit viteque sanguis;
 Placatur Deus hinc cogitur hincque Satan.
 Ergo tuum lumen sacrabo carmine dio
 Neve bonum maculet, junxerat osque suum.
 Taliter ut posset oculos concludere sponsi
- 80 Hinc oculum lambit, quaerit et ille fugam.
 Moecho salvato: ‚Nunc spero, Christo favente,
 Amplius haec acies non scrupuletur,‘ ait.
 ‚Nam sacris verbis sacravi pluribus illam,
 Quam salvare queat sidera clara polus.
- 85 Omnes istius fraudes audite, studentes
 Ne vos seducat femina nugigera.
 Thais amore caret, juveni non servat amorem;
 Fiscis bonis viget hic teque carente perit.

Fabula IV.

- Vir lucri cupidus longinquos currit ad Indos;
 Hic uxor casta vernat eratque pia.
- 90 Hanc socrui castae commisit et inde recedit;
 Haec Veneris ludo nequit egere diu.
 Caeruleam faciem Venus huic depinxit et ejus

- Exta Cupido nimis pallida torruerat.
 95 Mater eam timuit injusta peste gravari
 Quaerens: ,Cur pallor inficit hic faciem?
 Se captam referens nimium invenies peramorem.
 ,Cur hoc celasti, filia cara, mihi?
 Pro natis natura potens vigilare parentes
 100 Vult; genetrix natae convocat inde Parim.
 Invigilant epulis, Ceres servitque Lyaeus
 Ipsis et mensa fercula multa tulit.
 Hic Bachus saliit auro, sapit hic fera, piscis;
 Se fessos humeros mensa tenere docet.
 105 Junctus cum Cerere vult luxuriare Lyaeus;
 Ut generet Venerem utitur ille nimis.
 Abra citatur. Adest; facit illis nobile stratum.
 Hoc Citharea citat adque jocos teneros.
 Indulgent Veneri. Misit Fortuna maritum
 110 Ad tectum proprium, quo sua sponsa fuit.
 Hic tonat; haec surgit et postae repagula laxat;
 Non anus astuta condere quit Paridem.
 Cogitat et reperit artem; dat ei pugionem,
 Ipsi: Staque tacens atque tene gladium.
 115 Terruit iste tacens sponsum, dum quaeritat: is sit
 Adest cum gladio. Socrus ait subito:
 Quidam stratilates conantes hunc dare morti
 A nobis ideo quaesiit auxilium.
 Hos horrebat ad nos: tenet hic idcirco mucronem.
 120 Quare vir grates contulit huic vetulae
 Nescius hic fraudis: ,Sit, socrus, tibi gratia magna,
 Sic tibi dat laudes primipotentis apex.
 Quisque probus debet fratri conferre juvamen;
 Nam qui juvare potest, non facit, is perimit.
 125 Gratulor in domino Jesu. Pariter residere
 Nos decet et munus reddere grande deo'.
 Audi, qua fraude decepit femina sponsum!
 Heu, quot adhuc regnant qualibet urbe pares!

Fabula V.

- Gaudia vir justus conans praefata mereri,
 130 Dulce solum patriae deserit atque thorum.
 Pro venia remeat ad sancti limina Petri;
 Huic matrona fuit sobria, pulcra nimis.

- Lacteus huic vultus et est nivis aemula, dentes
Sunt nivei; facies huic ut Apollo cluit.
- 135 Cum bella facie Citharea gerit mala bella;
Vincitur ipsa Venus a facie rosea.
Uni subjecto tribuens natura pudorem
Cum forma, quamvis rara sit illa seges,
Raro pudicitia animi, forma sunt in eodem
- 140 Subjecto; Thaïs effugat Andromedam.
Helena Penelopes mallet cito tollere sedem;
Illius in solio collocat et Venerem.
Ista die quadam confines ivit ad aedes;
Cernitur a quodam pubere sponsa proba.
- 145 Sauciat istius cor et renes pulcra virago;
Hujus languere coepit amore Paris.
Xenia multa Paris castae legat mulieri,
Ut per dona sua flectere possit eam.
Nam regum corda flectuntur munere; Petri
- 150 Sedes precanti munere dat veniam.
Datque potestatem, dat honorem, pontificatum;
Judicis excoecat lumina gaza potens.
Calcat virtutem, sublimat et illa scelestum,
Dat genus et mores, decipit illa probos.
- 155 Parvos cum magno sectantur munera: Proh! proh!
Cum sacramentis venditur ipse Deus.
Scindere mucro nequit adamantem, munere moechus
Non potuit sobriam flectere quoque modo.
Ignitis jaculis Venus hujus viscera torret;
- 160 Sic degit miser hic, pallor obit faciem.
Daemonis adjutrix anus hunc decumbere cernit;
Pallida sint ora cur nimis, illa rogat.
Huic narrare pudet. Instat magis et petit illa,
Ut morbi vulnus insinuetur ei.
- 165 ,Vulnera nemo potest medicina clausa mederi;
Sanat aperta bene vulnera docta manus.'
Huic: vetulaeque: ,gravi se, dicit, mulieris amore
Captum tam graviter, vivere quod nequeat.'
,Gaude; sis hilaris,' ait isti daemone pejor
- 170 Femina, namque facit, quod Satanas refugit.
Femina nequitia vincit genus omne baratri;
Pejor sub coelo bestia nulla manet.
,Esto securus, istius amore potiri;

- Arte mea volo concito, crede mihi.
 175 Per triduum tu nulla cani dones alimenta,
 Isti jejuno cepae ferens acidum.
 Esuriens canis est, illud quamvis sit amarum,
 Escas insipidas esse facitque fames.
 Consumta cepa facies canis imbre madescit,
 180 Quaerit anus sponsam, quam Paris hic adamat.
 Sponsa canis videt faciem, cernit lacrimarum
 Fontem. Tunc quaerit: ‚Cur gemit illa canis?‘
 Ebria respondit anus isti: ‚Daemonis arte
 Haec mea nata fuit pulcra, pudica nimis.
 185 Quam juvenis pulcher nimium dilexit amore,
 Flectere muneribus hanc nequiensve minis.
 Hoc dolet alma Cypris. Hammonis poplite flexo
 Auribus insonuit cum lacrimis precibus,
 Ut contemptricem Veneris stimulet cruce dira,
 190 Ne reliquae temnant ejus opus velut haec.
 Cum iudex sontis non vult punire reatum,
 Semita peccandi tunc dabitur miseris.
 Assolet unius scelerum terrere ministros
 Passio, poenarum labis iterque serat.
 195 Astrorum censor hoc pensans idola natae
 Attribuitque canis; ergo madet lacrymis‘.
 Istis auditis singultat femina casta;
 Conscia mens sceleris crebro pavere solet.
 Se queritur vetulae, sprevisse Cupidinis arcus:
 200 ‚O quam grande nefas hoc‘, ait, ‚est‘, vetula!
 ‚Consilium sanum contemnit nemo disertus;
 Ergo meum rectum percipe consilium.
 Antidotum gratum tibi spero referre, favente
 Plasmatore pio, qui dedit esse mihi.
 205 Fac moechi velle, tu ne mutabere formam
 In canis, ut proles est mea versa Jove.
 Haec decepta dolis jussis mulieris obedit,
 Ne sibi donetur effigies catuli;
 Namque suam quisque vult defensare salutem,
 210 Ut Natura dedit hominibusque feris.
 Quaerit anus puerum, quem flamma perussit amoris;
 Hunc ducit meretrix pessima, junxit eos.
 Stagnis non aliqua lethaeis bestia tantis
 Venit, plena dolis femina prava velut.

215 Luciferi turma cui nequit fraude nocere,
Hunc mulier fallit vulpide fraude sua.

Fabula VI.

Callidus alter erat juvenis, nitens abolere
Uxoris fraudes. Hunc sapiens docuit,
Ut strueret sublime sibi conclave petrinum,
220 Unum posticum conderet huicque forum.
Iste, velut doctus sapientis concomitatus
Consilium credit pellere posse dolos.
Quando deseruit ob causam limina lucri,
Cum ferro solido clauserat ipse fores,
225 Ne queat exire mulier. Stetit ante fenestram
Et transire videt egregium juvenem.
Num sciat interius visus, venator amoris,
In mundo quicquid ipse videt cluere?
Exterius dum pulcra videt, movet interiora
230 Cordis, sic dominum fallit et ipse suum.
Pagina sacra refert: ‚Atrox mors saepe fenestras
Per patulas intrat; non reseres ideo‘.
Hinc juvenis nimium mulieris viscera torquet;
Ignitis faculis fluctuat atque dolet.
235 Volvit et ingenio, qua sponsum fallere fraude
Haec queat [et] juveni basia grata dare.
Quoque diem pensat et statim reperit artem,
Qua valuit proprium fallere fraude virum.
Sub cervicali vir claves nocte recondit
240 Omni; dat huic munera grata meri,
Ut faciant sumta bene dormire maritum.
Suffulsi recreat languida membra sopor.
Absque modo sumtus Bacchus nocet accipienti,
Sed sumtus modice dat melius sapere.
245 Plena dolo mulier mox dormitante marito
Surrexit, claves abstulit inde viro;
Clam reserans postes, quem dilexit petit illum;
Velle suo nacto cursitat illa domum.
Vir secum pensat: ‚Haec ad quid donat hia[n]ti‘
250 Munera tanta tibi? Forte Cypris citat hanc.
In quadam nocte se plenum munere Bacchi
Finxerat et somni; surgit et illa thoro
Exercere jocos gliscens Veneris, velut ante.

- Vir surgens postes claudit et illa redit.
255 Hic clamat vel ignorans: ;Quis cursitat illic?‘
Femina respondit: ,Sponse, precor, veniam.
Parce, precor; resera seram, ne me gravis algor
Consumat penitus et moriar borea.
Cum se peccator dicit peccasse, meretur,
260 Ut a summo patre detur ei venia.
In cruce vispilio veniam quaesivit, et ille
Contulit huic orbem qui regit atque polum.
Quando scelus sceleri veniam dederit, metet aequa
Lance Deo veniam; pagina sacra sic fert.
265 Ergo mihi parce, tibi quod parcat Deus ipse,
Et donet meritum, quod sine fine viget.
Aspris ut iste suam verbis ejus serat aurem,
Ejus cognatis ista referre volens,
Addidit ista minas huic; se saltare minatur
270 In fundum putei, ni reseret bifores.
Vir reserare negans, statim videt illa chimera
Immanem caudem; projicit in puteum.
Ingens ruptura lapidis quoque terruit illum
Et dolet in flumen hanc cecidisse putans.
275 Currens veloci depessulat ostia cursu,
Hanc salvare volens cum patulis situlis.
Haec tigris currit, ut postes possit adire
Has patulas; fallit taliter illa virum.
Obice consolidat valvam. Petit hic. Serat aures
280 Haec sponsa; probra cum salibusque dedit.
Sed postquam Phoebus madidum caput egerit undis
Flammivomo jubare coepit obire solum,
Et sellam rubeo proprius convexit Eoo,
Cum palmis dominam somniferamque fugat:
285 Concitat affines haec accusatque maritum,
Dicens: ,Iste meus fornice nocte latet.
Deserit ipse thorum stygium quaerendo lupanar
Nocte‘, suumque nefas alligat illa viro.
Affines hujus tunc corripuere maritum
290 Pro tanto scelere; casta putatur ea.
Heu vitium regnat, virtus pessundatur alma;
Nulla fides justo jam datur, imo malo.
Calcatur virtus, scelus mundo dominatur,
Justi judicii linea namque perit.

Fabula VII.

- 295 Vir quidam senex capiens in nocte soporem
Cum muliere sua credit adesse Parim.
Clamitat: ,O mulier, mihi moechus adesse videtur'.
Haec ait: ,In somno par mihi forma paret'.
Percipit hunc iterum; palmis palpavit et hujus
300 In tellure fore senserat hic aratrum.
Exultans dixit: ,I, fer mihi, sponsa, lucernam'.
Se laesam dicit haec fore peste gravi.
Hunc huic committit quaerens incendere lumen;
Haec subito surgens hic vitulumque locat.
305 Vir venit et reperit vitulum quaerens ubi moechus
Sit; mulier verbis increpat hunc acribus.
Affines mane mulier sibi convocat omnes
Dicens: vir pareret scandala crebra sibi.
Tunc vix eam nimium precibus rogavit amicus,
310 Ut donet veniam, parcere curet ei.
,Do veniam tibi vix', ait haec, ,de crimine tanto;
Si te poeniteat, do sceleris veniam.
Nam quicumque petit veniam lacrimis, sibi danda
Est, ut sanctorum testifacatur apex'.

Fabula VIII.

- 315 Omnes audite! Referam mirabile quoddam
De quodam juvene, quem Venus angarians.
Huic pater affectans legis sociare cubile,
Ne lenae possent illaqueare probum.
Nam fervere lena, vagari, turpia fari
320 Saepe facit juvenes, utpote crebro liquet.
Luxuriae natus incensus putris amore
Et voluit binos semper habere thoros.
Huic pater: ,O nate, tu noli spernere sanum
Consilium patris; sufficit una tibi.
325 Semper vult duplex stultus habere grabatum;
Se credit posse multa juventa rudis.
Convictus tandem precibus patris, inquit, in uno
Esse thoro cupio temporis articulo.
A patre pulcra nimis nato virgo sociatur,
330 Quam satiare nequit viribus ille suis.
Ejus equus fessus. Jubet haec complere diaetam;
Ille labore, licet, lassus inersque piger.

Anno completo cadit in foveam lupus atrox;
 Assunt rusticuli, de nece sunt queruli.
 335 Hi dicunt: laqueo; quidam: flamma perimendum
 Esse lupum; tumulis hi tumulare volunt.
 Hic dicit, poenam se nosse magis truculentam,
 Qui petiit duplicem semper inire thorum.
 Consulit, ut mulier mala statim, quae solet omni
 340 Dolo esse plena, pro nece detur ei.
 Legitimam crudam crucibus facis graviorem
 Esse refert; ,credat quilibet ista mihi.
 Poena necis transit. Haec crude semper adurit
 Cor sponsi: fraude qualibet illa nocet'.
 345 Quaeritur inde lupus, si gliscat ducere sponsam,
 Ut possit vitam continuare suam.
 Nec mora. Raptor eis fertur responsa dedisse
 Talia: se nolle ducere legitimam.
 Nexibus uxoris nullam servat microcosmus
 350 Majorem poenam, credite ruricolae.
 Carius insignem mortem necis volo ferre,
 Quam cruce perpetua cum muliere lui.
 Femina prava nece scio quod praeponderat omni;
 Mors transit subito, femina crebro nocet.
 355 Femina lethale virus serit atque plagas net,
 Cum quibus irretit corda Paris stolidi.

6. Unibos.

(Lateinische Gedichte, herausgegeben von J. Grimm und I. A. Schmeller p. 354.)

Rebus conspectis seculi non satiantur oculi;
 Aures sunt in hominibus amicae novitatibus.
 Ad mensam magni principis est rumor Uniusbovis.
 Praesentatur ut fabula per verba jocularia.
 5 Fiunt cibus convivium, sed verbis exercitia.
 In personarum dramate Uno cantemus de bove.
 Natis natus ridiculis est rusticus de rusticis.
 Natura fecit hominem, sed fortuna mirabilem.
 Gravis fati commercio boves emit pauper homo;
 10 Sub exemplis agricola terram laborat scindere.
 Eventus per horribiles nunquam ducit duos boves,
 Nec simul pungit stimulo nec uno ponit sub jugo.

- Frustra fortunam vincere sua certat pauperie;
 Duro fatorum stamine boves perdit assidue.
 15 Sequax Unius fit bovis excoariatis reliquis
 A vicinis deluditur: Unusbos miser dicitur.
 Tristis sors mugientium bovem rapit novissimum;
 Jam res minor fit elegi egestate vocabuli.
 Exinanito nomine, evacuato bostare
 20 Tergus disponit vendere denudato cadavere.
 Corpus linquit quadrivio sumpto bovis amphibalo;
 Super jumentu sellulam ponit vitae fiduciam.
 Ad forum postliminii bovis fert pellem mortui;
 Non tardat se per semitas, dum festinat ad nundinas.
 25 Sed ut intrat emporium, facit venale corium,
 Quod putat magni pretii sicut decorem pallii.
 Participes commercii capacitatem corii
 Pedum mensurant terminis sutorum testimoniis.
 Unibovem nullus juvat, solus pellem magnificat;
 30 Pro nummis octo tunicam bovis largitur sordidam.
 Post expletum commercium ascendit jumentum suum,
 Distento ventre turgidum retrorsum vertendo gradum.
 Unum habens argenteum intrat lucum frondiferum,
 Qui dum ventris purgat limum nummatum trahit meritum.
 35 Anum dum certat tergere, herbam festinat rumpere,
 Sed herbam vellens repperit quod gens avara diligit.
 De nummis tres sextarios mox offendit absconditos,
 Quos in flaccenti sacco ponit mox facto turgido.
 Super jumentum concitus totis imponit viribus
 40 Casu repertas vir opes, ad paternas redit lares.
 Reversus saccum disligat, infantem stultus advocat,
 Quem mittit pro sextario praepositi justissimo.
 Quaerit puer sextarium, praepositus officium,
 Pandit puer negotium nimis simplex argenteum.
 45 Largitur vas praepositus infanti donans ocius;
 Unibovem pauperrimum stupet factum ditissimum.
 Post tergum vadit pueri ferentis lancem tritici;
 Massam videt argenteam, fumosam dum lustrat domam.
 Nummorum visis montibus dicit complosis manibus:
 50 ,Hujus egeni gaudium est furtum, non commercium.
 Non est in musac caesarum nec corbanan pontificum
 Argenti tantum pretium, quantum tegit tugurium.'
 Irritatus praeposito respondet valde livido:

- ,Non est hoc furtum noctium, sed corii commercium.
 55 Post hujus regni terminum sollempne fit emporium,
 Dum data bovis tunica argenti ridet copia.
 Non est mercatum simile sicut de bovis tergo;
 Exemplum de me paupere si vis tenere suscipe.
 Post haec ministri publico conveniunt in trivio:
 60 Villae major, praepositus, templi sacerdos inclitus.
 Oeconomus attonitus suis refert comitibus
 Famam novi commercii, unius quaestum corii.
 Tunc gavisus praepositus factus tantis rumoribus
 Profunda dat suspiria, cum pompa dicens talia:
 65 ,Vobis dicam miraculum, revelabo prodigium,
 Aperiam consilium celandum saluberrimum.
 Si vultis esse divites, si fortunati, comites,
 Quae sum facturus facile sequenda nunc perpendite.
 A nostris tabernaculis omnis fortuna sterilis
 70 Discedet per commercium commerciorum maximum.
 Est mercandi felicitas, quam transmisit divinitas,
 De vitulorum coriis, de vitularum spoliis.
 Hic noster pauper Unibos habet multos denarios,
 Quos non mensurat numero, sed ferrato sextario.
 75 Est fortunatus subito unius pellis pretio,
 Quam vendidit in proximo eventu felicissimo.
 Non est opus, sub imbribus arare nobis amplius,
 Si probatis una die locupletem de paupere.
 Sed quod narro commercium occultum sit per triduum.
 80 Si trapezetae saperent, argentum numquam tunderent.
 Est facta demonstratio commercii de commodo;
 Fiat deliberatio, quid nobis sit in animo.
 Ad haec suspirans presbyter prior respondit impiger,
 Plenus novae laetitiae plus quam possit ostendere:
 85 Si imitaretur Unibovem, ,uxor quam duxi nobilem,
 Pro tanti lucri spe bona mox careret pellicula.
 Mox major villae tertius, habendi cui non est modus,
 Quae concepit ex fabula eructavit prodigia:
 ,Per istum juro baculum, per corpus hoc perspicuum,
 90 Si ruminant diluculo mei boves in stabulo.
 Dextras furtivo foedere vicissim certant tangere,
 Ut clam boves excerebrent, interfectos excoriant.
 Firmati per stultiam procedunt ad insaniam;
 Mactant boves crudeliter, excoriantes acriter.

- 95 Suspendunt carnes trabibus, pelles laxant in curribus;
 Quietae noctis tempore petunt mercatum transfugae.
 Plaustra pelles vehentia locant sub arrogantia
 In mercali confinio inani pleni somnio.
 Respectum per silentia vibrant per fori stadia;
- 100 Interpretari sub prece sperant a multitudine.
 Vulgus transit, vulgus redit, nullus sub cura consulit;
 Non est qui quaerat cupide commercium de tergore.
 Post intervalla temporum major, tenendo stimulum,
 Clamat in rauco gutture: ‚Quis vult has pelles emere?‘
- 105 Assunt sutores sordidi, quibus sunt septem solidi,
 Quibus placet coemptio uno signato corio.
 Dicit sutor: ‚Quantum dabo hoc pro bovino corio?‘
 Respondit major subito: ‚Tres libras da continuo‘.
 Sutor inquit: ‚Es ebrius‘. Major ait: ‚Sum fatuus;‘
- 110 De tribus libris minimum non dimittam denarium‘.
 Tunc infit sutor setifer: ‚Sic dicis joculariter‘.
 E contra major somnifer tres libras clamat firmiter.
 Vulgaris ammiratio sonoro mox fit in foro.
 Est vulgus in spectaculis relictis mercimoniis.
- 115 Ira commotus presbyter majori dicit duriter:
 ‚Insulse, nescis vendere quod praesentas hic publice.
 Hac hasta discerno meum trium librarum corium;
 Solve, sutor, marsuppium; audisti fixim numerum‘.
 Quam mensuram commercii profert sensus presbyteri,
- 120 Sutor subinfert: ‚Stultior non est in terra venditor.
 De qua sint hi provincia, dicant tres in praesentia
 Qui putant boum tergora divitiarum maxima.
 Decem nummorum corium ad magnum levant pretium.
 Nudis plantis incedite, hujus coloni patriae‘.
- 125 Alternat ex obprobriis utraque pars sub jurgiis,
 Sutorum conegratio irato crescit animo.
 Ducuntur a lictoribus, praesentantur iudicibus,
 Venduntur exactoribus, corripiuntur legibus.
 Reddunt per vadimonium conventionem tergorum,
- 130 Quam posuerunt in foro Unibovis consilio.
 Persolvunt legis debita, revertuntur ad propria,
 Exhaustis in marsuppiis otiosis in curriculum.
 Denudati pecunia, armati tres moestitia
 Conantur interficere Unibovem meridie.
- 135 Infra coeli tentoria non sunt audita talia,

- Quae perpetravit Unibos, ut sedaret stultissimos.
 Versutus miles reddidit, ut tres iratos respicit,
 Insaniam prudentia; respondent per ludibria.
 Mori dum tremens aestimat, occasionem simulat
 140 Mortem pingens in conjuge tincta suillo sanguine.
 Uxor dolosi sub dolo strata jacet tugurio,
 Quasi sit vere mortua occisi sponsi dextera.
 Cadaver foedum sanguine corpus apparet feminae.
 Crudeles mansuescere incipiunt pro crimine.
 145 Qui venerant occidere, certant percussam plangere
 Increpantes Unibovem, flendo mactatam conjugem.
 Simul dicunt ferociter: ,Heus, insensate compater,
 Qua causa tu durissima perpetrasti facinora?
 Confusionis trux faber nos seduxisti nequiter,
 150 Ut mercatum probavimus, mortem tuam tractavimus.
 Magnum damnum, stultissime, adquisisti de conjuge.
 Non est culpa mediocris vitam fugasse conjugis'.
 Inquit securus unibos magis seducens tres viros:
 Mirabile flagitium perpetravi per gladium.
 155 Si mecum pacem facitis, si cordis iram rumpitis,
 Vivam cito videbitis interfectam quam cernitis.
 ,Fiat, fiat' hilariter dicunt seducti pariter;
 ,Repellimus a pectore testes inimicitiae'.
 Dum sic perpendit Unibos loqui tres adversarios,
 160 Ad cistam currit ligneam, sumens salignam bucinam.
 Lustrat cadaver conjugis sub testibus erroneis,
 Bis lustrat, saepe bucinat, horam surgendi praedicat.
 Lustratione tertia, tanquam virtute mistica,
 Dum nomen sponsae nominat, quiescentem resuscitat.
 165 Exurgens uxor impetu atast deformis habitu,
 Jubetur ab Unibove, ut se mundet a sanguine.
 Confestim lota facie induta meliuscule
 Apparet speciosior, vultu mundato pulchrior.
 Seducti per Unibovem mirantur pulchritudinem
 170 Resuscitae feminae, stupentes illam plaudere.
 Dicunt suppressis vocibus: ,Nunquam tam pulchram
 Istius formam feminae, quae surrexit in hac die. [vidimus
 Ante mortem turpis fuit, de morte pulchra rediit;
 Felix mors quae pulchrificat — — — — —
 175 Quam felix sonus bucinae, qua renovantur vetulae.
 Sponsae nostrae decrepitae pro multo fiunt tempore.

- Si nos divina gratia honoraret hac bucina,
 Occideremus conjuges prae rugis execrabiles.
 Precemur Unibovem, ut nobis praestet ad vicem
 180 Vel ut vendat hanc bucinam, quae turpem tollit maculam.
 Tubam certemus emere, ut sponsas interficere
 Uno possimus tempore ornandas pulchritudine.
 Cum resonabit bucina, fugabitur mors aspera,
 Sicut in hoc probavimus examine, quod vidimus.
 185 Facturi sumus alteras de redivivis nuptias,
 Offeramus pecuniam, ut nobis vendat bucinam.
 Oblato magno munere tubam merentur emere.
 Post comparatam bucinam vertuntur in insaniam.
 Duobus dicit presbyter: ,Oro, precor sollempniter,
 190 Ut primus interficiam sponsam mihi carissimam.
 En, praestetur gratissima mihi vitalis bucina.
 Minorabo per jugulum presbyterissae senium.
 Post me secundus bucinam assumet saluberrimam,
 Qui prior suam feminam occidet sicut vitulam.
 195 Petitiones annuunt sacerdotis, quem diligunt,
 Ut occidat, ut jugulet, ut occisam resuscitet.
 It sacerdos cum bucina armatus ex insania,
 Moriturae dat basia stricta coma feminea.
 Cultellum monstrat presbyter, ridendo dicit mulier:
 200 ,Quid vultis, care, facere? Nolite dure facere'.
 Sacerdos ait letifer: ,Te jugulabo dulciter;
 In juvenili corpore resurges voce bucinæ'.
 Solum ,vae!' clamat femina, percussa jacet mortua.
 Stultus pater familias exclamat: ,deo gratias'.
 205 Apponit ori bucinam, sufflat per arrogantiam.
 Dum ter jacentem circuit, obscoenis verbis arguit.
 ,O simulatrix callida, surge, dolosa simia!
 Petulca sicut asina, leva caput de bucina!'
 Auditis his clamoribus amens suam praepositus
 210 Festinat interficere sub spe vitalis bucinæ.
 Ad orbatum presbyterum venit post homicidium,
 Ut sibi praestet bucinam, qua suscitaret praepositam.
 Tandem recepta bucina sacerdotem de femina
 Interrogat jam mortua, si surrexit juvencula.
 215 Interroganti dicitur: ,Hecate non videbitur,
 Donec limen ecclesiae tua petet cum conjuge'.
 Sponsaecida praepositus privatus mentis sensibus

- Ad domum portat propriam seductionis bucinam.
 Nunquam sacerdos alius moestis tubae mugitibus
 220 Bucinavit profundius quam fatuus praepositus.
 Quantum tubae concavitas, tantum prodest ventositas.
 Ut revixit presbytera, sic surrexit praeposita.
 Major villae non est minor in reatu, si tardior,
 Qui sponsae vitae dissipat, qui bucinat, non suscitatur.
 225 Tres gebulae, tres mortuae praesentantur ecclesiae,
 Orto tristi diluculo cum lugubri spectaculo.
 Sponsorum sub insania infossantur cadavera,
 Tres occultantur conjuges per threnos lamentabiles.
 Discendentes a tumultis in profundis suspiriis
 230 Tres susurrant ad invicem: Occidamus Unibovem,
 Qui gazas nostras sustulit, suis verbis nos tradidit,
 Dum dixit juvenescere anus mugitu bucinæ.
 Auctor tantæ periculi a nobis possit conteri;
 Ejus invadat verticem amara mors ignobilem'.
 235 Mentis commoti fluctibus ad arma currunt protinus,
 Artificem versutiae occisuri durissime.
 Calliditas Unibovis plena multis ingeniis
 Superavit jactantiam trium virorum fervidam.
 Ad suos currit Unibos, quondam pauper, denarios;
 240 Massam de nummis accipit, armatos hostes decipit.
 Equam trahit de stabulo, caudam levat plus solito,
 In naturae foramine nummos certat immergere.
 In medio tugurio equae formatur statio
 Moxque jumento candidum expandit unum linteum.
 245 In foribus tugurii adsunt tres adversarii.
 Dum minantur Unibovem, causam vident mirabilem.
 Tres stant in domus limine volentes interficere
 Unibovem, sed non valent, de novo facto dum stupent,
 Observantis officium Unibovis argenteum:
 250 Qui costas equae dum fricat, partum nummorum provocat.
 Exclamant: ,Quid est, Unibos, quod jumentum denarios
 Aperte tibi parturit? Miram causam nobis parit'.
 Cautè respondit Unibos: ,Videtis hos denarios?
 Fundit nummos hujus equae venter pro vili stercore.
 255 Per noctes equa singulas tales jactat pecunias;
 Ops regina pecuniae ani sedet foramine.
 Repente visis talibus, auditis his sermonibus,
 Hostes iram reiciunt, Unibovi sic inquam:

- ,Si de fortuna gaudeas, vende nobis hoc animal.
 260 Deponemus tres odium, si comparamus turgidum.
 Vestitus technis Unibos ad tres hoc dicit socios:
 ,Non est hanc dare facile genitricem pecuniae.
 Hujus sub pelle bestiae arca latet laetitia.
 Non est haec vilis bestia, quae tanta parit munera'.
 265 ,Si de tua substantia tua laetetur anima',
 Illi dicunt, ,carissime, ne differas hanc vendere'.
 Versipellis Unibos ad brutos dicit tres viros:
 ,Jumentum vendam nobile, sed non pro parvo munere.
 Vos vidistis, quid peperit, cognoscitis quid hic pluit;
 270 Si nummorum latibulum vultis, conferte pretium;
 Sed ut sitis benivoli, conferte libras quindecim.
 Plures in brevi tempore libras reddet pro stercore'.
 Tres illi libras quindecim ut persolvunt Unibovi,
 Equum ducunt ligamine custodientes cupide.
 275 Festinus inquit presbiter: ,Audite me, sicut decet;
 Jumentum volo ducere ad stabulum domus meae.
 Quia primus ecclesia, sum primus in custodia;
 Diluculo recolligam, quam donavi pecuniam.
 Sit prima nox presbiteri, secunda sit praepositi,
 280 Majoris nox sit tertia sub aequitatis trutina'.
 ,Fiat', dixit praepositus, ,sit', dicit major tertius;
 ,Haec est nostra concordia sub miti patientia'.
 Equam procurat presbiter dans hordeum celeriter;
 Per nocturnas vigiliis equae praebet auriculas.
 285 Facto tamen diluculo sacerdos a praesepio
 Commumen trahit bestiam, ut deponat pecuniam.
 Illa putans ad aratrum deduci sibi cognitum,
 Sub cauda laxat squibulas, sicut solet, foedissimas.
 Dum stercoris quassatio auditur a presbitero,
 290 Nummos putat procedere ex alvo brutae bestiae.
 Clamat sacerdos: ,Pueri, abscedite, domestici;
 Solus meam recolligam, quam donavi pecuniam'.
 Cum sacerdos scrutinium per fimum facit foetidum,
 Unum minutum repperit, quod festinanter accipit.
 295 Jumentum, cum sex mensium olim fuisset parvulum,
 Vulnus suscepit stipite ani tenelli limine.
 Ibi minutum substitit, in cicatrice latuit,
 Equa cum nummos reddidit, quos Unibos subintulit.
 Illa scrobs illi vulneris inveniendi profuit,

- 300 Dum commovit pecuniam in clinus hordeaceam.
 Est vulgare proverbium: ‚Quod non prosit, non est
 Ani laesi molestia presbitero dat gaudia. [malum‘.
 Praepositi per studium sacerdotis petit domum,
 Ructatricem pecuniae certam mane requirere.
- 305 ‚Jumentum praesta, presbiter; ex una nocte locuples
 Manebis omni tempore nummorum multitudine‘.
 ‚Dedam equam, praeposite‘, dicit sacerdos lepide,
 ‚Intempestive reddere equam me cogis hodie.
 Aurorae gallicinio exierunt ab utero
- 310 Male cocti denarii recentes hordeacei‘.
 Cum magnis potestatibus equam ducit praepositus;
 Idem tamen quod presbiter praeter minutam possidet.
 Jumentum nocte tertia major claudit domo sua
 Reperturus diluculo quod ferebat in angulo.
- 315 Comedit hordeaceum equa communis pabulum,
 Quae stercus foetoriferum horis concepit noctium.

7. De Judeo in latrinam lapso.

(J. Werner, Zwei Handschriften S. 13.)

- Dum de latrina lapsum Salomona ruina
 Abstraherent laqueis: ‚Non trahar!‘ inquit eis.
 ‚Sabbata sunt!‘ plaudit populus, plausum comes audit.
 Audit et ipse jubet, cras ut ibi recubet.
- 5 Sicut in omne quod est mensuram ponere prodest,
 Sic sine mensura vix stabit regia cura.

8.

Haupts Zeitschrift VIII, 21.

- Quidam rex iuvenis cum haberet exercitum et multitu-
 dinem sapientum dumque nequirent quod iuvenibus compe-
 tebat, sapientibus stultitiam eorum reprimentibus, agere,
 inierunt consilium, ut quisque eorum patrem interficeret
 5 proprium. Actum est. Unus sed illorum, non tolerans tantum
 admittere scelus, dixit uxori suae: ‚si patrem meum [non]
 interficio, ne consilio pereamus prodito non modice metuo‘.
 Consensit uxor ad servandam soceri vitam atque alendum in
 suo eum cellario locant. Imperat sane filio pater ut interrogatus

se illud referat. Obtemperans igitur tam industrius regis est consiliarius factus ut inviderent illi omnes socii eius. Adeuntes itaque regem interminati sunt quod, nisi eum interficeret, eos omnes absque dubio perderet. Tristissimus rex sensit; quaesivit tamen ab eis qua occasione id facere posset. „Praecipe“, aiunt, „illi ut cras veniens non secum ducat nisi unum servum, unum amicum et unum inimicum.“ Territus hoc dicto ille patrem ex hoc sciscitaturus adivit. Pater vero „ne contristeris“ inquit; „sed valde bonum praepara a rege de quovis consilio non antea responderet donec ad nobis obsonium, optimum de me accepturus consilium.“ Post prandium igitur dixit illi secretius pater: „Habes optimum asinum; illum pane, vino et carne duc tecum onustum; habes caniculam ad tua defendenda valde paratam; illam tecum habeto, uxorem quoque adhibens tecum, asinum pro servo, canem pro amico, uxorem offerens pro inimico.“ Agit, asinum assumsit, canem secum pariter duxit, uxorem nec liquit. Regem adiit tristissimus, considerare quae detulerat flagitans illum, „iste“, inquiens, „qui adstat onustus, meus est servus; ille alter meus amicus; tertia meus est quo infestioem habere me spero neminem inimicus“. Audiens illa super ignem ait accensa: „Inimicumne me tuum esse pronuncias? merito, inquam, quae contra regis praeceptum tuo servavi patri, tibi obediens, vitam“. Adolescens ad regem conversus: „videtur ne vestrae maiestati inimicam hanc esse mihi?“ „Valde“, respondent ille; „sed utrum verum sit volo ediscere“. „Verum est“, ait. „Gratias deo“, laetissimus ille respondit. „Curre igitur, curre et mihi festina eum reducere“. Actum est. Consiliarius regis optimus redditur, adolescens a mortis instante periculo liberatur, uxor est non amare iuvenem, ut videbatur, detecta, quae fore utique amicissima putaretur, nisi taliter probaretur.

9. Petri Alphonsi disciplina clericalis.

(ed. V. Schmidt.)

II. 8 — 10.

8. Arabs moriturus, vocato filio suo, dixit ei: Dic, fili quot tibi, dum vixisti, acquisieris amicos? — Respondit filius et dixit: Centum, ut arbitror, acquisivi mihi amicos. — Dixit

pater: Philosophus dicit: Ne laudes amicum tuum, donec
 5 probaveris eum. Ego quidem prior natus sum, et unius
 dimidietatem vix mihi acquisivi. Tu autem centum quoniam
 acquisivisti, fili mi, vade igitur probare omnes, ut cognoscas
 si quis omnium tibi sit perfectus amicus. — Dicit ei filius:
 Quomodo probare consulis? — Dixit pater: Accipe vitulum,
 10 et interfice eum, et frustatim comminutum in sacco repone, ita
 ut saccus forinsecus sanguine infectus sit, et quum ad amicum
 veneris, dic ei: Hominem, care mi frater, forte interfeci, et
 domus mea scrutari debet. Oportet igitur ipsum sepeliri et
 abscondi. Rogo te ut eum secreto sepelias; nemo enim te
 15 suspectum habebit, sicque me salvare poteris. — 9. Filius fecit
 sicut pater imperavit. Primus amicus ad quem venit dixit ei:
 Fer tecum mortuum tuum super collum tuum, sicut fecisti
 malum, patere satisfactionem, in domum meam non introibis.
 — Quum autem per singulos amicos suos ita fecisset, eodem
 20 responso omnes ei responderunt. Ad patrem igitur rediens
 nunciavit quod fecerat. Dixitque pater: Contigit tibi quod
 dixit philosophus: „Multi sunt dum numerantur amici, sed in
 necessitate pauci.“ Vade ad dimidium amicum meum quem
 habeo, et vide quit dicat tibi. — 10. Venit, et sicut aliis
 25 dixerat huic ait, qui respondit: Intra domum, non est hoc
 secretum quod vicinis debeat propalari. — Emissa igitur
 uxore sua cum omni familia sua sepulturam fodit. Quum
 autem omnia videret parata, rem prout erat disseruit, gratias
 agens. Deinde patri retulit quae fecerat. Pater vero ait: Pro
 30 tali amico philosophus ait: „Hic est vere amicus qui te adju-
 vat, quum mundus tibi deficit.“

III. 2 – 14.

2. Relatum est mihi de duobus negotiatoribus, quorum
 unus erat in Aegypto, alter Baldach, seque solo auditu
 cognoverant, et per internuncios, quos pro sibi necessariis
 35 mittebant. 3. Contigit autem ut qui erat Baldach in nego-
 tiatione iret in Aegyptum. Aegyptiacus audito ejus adventu
 occurrit ei, et suscepit eum gaudens in domum suam, et in
 omnibus ei servivit, sicut mos est amicorum, per octo dies,
 et ostendit ei omnes manerias cantus mulierum quas habebat
 40 in domo sua. 4. Finitis octo diebus infirmatus est, quod
 valde graviter dominus de amico suo ferens ascivit omnes
 medicos Aegyptiacos ut amicum hospitem viderent. Medici

vero palpato pulsu, iterum et iterum urina respecta, nullam in eo cognoverunt infirmitatem: amoris dixerunt esse passionem.

15 Hoc agnito dominus venit ad eum et quaesivit, si qua esset mulier in domo sua quam diligeret. 5. Ad haec aeger: Ostende mihi omnes tuae domus mulieres, et si forte hanc videro inter eas, tibi ostendam. — Quo audito ostendit ei cantatrices et pedissequas, quarum nulla complacuit. Post hoc ostendit ei omnes filias. Has quoque sicut et priores omnino repulit atque neglexit. 6. Habebat autem dominus quamdam nobilem puellam in domo sua, quam diu jam educaverat ut eam acciperet in uxorem, quam et ostendit ei. Aeger vero aspecta hac ait: Ex hac est mihi mors, et ex hac mea vita. — Quo audito dedit aegro puellam nobilem in uxorem cum omnibus quae erat cum ea accepturus, et praeterea dedit ei ea quae erat daturus puellae si eam duceret. — His completis, accepta uxore et his quae cum uxore acceperat et negotiatione facta rediit in patriam.

30 7. Contigit autem post haec ut Aegyptiacus omnia sua multis modis amitteret; et pauper effectus cogitavit apud se quod iret Baldach ad amicum suum quem ibi habebat, ut sui misereretur. Ita ergo nudus et famelicus iter arripuit, atque Baldach intempestae noctis silentio pervenit. — 8. Pudor autem obstabat ei ne amici domum adiret, ne forte incognitus tali tempore de domo pelleretur. Templum ergo quoddam intravit, ut ibidem pernoctaret. Sed quum ibi anxius multa secum diu volveret occurrerunt ei duo viri prope templum de civitate, quorum unus alium interfecit, clamque aufugit. 9. Multi ergo de civitate propter strepitum accurrentes interfectum reperiunt, et quaerentes quisnam homicidium perpetrasset intraverunt templum, sperantes ibidem homicidam reperire. Aegyptiacum vero sic illic reperiunt, et sciscitantes ab eo quisnam virum interfecisset audierunt ab eo: Ego interfeci eum. — 10. Paupertatem enim suam morte saltem finire cupiebat. Captus itaque et incarceratus est. Mane autem facto, perductus ante iudices et morte condemnatus, ducitur ad crucem. Multi ergo de more occurrerunt, quorum unus fuit amicus suus, cujus causa adierat Baldach. Hic acutius eum intuens deprehendit esse amicum quem in Aegypto reliquerat. 11. Reminiscens itaque bonorum quae sibi in Aegypto fecerat, cogitansque quod post mortem ei retribuere non poterat, mortem pro illo se subire decrevit. Voce ergo magna clamavit: Quid inno-

centem condemnatis? Quove eum ducitis? Non mortem
 85 meruit. Ego virum interfeci. — 12. At illi injecerunt manus
 in eum, atque ligatum secum ad crucem traxerunt, aliumque
 a poena mortis solverunt. Homicida vero in eodem agmine
 haec intuens gradiebatur, atque secum tractans: Hunc ego
 interfeci, et iste damnatur? Hic innocens supplicio deputatur,
 90 ego vero nocens libertate fruor? Quenam est causa hujus
 injustitiae? Nescio, nisi sola Dei patientia sit. Verum Deus
 iudex justus; impunitum scelus nullum dimittit; ne igitur pos-
 terius in me durius vindicet, hujus me prodam criminis esse
 reum, sicque solvendo eos a morte quod commisi luam pecca-
 95 tum. 13. Objicit se ergo periculo dicens: Me, me, qui feci
 homicidium istud, capite, istum dimittite innoxium! — Judices
 autem non parum admirantes ligaverunt hunc, alio a morte
 soluto; jamque de iudicio dubitantes hunc cum reliquis prius
 liberatis ante regem adduxerunt, eique omnia ex ordine refe-
 100 rentes ipsum etiam haesitare fecerunt. Communi itaque con-
 silio rex eis omne crimen quod sibi imposuerant condonavit,
 eo tamen pacto ut criminis sibi impositi causas patefacerent.
 At illi rei veritatem ei exposuerunt.

14. Communi autem consensu omnibus absolutis, indi-
 105 gena, qui pro amico mori decreverat, ipsum in domum suam
 introduxit, eique omni honore pro ritu facto, dixit: Si mecum
 manere acquiescis, omnia nobis prout decet erunt communia.
 Si vero repatriare volueris, quae mea sunt aequa lance par-
 tiamur. — At ille, natalis soli dulcedine allectus, partem totius
 110 substantiae quam sibi obtulerat recepit, sicque repatriavit.

VII. 4 – 6.

4. Transiens quidam per silvam invenit serpentem a
 pastoribus exstrictum, et stipitibus alligatum, quem mox so-
 lutum calefacere curavit. Calefactus serpens circa foveam
 serpere coepit, et tandem ligatum graviter strinxit. Tunc
 115 homo: Quid, inquit, facis? Cur malum pro bono reddis? —
 Et haec serpens: Naturam meam facio. — Bonum, ait ille, tibi
 feci, et illud malo mihi reddis? — 5. Illis vero sic contendenti-
 bus vocata est inter eos ad iudicium vulpes, cui totum ut
 evenerat ex ordine monstratum est. Tunc vulpes: De hac
 120 causa per auditum iudicare ignoro, nisi qualiter inter vos
 primum fuerit ad oculum video. — 6. Religatur igitur serpens
 ut prius. Modo inquit vulpes: O serpens, si potes evadere

discede; tu homo, de solvendo serpente noli laborare. Nonne legisti: Qui pendulum solverit, super eum [ruina] erit?

VIII. 2 – 4.

25 2. Quidam versificator versus [faciens] praesentavit regi.
 Et laudavit rex ingenium suum, jussitque ut donum pro facto
 exposceret. Qui tale donum expostulat, ut se janitorem suae
 civitatis per mensem faceret, et acciperet ab omni gibboso
 denarium, et scabioso denarium, et monoculo denarium, et
 30 impetiginoso denarium, et hernioso denarium. Quod rex
 concessit et suo sigillo roboravit. Qui ministerio suscepto
 portae assedit, et ministerium suum egit. 3. Quadam die
 gibbosus bene cappatus cum baculo portam intravit. Cui
 versificator obvius denarium postulat, qui dare denegavit. Vim
 35 inferente versificatore, dum caputium de capite levat gibbosum
 monoculum deprehendit esse. Duos ergo denarios postulat a
 quo prius unum expetiit. Noluit dare. Retentus est. Non
 habens auxilium fugere voluit, sed per caputium retractus
 capite nudato apparuit scabiosus. Postulat ei tres denarios.
 40 4. Videns gibbosus neque fuga neque auxilio se posse defendi,
 coepit vi resistere, defendensque se nudatis brachiis apparuit
 habens impetiginem. Quartum vero denarium postulat. Cui
 defendenti cappam abstulit. Et cadente illo in terram, her-
 niosum comperit. Quintum ergo denarium ab eo extorsit.
 45 Sic contigit ut qui unum ultro dare noluit, quinque invitus
 dedit.

X. 6 – 8.

6. Perrexit quidam vindemiare vineam suam. Quod
 uxor illius videns intellexit illum circa vineam diutius mora-
 turum. Et misso nuncio convocavit amicum, conviviumque
 150 parat. Accidit autem quod dominus ramo vineae in oculo
 percussus cito domum rediret, nihil de oculo percusso videns;
 veniensque ad portam domus suae ostium pulsavit. Quod
 uxor intelligens nimium perturbata convocatum amicum
 abscondit seorsum, et viro suo statim ostium aperire cucurrit.
 155 7. Qui intrans nimium tristis et graviter dolens in oculo,
 jussit in camera lectum praeparare ut ibi posset quiescere.
 Timuit uxor ne intrans cameram amicum latitantem videret.
 Dixit ei: Quid tantum properas ad lectum? Dic mihi prius
 quid tibi contigisset? – Narravitque ei totum ut acciderat. –

160 Permite, inquit illa, carissime domine mi, ut oculum sanum medicinali arte confirmem et carminem, ne ita deveniat de sano, ut mihi jam evenit de percusso, quia damnum tuum comune est nobis. — 8. Apponensque os suum ad oculum sanum tamdiu fovit quousque a loco ubi absconditus erat
165 amicus viro nesciente discessit. Tandem se erigens: Modo, inquit, carissime vir, sis securus ne de hoc oculo eveniat qualiter de altero evenit. Jam potes si tibi placet ad lectum descendere. —

XI. 1 — 4.

1. Dictum est de quodam qui peregre proficiscens com-
170 misit uxorem suam socrui suae. Uxor autem sua alium quendam adamavit, et matri hoc indicavit. Quae commota pro filia favit amori, et convocans procum coepit cum eo epulari et filia. 2. Epulantibus illis supervenit maritus, et ostium pulsavit. Et consurgens mulier procum abscondit, et ostium
175 postea domino aperuit. Qui postquam intravit, ut lectus sibi praeparetur praecepit, nam quiescere volebat, quia lassus erat. 3. Turbata mulier dubitavit quid faceret. Quod videns mater: Ne festines, inquit, filia, lectum praeparare, donec monstremus marito tuo linteum quod fecimus. — Et extrahens linteum
180 vetula quantum potuit unum cornu illius sustulit, et alterum filiae suae sublevandum dedit. Sic quod linteo extenso delusus est maritus, quousque qui latuerat egrederetur amicus. 4. Tunc ait filiae suae: Extende linteum super lectum mariti tui, quia manibus tuis et meis contextum est. — Cui maritus: Et tu,
185 domina, scis tale linteum praeparare? — Et illa: O fili, multa hujusmodi praeparavi. —

XII. 1 — 4.

1. Relatum est, inquit, mihi, quod quidam proficiscens commisit conjugem suam socrui suae servandam. Uxor autem clam juvenem quendam amavit, quod suae matri
190 protinus indicavit. Illa vero amori consensit, paratoque convivio ascivit juvenem. 2. Quibus epulantibus dominus veniens januam pulsavit. Surrexit itaque uxor, et dimisit maritum intrare. Sed mater cum amasio filiae remanens, quod locus ubi eum absconderet non erat, quid faceret prius
195 dubitavit. Sed dum filia suo ostium aperiret marito, arripuit vetula nudum gladium et commisit amasio, jussitque ut ante

ostium in introitu mariti filiae suae stricto gladio staret, et, si aliquid maritus ei loqueretur, nihil responderet. 3. Fecit ut jusserat. Ostioque aperto ut illum maritus sic stare vidit, substitit dicens: Quis, inquit, tu es? — Quo non respondente quum primum obstupisset, tunc magis obstuit. Et intus vetula: Care gener, tace, ne aliquis te audiat! — Ad hoc ille magis mirans: Quid hoc est, inquit, cara domina? — Tunc vetula: Bone fili, venerant huc tres persequentes istum; et nos aperto ostio hunc cum gladio suo intrare permisimus, donec discederent qui illum interficere volebant. 4. Qui nunc timens te aliquem ex illis esse, stupefactus nihil tibi respondit. — Et ait: Bene habeas, domina, quia hunc hoc modo liberasti a morte. — Et introiens advocavit amasium uxoris suae, et secum eum sedere fecit. Sicque dulcibus alloquiis delinitum circa noctem exire dimisit.

XIII. 1—5.

1. Rex quidam habuit fabulatorem suum, qui singulis noctibus quinque sibi narrare fabulas consueverat. Contigit tandem quod rex curis quibusdam sollicitus minime posset dormire, pluresque solito quaesivit audire fabulas. Ille autem tres super haec enarravit sed parvas. 2. Quaesivit rex etiam plures. Ille vero nullatenus voluit. Dixerat enim jam sicut jussum fuerat sibi multas. Ad haec rex: Plurimas jam narrasti sed brevissimas, vellem vero te aliquam rem narrare, quae multis producat verbis, et sic te dormire permittam. — Concessit fabulator, et sic incepit:

3. Erat quidam rusticus, qui mille solidos habuit. Hic autem in negotiatione proficiscens comparavit bis mille oves, singulos sex denariis. Accidit eo redeunte quod magna inundatio aquarum succresceret. Qui quum neque per vadum neque per pontem transire posset, abiit sollicitus quaerens quo cum ovibus suis transvehi posset. Invenit tandem exiguam naviculam, et necessitate coactus duas oves imponens aquam transiit. —

4. His dictis fabulator obdormivit. Rex siquidem illum excitans, ut fabulam quam inceperat finiret commonuit. Fabulator ad haec:

5. Fluctus ille magnus est, navicula autem parva, et grex ovium innumerabilis. Permite ergo supradictum rusti-

235 cum suas transferre oves, et quam incepti fabulam ad finem
perducam. —

XIV. 1—8.

1. Dictum est quod quidam nobilis progenie haberet uxorem castam nimium et formosam. Contigit forte quod orationis studio Romam vellet adire. Sed alium custodem
240 uxori suae nisi semet ipsam noluit deputare, illius castis moribus satis confisus, et probitatis honori. Hic autem parato commeatu abiit. 2. Uxor vero caste vivendo et in omnibus prudenter agens remansit. Accidit tandem quod necessitate compulsa a domo sua propria suam conventura
245 vicinam egrederetur. Quae peracto negotio ad propriam remeavit. Quam juvenis aspectam ardenti amore diligere coepit, et plurimos ad eam direxit nuncios cupiens conjungere se illi, per quam tanto ardebat amore. 3. Quibus contemptis juvenem penitus sprexit. Ille vero, quum se sic
250 contemptum sentiret, dolens adeo efficitur ut nimio infirmitatis onere gravaretur. Saepius tamen illuc ibat quo eam egressam viderat, desiderans eam convenire; sed nequaquam praevaluit efficere. 4. Cui prae dolore lacrimanti fit obviam anus religionis habitu decorata, quaerens quaenam esset
255 causa, quae eum sic dolere compelleret. Sed juvenis quae in sua versaretur conscientia minime detegere volebat. Ad quem anus: Quanto quis infirmitatem suam medico revelare distulerit, tanto graviori morbo attritus fuerit. — Quo audito narravit ex ordine quae sibi acciderant, et suum propalavit
260 secretum. Cui anus: De his quae jam dixisti Dei auxilio remedium inveniam. — 5. Et eo relicto ad propria remeavit. Et caniculam quam apud se habebat, duobus diebus jejunaere coegit, et die tertio panem sinapi infectum jejunanti largita est. Quae dum gustaret, prae amaritudine oculi ejus lacrimari coeperunt. Tunc anus ad domum pudicae feminae
265 perrexit, quam juvenis praedictus adeo dilexit. 6. Quae honorifice pro magna religionis specie ab ea suscepta est. Hanc autem sua sequebatur canicula. Quumque vidisset mulier illa caniculam lacrimantem, quaesivit quid haberet et
270 quare lacrimaretur. Anus ad haec: Carissima amica, ne quaeras quid sit, quod adeo magnus dolor est quod nequeo dicere. — Mulier vero magis instigabat ut diceret. Cui anus: Haec quam conspicias canicula mea erat filia, casta

nimis et decora, quam juvenis adamavit quidam. Sed adeo
5 casta erat, ut eum omnino sperneret, et ejus amorem respueret.
Unde dolens adeo efficitur, ut magna aegritudine stringeretur.
Pro qua culpa miserabiliter haec supradicta nata mea in
caniculam mutata est. — 7. His dictis prae nimio dolore
erupit in lacrimas anus illa. Ad haec femina: Quid ergo,
0 cara domina, ego, similis peccati conscia, quid, inquam,
factura sum? Me etenim dilexit juvenis, sed amore castitatis
eum contemsi, et simili modo ei contigit. — Cui anus:
Suadeo tibi, cara amica, ut quam cito poteris hujus miserearis,
et quod quaerit facias, ne et tu simili modo in canem
5 muteris. Si enim scirem inter juvenem praedictum et filiam
meam amorem, numquam in canem mutaretur filia mea.
8. Cui ait mulier casta: Obsecro ut consilium mihi hujus
rei utile dicas, ne, propria forma mea privata, efficiar
cānicula. — Ad haec vetula: Libenter pro Dei amore, et
0 animae meae remedio, et quia misereor tui hunc supradictum
quaeram juvenem, et, si eum invenire potero, ad te reducam.
— Cui gratias egit mulier. Et sic anus artificiosa dictis
fidem praebuit, et quem promisit reduxit juvenem, et sic
eos associavit.

XV. 1 — 10.

5 1. Quidam juvenis fuit qui totam intentionem suam,
et totum sensum suum, et adhuc totum tempus suum misit
ad hoc, ut sciret omnimodam artem mulieris, et hoc facto
voluit ducere uxorem. Sed primitus perrexit quaerere con-
siliū; et sapientiozem illius regionis adiit hominem, et
0 qualiter custodire posset quam ducere volebat quaesivit
uxorem. 2. Sapiens vero haec audiens dedit sibi consilium,
quod construeret domum altis parietibus lapideis, poneretque
intus mulierem, daretque sibi satis ad comedendum, et non
superflua indumenta, faceretque ita domum quod non esset
5 in ea nisi solum ostium solaque fenestra per quam videret,
sed tanta altitudine per quam nemo intrare posset vel exire.
3. Juvenis ergo, audito consilio sapientis, sicut ei jusserat
egit. Mane vero quando juvenis de domo exibat ostium
domus firmabat, et similiter quando intrabat. Quando autem
0 dormiebat sub capite suo clavem domus ponebat. Hoc
vero longo tempore egit. Quadam vero die, dum juvenis
iret ad forum, mulier sua, ut erat solita facere, ascendit

fenestram et euntes et redeuntes intente aspexit. 4. Haec una die, quum ad fenestram staret, vidit quendam juvenem, 315 formosum corpore atque facie. Quo viso statim amore ejus succensa est. Et, sicut praedictum est custodita, coepit cogitare, quo modo et qua arte posset loqui cum amato juvene. At ipsa plena ingenio ac dolositate, cogitavit quod claves domini sui furaretur dum dormiret; et ita egit. 320 5. Haec vero consueta erat unaquaque nocte dominum suum vino inebriare, ut eo securius ad amicum suum posset exire et suam voluntatem explere. Dominus vero, illius philosophicis jam edoctus monitis sine dolo nullos esse mulieris actus, coepit cogitare, quid sua conjux strueret frequenti et 325 quotidiana potatione. Quod ut sub oculo poneret se finxit ebrium esse. 6. Cujus rei uxor inscia de lecto nocte consurgens perrexit ad ostium domus, et aperto exivit ad amicum suum. Vir autem in silentio noctis suaviter consurgens venit ad ostium, et apertum invenit, et statim clausit, 330 et ascendit ad fenestram domus, stetitque ibi, donec in camisia sua uxorem revertentem vidit. Quae domum rediens ostium pulsavit. Ipse vero eam bene audiens et videns, ac si nesciret interrogavit, quis esset. 7. At ipsa culpae veniam petens, et numquam amplius se haec facturam promittens, 335 nihil ei profuit. Sed vir iratus ait, quod eam intrare non permetteret, sed suum esse ut hoc suis parentibus ostenderet. At ipsa magis ac magis clamans dixit quod, nisi ostium domus recluderet, in puteum qui juxta domum erat saliret, et ita vitam finiret, sicque de morte sua amicis et propinquis 340 suis rationem redderet. Spretis minis dominus suae mulieris, intrare non permisit. Mulier vero plena arte et calliditate sumsit lapidem quem projecit in puteum hac intentione, ut vir suus audito sonitu lapidis in puteum ruentis putaret sese in puteum cecidisse. 8. Et hoc peracto mulier post 345 puteum se abscondit. Vir simplex atque insipiens audito sonitu lapidis in puteum ruentis mox de domo egrediens celeri cursu ad puteum ivit putans verum esse, quod mulierem audiisset cecidisse. Mulier vero videns ostium domus apertum et non oblita suae artis intravit domum, firmatoque ostio 350 ascendit fenestram. Ille autem videns se esse deceptum inquit: O mulier fallax, plena arte Diaboli! permitte me intrare, et quidquid mihi fecisti foras, me condonaturum tibi crede. — 9. At illa eum increpans, introituque domus

omni modo, facto atque sacramento, denegans ait: O se-
 355 ductor! Tuam esse perfidiam, atque tuum facinus esse tuis
 parentibus ostendam, quod unaquaque nocte solitus es exire
 a me ita furtim, et meretrices adire. — Et ita egit. Parentes
 vero haec audientes atque verum existimantes eum incre-
 paverunt; et ita mulier illa liberata arte sua flagitium quod
 360 meruerat in virum suum retrusit, cui nihil profuit, immo
 obfuit mulierem custodiisse. 10. Nam isti etiam accidit
 cumulus iste miseriae quod existimatione plurimorum quod
 patiebatur meruisse crederetur. Unde quidem bonis quam
 pluribus pulsus, dignitatibus exutus, existimatione foedatus,
 365 ob uxoris maliloquium etiam incestus tulit supplicium.

XVI. 1 — 10.

1. Dictum mihi fuit quod quidam Hispanus perrexit
 Meccam, et dum iret venit in Aegyptum. Qui deserta
 terrae intrare volens et transire, cogitavit quod pecuniam
 suam in Aegypto dimitteret, et antequam dimittere voluisset,
 370 interrogavit si aliquis homo fidelis esset in illa regione, cui
 posset pecuniam suam dimittere. Tunc ostenderunt ei
 hominem antiquum notatum probitate fidelitatis, cui de suo
 mille talenta commisit. Deinde perrexit. 2. Factoque itinere
 ad illum rediit cui pecuniam commisit, et quod commiserat
 375 ab eo quaesivit. At ille, plenus nequitia, illum numquam
 antea se vidisse dicebat. Ille vero sic deceptus perrexit ad
 probos homines regionis illius, et quomodo tractasset eum
 homo ille cui pecuniam commiserat eis retulit. Vicini vero
 illius de eo talia audientes credere noluerunt, sed nihil hoc
 380 esse dixerunt. 3. Qui vero pecuniam perdiderat unaquaque
 die ad domum illius, qui injuste retinebat pecuniam, ibat,
 blandisque precibus eum deprecabatur ut pecuniam redderet.
 Quod deceptor audiens increpavit eum dicens, ne tale quid
 de eo amplius diceret, nec ad eum veniret. Quod si am-
 385 plius faceret poenas ex merito subiret. 4. Auditis minis
 illius qui eum deceperat, tristis coepit abire, et in redeundo
 obviavit cuidam vetulae eremitalibus pannis indutae. Haec
 autem baculo fragiles artus sustentabat, et per viam, laudando
 Deum, lapides, ne transeuntium pedes laederentur, levabat.
 390 Quae videns hominem flentem, cognovit eum esse extraneum.
 Commota pietate in angiportum vocavit, et quid ei accidisset
 interrogavit. At ille ordinate narravit. 5. Femina vero auditis

illius verbis inquit: Amice, si vera sunt quae retulisti feram
 inde tibi auxilium. Et ille: Quomodo potes hoc facere,
 395 ancilla Dei? — At illa inquit: Adduc mihi hominem de terra
 tua, cujus factis et dictis fidem habere possis. — At ille
 adduxit. Deinde decepti socio praecepit decem cophinos
 exterius pretiosis depictos coloribus atque ferro deargentato
 400 ligatos cum bonis seris emere, et ad domum sui hospitis
 affere, lapidibusque comminutis implere. At ipse ita egit.
 6. Mulier vero, ut vidit omnia quae praeceperat esse parata,
 ait: Nunc decem homines perquire, qui euntes ad domum
 illius qui deceperat te, mecum et cum socio tuo deferant
 scrinios, unus post alium, venientes ordine longo. Et quam
 405 cito primus venerit ad domum hominis qui te decepit et
 requiescet ibi, veni et tu, et roga pro pecunia tua, et ego
 promitto tibi in Domino, quod reddita tibi pecunia fuerit. —
 7. At ipse sicut jusserat vetula fecit. Quae non oblita
 incepti operis quod praedixerat iter incepit, et venit cum
 410 socio decepti ad domum deceptoris, et inquit: Quidam
 homo de Hispania hospitatus est mecum, et vult Meccam
 adire, quaeritque a me fidelem virum, cui tradat pecuniam
 suam, quae est in decem scriniis, servandam, donec re-
 vertatur. Precor itaque ut mei causa in aede tua custodias,
 415 et quia audivi et scio te bonum et fidelem esse hominem,
 nolo aliquem alium praeter te solum hujus pecuniae com-
 mendatorem adesse. — 8. Et dum ita loqueretur venit primus
 deferens scrinium, aliis a longe apparentibus. Interim de-
 ceptus praeceptorum vetulae non oblitus post primum
 420 scrinium sicut ei praeceptum fuerat venit. Ille vero qui
 pecuniam celaverat plenus nequitiae et malae artis, ut vidit
 hominem venientem cui pecuniam celaverat, timens ne, si
 pecuniam suam requireret, alius qui pecuniam suam ad-
 ducebat sibi non committeret, statim contra eum ita dicendo
 425 perrexit: 9. O amice, ubi tam diu fuisti? et ubi moratus
 es? Veni et accipe pecuniam tuam fidei meae jam diu
 commendatam, quoniam inveni, et amodo taedet me custodire.
 — At ille laetus effectus recepit pecuniam gratias agens.
 Vetula autem ut vidit hominem pecuniam suam habere,
 430 surrexit et inquit: Ibimus ego et socius meus contra scrinios
 nostros, et festinare praecipiemus. Tu vero expecta donec
 redeamus, et bene serva quod jam adduximus. 10. Ille
 autem laetus animo quod acceperat servavit, adventumque

eorum quae restabant adhuc expectabat. Et ita bono ingenio
135 vetulae reddita fuit viro summa pecuniae.

XVIII. 1 – 8.

1. Dictum est de quodam divite in civitatem eunte, quod sacculum mille talentis plenum secum deferret, et in-
super aureum serpentem oculos habentem hyacinthinos in
sacculo eodem. Quod totum simul amisit. Quidam vero
140 pauper iter faciens illud invenit, deditque uxori suae, et
quomodo in venisset retulit. Mulier hoc audiens ait: Quod
Deus dedit custodiamus. —

2. Alia die praeco per viam ita clamavit: Qui talem cen-
sum invenit, reddat, et absque aliquo forifacto centum talenta
145 inde accipiat. — Haec audiens inventor census dixit uxori
suae: Reddamus censum, et inde absque aliquo peccato cen-
tum talenta habeamus. — Cui mulier ait: Si Deus voluisset
illum hunc censum habere, non amississet eum. Quod Deus
donavit custodiamus. — 3. Inventor census ut redderetur

150 elaboravit. At ipsa omnimodo denegabat. Et eum, vellet nollet
mulier, dominus reddidit, et quod praeco promiserat expetiit.
Dives autem plenus nequitia ait: Adhuc alium mihi serpentem
deesse sciatis. — Haec prava intentione dicebat, ut pauperi
homini talenta non redderet promissa. Pauper vero nihil plus
155 se invenisse dicebat. 4. At homines civitatis illius diviti faventes
pauperi derogantes, inexorable contra fortunam pauperis
odium gerentes, illum ad justitiam provocaverunt. Pauper
autem clamando, ut supra dictum est, se nihil amplius invenisse
juravit. Sed dum sermo hujuscemodi pauperum divitumque

160 per ora discurreret, ministris referentibus tandem aures regis
percussit. 5. Qui quum audivit, divitem et pauperem, simul
et pecuniam sibi praesentari praecepit. Adductis omnibus et
philosophum Auxilium miserorum cum aliis sapientibus
ad se vocavit, ejusque accusatoris vocem et accusati audire et

165 enodare praecepit. Philosophus haec audiens, commotus
pietate pauperis, ait: Auxiliante Deo te liberare conabor. —
Ad haec pauper: Scit Deus quod reddidi quantum inveni. —

6. Tunc philosophus dixit ad regem: Si rectum inde iudicium
vobis audire placuerit, dicam. — Rex haec audiens, ut judi-
170 caret rogavit. Tunc philosophus regi ait: Iste homo dives
bonus est multum, et non est credibile eum aliquid inter-
rogare quod non amississet. Ex alia parte mihi videtur quod

iste pauper homo nihil amplius invenit quam reddidit. Quod, malus homo si esset, nunquam quid reddidisset, immo totum
475 celaret. — 7. Tunc rex: Quid autem iudicas inde? — Philo-
sophus: Rex, sume censum, et da ex eo pauperi centum
talenta, et quod remanserit serva donec venerit qui censum
quaerat; quod non hic est, cujus iste census sit. Et hic dives
homo vadat ad praeconem, et faciat interrogare sacculum cum
480 duobus serpentibus. — Regi autem placuit hoc iudicium,
atque omnibus circumstantibus ibi. 8. Dives vero qui sac-
culum perdiderat hoc audiens inquit: Bone rex, dico tibi in
veritate hunc censum fuisse meum; sed quia volebam pauperi
quod praeco promiserat auferre, dixi mihi adhuc alium ser-
485 pentem deesse. Sed modo, rex, mei miserere, et quod praeco
promisit reddam pauperi. — Rex inde censum suum reddidit
diviti, dives autem pauperi. Ita philosophus sensu et ingenio
liberavit pauperem.

XIX. 1 – 7.

1. Nam et ego et socii mei dum quadam die perrexisse-
490 mus ad urbem, sole ad occasum appropinquante, et adhuc
longe essemus a civitate, vidimus semitam, quae secundum
visum ituris ad civitatem promittebat compendium. Tunc
invenimus senem, a quo requisivimus de itinere illius semitae.
At senex ait: Propius semita ducit ad civitatem quam magna
495 via, et tamen citius venietis per magnam viam ad civitatem
quam per semitam. — 2. Hoc audientes illum pro stulto
habuimus, et magnam viam praetereuntes ad semitam decli-
navimus, quam insistentes ad dextram et sinistram quanta fuit
nox deerravimus, nec ad civitatem pervenimus. At si per
500 callem perrexissemus procul dubio media nocte civitatem
subintrassemus.

3. Pater ad haec: Haec nobis alia vice evenit.

4. Quum pergeremus per aliam viam magnam ad civi-
tatem praerant nobis fluvius, quem quocumque modo transi-
510 turi eramus, antequam civitatem intraremus. Sicque nobis
iter agentibus in duas partes est secta via, quarum una ad
civitatem per vadum, altera per pontem ducebat. Deinde
senem quendam vidimus, quem de duabus viis quae prius
duceret ad civitatem interrogavimus. 5. Senex autem: Brevior
515 est via ad civitatem per vadum duobus miliaribus quam via
per pontem, sed tamen, inquit, citius potestis per pontem

venire ad civitatem. — Et quidam ex nostris illum senem, sicut vos vestrum antea, deriserunt, et per vadum iter aggressi sunt. Sed eorum alii socios suos submersos dimiserunt; alii equos et sarcinas perdiderunt; quidam vero pannos madefactos, alii omnino amissos deflexerunt. 6. Sed nos et senex noster qui per pontem transivimus sine impedimento et absque omni incommodo processimus, et eos super ripam fluminis adhuc jacturam deflentes reperimus. Quibus flentibus, et rastris et sagena undas fluvii perscrutanibus ait senex: Si per pontem nobiscum perrexissetis, non ita vobis contigisset. — 7. At illi dixerunt: Hoc fecissemus, nisi quod viam tardare nolebamus. — Ad haec senex: Nunc vero magis tardati estis. — Et illis relictis laeti subintravimus portas urbis.

XX. 1 – 8.

1. Dictum est de duobus burgensibus et rustico causa orationis Meccam adeuntibus, quod essent socii victus donec venirent prope Meccam, et tunc defecit eis cibus, ita quod non remansit eis quidquam, nisi tantum farinae qua solum parvum panem facerent. 2. Burgenses vero hoc videntes dixerunt ad invicem: Parum panis habemus, et noster multum comedit socius. Quapropter nos oportet habere consilium, quomodo partem panis ei auferre possimus, et quod nobiscum manducare debet, soli comedamus. — 3. Deinde acceperunt hujusmodi consilium, quod facerent panem, et coquerent, et dum coqueretur dormirent, et quisquis eorum mirabilia somniando videret solus panem comederet. Haec artificiose dicebant, quia simplicem rusticum ad hujusmodi fictitia putabant, ut pane quem facerent careret. Et fecerunt panem, miseruntque in ignem; deinde jacuerunt ut dormirent. 4. At rusticus percepta eorum astutia, dormientibus sociis de igne traxit panem semicoctum, comedit, et iterum jacuit. Unus autem de burgensibus, sicut somno perterritus esset, evigilavit, sociumque vocavit. Tunc alter de burgensibus ait: Quid habes? — At ille inquit: 5. Mirabile somnium vidi. Nam mihi visum fuit, quod duo angeli aperiebant portas coeli, et me sumentes ducebant ante Deum. — 6. Cui socius: Mirabile somnium quod vidisti! At ego somniavi, quod a duobus angelis me ducentibus et terram scindentibus in infernum ducerer. — 7. Rusticus hoc totum audiebat, et se dormire fingebat. Sed burgenses decepti decipere volentes, ut vigilaret rusticus, vocaverunt.

Rusticus vero callide et sicut territus esset respondit: Qui sunt qui me vocant? — At illi: Socii tui sumus. — Et rusticus ad eos ait: Rediistis jam? — At illi contra: Quo perreximus, unde redire debeamus? — 8. Ad haec rusticus: Nunc
560 visum est mihi, quod duo angeli unum ex vobis accipiebant et aperiebant portas coeli, et ducebant ante Deum. Deinde alium accipiebant duo angeli [alii], et aperta terra ducebant ad infernum. Et his visis putabam neutrum esse vestrorum jam amplius rediturum. Surrexi, et panem comedi. —

XXI. 1 — 8.

565 1. Narravit mihi magister meus quendam regem habuisse incisorem unum, qui diversos diversis ei temporibus aptos incidebat pannos. Ille autem discipulos sutores habuit, quorum quisque artificiose suebat quod magister, incisor regis, artificiose scindebat. Inter quos unus erat discipulus
570 nomine Nedui, qui socios arte sutoria superabat. 2. Sed die festo veniente rex suorum incisorem pannorum vocavit, et pretiosas vestes sibi et familiaribus praeparari iussit; quod ut citius et sine impedimento fieret, unum de camerariis suis, eunuchum, cuius id erat officium, sutoribus custodem
575 addidit, et ut eorum curvos ungues observaret, et eis ad sufficientiam necessaria ministraret, rogavit. 3. Sed una dierum ministri calidum panem et mel cum aliis ferculis incisori et sociis comedendum dederunt, et qui aderant comedere coeperunt. Quibus epulantibus eunuchus ait:
580 Quare absente Nedui comeditis, nec eum expectatis? — Magister inquit: Quia mel non comederet, etiam si adesset. — Et comederunt. 4. Deinde venit Nedui, qui ait: Quare me absente comeditis, nec mihi partem meam reservastis? — Eunuchus ad hoc: Magister tuus dixit, quod mel non
585 comederes, etiam si adesses. — At ille tacuit, et quomodo magistro suo hoc recompensare posset cogitavit. Et hoc facto, magistro absente, Nedui secreta dixit eunucho: Domine! Magister meus saepe phrenesin patiens, sensum perdit, et indiscrete circumstantes verberat aut interimit. —
590 5. Cui eunuchus: Si scirem horam quando ei contingit, ne quid mali ageret eum ligarem et loris constringerem. — Tunc Nedui: Quum videris huc et illuc aspicientem, et terram manibus verberantem, et sua sede surgentem, et scamnum super quod sedet manu rapientem: tunc scias

595 eum esse insanum, et nisi tibi et tuis provideas, caput fuste
dolabit. Ad hoc eunuchus: Tu benedicaris, quia modo mihi
et meis providebo. — 6. Talibus dictis Nedui sequenti
die magistri sui secreto forfices abscondit. At incisor forfices
quaerens et non inveniens coepit terram manibus percutere,
600 et huc et illuc per terram aspicere, et sua sede surgere, et
scamnum super quod sedebat manu amovere. Haec videns
eunuchus statim clientes suos vocavit, praecepitque eis ut
incisorem ligarent, et ne aliquem verberaret, graviter eum
verberari jussit. 7. Incisor vero clamabat, ita dicendo:
605 Quid forefeci, ut quid me talibus affligitis verberibus? —
At illi acrius verberando tacebant. Quando autem lassi
fuerunt verberando exosum vitae solverunt. Qui respirans
longo temporis intervallo quaesivit ab eunucho quid fore-
fecisset. Eunuchus ad haec: Dixit mihi Nedui discipulus
610 tuus quod saepe insanires, et non nisi vinculis et verberibus
correctus cessares; et ideo te ligari jussi. — 8. Hoc audito
incisor vocavit Nedui discipulum, suum, et ait: Amice!
Quando novisti me insanum? — Ad haec discipulus: Quando
novisti me mel non comedere? — Eunuchus et alii haec
615 audientes riserunt valde, et utrumque merito poenas suscepisse
judicaverunt.

XXII. 1 — 3.

1. Venit quidam jocularior ad regem, quem vocatum
rex cum alio joculariore fecit sedere atque comedere. Sed
qui prius venerat jocularior coepit invidere supervenienti,
620 quem rex sibi jam praeferebat, et omnes aulitae. Quod ne
duraret, pudorem illi facere, ut sic saltem effugeret, cogitavit.
2. Itaque nescientibus aliis ossa latenter primus jocularior
coordinavit, et ante socium posuit. Finitoque prandio in
opprobrium socii conjectam struem ossium regi ostendit,
625 et mordaciter inquit: Domine! Socius meus omnium ossium
vestituram comedit! — 3. Rex vero torvis oculis respexit
ad eum. Accusatus autem regi ait: Domine! Feci quod
natura humana requirebat. Carnes comedi, et ossa dimisi.
Socius vero meus fecit quod canina scilicet requirebat na-
630 tura, quia comedit carnes et ossa.

XXIII. 1 — 6.

1. Quidam homo habuit virgultum, in quo rivulis
fluentibus herba viridis erat, et pro habilitate loci con-

veniebant ibi volucres, modulamine vocum cantus diversos exercentes. Quadam die, dum idem vir in suo fatigatus
635 quiesceret pomerio, quaedam avicula super arborem cantando delectabiliter consedit. 2. Quam ut vidit et ejus cantum audivit, deceptam laqueo sumsit. Ad quem avis ait: Cur tantum laborasti ut me caperes? Vel quid proficium in mea captione speravisti habere? — Ad haec
640 homo: Solos cantus tuos audire desidero. — 3. Cui avis: Nihil tibi prodest, quia retenta nec prece nec pretio cantabo. — At ille: Nisi cantaveris, te comedam. — Et avis: Quomodo comedes? Si comederis coctam in aqua, quid avis valebit tam parva? Et etiam caro erit hispida, et si
645 assata ero multo minor fuero. Sed si abire me permiseris, magnam utilitatem ex me consequeris. — 4. At ille respondit: Quam utilitatem? — Avis: Ostendam tibi tres sapientiae maneries, quas majoris pretii facies quam trium vitulorum carnes. — At ille securus promissis avem permisit
650 abire cui avis: Unum est de promissis: Ne credas omnibus promissis vel dictis. Secundum est: Quod tuum est habe semper, si potes. Tertium est: Ne doleas de amissis. —

5. Hoc dicto avicula arborem ascendit, et dulcicanore
655 dicere coepit: Benedictus Deus, qui tuorum aciem oculorum clausit, et sapientiam tibi abstulit; quoniam si intestinorum plicas meorum perquisisses, unius unciae hyacinthum invenisses. — Haec audiens ille coepit flere et palmis pectus percutere, quoniam dictis fidem praebuerat aviculae. 6. At
660 avis ait illi: Cito oblitus es sensus, quem dixi tibi. Nonne dixi tibi: Ne cito credas quicquid dicetur? Quomodo credis, quod in me sit hyacinthus qui sit ponderis unius unciae, quum ego tota non sim tanti ponderis? Et dixi tibi: Ne doleas de rebus amissis; quare pro hyacintho, qui in me est, doles? —
665 Talibus dictis et rustico deriso, avis in nemoris avia devolavit.

XXIV. 1 — 6.

1. Dictum namque fuit de aratore, quod boves illius recto tramite nollent incedere, quibus iratus dixit: Lupi vos comedant! — Quod lupus audiens acquievit. Quum autem
670 dies declinaret, et jam rusticus de aratro boves solveret, venit ad eum lupus dicens: Da mihi boves, quos promisisti.

— Ad haec arator: Si verbum dixi, non tamen sacramento confirmavi. — Et lupus contra: Habere debeo, quia concessisti. — 2. Dixerunt tandem quod inde irent ad iudicem.

675 Quod dum facerent vulpi obviaverunt. Quibus abeuntibus ait vulpes: Quo tenditis? — Illi quod factum fuerat nar-

raverunt vulpi. Quibus dixit: Pro nihilo alium quaeritis iudicem, quoniam rectum vobis faciam iudicium. Sed prius

680 permittite consilium, loqui uni ex vobis, et deinde alteri, et si potero vos concordare sine iudicio, sententia celabitur; sin autem, in commune detur. — 3. At illi concesserunt. Et vulpes primum locuta est seorsim cum aratore, et ait: Da mihi unam gallinam, et uxori meae alteram, et habebis boves. — Arator concessit. Et hoc facto cum lupo loquitur, dicens: Audi, amice! Meritis tuis praecedentibus, pro te debet si qua mea facundia est laborare. Tanta locuta sum cum rustico, quod si dimiseris boves illius omnino quietos; dabit tibi caseum ad magnitudinem clypei factum.

685 — 4. Hoc lupus concessit. Cui vulpes ait: Concede aratorem suos boves ducere, et ego ducam te ad locum ubi parantur ejus casei, ut quem volueris de multis eligere possis. — Sed lupus astutae vulpis deceptus verbis quietum abire permisit rusticum. Vulpes vero vagando huc atque illuc quantum potuit lupum deviauit, quem, veniente obscura

695 nocte, ad altum puteum deduxit, cui super puteum stanti formam lunae semiplenae in ima putei radiantis ostendit, et ait: 5. Hic est caseus quem tibi promisit, descende si placet et comede. — Ad haec lupus: Descende primitus, et si sola deferre non poteris, ut te juvem faciam quod hortaris. —

700 Et hoc dicto viderunt cordam pendentem in puteo, in cuius capite erat urceola ligata, et in alio capite cordae altera urceola; et pendebant tali ingenio, quod una surgente altera descendebat. 6. Quod vulpes simul ac vidit quasi obsequens precibus lupi urceolam intravit et ad profundum

705 venit. Lupus autem inde gavisus ait: Cur non affers mihi caseum? — Vulpes ait: Nequeo pro magnitudine, sed intra aliam urceolam, et veni sicut spondesti. — Lupo intrante, urceola magnitudine ponderis ducta cito fundum petiit, altera surgente cum vulpe, quae erat levior. Vulpecula

710 tacto ore putei foras exiit, et in puteo lupum dimisit; et ita, quod pro futuro praesens dimisit, lupus boves et caseum pro meritis perdidit.

XXV. 1 – 6.

1. Dictum est quod quidam latro ad domum cujusdam divitis perrexit intentione furandi, et ascendens tectum, ad fenestram per quam fumus exibat, et si aliquis intus
715 vigilaret, auscultavit. Quod ut dominus domus comperit, suaviter suae uxori ait: Interroga alta voce unde venit mihi iste tam magnus census quem habeo, quam ut rem scias multum labora. — 2. Tunc ipsa alta voce ait: Domine,
720 unde tam magnum censum habes, quum nunquam mercator fueris? — At ille: Quod Deus donavit hoc conserva, et fac inde voluntatem tuam, et non inquiras unde mihi tanta pecunia evenerit. — At ipsa, ut sibi injunctum fuerat, magis et magis ut rem sciret instigavit. 3. Demum, quasi coactus precibus uxori suae ait dominus: Vide ne cuiquam secreta nostra detegas. Latro fui. — At ipsa ait: Mirum mihi videtur quomodo tam magnum censum latrocinio acquirere potuisti, quod nunquam audivimus clamorem sive aliquam calumniam inde. — 4. At ipse ait: Quidam magister meus carmen me edocuit, quod dicebam quando
730 super tectum ascendebam, et veniens ad fenestram accipiebam radium lunae manu, et carmen meum septies dicebam, scilicet: Saulem! Saulem! Et ita descendebam sine periculo, et quicquid pretiosum inveni in domo corradens sumebam. Hoc facto, iterum ad radium lunae veniebam,
735 et eodem carmine dicto septies cum omnibus in domo sumptis ascendebam, et quod sustuleram ad hospitium deferrebam. Tali ingenio hunc quem possideo censum habeo. — 5. At mulier ait: Bene fecisti quod mihi talia dixisti,
740 nam quandoque filium habuero, ne pauper degat, hoc carmen docebo. — At dominus inquit: Permite me dormire, quoniam somno aggravatus volo quiescere. — Et ut magis deciperet quasi dormiens stertere coepit. 6. Perceptis denique talibus verbis, fur inde gavisus, et dicto septies carmine, et sumpto manu radio lunae, laxatis manibus et pedibus per fenestram in domum, faciens sonum magnum, cecidit; et fracto crure et brachio ingemuit. At dominus domus quasi nesciens ait: Tu quis es, qui ita cecidisti? — Ad hoc latro: Ego sum ille infelix fur, qui tuis credidi fallacibus verbis.

XXIX. 1 – 6.

750 1. Recordatus sum verbi, quod audivi de Maymundo

pigro. Quidam enim senex quaesivit ab eo, quantum posset comedere. Cui ipse: De cujus prandio? De meo? vel de alterius? — At ille: De tuo. — Maymundus: Quantum minus possum. —

755 2. Senex: Tu modo recordaris verborum cujusdam gulosi, pigri, stulti, garruli et nugigeruli, et quicquid de eo dicitur amplius, in eo invenitur. — Juvenis: Multum placet de illo audire. Quia, quicquid de eo est, derisorium est, et quicquid de ejus factis vel dictis mente retines, eloquere,
760 et habebo pro numere. — Senex:

3. Dominus servo suo praecepit quadam nocte ut clauderet domus januam. Ipse desidia pressus surgere non potuit, et ideo dixit quod clausa erat. Mane autem facto, dominus dixit servo: Maymunde, aperi januam. — Cui
765 servus: Domine, sciebam quod volebas eam hodie esse apertam, et ideo nolui eam sero claudere. — 4. Tunc primum comperit dominus quod propter pigritiam dimiserat, et dixit illi: Surge! Fac opus tuum, quia dies est, et sol jam altus est. — Cui servus: Si sol jam altus est, da
770 mihi comedere. — Cui dominus: Serve male, vis nocte comedere? — Cui servus: Si nox est, permitte me dormire. —

5. Item dominus in nocte: Maymunde, surge, et vide utrum pluat an ne. — Ipse vero advocavit canem, qui jacebat extra januam, et quum venisset canis, palpabat pedes
775 ejus, quibus inventis siccis domino ait: Domine, non pluit. —

6. Item ad eum dominus nocte dixit, an ignis esset in domo. Ipse vero vocato murilego, tentavit si calidus esset, an non; et quum invenisset eum frigidum, ait: Non. —

780 Juvenis: Pigritiam ejus audivi, garrulitatem ejus audire cupio. — Senex:

XXX. 1 — 4.

1. Dictum est quod dominus suus veniebat de foro laetus pro lucro, quia multum lucratus fuerat. Et exivit servus Maymundus contra eundem dominum suum. Quem
785 quum videret dominus timuit, ne aliquos malos rumores, ut mos suus erat, diceret, et dixit: Cave ne dicas rumores malos. — 2. Servus: Domine, non dicam rumores malos. Sed canis nostra parvula Pipella mortua est. — Cui dominus: Quomodo mortua est? — Cui servus: Mulus

790 noster exterritus fuit, et rupit chamum suum, et dum fugeret
sub pedibus suis canem suffocavit. Cui dominus: Quid
actum est de mulo? — Servus: In puteum cecidit et mor-
tuus est. — 3. Dominus: Quomodo exterritus fuit mulus?
— Servus: Filius noster cecidit de solario, ita quod mor-
795 tuus est, et inde exterritus fuit mulus. — Dominus: Quid
agit genitrix sua? — Servus: Prae nimio dolore nati mor-
tua est. — Dominus: Quis custodit domum? Servus:
Nullus, quoniam in cinerem versa est, et quicquid in ea
erat. — 4. Dominus: Quomodo combusta fuit? — Servus:
800 In eadem nocte, qua domina mortua fuit, pedissequa quae
vigilabat pro domina oblita fuit candelam in thalamo, et
ita combusta fuit domus tota. — Dominus: Pedissequa ubi
est? — Servus: Ipsa volebat ignem extinguere, et cecidit
trabes super caput ejus, et mortua est. — Dominus: Tu
805 vero quomodo evasisti, quum tam piger sis? — Servus:
Quum viderem pedissequam defunctam effugi.

XXXVIII. 1 — 10.

1. Item, dictum est de Alexandro quod sepultura ejus
foret aurea, et in pervio omnibus ad terram posita. Ad
quam plurimi convenerunt philosophi, de quibus ait unus:
- 810 2. Alexander ex auro fecit thesaurum; nunc est con-
versio, aurum de eo facit thesaurum.
3. Alius: Heri totus non sufficiebat ei mundus. Hodie
quatuor solae telae sufficiunt ei ulnae.
4. Alius philosophus: Heri populo imperavit. Hodie
815 populus imperat illi.
5. Alius philosophus: Heri multos potuit liberare ex
morte. Hodie nec ejus jacula valuit devitare.
6. Alius: Heri ducebat exercitus. Hodie ab illis du-
citur sepulturae.
- 820 7. Alius: Heri terram premebat. Hodie eadem premi-
tur ipse.
8. Alius philosophus: Heri gentes eum timebant.
Hodie vilem eum deputant.
9. Alius: Heri amicos habuit et inimicos. Hodie habet
825 omnes aequales.
10. Sed de triginta duobus philosophis circumstantibus
quod quicumque de potentissimo rege dixerit, memoriae
longum est reducere.

10. Johannis de Capua Directorium vitae humanae.

(ed. Derenbourg.)

1. [= S. 53.]

Dicitur quidem fuisse heremitam, cui rex dedit pulchra vestimenta et honorabilia; et videns illa latro quidam apposit curam furari illa, et nisus est querere argumenta circa hoc. Ivit ad heremitam dicens ei: Obsecro, sancte heremita,
5 nudus et pauper sum; audiens tuam sanctitatem veni de terra longinqua ut tibi ministrem et a te docear. Cui dixit heremita: Volo, fili, ut mecum stes et per noctem moreris. Tumque morans fur ille cum heremita longo tempore administrabat ei fideliter et devote, ita ut crederet in ipsum
10 heremita et confideret de eo. Tradidit itaque heremita in manu furis omnia que erant in domo. Quadam vero die cum ivisset heremita ad civitatem pro suis negociis, surrexit fur et acceptis vestimentis fugit. Cumque rediret heremita ad domum et non inveniret furem nec sua vestimenta, estimavit
15 illum esse furatum vestimenta, et apponens querere illum, direxit suos gressus apud quandam civitatem. Et cum esset in itinere, obviavit duobus hircis silvestribus ad invicem pugnantibus, donec in sanguinis effusionem devenerunt. Quibus cum supervenisset vulpes, cepit lambere sanguinem
20 qui ab eis emanabat; et interposita vulpe ipsis hircis dum pugnarent, in tantum ab eis est oppressa et etiam vulnerata, ut sanguis ab ea emanaret. Ipsa enim pedibus hircorum miserabiliter trita, corruiit mortua in terram.

Post hec vero apponens heremita curam suam querere
25 furem, pervenit in sero ad quandam civitatem, et hospitatus est in domo cuiusdam mulieris meretricis, cum non invenisset aliud hospicium ubi hospitaretur. Habebat autem hec mulier quandam servientem similiter meretricem, quam deputaverat officio meretricationis hominum, ut exinde ipsa
30 sallaria reciperet. Adamabat autem hec serviens quemdam, nec volebat se dare aliis hominibus. Cumque hec in defectum domine redundaret eo quod non percipiebat ex ea lucrum, nisa est contra amasium illius ut ipsum interficeret. Quadam vero nocte, cum misisset pro suo amasio
35 illa serviens, potavit ipsum multo vino, ita quod arripuit eum sopor et dormiebat fortiter. Et exurgens domina

accepit frustum arundinis apertum ex utraque parte, et, eo impleto pulvere mortifero, ivit ad illum dum dormiret, et discooperuit nates eius, ut pulverem intromitteret in anum
 40 suum. Et cum inciperet hec agere expiratus est ventus de corpore illius et pulvis est impulsus in ore mulieris, que corruiit retrorsum in terra et mortua est, heremita vidente hec omnia.

Diluculo vero recessit heremita inde et ivit ad querendum furem, et hospitatus est in domo cuiusdam viri amici sui qui precepit uxori sue dicens: Volo ut honorem conferas huic viro, et ei omnia tribuas necessaria, quoniam [socii] mei me invitaverunt nec potero venire in hac nocte; et abiit vir. Adamabat autem uxorem vir quidam, eratque
 50 lena mulier quedam, uxor barbitonsoris, vicina eius. Dixit mulier uxori barbitonsoris quod iret et vocaret sibi amasium suum ut veniret nocte illa, quoniam vir eius non erat in domo, et sibi diceret quod esset in ostio domus donec ei intrare preciperet. Fecit itaque uxor barbitonsoris, sicut ei
 55 constituerat mulier, et veniens ille stabat in ostio donec ei intrare diceretur usque at noctem. Interim vero supervenit paterfamilias, qui cum [eum] videret in ostio sue domus, cum etiam ipsum suspectum haberet erga uxorem suam, acriter alligans eam ad columnam domus ivit dormitum.
 60 Cumque traheret ibi moram amasius mulieris, misit ad eam lenam uxorem barbitonsoris, que accedens ad eam, dixit ei: Quid vis ut faciat vir ille cum te dium sit ei in ostio expectare? Cui respondit: Rogo te ut mihi conferas hanc gratiam ut absolvas me hinc et te liges in meo loco, donec
 65 vadam et tractabo in meo loco cum eo et revertar festinanter. Et fecit ita et ligavit se uxor barbitonsoris loco mulieris, donec rediret ab amasio suo. Interim vero excitatus paterfamilias de suo sompno, vocavit uxorem suam; at uxor barbitonsoris non respondebat, ne forte eam cognosceret.
 70 Ille vero, cum multotiens vocaret ipsam et responsum non daret ei, provocatus ira surrexit, et ivit ad eam et amputavit ei nasum, dicens ei: Affer tuum nasum in exenium amasio tuo.

Cumque rediret mulier ab amasio suo, vidit quod
 75 accidit sue socie, uxori barbitonsoris, et absolvens illam ligavit se loco suo et uxor barbitonsoris abiit in viam suam, heremita vidente hec omnia. Et meditata est uxor patris-

familias argumentum invenire, quomodo posset se facere innocentem ab his que patraverat. Et clamabat voce magna dicens, suo marito audiente: Domine deus sabaoth, si videris afflictionem ancille tue et respexeris imbecillitatem meam et innocentiam operum meorum, et quomodo capta sum a viro meo absque culpa, domine deus, restitue mihi nasum meum et ostende hodie pro ancilla tua miraculum. Et dilata parum, cepit clamare contra virum suum dicens: Surge, maligne et impie, et considera mirabilia dei que operatus est erga me, respiciens innocentiam meam et volens manifestare impietatem tuam; ecce restituit mihi nasum meum ut prius. Et audiens hoc vir, miratus est intra se dicens: Quomodo potest hoc esse? Et accenso candelabro festinanter ivit ad illam. Qui cum videret nasum suum integrum, absolvit eam a ligamento suo, et supplicavit ut parceret ei, cum inique egisset contra ipsam, et confessus est peccatum suum ad deum, petens ei misericordiam et remissionem. Cumque venisset uxor barbitonsoris ad domum suam, cogitavit invenire argumenta quomodo posset evadere de viro suo de naso qui sibi erat amputatus. Diluculo vero antequam esset aurora, surrexit vir eius dicens ei: Presta mihi instrumenta artis, habeo enim operari hodie in cura cuiusdam nobilis. Et exurgens illa sibi porrexit novaculum. Cui vir: Volo, inquam, omnia instrumenta. At illa iterum porrexit ei novaculum. Et excitatus in iram proiecit ratorium versus illam. At illa cepit clamare dolendo: Ve mihi nasum, ve mihi nasum! Die autem facta, convenerunt illuc omnes fratres et consanguinei mulieris, et conquesti de marito ad potestatem, fecit ipsum capi, et constitutus coram iudice interrogatus est super hoc, quare fecerat illud et cum nesciret respondere verbum, iussit iudex eum ligari et fustigari per civitatem. Ipso vero ligato ut fustigaretur, ecce supervenit heremita et quesivit a populo quare ligatus esset ille. Et heremita videns furem suum inter ceteros stantem cum suis vestibus indutum, accepta causa, accessit ad iudicem, dicens ei: Obsecro, domine iudex, nequaquam sophisticentur apud te verba. Vestes autem quas fur furatus est, mea erant vestimenta. Nonne hirci duo interfecerunt vulpem eorundem sanguinem sitientem? nonne et illa mulier pulvere se interfecit mortifero? nec amputavit barbitonsor nasum sue uxoris? Et interrogatus a iudice sibi totum exposuit.

2. [= S. 61.]

Quidam fuit leo in quodam bono loco multarum
 120 ferarum et equarum, nec hoc illis feris quiquam proderat
 propter timorem leonis qui omni die rapiebat de illis et
 devorabat. Et habito consilio inter se venerunt ad ipsum
 dicentes ei: Scito quoniam non potes habere a nobis animal
 nisi cum labore maximo et strepitu venationis; nunc autem
 125 invenimus modum utilem pro te [et nobis], quoniam si reddi-
 deris nos tranquillos et securos a timore tui nec insidiaberis
 nobis, omni die offeremus tibi sponte in hora cibi unam
 bestiam de nobis pro tuo cibo. Quod quidem placuit
 leoni, et promisit eis pactum observare. Quadam vero die,
 130 cum sortem eiecissent inter eas quam ipsarum deberent
 offere leoni, advenit sors cuidam lepori, cui preceperunt
 leoni se presentare. Dixit eis lepus: Si volueritis mihi
 consentire et confidere de me in re que nobis erit utilis,
 spero vos reddere securos et quietos a turbatione leonis.
 135 Cui responderunt: Quid est illud? quid vis fiat tibi? Et
 ait eis lepus: Quid est? volo quod uni vestrum precipiatis
 venire mecum ad leonem et non festinet me presentare sibi,
 donec pretereat hora cibi. Cui dicunt: Volumus fiat tibi.
 Et exurgens lepus cum socio suo, ivit ad leonem et retar-
 140 davit presentare se sibi, donec hora cibi preterit. Et esuriens
 leo surrexit de loco suo, et respiciens secus viam vidit
 quemdam leporem accedentem ad ipsum. Cumque presen-
 tasset se sibi, interrogavit illum unde veniret et ubi esset
 turba sociorum suorum et cur tantum tardaverint. Cui
 145 respondit lepus: Ego ab eis venio, mittebant autem tibi per
 me unum leporem ut ipsum tibi presentarem; sed cum
 essem prope hunc locum, ecce supervenit mihi alius leo et
 rapuit ipsum mihi. Cui ego dicebam: Cave, quoniam est
 cibus regis, qui offertur ei, noli ipsum contra te provocare.
 150 Qui cum audiret, blasphemavit te, dicens: Ego sum dignior
 ipso regnare in hoc loco. Veni igitur ad referendum tibi.
 Et audiens leo dixit: Veni mecum et ostende mihi ipsum.
 Et ivit lepus ducens ipsum ad puteum aque. Erat autem
 aqua clara. Et dixit lepus: Hic manebat ille leo de quo
 155 tibi dixi. Et respiciens leo ad fontem putei, resultavit sibi
 umbra sua et leporis; corruit super ipsum in puteo, credens
 pugnare cum eo. Qui mortuus est ibi. Et rediens lepus

ad socios suos, narravit eis omnia que fecerat; qui ipsum laudaverunt super hoc.

3. [= S. 76.]

160 Dicitur fuisse apud quemdam locum secus viam leo,
cui erant tres socii, scilicet lupus, corvus et vulpes. Quadam
vero die cum pertransierint per illum locum homines merca-
tores, reliquerunt ibi unum camelum qui, cum egrotaret,
non poterat se sustinere. Et perambulans camelus pervenit
165 ad leonem. Cui dixit leo: Ad quid venisti? Cui respondit:
Volo esse obediens regi et eius mandata adimplere. Ait
leo: Si meam diligis societatem et fueris mihi fidelis, manebis
mecum cum fiducia et quiete, nec timebis aliquod malum.
Stetit itaque camelus cum leone pluribus diebus. Quadam
170 vero die, cum venisset leo ad venandum, supervenit ei
elephas, qui cum pugnaret adversus eum fortiter, momordit
eum elephas dentibus in multis locis, et cum a suis manibus
evasisset, ibat involutus sanguine et absque virtute, donec
pervenit ad locum suum, nec poterat deinceps venari nec
175 circuire terram. Et factum est, cum esuriret leo et socii
sui nec haberent cibum, et deficiebat eis esca quam leo
solebat eis exhibere, factum est hoc eis valde molestum.
Et contristatus leo super hoc, ait eis: Multum laborastis et
indigetis cibo. Cui dixerunt: Non dolemus tantum de
180 personis nostris, quantum de persona regis, considerantes
defectum tuum, et quod possemus aliquid bonum invenire
pro te cum nostro exercitio et labore, quoniam laboramus
diligenter. Et ait eis leo: Scio, inquam, fidelitatem et
dilectionem vestram erga me et bonum consilium, pro
185 quibus deus remuneret vobis bona; verumtamen si possetis
circuire campum, forsitan inveniretis aliquid circa vos et
deferetis mihi; erit hoc bonum pro me et vobis. Cumque
exirent et se prolongarent a leone, congregati sunt simul
lupus, vulpes et corvus, et egerunt consilium ad invicem.
190 Et dixerunt ad invicem: Quid hoc nobiscum iste camelus,
cum comedat herbas nos vero carnes, nec est de genere et
consilio nostro? Non est nobis melius nisi ire ad leonem
et sibi consulere quod comedat ipsum, et reputemus eum
vilem et despectum in oculis suis. Ait lupus eis: Non
195 potest hoc fieri, nec decet nos aliquid de ipso referre leoni
propter fidem quam dedit sibi. Ait corvus: Sedete vos in

loco vestro et dimittite me tractare cum leone. Et recedens
 ivit ad eum. | Et cum vidisset ipsum leo, dixit ei: Invenistine
 aliquid? Cui respondit corvus: Non invenit nisi qui habet,
 200 nec intelligit nisi habens intellectum, nec videt nisi habens
 oculos; fames autem abstulit nobis hec omnia. Verum
 cogitavimus unum cum quo speramus habere recuperationem
 et vitam pro te et nobis. Respondens leo dixit ei: Quid
 est illud quod cogitastis? Ait corvus: Videtur nobis quod
 205 rapias hunc camelum et comedas ipsum, quia non est nostri
 generis et nos sui, nec eius consilium est nostri consilii.
 Et iratus leo contra ipsum, dixit ei: Sile maledicte, destruat
 te deus! quam vile et malignum est tuum consilium! nec
 est in te misericordia et fides. Non enim debuisti mihi
 210 temptare loqui verbum hoc. An nescis quid fecerim camelo
 et quomodo ipsum mea fide servavi? an nescis quoniam in
 mundo non est maior iusticia et misericordia, quam redimere
 animam captivam et succurrere sanguini qui prope est effun-
 dendi? Et quia promisi sibi fidelitatem meam, non deficiam ei
 215 nec ipsum unquam defraudabo. Respondit ei corvus: Vere dicis,
 domine rex; verumtamen per unam animam redimuntur omnes
 anime domus, per animas domus redimuntur anime totius paren-
 tele, et per animas parentele populi, et populi regis. Nos autem
 sumus omnes in hac necessitate constituti, nec aliquid facere
 220 valemus; sed ego cogitavi modum quo valeas a iuramento sal-
 vari. Et laudans ipsum leo super hoc, dixit ei quid faceret.
 Post hec vero rediens corvus ad suos socios, retulit eis verba
 sua et leonis, et omnia que cum eo ordinaverat; et inter-
 rogans eos corvus dixit, quod consilium darent super hoc,
 225 ut devoraretur camelus, et salvus fiat leo a iuramento quod
 iuravit ei. At illi dicunt ei: Indica nobis consilium tuum,
 nam in tuo consilio speramus salutem. Dixit corvus:
 Videtur mihi bonum, ut simul omnes accedamus ad camelum,
 referentes ei preterita beneficia que recepimus a leone gratis,
 230 et sine ullo beneficio ipso a nobis percepto. Modo autem
 videmus necessitatem suam, decens est, ut quilibet nostrum
 sibi se sponte representet, laudans ipsum super beneficiis
 que ab ipso recepimus, et quomodo tenemur ei. Sed non
 habemus in quo possumus eum super hec remunerare, nec
 235 possumus ei conferre unum de mille eorum que nobis
 contulit, nec aliquid inveniemus quod sibi offeramus; unde
 offeramus ei personas nostras, et quilibet nostrum offerat ei

suum corpus, ut comedat illud, dicens ei: Sic volo, domine rex, ut me comedas et non moriaris fame. Et quando sic dixerit, sur-
 240 gat alter et dicat simile verbum et salvus fiat socius suus; et facientes sic, omnes adimplebimus placitum regis, et eius amorem acquiremus. Et vocantes camelum, exposuerunt hoc ei suum consilium, cui placuit; et surgentes, venerunt ad leonem.

Cepit itaque corvus loqui coram leone dicens: Domine
 245 rex, iam ad mortem pervenisti, et requiris liberationem tue persone; nos autem decet tibi tradere personas nostras propter misericordiam quam tu nobis contulisti ex antiquo tempore. Nam in te viximus et speravimus vivere nos omnes, et qui sunt post nos successuri; nunc volo ut comedas me.
 250 Et respondens lupo ait illi: Sile, corve. Non enim bona est tua caro, et nec regi proficeret, quia mala caro reddit egritudinem. Caro vero mea bona est; nunc autem comedat me dominus rex. Et respondens corvus, ait lupo: Non enim est caro tua bona; quicumque enim vult se interficere,
 255 comedat de carne tua, quoniam mox erit suffocatus. Et respondens vulpes ait: Comede me, domine rex; quia caro mea saciabit te. Et respondens lupo ait ei: Sile, quoniam caro tua putrida est, et venter tuus plenus est sordicie. Et estimans camelus miser, quod quando diceret simile verbum
 260 responderet ei similiter, ut cum eis salvaretur; et aperuit os suum in sui preiudicium, dicens: Comedas me domine rex, quoniam satiabo te, et venter meus plenus est deliciis, et habeo bonum sepum et sanguinem. Comede me, ergo, mi domine rex. Cui omnes responderunt: Bene locutus es, et
 265 curialiter fecisti. Qui omnes congregati adversus eum devoraverunt ipsum, cum fuisset hoc regi valde molestum.

4. [= S. 89.]

Fuit quidam mercator in terra Persie, qui cum haberet uxorem que adamabat alium, voluit certificari de re. Nutrivit autem sibi quandam picam quam docuit loqui, ut annunciarer
 270 sibi ea que fierent in domo. Quadam vero die cum ivisset vir pro factis suis, misit mulier pro suo amasio, ut veniret ad eam. Qui cum venisset, stetit cum muliere iocans et ludens cum ea, et recessit. Cum vir rediit et interrogavit picam, et illa exposuit illi totum illud quod viderat de
 275 amasio mulieris. Et audiens hec vir, suam verberavit uxorem fortiter. Mulier vero credens se esse accusatam ab ancillis

suis, increpabat et verberabat eas. At ille iuraverunt ei non defraudasse ipsam, sed pica. Et sciens mulier cogitavit in animo suo dicens: Si ipsam interfecero, erit mihi deterius; 280 presumet enim maritus meus quoniam propter hec ipsam interfecerim. Quadam vero nocte cum non esset vir eius in domo, misit pro suo amasio et precepit ancillis suis, ut circumstarent picam, ponens in manu unius ipsarum tympanum ut pulsaret ad aures pice; in manu vero alterius 285 magnum posuit speculum ut ostenderet ipsum vicissim ad oculos pice. Altera spergebat de aqua spongia super picam. Altera vero molamolvebat versus picam, altera vero agitabat caveam in qua erat pica. Et facientibus sic tota nocte, non potuit aliquid percipere de factis mulieris. Mane vero 290 cum veniret vir suus, interrogavit picam de factis sue mulieris. Cui respondit: Quomodo potui hec percipere, cum hac nocte fui in maximis tormentis pre nimia pluvia, tonitruis et coruscationibus et terre motu, de quibus videbatur mihi mundus perire? Et audiens hec vir, estimabat 295 omnia verba pice que sibi retulerat de uxore sua mendicia esse, cum illa etiam non fuissent vera, quia per totam noctem tempestas tranquilla et conveniens erat. Et hic accipiens picam interfecit illam, et suspendit eam in ligno.

5. [= S. 90.]

Dicuntur fuisse duo homines quorum unus vocabatur 300 Deceptor, alter vero Velox. Qui cum ambulassent pariter per viam, invenerunt sacculum plenum argento; reversi sunt in regionem suam. Qui cum appropinquassent civitati, dixit Velox Deceptor: Da mihi medietatem argenti. Cui dixit Deceptor: Nequaquam hoc faciamus, quoniam societates et amicitie debent 305 semper inter nos permanere; sed quilibet nostrum accipiet de argento quantum ei sufficiat, reliquum vero abscondamus in aliquo tuto loco, et quando indigemus, capiemus de eo. Et putans eius socius Velox ipsum loqui bona fide, placuit ei consilium, et absconderunt argentum sub quadam magna arbore, 310 et abierunt pro factis suis. Et cum redissent ad locum suum, ivit post diem Deceptor ad arborem et accepit totum argentum. Quadam vero die requisivit eum Velox dicens ei: Eamus ad depositum, quoniam indigeo de mea porcione illius argenti. Cui respondit: Libenter. Et euntes ad locum

315 ubi posuerunt argentum et fodientes, nil invenerunt. Et
exurgens Deceptor qui illud acceperat, cepit clamare et
verberare se, dicens: Nequaquam confidat aliquo modo quis
in fratre vel socio, tu enim cepisti illud. At ille iuravit
per viventem in secula quod non acceperat illud. Deceptor
320 vero magis insistebat, ei dicens: Numquid fuit alius qui
sciret hoc secretum, nisi ego et tu? Et ait ei Deceptor:
Veni et eamus ad iudicem potestatis, ut nobis causam
diffiniat. Quibus constitutis coram iudice, dixit iudex:
Estne aliquis testis super hec? Cui respondit Deceptor:
325 Ita, domine; est arbor, sub cuius radice reposuimus nostrum
argentum; ipsa enim perhibebit testimonium super hec. Et
ait iudex: Ducite me cras ad arborem, ut diffiniatur causa
vestra. Et rediens Deceptor ad domum suam, narravit
patri suo processum hunc dicens: Scito, pater mi, quoniam
330 nondum revelavi tibi hoc secretum; sed si tu vis inclinare
consilio meo, conservabimus nos ambo thesaurum quem
dedit nobis deus, et poterimus multiplicare et addere ipsum.
Cui dixit pater: Quid est illud, fili mi? Cui respondit:
Ego quidem abstuli totum illud argentum quod invenimus;
335 volo illud autem ut intres hac nocte et permanes in ventre
arboris, cum sit ibi locus concavus ubi poteris permanere.
Mane autem cum venerit iudex interrogans arborem, quis
accepit argentum, respondeas ei tu de medio arboris: Velox
rediit ad me et accepit illud. Et hoc est quod peto a te
340 tantum. Et iverunt ad arborem et mansit pater in ventre
arboris tota nocte. Mane vero cum venisset iudex cum sua
familia ad arborem, stetit et quesivit ab arbore, quis abstulisset
argentum. Et respondens ille de medio arboris, dixit: Velox
accepit illud. Et stupefactus iudex super hoc, volvit se
345 undique et neminem videbat. Qui precepit ut apportarent
ligna, ut accenderetur ignis in circuitu arboris. Et cum calor
et fumus pervenissent ad illum qui erat intus, cepit clamare
fortiter, cum amplius calorem non posset tolerare, et extractus
est inde quasi mortuus. Et videns iudex fraudem hanc,
350 mandavit fusticari ambos, et restitui argentum socio suo.
Quibus fusticatis mortuus est pater. Et accipiens Deceptor
patrem suum, tulit ipsum mortuum ad domum suam et
remansit dolens de argento amisso et de vituperio sibi
cunctis ab hominibus relato. Contristabaturque de patre
355 suo mortuo, cujus ipse erat causa efficiens, cum socium

suum defraudari nisus esset, et se ipsum una cum suo patre in idem corrui vicium et damnum.

6. [= S. 95.]

Fuit quidam qui habebat pulchram mulierem, erat tamen meretrix. Quadam vero die, cum vir suus egrotaret, 360 dixit ei ut iret ad apotecam et emeret sibi de rebus quas medicus consuleret. Et exurgens mulier ivit ad apotecarium, qui erat amasius suus, ut sibi daret illas res; et introducta in apoteca, stetit cum amasio suo. Et precepit apotecarius servo suo quod daret sibi omnia que volebat. Servus vero cum 365 esset stultus accepit manutergium et involvit in eo pulverem de terra et ligavit et dedit mulieri dicens ei: Ecce omnia sunt ibi. Et abiens mulier ad domum suam, assignavit manutergium suo viro, et intravit domum aliam ut apportaret vas, ubi reponeret res illas. Et solvens vir manutergium invenit pulverem, 370 et clamavit ad eam dicens: Quid est hoc? Ivisti pro medicinis, et apportasti pulverem! Et illa audiens, reliquit que in manu tenebat, et accipiens cribellum exivit ad virum suum, et ait ei: Nescis quod accedit mihi in via, cum irem, ecce equus currens impulit me, et corruí in terram. Itaque 375 cecidit mihi de manu mea argentum, et non potens invenire illud, congregavi pulverem de loco illo, involvi in manutergio, donec educerem illud per cribellum, forsitan inveniam ipsum. Et audiens vir credidit ei, et dixit: Accipe plus de argento, et vade et eme mihi.

7. [= S. 97.]

380 Fuit quidam pauper mercator in quadam terra, qui habebat mille libras ferri, et, cum vellet inde discedere et ire ad aliam terram, deposuit ferrum apud quemdam notum suum, ut sibi conservaret, et abiit. Cumque rediret post tempus, petiit ferrum ab amico suo. Cui respondit: Posui 385 ferrum tuum in uno angulorum domus et comederunt illud mures. Ipse vero vendiderat et comederat precium eius. Et ait mercator: Nunquam audivimus esse in mundo animal quod frangeret ferrum, et modo comederunt mures illud; nunc autem nihil reputo illud ex quo deus liberavit te ab 390 eis et non offenderunt te. At ille gavisus [est] de verbo quod audivit ab eo, rogavitque illum ut comederet secum illa die, et statuit sibi terminum reveniendi ad eum. Post-

quam vero recessit ab eo mercator, cogitavit argumentum
ut caperet sibi filium suum. Qui cum furatus esset eum,
395 abscondit in domo cuiusdam; et cum rediret ad eum, dixit
ille qui amiserat filium: Vidistine filium meum? Cui res-
pondit: Alia die prope tuam domum vidi avem, que rapuit
unum puerum; nescio tamen utrum fuit filius tuus. Ille vero
cum audiret clamavit et dixit hominibus qui erant ibi: Audivistis
400 umquam tale, quod aves rapiunt pueros? Et respondens mer-
cator dixit: Ita est; terra cuius mures comedunt mille libras
ferri, dignum est ut eius aves rapiant pueros. Ille vero cum
audiret hoc verbum, confessus est ei abstulisse ferrum suum.
Et ait ei: Restitue mihi filium meum, et ego restituum tibi
405 ferrum tuum. At ille restituit sibi filium, et ille ferrum.

8. [= S. 108.]

Dicitur fuisse in quadam civitate nomine Bostenne in
provincia Abezie quidam carpentarius, cui erat pulchra uxor.
Habebat autem hec quendam amasium pictorem, qui agebat
cum ea. Dixit mulier suo amasio: Volo ut facias tibi
410 signum per quod cognoscam te in nocte, ut non sit necesse
tibi clamare nec pulsare ianuam, ne sentiat aliquis. Cui
dixit amasius: Faciam mihi pannum album et nigrum ad
signa rectorum quasi oculos, ut album sit ad modum lune,
nigrum vero ad modum pupille oculi; et quando videris
415 illum, sit tibi signum egrediendi ad me. Et placuit mulieri,
et fecit ita. Audiensque illos servus mulieris qui erat in
domo, conservavit verbum in corde suo. Erat autem
amasius accedens ad ipsam in nocte, et illa videns signum
vestimenti, exhibat ad ipsum statim; et sic fecit hoc modo
420 multis diebus. Quadam vero die cum iret maritus ad
curiam regis de nocte ad operandum ibi, ivit servus mulieris
ad uxorem pictoris, quem mulier adamabat; petiit ei ut sibi
illud accommodaret vestimentum, deditque ei et ivit cum
eo servus ad mulierem suam nocte. Videns itaque mulier
425 signum credidit suum esse amasium. Que exiens ad eum,
stetit cum eo; et abiens servus in viam suam, restituit
vestimentum illi mulieri. Post vero mediam noctem rediens
pictor de domo regis, accepit vestimentum illud et ivit ad
mulierem. At illa cum videret, obstupuit dixitque ei: Quid
430 tibi nocte ista? et quare rediisti ad me iterum festinanter,
ex quo adimplevisti tuam voluntatem? At ille cum audisset

hoc verbum, percepit quomodo alius homo accessit ad eam nocte illa, et rediens ad domum suam cepit increpare et percutere uxorem suam fortiter, donec scivit veritatem de
435 re quacumque. Et accepit vestimentum et combussit illud.

9. [= S. 119.]

Dicitur fuisse in quadam terra provincie Indie peritus medicus et valde dilectus apud omnes homines. Concessit enim sibi deus gratiam, ut universi infirmi existentes suo consilio ab eorum languoribus sanarentur. Cum autem is
440 mortuus esset, respiciebant successores sui in suis libris et studebant in illis, ut ex eis caperent bonum medicinarum documentum perfectamque scientiam. Quadam vero die venit ad terram illam quidam qui dicebat se esse medicum magnum et expertum, tamen in paucissimis erat perscrutatus.
445 Habebat autem rex illius regni quandam filiam quam deligebat valde, et plus quam omnes de sua domo. Que cum esset gravida et tempus sui partus adveniret, gravis supervenit ei infirmitas sanguinis fluxus. Et cum rex hoc videret, mandavit festinanter pro quodam suo noto medico qui erat
450 in alia civitate, ut veniret in succursum sue filie. Cumque ad ipsum veniret nuncius invenit eum cecum. Qui cum ad regem ire non posset, scripsit ei quod daret in potu filie regis talem medicinam. Et audiens hec rex, quesivit habere medicum qui sciret conficere et administrare hanc
455 medicinam sue filie dilecte. Et misit pro quampluribus, sed neminem illud attemptare volentem invenit. Et tandem cum fama divulgaretur, pervenit ad eum iste antedictus medicus qui dicebat se esse peritum et doctum medicum. Et promisit regi quoniam sciret huiusmodi medicinas absque
460 istius magistri sive medici prescripti consilio, easque conficere bene et preparare. Et dixit regi ne haberet dubium de sua filia sive de eius infirmitate, cum ipse eam bene ab eadem sanaret infirmitate. Et statim mandavit famulo suo ut apportaret sibi vasa in quibus erant medicine
465 illius periti medici et magni doctoris qui breviter mortuus erat, et, quibus appositis ante ipsum, accepit exinde vasculum in quo erat toxicum, et ignorans quid esset ibi, accepit de eo et miscuit cum aliis medicinis et tradidit regi dicens: Ecce medicina filie tue. Videns autem rex promptitudinem
470 eius in preparatione medicine, estimavit illum esse peritum

medicum in omnibus rebus, et honoravit ipsum dans ei bonam remunerationem in pecunia et vestimentis. Et accepta medicina exhibita fuit filie regis. Postmodum vero incisa sunt exinde viscera eius, et mortua est. Et videns hoc rex,
475 mandavit capi illum et exhiberi ei de eadem medicina. Et factum est ei sicut rex mandavit et mortuus est etiam cum ipsa. Sic illa imperitia cecidit super imperitum.

10. [= S. 122.]

]Dicuntur supervenisse cuidam civitati nomine Merva inimicos qui cum cepissent eorum mulieres et interfecissent
480 viros dividerunt inter se mulieres, et advenit sorte cuidam eorum bubulcus, duas habens uxores. Et cum patronus eorum affligeret et extenuaret eas fame, surrexit quadam die ille cum duabus uxoribus suis ad colligendum ligna. Et inveniens altera ipsarum pecias panni accepit illas quia
485 nuda erat et cooperuit cum eis suam turpitudinem. Dixit altera viro suo: Numquid vides meretricem nudam cum qua se cooperuit? Cui respondit vir: Ve tibi dimittens personam tuam nudam et vituperas illam que suam cooperuit turpitudinem, nec respicis maculam tui ipsius, videlicet
490 trabem in oculo tuo, in alterius autem oculo vides vestucam.

11. [= S. 139.]

Fuit vir quidam simplex, in cuius domo serpens morabatur. Sperabant autem vir et uxor eius valde fortunatum esse cum eis serpentem ducere moram, quod etiam illius patrie erat consuetudo. Quadam vero die dominica
495 vir misit familiam suam cum uxore ad ecclesiam, ipso manente in lecto quia capitis dolorem patiebatur; et facto silentio in domo, serpens exivit cavernam circumspiciens late. Vir autem misit ianuam versus ignem semiapertam, et vidit quod serpens, postquam neminem domi senserat,
500 caudam misit in ollam in qua decoxit mulier escas circa ignem et, veneno immisso, abiit in antrum suum. Et cum hoc paterfamilias videret, surrexit et fudit ollam cum decoctione sub terram, ne quis ab eo cibo infirmaretur. Adveniente autem hora solita qua serpens querebat escam, quam
505 mulier frequenter ei dabat, ecce vir cum ligone stabat ante foramen expectans serpentis exitum, et cum veniret serpens, ad foramen erexit caput et sedule se circumspexit quia

recordabatur malicie eius. Vir autem volens percutere, serpens sensit hoc et fugit in antrum quia scivit se malefecisse.

510 Et post aliquot dies mulier imprecabatur viro ut se cum serpente uniret et odium suum deponeret, in quod vir consensit. Et ivit ad foramen et vocavit serpentem, dicens se cum eo velle unire et odium inter eos auferre. Cumque hoc serpens audiret, dixit: Nunquam reintegrabitur inter
515 nos amicitia nostra, quia cum recordaberis maleficii mei, quando venenum in ollam ad interficiendum te et familiam tuam posui; etiam quoniam ego recordabor quando tu cum ligone ad puniendum me percussisti absque ulla misericordia; tunc non potest stare amicitia nostra et ergo melius
520 est ut quilibet nostrum solus et sine mora alterius habitet.

12. [= S. 146.]

Dicitur fuisse quidam venator qui, cum exivisset quadam die cum suo arcu et sagittis ad venandum in silva, non procul a civitate occurrit ei cervus, et sagittans eum interfecit accepitque ipsum et redibat ad domum suam cum
525 eo. Et cum ambularet per viam occurrit ei aper quidam, et sequens eum aper volebat eum interficere; qui cum hoc vidisset, deponens cervum ab humero suo, sagittavit aprum et percussit eum in corde suo. | Aper vero sentiens vehementiam doloris vulneris, irruit in hominem et vulneravit
530 eum suis dentibus scindens ventrem suum, et mortuus est homo. Aper etiam cum letaliter vulneratus esset, mortuus est cum eo. Et cum transiret ibi lupus, vidit aprum, cervum et hominem mortuos et gavisus est et dixit in corde suo: Debeo conservare hec omnia que inveni, ut sint mihi con-
535 servata pro temporibus necessitatum; nec valebo de eis gustare hodie, sed sufficit mihi nunc rodere cordam arcus. Et accedens ad arcum, cepit rodere cordam que prorupta subito percussit eum in tramite et mortuus cecidit.

13. [= S. 182.]

Dicitur fuisse quidam dives mercator senex valde, qui,
540 cum haberet uxorem pulcram, non tamen ab ea diligebatur nec volebat sibi uxor sua in lecto adherere; sed quantumcumque ipse traheret ad se [illam], illa semper elongabat se ab eo. Quadam vero nocte dum iacerent simul in lecto supervenit eis fur, et excitata mulier ad strepitum furis

545 expavit, et accedens pre timore adhesit viro suo fortiter donec excitatus est. Et ait vir sue uxori: Unde hoc novum, quia mihi adhesisti nunc magis quam unquam? Et attendens vir audivit strepitum furis in domo. Nunc percepit quia ex timore furis adhesit sibi uxor sua. Et ait furi pater-
 550 familias: Magnum gratiam reputo te mihi nocte ista contulisse de quo tibi teneor cunctis diebus vite mee, postquam fuisti causa ut amplexaretur mihi uxor mea. Nunc autem accipe quecumque vis et omnia tibi de domo mea licita sunt.

14. [= S. 183.]

Dicitur fuisse heremita cui data fuit vacca una, et cum
 555 duceret eam ad domum suam, quidam fur vidit illam et furandi curam adhibuit. Ibat autem fur post eum usque ad domum heremite, et cum esset in via obviavit ei demon in figura hominis. Cui dixit fur: Quis es tu, aut quid intendis? At ille respondit: Ego quidem sum demon et
 560 intendo nocte ista suffocare heremitam, et nunc sequor eum donec homines sunt in somno; tunc exurgam contra ipsum et interficiam eum. Et ait ei fur: Ego similiter intendo ire ad domum suam et furari vaccam suam. Et euntes iverunt pariter ad domum heremite. Ingrediens autem
 565 heremita domum introduxit vaccam et comedit et intravit cubiculum ad dormiendum. Et cogitans fur dixit in corde suo: Dubito ne forte quando accedens hic demon ad suffocandum heremitam, clamabit ipse et succurrent ei homines et, non potero capere vaccam, sed me videntes
 570 capient et interficient me. Dixit ergo fur demoni: Sile parum, et dimitte me capere vaccam prius quam tuam adimplebis voluntatem. Cui respondit demon: Nequaquam hoc faciam, sed prius ipsum volo interficere et postea facies quod intendis. At ille dicebat: Nequaquam, sed ego inci-
 575 piam. Et orta discordia inter ipsos fortiter, inceperunt pugnare et rixari ad invicem donec fur vocaret heremitam, dicens ei: Surge, quia iste demon vult te suffocare. Et excitatis heremita et sua familia, fugerunt fur et demon, et sic evasit heremita a periculo mortis.

15. [= S. 185.]

580 |Dicitur fuisse quidam carpentarius qui pulcram habebat uxorem quam multum amabat. Habebat et mulier illa

amasium qui agebat cum ea. Et cum signatum esset suo viro a sociis et consanguineis, voluit vir inquirere hoc factum diligenter ut sibi clare notesceret veritas huius rei,

585 et credere non voluit de facto uxoris sui nisi videret ad oculum. Dixit ei quadam die ut pararet ei cibum quia intendebat ire ad operandum in alia terra, in domo cuiusdam nobilis, et ibi pluribus diebus moram trahere. Et audiens hec mulier letata est valde. Et parato sibi cibo,

590 exivit de domo et ait uxori: Custodi bene domum et habe potestatem quousque redibo. Et cum ibat respiciebat post eum mulier donec prolongaretur a domo, et cum rediret mulier ad domum, latitavit vir in quodam loco post ianuam domus. Nocte vero accessit iste suaviter ad cameram

595 et se sub lectum intromisit in quo ipsi iacere solebant. Mulier vero, estimans ipsum recessisse, misit pro amasio suo significans ei, quod vir suus non erat in domo. At ille cum venisset, comederunt et biberunt et locuti sunt parabolas, postea vero iverunt ad lectum. Et dum iacerent

600 in lecto, audivit vir omnia que agebant; et cum dormiret paterfamilias revolvit se et extendit pedem extra lectum in somno. Mulier vero sentiens strepitum eius cognovit quod maritus eius erat. Et excitans cito suum amasium dixit ei: Scio quoniam maritus meus sub lecto est; nunc volo quod

605 alta voce queras a me: Quem plus diligis, aut me aut maritum tuum. Et cum noluerim tibi dicere, insiste a me querere donec dixerō. Et cum ille interrogasset illam, respondit ei: Quare queris hoc a me? numquid putas, ne sit quis apud me dilectus et carus sicut meus maritus?

610 Nos autem huiusmodi mulieres non diligimus amasios nostros, nisi quantum adimpleamus nostram concupiscentiam personas eorum non respicientes neque mores nec aliquid eorum considerantes; consummata vero nostra voluntate, efficiuntur in oculis nostris sicut ceteri homines de mundo.

615 Maritus quoque melior [est] mulieri quam pater et mater et fratres et filii; totus namque labor et eius intentio est in ipsa. Et propterea maledicatur quecumque mulier, que non diligit magis vitam mariti sui quam vitam suiipsius! Et audiens vir suus hec verba, confidit in amore suo ex his

620 que audiverat ab ea, dicens in corde suo: Nunc scio quod uxor mea diligit me valde toto corde et mente. Et iacuit sub lecto in auroram, et amasius cum sua uxore in lecto

dormiens. Mane vero recessit amasius mulieris in viam suam, marito ignorante, quia dulciter sub lecto iacuit dormiendo in stercoribus. Mulier vero iacuit in lecto dormiens, et experrectus maritus bonus exivit de subtus lectum et invenit suam uxorem suaviter dormientem; et cepit sedere in latere eius et flare in faciem eius et osculari et amplexari eam donec fuit excitata. Et ait: Anima mea redemptio tua! iace et dormi, quia non dormivisti hac nocte, et nisi quia nolui turbare te, interfecissem utique illum iniquum et reddidissem te tranquillam ex eo.

16. [= S. 211.]

Dicitur fuisse apud quemdam lacum leo, cui natum erat apostema de quo extenuatus est, et in maximum pervenit defectum, ita ut venari non posset aliquid pro sua vita. Erat autem cum eo vulpes, cuius victus erat residuum leonis et quod sibi erat superfluum postquam comedit. Et facta est hec egritudo leonis vulpi valde molesta, quia amiserat escam et portionem suam. Quadam vero die dixit vulpes leoni: Domine animalium, quare video te macilentum et perditum? Cui respondit leo: Hoc quod vides in me non est nisi ex apostemate quod accedit mihi, cui non invenio medicinam nisi cum corde et auriculis asini, ut, loto meo corpore bene in aqua fluente, comederem illas et tunc reficerer. Dixit ei vulpes: Hoc mihi facile est, quoniam scio prope nos fontem ad quem fullo venit omni die ad candidandum pannos, secum ducens asinum quem ducam ad te, et de eo capies quod vis. Dixit ei leo: Si mihi hoc feceris, erit apud me maxima gratia.

Et festinans vulpes, accessit ad locum ubi erat asinus, dicens ei: Quomodo video te defectuosum et macrum? Cui respondit asinus: Hoc est ex malicia mei patroni, qui me affligit et tenuat fame. Et ait ad eum vulpes: Quare igitur vis esse secum? Et respondit asinus: Quo valeo ire? ubicumque enim iero simile mihi continget. Et dixit vulpes: Veni mecum ad quoddam pascuum bonum, in quo sunt multe asine, nec est ibi mugitus leonum nec strepitus ferarum. Et audiens hec asinus, placuit sibi et dixit: Non solum tecum vado propter asinas, sed ex nimia dilectione quam habeo erga te. Et exurgens ivit cum eo. Venientibus illis ad leonem, gavisus est leo; cum autem invadere vellet

asinum leo, ex debilitate corporis sui non potuit ipsum
 laniare, et dimisit asinum illesum ab eo discedere. Cum
 hoc vidisset vulpes, ait leoni: Domine ferarum, quid est
 665 hoc quod fecisti? Iuro tibi, si illum dimisisti tua volun-
 tate, magnum laborem et afflictionem famis mihi intulisti;
 si vero ex tua impotentia dimisisti, ve nobis! quia perditum
 sumus, nec in nobis amplius erit potentia acquirendi vitulum.
 Et nolens leo quod perpenderet vulpes suum defectum,
 670 cogitavit dicens: Si dixero ei quia volui ipsum dimittere,
 reputabit me fatuum, et ait ad eum: Si poteris ipsum
 iterum ad me ducere, indicabo tibi quare illud feci. Dixit
 vulpes: Iam expertus est asinus deceptionem meam; vadam
 ad ipsum secundario et ei parabo argumenta que potero.
 675 Et exurgens ivit ad ipsum, et, cum videret eum asinus a
 longe, dixit ei: Ve tibi! quid amplius queris in me agere?
 Et ait ad eum vulpes: Non intendo in te agere nisi omne
 bonum; verum tamen veni tecum ad asinas quas tibi dixeram,
 et vidisti quid tibi faciebant ex nimia earum dilectione erga
 680 te et quia tua conversatione delectabantur. Tu autem expavisti
 estimans tibi in malum facere; verum tamen si parum susti-
 nuisses, vidisses gloriam quam nunquam vidisti. Et cum
 asinus a diebus suis non vidisset leonem nec sciret quid
 esset, rediit secundario cum vulpe, quia affectabat esse cum
 685 asinabus quas sibi significaverat. Et cum accederet ad
 leonem, rapuit ipsum leo et interfecit illum. Et dixit vulpi:
 Conserva ipsum, donec vadam et abluam corpus meum
 iuxta informationem medici mei. Et cum iret leo ad lavan-
 dum se, comedit vulpes aures et cor asini. Et cum rediret
 690 leo dixit: Ubi sunt eius auricule et cor? Et respondit
 vulpes: Scire debes quoniam, si habuisset auriculas et cor
 quibus me audivisset et intellexisset, non iterum ad te
 venisset, postquam de manu tua evasisset.

17. [= S. 219.]

Adveniente autem tempore partus antedictae mulieris
 695 peperit filium pulcrum et delectabilem super quo ambo
 gavisum sunt. Et consummatis diebus purgationis mulieris,
 dixit suo marito: Sede hic cum puero ut vadam ad balneum
 et mundabo me. Et patre remanente cum puero, ecce
 venit nuncius regis et vocavit eum ad regem. Habebat
 700 autem in domo canem qui, cum vidisset serpentem de

foramine exeuntem et ad puerum accedentem ut ipsum offenderet, rapuit ipsum et eum in frusta detruncavit, et remansit os canis sanguine pollutum. Et factum est cum rediret heremita de domo regis, aperto ostio, exivit ad eum
705 canis, et videns heremita os canis esse sanguine pollutum, estimavit puerum offendisse et percutiens ipsum fortiter, interfecit illum, nec meditatus est in suo facto. Postea vero intravit domum et, invento puero vivo et serpente mortuo ante ipsum, scivit quoniam canis serpentem interfecerat. Et penituit eum valde et doluit multum dicens:
710 Utinam non natus esset puer iste et non interfecissem canem meum, nec pro tanto bono tantum retribuissim malum ei! Talia enim sunt opera illius qui ingratus est de receptis beneficiis. Et rediens mulier ad domum suam,
715 vidit canem et serpentem interfectos. Et interrogavit maritum super hoc. Cui exposuit negocium. Et ait ad eum mulier: Talis est fructus cuiuslibet agentis opera sua cum festinantia nec providentis res antequam pertractet eas; quicumque enim simili modo facit penitebit et contristabitur et non proficiet
720 ei quicquam neque cedet de suo corde tristitia.

18. [= S. 296.]

Fertur quod, cum ambularet quidam heremita per viam, vidit foveam quam foderant venatores ad capiendum animalia ut sua coria decoriarent. Et, inspiciens ad fundum fovee, vidit ibi hominem qui erat aurifaber, et cum eo erant
725 symeus, serpens et vipera, nec illum hominem offenderant. Et videns hec heremita cogitavit dicens: Advenit nunc tempus quo magnam misericordiam exhibeas, eruens hunc hominem de dentibus adversariorum suorum. Et accipiens funem iniecit eam in foveam, quam symeus apprehendens
730 sua levitate ascendit per eam. Et iniiciens funem scundario ascendit vipera, et iniiciens tercio ascendit serpens, qui omnes, recognoscentes gratiam eius, regratiati sunt illi. Et dicunt ei: Nequaquam velis educere hunc hominem inde, quia non est in terra aliquid negans beneficium sibi collatum
735 sicut homo et precipue sicut hic homo. Et dixit ei symeus: Scias meum habitaculum esse in tali loco; et dixit ei vipera: Et ego in lacu qui prope est illic moror; at serpens: Et ego in flumine ibi prope moror quia si habueris inde transitum, remunerabimur tibi super bono quod nobis con-

740 tulisti. Et abiit unusquisque in viam suam. Postea vero
iniecit funem ut educeret aurificem, non curans de eo quod
dixerunt ei illa animalia, et eduxit eum de fovea. Et cum ipsum
eduxisset, regraciatuſ est ei et ait illi: Tu maximam gratiam
mihi contulisti pro qua teneor tibi remunerare, quod si placeret
745 deo te transire per terram quam tibi et animalia indicarunt,
cum ibidem sit meum habitaculum, remunerabo te de gratia
quam fecisti mihi. Et abiit unusquisque in viam suam.

In processu vero temporum accidit heremite transire
per illam terram et occurrit ei symeus et videns salutavit
750 eum et ait ad eum: Nihil nunc habeo apud me sed presto-
lare paulisper. Qui abiens rediit ad eum cum multis
fructibus et delectabilibus et sibi donavit et, sumptis de illis
quod voluit, discessit inde. Et occurrit ei vipera que et
videns salutavit eum et ait: Magna fuit gratia quam recepi
755 a te, sed rogo ne discedas, donec redibo ad te; et ivit
vipera ad domum regis et interfecit filiam suam et acceptis
corona et iocalibus eius, tulit et donavit heremite, et nihil
ei de morte filie regis manifestavit. Et cogitavit heremita in
corde suo dicens: Iam hec animalia de beneficio quod eis egi,
760 mihi remuneraverunt; estimo quod si ad aurificem perve-
nero, melius ipse mihi remunerabit, et saltem mihi de
huiusmodi iocalibus consullet. Postea vero heremita accessit
ad domum aurificis, et videns eum aurifex duxit eum ad
suam domum et honorem ei contulit. Cumque videret
765 aurifex coronam auream, cognovit eam quod fuit filie regis,
et ait ei: Noli hinc discedere, donec ad te rediero. Et
transiens ad domum regis annunciavit ei quomodo invenerat
coronam filie sue in manu cuiusdam qui erat in domo sua
et ipsum retinuerat donec mandaret rex super hoc. Et
770 audiens hoc rex, misit pro eo; qui cum veniret et osten-
deret coronam regi, cognovit rex illam, et mandavit rex
ipsum flagellari et duci per civitatem, deinde suspendi. Et
factum est ita. Et cum ducerent illum per civitatem, ibat
plorans amare, clamans et dicens: Si consilio ferarum atten-
775 dissem de quo mihi consuluerunt, non utique hoc malum
mihi evenisset. Et audiens serpens vocem eius, exivit ad
eum de caverna, et videns quod acciderat ei, doluit et
obstupuit et meditatus est argumenta pro sui liberatione.
Et cito serpens ad domum regis momordit filium eius.
780 Misitque rex pro astrologis et magis ut sibi facerent incan-

785 tationem et portarent ad ipsum de tyriaca, et nihil ei profuit;
 et in astris contemplati sunt arte sua, donec puer incepit
 loqui, privatus enim erat sermone, et ait filius regis: Scitote
 me sanari non posse donec veniens heremita qui sine culpa
 est ad mortem condemnatus, et ducat manum suam per
 790 carnem meam. Et audiens hoc rex, mandavit duci here-
 mitam ad se; qui a rege interrogatus exposuit ei omnia
 que fecerat feris et aurifici, et verbum quo fere ipsum
 promonuerant homini non benefacere et quare venerat ad
 illam civitatem. Et elevatis oculis ad celum, oravit heremita
 795 ad deum dicens: Domine deus, ego sum innocens de hoc
 negotio, sana, obsecro, filium regis. Et puer sanatus est
 et recessit dolor eius. Et videns hoc rex, honoravit
 heremitam dans ei munera et mittens ipsum in pace; et
 mandavit suspendi aurificem. Et hoc est de eo, qui benefacit
 800 ingratis.

18. [= S. 301.]

Dicitur quod quatuor homines pariter in itinere asso-
 ciati fuerunt, quorum unus erat filius regis, secundus filius
 mercatoris, tercius filius generosi, et erat speciosus valde;
 quartus vero erat viator et cursor. Qui omnes simul in
 805 itinere convenerunt, erant autem pauperes nihil habentes
 nisi vestimenta. Et cum ambularent per viam, dixit filius
 regis: A divina voluntate omnia predestinata sunt; dixit filius
 negociatoris: Intellectus melior est omni re; dixit nobilis et
 speciosus: Pulchritudo est melior aliis rebus; dixit viator: Solli-
 810 citudo et promptitudo in ipsis negociis melior est omni re.

Et cum accederent prope quandam civitatem, sederunt
 in uno loco et dixerunt viatori: Vade tu qui sollicitus es
 in tuis negociis, et procura nobis hodiernum cibum. Qui
 ait: Libenter. Et ingressus civitatem (et) investigavit dili-
 815 genter qualem laborem deberet exercere quo haberet salarium
 quod sufficeret ad diem pro victu quatuor hominum. Cui
 responsum est, nihil melius esse quam apportare ligna. Et
 accedens ad silvam, fecit sibi sarcinam magnam necessaria
 pro se et sociis suis, scribens in portam civitatis quoniam
 820 vir probus et sollicitus in arte sua lucratus est una die
 denarium argenteum. Et rediit ad socios qui cibo et potu
 refecti sunt illa die. Altera vero die dixerunt filio nobilis:
 Vade et tua pulchritudine procura nobis hodie necessaria.

Et cogitans in corde suo dixit: En ego nescio exercere
 825 artem, nec est conveniens me vacuum ad socios meos redire.
 Et posuit se ad quamdam arborem tristis et dolens et voluit
 separari a sociis, et cum transiret quedam matrona iuxta
 eum et suam videns pulchritudinem, capta est in amore eius.
 Que veniens ad domum suam, misit pro eo. Quo veniente ad
 830 eam fecit convivium et stetit cum ea toto die; in sero autem
 domina dans ei quingentos denarios argenteos, licenciavit
 eum. Et rediit ad socios suos fovens ipsos per totam diem.

Tercia vero die dixerunt filio mercatoris: Vade et tuo
 intellectu procura nobis hodie victum. Qui ingrediens
 835 civitatem, venit ad portum maris, ubi conventicula mercatorum
 erat et multarum navium. Et vidit ibidem negotiatores
 loquentes cum patrono et dicentes, an vellet pro tanta dare
 pecunia quod renuit patronus; tunc dixerunt inter se merca-
 tores: differamus in crastinum, quod nemo est qui ab eo
 840 emat. Quod audiens filius mercatoris et illis abeuntibus,
 accessit ad patronum, qui patrem eius bene noverat; et
 convenibat cum eo pro mercantia, quam emit pro quinque
 millibus florenis. Altera vero die veniebant mercatores
 videntes se esse preventos, emerunt a iuvene pro decem
 845 millibus aureis. Et sic recessit iste iuvenis et venit ad
 socios suos; scripsitque: cum circumspecta prudentia lucratus
 est unus una die quinque millia florenorum. Et de hoc
 se et socios suos educavit.

Quarta vero die dixerunt filio regis: Vade et tu et
 850 procura nobis hodie necessaria, qui de predestinatione divina
 locutus es et tu in eam confidis. Qui cum iret et sedebat
 tristis et dolens iuxta portam civitatis, et factum est a deo,
 ut mortuus esset rex illius provincie in illa die non relictis
 filiis vel aliquo consanguineo. Et cum exiret universus
 855 populus ad sepeliendum corpus regis, transierunt iuxta istum
 iuvenem qui sedebat ibi non surgens de loco nec compatiens
 morti regis. De quo mirabatur populus, et cum ab eo
 interrogassent causam quare, ille obticuit, et non respondit
 quicquam, propter quod expulsus est de illo loco. Et cum
 860 redirent de sepultura regis, vidit ipsum ille qui eum expulsit
 et dixit ei: Nonne tibi precepi, ut non amplius hic sederes?
 Et accepit eum et inclusit eum in carcere. Congregato
 vero universo populo ut sibi regem constituerent, surrexit
 hic qui filium regis in carcere detinebat et ipsis totum

865 processum declaravit. Et miserunt pro eo et ipsi interroga-
verunt ab eo, quis et unde esset, et quare ad terram venisset.
Qui dixit: Scitote quoniam sum filius talis regis magnifici,
quo mortuo frater mihi regni usurpans motus est me perdere
et expellere de regno; et timens fugi ad terram vestram. Et
870 audientes hoc quidam, qui cognoverunt patrem suum, eleva-
verunt vocem suam dicentes: Vivat rex, vivat rex! Quod
placuit omnibus et ipsum in regem constituerunt, et duxerunt
ipsum per civitatem, ut moris erat. Et cum pervenissent
ad portam civitatis, vidit eam que scripserant socii; mandavit
875 scribi quod prudentia, pulchritudo, intellectus et quicquid
boni homini advenit a deo predestinatum est. Et factum
est, cum veniret ad domum, misit pro sociis suis enarrans
ipsis quid sibi acciderat a divina predestinatione, glorificans
et laudans deum de sua gratia.

880 Post hec vero dixit philosophus: Viri intelligentes et
sapientes debent scire et credere, quod universa ordinata
et disposita sunt a divino beneplacito, et nullus potest sibi
bonum approximare nec malum elongare, sed totum a deo
causatur, et ipse quod vult agit in illis et perficit quod
885 intendit. Quapropter quilibet tenetur deo confidere et hoc
credere, quoniam verum est.

11. Historia de septem sapientibus.

(ed. Buchner.)

Incipit hystoria .VII. sapientum (*Bl.* 138*r.*).

Poncianus in civitate Roma regnavit, prudens valde.
Qui vxorem filiam regis Romanorum accepit, pulchram valde
ac oculis hominum graciosam, quam multum dilexit.
Imperatrix concepit et filium pulcherrimum peperit, cui
5 nomen Dyoclecyanus erat impositum. Creuit puer et ab
omnibus dilectus. Cum vero .VII. annorum esset, mater
vsque ad mortem infirmabatur, vidensque quod euadere
non posset, nuncium imperatori destinavit, ut cito ad eam
accederet. Imperator vero statim ad eam venit. Que ait
10 ei: „Domine mi, de hac infirmitate euadere non potero.

Vnam paruam petitionem, antequam moriar, humiliter peto.“
Qui ait: „Pete a me quid volueris! Et si est possibile,
tibi dabo.“ At illa: „Post meum decessum aliam vxorem
accipies. Rogo ut illa potestatem super filium meum non
15 habeat; sed nutriatur longe ab ea, ut possit sapienciam ac
doctrinam acquirere.“ Ait imperator: „Domina, tuam peti-
tionem concedo.“ Hiis dictis vertit se ad parietem et emisit
spiritum. Imperator multis diebus mortem eius planxit et
eam honorifice sepulture tradidit. Post eius decessum
20 imperator tristis valde erat nec a multo tempore vxori
copulari uolebat. Cum vero semel in stratu suo iacuisset,
cogitauit de filio suo intime dicensque in corde suo:
„Tantum vnicum filium habeo, qui heres meus erit. Bonum
est ut, cum iuuenis fuerit, doctrinam atque sapienciam
25 addiscat, per quam post meum discessum imperium regere
possit.“ Mane vero, cum surrexit, uocauit satrapas imperii
et super hoc consilium habebat. At illi: „Domine, in Roma
sunt .VII. sapientes, qui omnes magistros mundi in sapiencia
ac doctrina excellunt. Vnus eorum vocetur, (*Bl.* 38 v.) et
30 illi puer tradatur ad nutriendum ac doctrinandum!“ Impe-
rator vero statim litteras anulo suo signatas misit ad .VII.
sapientes, ut sine ulteriori dilacione ad eum venirent. Illi
vero statim venerunt. Cum autem venissent, ait eis imperator:
„Scitis, karissimi, quare pro uobis misissem?“ At illi:
35 „Domine, penitus ignoramus.“ Qui ait: „Tantum vnicum
filium habeo, sicut vobis bene constat, quem ad nutriendum,
doctrinandum vobis tradam, ut per vestram doctrinam ac
sapienciam possit imperium post meum decessum regere.“
Ait primus magister, cui nomen Bantillus: „Domine, trade
40 michi filium tuum ad nutriendum et doctrinandum! Et
eum faciam scire quantum ego scio et omnes socii mei
sciunt infra .VII. annos.“ Ait secundus magister, cui nomen
Lentulus: „Domine, a multo tempore tibi seruiui et adhuc
mercedem nondum accepi. Pro mercede nichil aliud peto
45 nisi ut michi filium ad nutriendum tradas. Et ego faciam
eum scire quantum ego scio et omnes socii mei sciunt
infra .VI. annos.“ Ait tercius magister, cui nomen Katho:
„Domine, sepius in periculo vite mee tecum mare transiui.
Nunquam mercedem a te optinere potui. Nichil aliud pro
50 mercede quero nisi ut tradas michi filium ad nutriendum,
doctrinandum. Et ego faciam eum scire quantum ego scio

et omnes socii mei infra .V. [annos], si ad hoc ingenium habet.“ Surrexit quartus magister, cui nomen Malquidrac, macilentus valde, et ait: „Domine mi, ad memoriam reduc,
 55 quomodo ego et omnes mei predecessores imperatoribus ministrauerunt et mercedem nullam recepimus. Quare nichil aliud peto pro mercede nisi ut michi filium tuum tradas ad nutriendum, doctrinandum. Et ego faciam eum scire quantum ego scio et omnes socii mei infra .IV. annos.“
 60 Surrexit quintus magister, cui nomen Iosephus, et ait: „Domine mi, senex sum et semper primus ad consilia vestra vocari solebam. Que autem consilia vobis dederim, constat prudentia vestre, et quam vtilitatem ex hoc habuistis omnes satrape nouerunt. Nunquam adhuc mercedem michi reddi-
 65 distis. Nichil aliud quero pro mercede nisi ut michi filium vestrum tradatis ad nutriendum, doctrinandum. Et ego faciam eum scire quantum ego scio et omnes socii mei sciunt infra .III. annos.“ Surrexit sextus magister, cui nomen Cleophas, et ait: „Domine mi, iam senex sum et in vestro
 70 seruicio toto tempore vite mee laboraui et mercedem non optinui. Pro mercede nichil aliud peto nisi ut michi puerum tradatis. Et ego faciam eum scire quantum ego scio et omnes socii mei infra .II. annos.“ Surrexit septimus magister, cui nomen Joachim, et ait: „Domine mi, audite me! Bene
 75 omnibus constat, in quot periculis (*Bl.* 139 *r.*) vobiscum fui et mercedem condignam nunquam optinui. Pro mercede nichil aliud peto nisi ut michi puerum ad nutriendum, doctrinandum tradatis. Et ego faciam eum scire quantum
 80 ego scio et omnes socii mei infra vnum annum.“ Hiis dictis ait imperator: „Karissimi, multum vobis regracior eo quod quilibet ex uobis cupit filium meum ad nutriendum accipere. Si vni concederem et non alteri, ceteri non essent contenti. Ideo inter uos omnes filium meum ad nutriendum et doctrinandum trado.“ Illi hoc audientes capita sua incli-
 85 nabant ac gracias ei reddiderunt; puerum acceperunt et versus Romam secum duxerunt. Cum vero per uiam equitassent, ait magister Katho sociis suis: „Karissimi, audite consilium meum! Si puerum in civitate romana nutrire debemus ac docere, tantus populus ibidem confluit, quod
 90 puerum a doctrina impediunt. Extra Romam ad duas leucas est quoddam viridarium sancti Martini. Ibi construemus cameram lapideam, in qua puer possit nutriri ac scienciam

addiscere!“ At illi: „Bonum est consilium.“ Statim cemen-
tarios conduxerunt, cameram lapideam fecerunt et in medio
95 lectum pueri posuerunt. Per omnes muros camere .VII.
artes scripserunt, quod puer omni tempore tamquam in
libro clare doctrinam suam videre posset. Magistri vero
cottidie ac satis diligenter illum instruxerunt per ordinem
bene per .VII. annos. Finitis .VII. annis inter se magistri
100 dixerunt: „Bonum est vt discipulum nostrum temptemus,
quomodo in doctrina nostra profecisset.“ Aiunt omnes:
„Bonum est.“ Ait Bantillas: „Et quomodo poterimus eum
probare?“ Ait Catho: „Ipso dormiente ponemus sub
quolibet cornu lecti vnum folium edere et ante lectum eius
105 stabimus, quousque a sompno excitatus fuerit!“ Aiunt illi:
„Bonum est consilium.“ Statim ipso dormiente folia posu-
erunt. Cum vero a sompno excitatus erat, miro modo
oculos in summitatem camere erexit. Magistri hoc videntes
dixerunt: „Domine, qua de causa oculos sic superius
110 erigis?“ At ille: „Mirum non est. Aut summitas camere
inclinata est, aut terra sub me eleuata est.“ Magistri hec
audientes inter se dixerunt: „Si puer iste vixerit, aliquit
magni erit.“ Interim venerunt sapientes ad imperatorem et
dixerunt: „Domine, tantum vnicum filium habes. Possibile
115 est ut moriatur; et ideo bonum est vxorem accipere, quia,
si XXX filios haberes, potes omnes ad diuicias promouere.“
Ait imperator: „Ex quo sic est, querite michi virginem
formosam, generosam, graciousam, et eam in vxorem accipiam.“
Perrexerunt illi per regna et castra. Tandem filiam regis
120 Castelli inuenerunt, nimis pulchram, quam ad imperatorem
duxerunt. Imperator, cum eam vidisset, captus est in oculis
eius, in tantum quod omnis dolor (*Bl.* 139 v.) prime vxoris
recessit. Ambo ad inuicem diu vixerunt et imperatrix
concipere non potuit, quare multum contristabatur. Cum
125 vero audisset quod imperator tantum vnicum filium habebat
in longinquis partibus cum .VII. sapientibus ad nutriendum,
doctrinandum, infra se cogitabat: „Si ille exinctus esset et
ego filium haberem, filius meus heres esset.“ Ab illo die
cogitabat, quomodo filium interimere posset. Accidit vna
130 nocte quod, cum imperator in stratu suo iacuisset, ait
imperatrici: „Domina karissima, iam secretum cordis mei
tibi aperiam. Scire debes quod non est creatura sub celo,
quam magis diligam quam te.“ At illa: „Domine, si sic

est, vnam paruam petitionem a te peto.“ Qui ait: „Proponas!
135 Et si est michi possibile, libenter adimplebo.“ At illa:
„Constat tibi quod adhuc non concepi, quare multum sum
desolata. Tantum vnicum filium habes in longinquis partibus
cum .VII. magistris, quem meum reputo filium. Rogo vt
pro eo mittas, ut de eius presencia possim gaudere, quosque
140 deus visitauerit me.“ At ille: „Jam sunt anni .XVI., ex quo
eum non vidi. Fiet tua peticio.“ Statim litteras .VII.
magistris fecerat, anulo suo signatas, quod sub pena mortis
in festo Penthecostes filium suum ad eum ducerent. Nun-
cius vero litteras recepit et viam ambulauit, donec ad
145 magistros venit, quem cum omni graciaram actione recepe-
runt. Cum vero litteras legissent et voluntatem imperatoris
vidissent, in crepusculo noctis stellas firmamenti perspexerunt,
si expediret secundum tenorem litterarum puerum ducere.
Clare in stellis viderunt quod, si puerum tempore assignato
150 non ducerent, omnes capita ammitterent. Tunc ait magister
Cleophas: „De duobus malis minus malum est eligendum.
Melius est ut omnes moriamur quam quod puer vitam
amittat. Ideo consulo ut vitam pueri saluemus.“ Cum
essent sic contristati, puer de camera descendit viditque
155 magistros suos desolatos. Causam tante tristicie ab eis
quesiuit. At illi: „Domine, nuncius ex parte patris tui ad
nos venit cum litteris, ut in Penthecoste te ad patrem tuum
ducere debeamus. Super hoc firmamentum respeximus,
ubi clare videmus quod, si tempore assignato te patri tuo
160 presentamus, in primo verbo, quod ab ore tuo fuerit prolatum,
morte turpissima eris condempnatus; et si non te illo tempore
presentamus, ad mortem nos condempnati erimus.“ At ille:
„Firmamentum cum stellis videre volo.“ Et sic factum est.
Cum vero perspexisset, clare vidit quod magistri verum dixe-
165 runt. Sed cum vltimis perspexisset, vidit in quadam parua stella
quod, si per .VII. dies ab omni verbo abstineret quod non
loqueretur, vitam suam haberet, tamen omni die ad suspen-
dium duceretur et cum difficultate saluaretur. Magistros suos
vocauit et ait: „Karissimi, ecce stel-*(Bl. 140 r.)*la illa parua,
170 in qua satis aperte habetur quod, si ab omni verbo absti-
nuero per .VII. dies, vitam meam habebō. Vos estis .VII.
magistri; parum est cuiuslibet vestrum cum sapiencia sua vno
die me saluare. Ego vero octauo die loquar et uos omnes
vna mecum saluabimini.“ Magistri, cum stellam illam

175 vidissent, inter se perpendebant quod puer per omnia verum dixisset, et dixerunt: „Benedictus altissimus! Sapiencia discipuli nostri nos omnes excellit in sciencia.“ Ait magister Bancillas: „Domine, in periculo vite mee primo die saluabo te a morte.“ Ait Lentulus, secundus magister: „Et ego
180 eciam die secundo.“ Ait Chatho: „Et ego tercia die.“ Et sic omnes per ordinem dixerunt. Hiis dictis induerunt puerum purpura et bisso et dextrarios ascenderunt et cum magno comitatu cum puero versus patrem suum equitabant. Imperator, cum intellexit per nuncios quod puer esset in
185 ueniendo, cum magno apparatu obuiam filio suo equitabat. Magistri, cum intellexissent quod rex esset venturus, dixerunt puero: „Domine, nos recedemus et interim de tua salute prouidebimus, quomodo quilibet nostrum suo die debeat te saluare.“ At ille: „Michi bene placet. Sed mementote
190 mei tempore necessitatis!“ Illi vero capita ei inclinabant et versus quandam civitatem equitabant. Puer vero satis honestam comitiuam cum eo habebat. Rex vero, cum filium suum appropinquasset, amplexatus est eum et osculatus dixitque ei: „Fili mi, quomodo est tibi? Jam a multo
195 tempore non vidi te.“ Ille vero caput ei inclinauit et nichil respondit. Rex vero ammirabatur quod non loqueretur dixitque in corde suo: „Numquid sui magistri eum docuerunt quod non loqueretur equitando?“ Cum vero ad palacium venerunt, de equis descenderunt. Imperator filium per
200 manum accepit et aulam ascendit eumque iuxta se collocauit. Rex vero eum respexit et ait: „Dic michi, fili, quomodo de magistris tuis tibi placet! Iam sunt anni multi, ex quo te non vidi.“ Ille vero caput inclinauit et nichil respondit. Ammirabatur rex et ait: „Quid est hoc, fili, quod non
205 loqueris?“ Imperatrix, cum audisset quod puer venisset et non loqueretur, gauisa est valde et ait: „Vadam et eum videbo.“ Ornauit se meliori modo quo poterat cum dominabus, ancillis et foras exiuit. Imperator vero eam iuxta filium suum sedere fecit. Que ait: „Domine, estne iste
210 filius tuus, cum .VII. sapientibus nutritus? At ille: „Eciam, filius meus est: sed non loquitur.“ Que ait: „Trade eum michi! Et si vmquam loquebatur, faciam eum loqui.“ Hiis dictis ait rex: „Michi bene placet.“ Illa eum per manum accepit, ut secum pergeret. Puer manum retraxit. Ait pater:
215 „Surge cito et cum ea ambula!“ Puer vero caput patri

inclinauit, ac si diceret: „Presto sum per omnia voluntati
tue obedire.“ Imperatrix vero eum secum ad cameram
duxit, statim omnes de camera exire iussit, puerum supra
lectum iuxta (*Bl.* 140 v.) eam collocauit et ait ei: „Karissime,
220 de tua pulchritudine multum audiui, sed iam experta sum,
quia oculis meis video, quem diligit anima mea. O bone
Dyocleciane, scire debes quod patrem tuum pro te feci
mittere, vt gauderem de societate tua. Vnde tibi sine dubio
denuncio quod propter amorem tuum me ipsam virginem
225 custodiui, ut tu virginitatem meam haberes. Loquere ergo
michi, ut insimul dormiamus!“ Puer non respondit ei
verbum. Illa hoc videns ait: „O Dyocleciane, dimidium
anime mee, michi non loqueris? Nec solacium, nec signum
amoris michi ostendis? Quid faciam tibi? Et parata sum
230 implere. Nisi amorem tuum carnalem habuero, filia mortis
sum ego.“ Hiis dictis amplexata est puerum et eum osculare
uolebat. Puer vero faciem suam auertit et ei consentire
nolebat. At illa: „O fili, cur talia agis? Ecce nullus nos
videt! Dormiamus insimul et bene percipies quod virgi-
235 nitatem meam pro tuo amore custodiui.“ „Ille vero caput
ab ea auertit. Illa vero pectus et ubera ostendit et ait:
„Ecce fili, quale corpus ad tuam voluptatem habeo; praebe
michi tuum consensum! Aliter male michi eueniet.“ Ille
vero nec signo nec nutu amorem ostendit; sed semper, in
240 quantum potuit, ab ea recedere uolebat. Illa, cum hoc
vidisset, ait: „O fili dulcissime, non vis michi consentire?
Forte ex causa rationabili mecum loqui [non] placet. Ecce
pergamenum et atramentum! Si loqui ore nolueris, saltem
michi in pergameno voluntatem tuam scribas, si debeo in
245 tuo amore confidere!“ Puer vero scribebat, ista, que hic
secuntur: „Absit a me, domina, ut violem pomerium patris
mei! Si illud violassem, qualem fructum ex hoc haberem
penitus ignoro. Sed vnum scio quod grauiter in conspectu
250 ammodo ad tale opus nepharium me non solicites!“ Illa,
cum legisset, scedulam cum dentibus fregit, cum vnguibus
vestes vsque ad umblicum dilacerauit et faciem ad sanguinis
effusionem et omnia ornata capitis deposuit et clamorem
validum emisit: „Succurrite, succurrite michi propter deum,
255 antequam dyabolus iste me opprimat!“ Imperator, cum
esset in aula et clamorem imperatricis audisset, agili cursu

cameram intrauit; milites sequebantur. Ait ei imperator:
 „O bona domina, quid tibi est?“ At illa: „O domine,
 miserere mei! Iste non est filius tuus, sed est dyabolus.
 260 Sicut scitis, eum introduxi ad loquendum. Cum vero ei
 predicauit ut loqueretur, ille me ad peccatum, in quantum
 potuit, sollicitauit, et quia ei consentire nolui, ipse me vi
 opprimere uolebat. Sed restiti, in quantum potui, propter
 scandalum euitandum, donec faciem meam ad sanguinis
 265 effusionem dilacerauit et vestes ac ornamenta capitis, sicut
 satis aperte videre potestis; et nisi cicius ad clamorem
 veniretis, suam uoluntatem (*Bl. 141r.*) pessimam in me
 compleuisset.“ Imperator, cum eam sanguinolentam uidisset
 ac vestes dilaceratas et eius queremoniam audisset, furia
 270 repletus precepit satellitibus ut eum ad patibulum ducerent,
 ut suspenderetur. Satrape hoc audientes dixerunt: „Domine,
 tantum vnicum filium habes; non est bonum tam leuiter
 eum occidere. Lex est posita pro transgressoribus; et si
 mori debet, per legem moriatur, ne dicatur: Ecce imperator
 275 sine iudicio in furia sua vnicum filium suum occidit!“ Ille
 hoc audiens precepit ut incarceraretur tota nocte, quousque
 iudicium contra eum procederet die crastina. Et sic factum
 est. Imperatrix, cum audisset quod puer nondum ad mortem
 positus fuisset, fleuit amare et consolari nolebat. Cum nox
 280 adesset, imperator cameram intrauit et imperatricem flentem
 inuenit. Et ait: „Dic michi, karrissima, ob quam rem sic
 affligitur anima tua!“ At illa: „Nonne tibi constat quomodo
 filius tuus maledictus me dilacerauit? Propter quod michi
 dixisti quod moreretur, et adhuc uiuit.“ At ille: „Cras per
 285 iudicium morietur; et hoc est melius pro me et te.“ At
 illa: „O domine, debet tam diu viuere? Amen dico tibi,
 timeo quod contingat de te et de eo, sicut quondam con-
 tingebat de pina et pinella.“ At ille: „Rogo te, dic michi
 illud exemplum!“ At illa: „Fiat uoluntas tua!“

Prima narratio imperatricis (*Bl. 141v.*).

[Arbor.]

290 Erat quidam burgensis in civitate Roma, qui ortum
 pulcherrimum habebat. In quo orto erat pina i. e. arbor
 nobilis, que singulis annis fructum virtuosum producebat in
 tanta virtute, quod, quicumque infirmus excepto leproso de

fructu commedit, sanitatem perfectam inuenit. Accidit vno
 295 die quod burgensis ortum intrauit. Arborem visitauit, sub
 arbore respexit, vidit quandam pinellam pulchram crescere,
 uocauit ortulanum et ait: „Karissime, curam de ista pinella
 specialem habeas, quia spero meliorem arborem habere
 quam ista est.“ Ait ortulanus: „Domine, fiat uoluntas tua!“
 300 Altera die intrauit et pinellam visitauit; uocauit ortulanum
 et ait: „Karissime, non uidetur michi quod pinella crescat,
 sicut crescere deberet.“ Qui ait: „Domine, mirum non est.
 Arbor ista est tam longa et lata cum ramis, quod aer pi-
 nellam attingere non potest.“ At ille: „Ramos arboris
 305 succide, ut aer pinellam possit visitare.“ Et sic factum est.
 Stetit arbor totaliter nuda. Burgensis tercia vice intrauit
 cito post hoc, ut pinellam visitaret. Cum vero eam vidis-
 set, ortulanum uocauit et ait ei: „Karissime, quomodo est
 hoc? Pinella ad libitum meum non crescit.“ Qui ait:
 310 „Domine, mirum non est. Altitudo arboris pluuiam et
 solem impedit, per que duo pinella crescere deberet.“ At
 ille: „Ex quo sic est, totam arborem succide, quia spero
 de pinella meliorem habere quam arbor ista est.“ Ortula-
 nus uero totaliter eam succidit. Postea pinella euanuit et
 315 nullus profectus inde uenit. Pauperes ac infirmi hec au-
 dien-(Bl. 142 r.)tes malediccionem omnibus illis dederunt,
 qui auxilio vel consilio fecerunt ut arbor destrueretur, per
 quam infirmi salui facti sunt.

Prima narracio primi magistri (*Bl. 143 r.*).

[Canis.]

Miles quidam erat, strenuus valde, qui tantum vnicum
 320 filium habebat, sicut uos habetis; sed erat infans. Tantum
 istum infantem dilexit, puod .III. nutrices pro pueri custo-
 dia ordinauit: prima nutrix, ut eum aleret; secunda, ut eum a sor-
 didibus lauaret; tercia, ut eum ad dormiendum alliceret. Post
 puerum istum duo habebat, que miro modo dilexit, sc. lepora-
 325 rium optimum et vnum falconem. Leporarius iste, quociens ad
 aliquam bestiam cucurrit, predam tenuit, quosque dominus eius
 uenit. Et si dominus eius at bellum debuit accedere et in
 bello expedire, .III. saltus vel .IV. ante dominum suum
 fecit, quando equum suum ascendere volebat. Si uero non
 330 expediret in bello, leporarius statim, cum dominus eius as-

cenderet, caudam equi tenuit ac eiulatus emisit. Per ista
 duo signa miles erat expertus, quando expediret vel quando
 in uanum equitaret. Falconem dilexit, eo quod, quociens
 ad predam volauit, non defecit. Miles iste miro modo
 335 hastiludia ac torneamenta dilexit, vnde semel vnum torne-
 amentum sub castro suo proclamari fecerat. Ad quod
 torneamentum multi nobiles venerunt. Miles armauit se,
 foras exiuit, domina post illum et omnes de familia. Nu-
 trices vero puerum solum in cunabulo dimiserunt, ita quod
 340 nullus in aula erat relictus nisi puer in cunabulo. Lepo-
 rarius iuxta parietem erat iacens et falco in pertica. Erat
 quidam serpens a multo tempore omnibus ignorantibus in
 quodam foramine castri nutritus, qui, cum exitum euncium
 audisset de aula ad torneamentum, caput suum extendit
 345 extra foramen. Neminem videns nisi puerum in cunabulo
 iacentem exiuit versus cunabulum, ut puerum occideret.
 Falco hoc percipiens respexit ad leporarium vidensque illum
 dormire sonitum cum alis suis fecerat, ac si diceret: „Surge
 a sompno et adiuua puerum in cunabulo contra serpen-
 350 tem!“ Leporarius vero, cum sonitum alarum audisset, a
 sompno suo est expergefactus. Vidit serpentem versus cuna-
 bulum pergere, contra eum accessit; ambo pungnauerunt,
 serpens ut puerum occideret, leporarius ut vitam pueri sa-
 luaret. Dum vero sic pungnassent, serpens leporarium
 355 momordit, quod sanguis ab eo exiit in (Bl. 143 v.) magna
 copia, ita quod tota superficies terre in circuitu cunabuli
 plena sanguine erat leporarii. Leporarius, cum senssit se
 ipsum grauiter vulneratum esse, cum toto impetu in ser-
 pentem insiluit, intantum quod inter eos versum est cuna-
 360 bulum. Tamen cunabulum .IV. longos pedes habebat, quod
 facies pueri terram non tetigit. In fine leporarius serpen-
 tem occidit. Hoc ipso viso iuxta murum jacebat et vulnera
 sua lambebat. Cito post hoc ludus torneamenti erat finitus
 et nutrices primo intrabant. Cum vero cunabulum euersum
 365 viderunt et terram in circuitu sanguinolentam et leporarium
 cruentatum, credebant inter se et dixerunt quod leporarius
 puerum occidisset; nec fuerunt ita prudentes, ut cunabulum
 verterent et quid actum esset de puero viderent, sed
 dixerunt: „Fugiamus, ne dominus noster nobis culpam im-
 370 ponat et [nos] interficiat!“ Cum vero essent in fuga, do-
 mina eis obuiauit et ait: „Karissime, quo tenditis?“ At ille:

„O domina, heu nobis et uobis! Leporarius, quem tantum diligit dominus noster, filium vestrum occidit et ibi iuxta murum satiatus de sanguine pueri iacet. Et tota superficies
 375 terre in circuitu cunabuli de sanguine pueri est plena.“
 Domina, cum hoc audisset, ad terram cecidit clamans ac eiulans et dicens: „Heu michi, heu! quid faciam! Orbata sum vnico filio meo.“ Dominus uero de ludo venit et, cum sic clamaret, diligenter quesiiuit causam clamoris. At
 380 illa: „O domine, heu nobis duobus! Leporarius tuus, quem tantum diligis, vnicum filium nostrum occidit et ibi iuxta murum satiatus de sanguine pueri iacet.“ Miles uero commotus est valde; aulam intrauit. Leporarius, cum dominum suum vidisset, surrexit, sicut potuit, et applausum domino
 385 suo fecit. Miles uero gladium extraxit et caput leporarii vno ictu amputauit. Hoc facto perrexit ad cunabulum, euertit [eam] et puerum sanum inuenit. Iuxta cunabulum corpus serpentis mortuum vidit, vnde per certa signa cognouit quod leporarius ob defensionem pueri serpentem occidit.
 390 Tunc cum clamore valido et fletu scissis crinibus clamauit: „Heu michi, heu! Propter uerbum vxoris mee leporarium meum optimum occidi, qui vitam pueri mei saluauit et serpentem occidit.“ Heu michi, heu! A me ipso penitentiam accipiam.“ Fregit lanceam suam in .III. partes et nudis
 495 pedibus ad terram sanctam perrexit, vbi toto tempore vite sue vixit.

Secunda narracio imperatricis (*Bl.* 145 *r.*).

[Aper.]

Quidam imperator erat, qui quandam forestam habebat, in qua erat aper strennuus, crudelis, in tantum quod omnes intrantes occidit. Imperator, multum de hoc contristatus, fecit proclamari per totum imperium quod, si quis
 400 aprum occideret, filiam suam vnicam cum toto regno post eius decessum haberet. Facta proclamacione non est inuentus vnus, qui de hac re vellet se intromittere. Erat tunc quidam pastor ovium de vili sanguine productus, qui intra
 405 se cogitabat: „Si aprum possem occidere, non tantum ego promotus essem, sed omnes de meo sanguine.“ Accepit baculum pastorem et forestam intrauit. Aper, cum eum vidisset, toto conamine in eum irruit. Ille uero arbo-

rem ascendit. Aper vero incepit arborem corrodere, in
410 tantum quod videbatur pastori quod arbor cito caderet. In
arbore autem erat copia fructus. Pastor de fructu collegit
et ad aprum proiecit; aper vero commedit. Pastor continue
proiecit, ita quod aper est repletus et ad terram iacuit.
Hoc percipiens pastor paulatim descendit et cum vna manu
415 aprum scalpebat, cum alia se per arborem tenuit. Pastor
aprum in tantum scalpebat, quod dormire incepit. Hoc
videns pastor priuate cultellum extraxit et aprum occidit.
Et filiam imperatoris desponsauit et post eius mortem rex
est factus.

[Tertia narracio tercii magistri] (*Bl.* 150*r.*).

[Avis.]

420 Cuius quidam erat in ciuitate [Roma], qui quandum
picam habebat, quam multum dilexit, in tantum quod singulis
diebus linguam ebraycam eam docebat; et tam perfecte in
lingua illa erat edocta, quod satis aperte loquebatur. Pica
ista, quidquid poterat audire, videre, totum domino suo
425 narrauit. Cuius vero quendam iuuenculam in vxorem habebat
pulchram, sicut uos habetis, que non dilexit maritum suum,
quia non poterat ei placere per omnia, eo quod potens non
erat debitum carnale reddere, quociens volebat. Mulier ista
quendam alium sub marito suo dilexit et omni tempore,
430 quo maritus ad negociandum extra ciuitatem pergeret, tam
cito pro amasio suo mittebat, ut secum omni nocte dormiret.
Pica, cum hoc vidisset, totum in aduentu domini sui
narrauit, in tantum quod fama per totam ciuitatem laborabat
de eius adulterio. Cuius vero super hoc sepius eam arguebat.
435 Illa vero respondit: „Tu credis pice tue maledicte; quamdiu
pica tua uiuit, semper discordia inter nos erit.“ Qui ait:
„Domina, pica nescit mentiri; sed sicut videt et audit, hoc
michi narrat. Et ideo magis ei credo quam tibi.“ Accidit
semel quod cuius ad partes longinquas perrexit pro merca-
440 cionibus perpetrands. Illa statim nuncium ad amasium
destinauit, vt sine (*Bl.* 150*v.*) vltiori dilacione ad eam
veniret. Ille vero usque ad noctem distulit, ne ab hominibus
videretur. Cum nox adesset, ad cameram amasie venit,
ad portam pulsabat. Adest illa parata et ait: „Audacter
445 intra! Nemo te videt.“ Qui ait: „Pica illa maledicta nos

accusabit, quia per eam scandalizati sumus.“ At illa: „Intra
secure! Ac nocte erimus de pica vindicati.“ Cumque intrasset
et per aulam, vbi pica erat, transitum fecisset, pica eum
loquentem audiuit hec verba: „O bona amasia, vltra quam
450 credi potest picam timeo per omnia.“ Pica, cum vocem
eius audisset, [ait]: „O miser, propter noctis obscuritatem
te non potero videre, sed vocem tuam audio. Iniuste agis
cum domino meo, quod ipso absente iam cum vxore sua
vis dormire. Amen dico tibi, cum dominus meus venerit,
455 omnia ei narrabo.“ Ille hoc audiens ait amasie sue: „Ecce
karissima, dixi tibi quod pica nos confundet.“ Que ait:
„Noli timere; nocte ista erimus vindicati de pica.“ Cameram
intrauerunt et simul nocte illa dormierunt. Domina circa
gallicantum surrexit et ancillam eius ad se uocauit et ait ei:
460 „Eamus et scalam accipiamus et tectum domus ascendere
debemus, quia de pica nocte ista me vindicabor.“ At illa:
„Preceptum tuum adimplebo.“ Scalam acceperunt; in
summitate domus foramen fecerunt supra casam, in qua
pica erat; tectum ascenderunt habentesque secum paruos
465 lapillos, arenam maris et aqua scutellam plenam. Ista tria
per totam noctem super picam proiecerunt, ita quod fere
pica mortua erat. Hoc facto descenderunt. Mane vero
amasius per posticum ambulauit. Hora prima ciuis domum
venit et, sicut solitus erat, in principio introitus picam visitauit
470 et ait ei: „O pica, pica, dic michi quomodo erat tibi in
mea ausencia!“ At illa: „O domine, primo tibi dico rumores,
quos audiui. Vxor tua in noctis obscuritate amasium suum
intrare permisit, quam grauiter arguebam et dixi quod in
aduentu tuo omnia accusarem; hoc non obstante cameram
475 tuam intrauit et cum domina tua dormiuit. Queris ergo a
me, quomodo in tua ausencia michi erat. Amen dico tibi,
numquam tam male sicut ista nocte, quia fere sum mortua.
Grando, nix et pluua per totam noctem super me ceciderunt,
in tantum quod fere sum extincta.“ Domina, cum hoc
480 audisset, [ait]: „O domine, iam credis pice tue quod nocte
ista erat grando ac pluua. Per totum annum non erat
nox tam amena sicut nocte ista.“ Maritus ait: „Hoc a
uicinis meis queram, quia tibi non credo, sed magis pice.“
Perrexit ad vicinos et ait: „Karissimi, amore meo dicatis,
485 si erat pluua aut grando siue tempestas nocte ista?“ At
illi: „Sine dubio aliqui ex nobis vigilabant et non erat per

totum annum tam amena nox sicut (*Bl. 151 r.*) ista, sine
 omni pluuiā ac grandine.“ Cuius, cum hoc audisset, domum
 suam intrauit et ait: „Domina, sicut tu michi retulisti, ita
 490 dicunt vicini mei quod per totum annum non erat tam
 amena nox sicut nocte ista.“ Que ait: „O domine, iam
 satis aperte perpendere potestis quod mendax est et dis-
 cordiam inter nos fecit. Et per eam per totam civitatem
 sum diffamata.“ Cuius perrexit ad picam et ait ei: „Nonne
 495 propriis manibus singulis diebus pascēbam te? Et tu
 mendacia inter me et vxorem posuisti, in tantum quod per
 mendacia tua vxor mea per totam civitatem est diffamata?“
 Ait pica: „Nouit deus quod nescio mentiri; sed sicut audiui
 et vidi, sic tibi retuli!“ At ille: „Mentiris! Nonne michi
 500 dixisti quod nocte ista fuissent grando, nix et pluuiā, in
 tantum quod fere vitam tuam amisisti? Cum tamen a
 vicinis meis, qui te diligunt, veritatem quesui et totum
 oppositum michi dixerunt; immo, quod plus est, per totum
 annum non erat nox tam amena sicut nocte ista. Ammodo
 505 talia mendacia nec discordiam inter me et vxorem non
 facies.“ Picam accepit et caput eius de corpore extraxit.
 Domina, cum hoc vidisset, gauisa est valde et ait: „O
 domine, optimam rem fecisti; iam poterimus in pace viuere.“
 Cum vero picam occidisset, respexit supra, vidit in summi-
 510 tate domus foramen et scalam, per quam ascendebant vxor
 et ancilla. Ammirabatur, quare scala ibidem posita fuisset
 et quomodo foramen factum fuisset. Statim per eandem
 scalam ascendit et supra tectum vas aque plenum et paruos
 lapillos ac harenam maris inuenit. Cuius, cum hoc inuenisset,
 515 fraudem vxoris sue cognouit, quomodo picam cum aqua,
 lapidibus et harena maris per totam noctem confuderunt,
 per que pica credidit quod pluuiā et grando esset. De
 scala descendit et voce alta clamauit: „Heu michi, heu!
 propter verbum vxoris mee bonam picam meam occidi,
 520 que erat totum solacium meum et veritatem dixit in omnibus!“
 Statim pre dolore lanceam suam in .III. partes fregit; omnia,
 que habuit, vendidit et ad terram sanctam perrexit et nun-
 quam ad vxorem est reuersus.

Tunc ait magister imperatori: „Domine, intellexisti que
 525 dixi?“ At ille: „Eciam, peroptime.“ Qui ait: „Nonne illa
 fuit maledicta, que sic picam occidi fecerat per mendacia?“
 At ille: „Eciam, tota plena maledictionibus; multum pice

compacior, que pro ueritate sic vitam amisit. Amen dico tibi, optimum exemplum michi narrasti. Non morietur filius
 530 meus hodie.“ Ait magister: „Si sic feceris, sapienter agis. Sed reddo tibi grates, quod filio tuo hodie pepercisti. Ad deum te recomendo.“ Imperatrix, cum audisset quod puer illo die saluatus esset, fleuit amare, in tantum quod in aula vox eius est audita dicens: „Heu michi, quod vmquam vxor
 535 imperatoris facta sum! (*Bl. 151 r.*) Vtinam mortua essem, cum ad partes istas venissem!“ Imperator, cum clamorem eius audisset, cameram intrauit, diligenter ab ea quesivit, cur talia protulisset. Que ait: „Domine, nonne causam magnam habeo, ex quo vxor tua sum et in societate tua
 540 sic per filium tuum dilacerata, quam cruentatam vidisti? Et michi dixisti quod occidetur et adhuc uiuit. Quare ergo non debeo dolere?“ Ait imperator: „Libenter vellem tibi placere, et iusticiam in eum exercere; sed die hesterna ab vno de magistris eius audiui tale exemplum, quod differebam
 545 eius iudicium.“ At illa: „O domine, iam dicis quod propter vnum exemplum magistri sentenciam contra filium tuum distulisti! Amen dico tibi pro toto mundo, tibi continget de .VII. magistris tuis, sicut quondam contigit de vno imperatore et de suis .VII. magistris.“ At ille: „Rogo te, narra michi hoc!“ Que ait: „Ad quid debeo in vanum laborare?
 550 Si scirem quod proficerent verba mea, tibi narrarem optima exempla; sed nichil michi proficit, quia, quitquit ego ad salutem tuam narro, magistri tui ad destructionem operantur. Et hoc per exemplum potero tibi demonstrare.“ At ille:
 555 „O bona domina, quod differtur, non auffertur. Licet sentenciam mortis eius distulissem, non propter hoc vitam ei dedi. Sed michi narra vnum notabile [exemplum], per quod potero melius precauere.“ [Cui imperatrix]: „Libenter narrabo; sed rogo deum meum ut verba mea locum in
 560 corde tuo habeant.“

Quarta narracio quarti magistri (*Bl. 154 r.*).

[Tentamina.]

Miles quidam senex ac iustus a multo tempore sine vxore ac prole extitit. Tandem venerunt eius amici, sicut satrape imperii ad uos venerunt, consulendo ut vxorem acciperet. Miles sic consultus et ab amicis pulsatus conces-

565 sit. Illi vero filiam prepositi Rome, pulchram valde, ad eum duxerunt. Quam cum vidisset, statim in oculis suis captus est. Eam desponsavit ac miro modo dilexit. Accidit quod per .III. (Bl. 154 v.) annos ad inuicem steterunt et nullam prolem habere potuerunt. Cum vero quodam die domina

570 mane surrexit, ad ecclesiam perrexit. Per viam matri obuiabat et ait ei: „O mater, dominus sit tecum!“ Que respondit: „Et tecum, bona filia! Dic michi, quomodo de marito tuo tibi placet!“ At illa: „Pessime. Tantum michi placeret iuxta truncum iacere, quam iuxta maritum meum.

575 Nullum solacium corporale ab eo potero habere et ideo alium volo diligere.“ Que ait: „O bona filia, per tantum tempus pater tuus et ego simul fuimus et nunquam de tali fatuitate me intromisi.“ At illa: „O mater, non est mirum, quia ambo eratis iuvenes et quilibet solacium ab alio optinebat. Non sic est de domino meo, qui est senex et frigidus ac per omnia impotens; et ideo tantum iuxta truncum iacerent, sicut iuxta illum. Et ideo amare alium volo.“ Ait mater: „O filia, si amare vis, dic michi, quem intendis diligere!“ At illa: „Certe, presbyterum istius civitatis.“

585 Que ait: „O sancta Maria, cur presbyterum? Nonne melius esset et minus peccatum militem vel armigerum diligere quam presbyterum!“ At illa: „Non. Et hec est ratio. Si militem vel alium diligerem, cito de me saciatus esset et tunc me derideret ac in opprobrium haberet. Non sic de

590 presbytero, quia secretum meum reuelare non audet, nisi se ipsum confunderet et, quicquid habet partem, de eo optinebo. Et ideo presbyterum amare uolo.“ Ait mater: Audi consilium meum et bene tibi erit! Senes sunt valde crudeles; tempta eum prius et si sine pena euadere possis, presbyterum diligas!“ Que ait: „O bona mater, non potero tantum expectare.“ At illa: „Sub benedictione mea michi acquiescas et prius eum tempta!“ Que ait: „Propter tuam benedictionem volo penam sustinere interim. Sed dic michi, in quo eum temptabo!“ Que ait: „Arborem quandam nouiter plantatam habet, quam miro modo diligit. Illam succide, cum ad uenandum pergat, et in ignem pone! Et si illud delictum tibi remittat, tunc securius presbyterum diligere poteris.“ At illa: „Istud adimplebo. Ad deum te recomendo.“ Domum perrexit et ubi esset maritus quasi

605 siuit. Que respondit: „Domine, ad ecclesiam perrexi, ubi

divina audiui et cum matre locuta fui.“ Ait miles: „Michi bene placet ut omni die de mane primo queras regnum dei.“ Post hoc cito miles ad uenandum, sicut solitus erat, perrexit. Domina vero dixit ortulano: „Karissime, ecce
610 ventus; et dominus meus in aduentu suo frigidus erit. Ortum intremus et aliqua ligna succide, per que dominus meus calefieri possit!“ Qui ait: „Bonum est.“ Ortulanus securim accepit, ortum intrauit, domina sequebatur, hinc inde superflua lignorum collegit, donec ad arborem illam
615 venit, quam miles tantum dilexit. Dixit domina ortulano: „Arborem istam nouiter plantatam succide!“ At ille: „Absit a me hoc perpetrare! Nam dominus meus istam arborem plus diligit (Bl. 155 r.) quam omnes in orto crescentes.“ Illa hoc audiens securim de manibus eius accepit et arborem
620 totaliter succidit et inter cetera ligna in ignem posuit. Hora vespertina miles de venacione venit totaliter frigidus. Domina vero ei obuiam perrexit et kathedram iuxta ignem posuit, in qua eum collocavit ad calefaciendum. Cum vero per horam sedisset et calefactus fuisset, odor lignorum ad
625 eum peruenit. Ortulanum vocauit et ait: „Karissime, per odorem sencio quod arbores nouiter plantate sunt in igne isto.“ At ille: „Eciam, domine, arbores succidi ex precepto domine mee.“ At miles: „Absit ut arbor mea nouiter plantata sit in igne!“ Domina statim respondit: „Immo,
630 domine, ego hoc feci, perpendens quod tempus fuisset frigidum, et ideo de tali igne ordinaui.“ Miles vero toruo vultu eam respexit et ait: „Ideo dei malediccionem habeas, ex quo sciusti quod tantum arborem illam dilexi et destruxisti!“ Illa hoc audiens flevit amare et ait: „O do-
635 mine, propter bonum hoc feci, et ideo intencionem meam debes acceptare. Si sciuissem quod tibi displicuisset, nunquam hoc attemptassem.“ Ait miles: „Cessa a fletu! Tibi ad presens remitto.“ Mane autem facto domina surrexit et ad ecclesiam perrexit. Per viam matri obuabat et ait:
640 „Bene sit tibi nunc et in eternum! Iam, bona mater, amare uolo, quia dominum meum temptaui, sicut michi dixisti; parum fleui et totum michi remisit. Et ideo per deum omnipotentem presbyterum de cetero amare uolo.“ Ait mater: „O filia, licet senes vna vice parcant, alia vice
645 penam duplicant et ideo consulo ut eum adhuc temptes.“ Que ait: „Mater, quid dicis? Non potero vltorius exspec-

tare. Tot torsiones, punctiones in vmblico sustineo propter
 amorem presbyteri, quod deberes michi compati." Ait
 mater: „O bona filia, prima vice propter meam benedic-
 650 cionem maritum tuum temptasti; iam propter benedictionem
 patris tui adhuc semel eum temptes et si tunc euadere potes,
 presbyterum diligas." Que ait: „Grauis pena michi est
 per tantum tempus exspectare. Verumtamen, ut benedic-
 tionem patris merear, adhuc eum temptare uolo semel. Sed
 655 dic michi, o bona mater, in quo debeo temptare eum!"
 At illa: „Tibi bene constat quod paruum caniculum habet,
 quem multum diligit, eo quod bene latrat et lectum eius
 custodit. Illum canem coram eo occidere debes, et si tunc
 euadere possis, presbyterum in nomine domini diligas." At
 660 illa: „Istud adimplebo; sed, ut credo, non est natus de
 muliere, qui tam care benedictionem patris emerat et matris,
 Ad deum te recommendo." Domum perrexit et diem illum
 in solacium duxit. Cum nox adesset, lectus de purpura et
 bysso paratur. Miles vero interim iuxta ignem sedebat;
 665 paruus canis intrauit, ut solitus erat, et super lectum ascen-
 dit. Domina vero eum per duos pedes posteriores accepit
 et caput ad parietem percussit, quousque cerebrum eius
 erat circumquaque effusum. Miles hec videns ait: „O pes-
 sima inter omnes (Bl. 155 v.), quas vnquam vidi! Cur cani-
 670 culum meum ante oculos meos occidisti?" At illa: „O
 domine, nonne vides quod lectus noster preciosis pannis est
 coopertus? Caniculus vero de luto venit et nostros pannos
 preciosos confudit." Qui ait: „Magis dilexi caniculum quam
 lectum." Que ait: „O domine, quitquit ego ad commodum
 675 tuum studeo perpetrare, tu vertis in malum." Statim in-
 cepit flere, caput percutere et ait: „Heu michi, heu!" Miles
 vero videns fletum suum dixit: „A fletu cessa! Tibi ad
 presens remitto." Que ait: „Deus det michi cor tuum
 cognoscere, quod possim tibi placere de cetero!" Mane
 680 vero surrexit et ad ecclesiam perrexit, in qua matrem
 orantem inuenit, et ait: „O mater, dominus sit tecum!
 Certe, iam presbyterum amare volo; satis care eius amorem
 emi, quod tam diu propter vestras benedictiones exspectaui.
 Feci, sicut michi dixisti, et cum parum incepti flere, michi
 685 remisit ex toto corde." Ait mater: „O filia dilecta, non
 est crudelitas super crudelitatem senum. Consulo quod
 adhuc semel eum temptes." At illa: „Mater, in uanum

laboras. Si scires quid et quantum pro amore presbyteri
 pacior, si me diligeres, statim michi consentiret.“ Ait
 690 mater: „Audi me semel et amplius non te impediam!
 Bene tibi constat quod lac ex mamillis meis suxisti et do-
 lores tecum in partu habui. Propter illas mamillas et do-
 lores adhuc eum tempta tertia vice! Et [si] tunc sine pena
 transieris, votum deo voueo quod te non impediam de
 695 cetero.“ Que ait: „Est michi pena grauis per tantum
 tempus a presbytero abstinere. Sed quia votum deo fecisti
 quod me ammodo non impedias, dic michi, in quo eum
 temptare debeo, et hoc adimplebo.“ At illa: „Die dominica
 futura, ut bene tibi constat, maritus tuus conuiuium habebit,
 700 in quo conuiuium pater tuus et ego erimus et omnes nobiliores
 civitatis romane. Cum vero omnes in mensa sunt collo-
 cati, pater tuus tanquam principalis mensam incipiet, et tu
 ex opposito patris tui eris collocata. Cum vero mensa
 pulmento, vino atque aliis ferculis fuerit plena, private
 705 clauem tuam in fine mappae ligari facias et verba ista debes
 proferre: „Ecce, quam debilis memorie sum! Cultellum
 meum in cameram dimisi et mecum non portavi.“ Hoc
 dicto cum impetu de cathedra surgas et mappam tecum in
 terram trahas, et si tunc penam euadas, votum deo facio
 710 quod presbyterum vel quemcumque alium diligas et te
 amplius non impediam.“ At illa: „Libenter illud perpe-
 trabo.“ Vale fecit matri; domum perrexit. Adest dies
 dominicus; hora debita omnes inuitati ad conuiuium venerunt.
 Prepositus, pater eius, mensam incepit et filia ex opposito
 715 in cathedra collocata est et sic per ordinem sederunt. Cum
 vero mensa diuersis pulmentis, ferculis ac vino repleta
 fuisset, domina ait voce alta: „Ecce, quam labilis memorie
 sum ego! Cultellum meum in camera dimisi.“ Et statim
 clauem in mappam ligauit et ait: „Vadam et cultellum meum
 720 queram.“ Surrexit cum impetu et totam mappam cum
 superad-(*Bl.* 156*r.*)clitis ad terram post se traxit. Cyphi
 aurei et argentei in terra iacuerunt et alia cibaria. Miles
 vero ultra quam credi potest amaritatus est et verecundiam
 magnam paciebatur. Statim nouam mappam ac omnia noua
 725 ordinari fecit, deinde cum omni gaudio omnes sollicitabat
 vt cibum laute sumerent ac biberent. Omnes vero erant
 consolati. Finito conuiuium omnes grates militi dederunt.
 Mane vero surrexit miles et ad ecclesiam perrexit, in qua

divina audiuit. Finita missa ad barbitonsorem perrexit et
730 ait: „Karissime, esne peritus in sanguinem trahendo de
quacumque vena tibi dixero?“ At ille: „Eciam, domine,
peroptime, in periculo meo.“ Qui ait: „Sequere me cum
instrumento acuto!“ Secutus est eum. Cum vero domum
suam intrauit, accessit ad lectum, in qua erat domina, et ait:
735 „Surge cito, surge!“ At illa: „Nondum est hora tertia.“
At ille: „Et si non fuerit hora prima, surgere debes.“ Que
ait: „O domine, ad quid debeo surgere?“ Qui respondit:
„Vt sis minuta ex utroque brachio.“ Respondit: „O domine,
nunquam eram minuta.“ At ille: „Verum est et ideo
740 infatuata es. Non recolis, quid michi fecisti? Primo arborem
meam succidisti; secundo caniculum meum occidisti; hesterna
die in confusionem meam mappam traxisti et si quartum
perpetrasses, me pro perpetuo confudisses. Causa huius est
corruptio sanguinis. Ideo illam corruptionem extrahere volo,
745 ut me nec te de cetero confundas.“ Illa vero surrexit flendo,
manus ad eum eleuando ac dicendo: „Miserere mei!“ At ille:
„Noli misericordiam petere, quia per misericordiam, quam
deus operatus est, nisi cicius brachium ad ignem extendas, san-
guinem cordis tui habebō. Recole quanta mala michi fecisti!“
750 Illa vero brachium ad ignem extendit. Ait miles flebotomatori:
„Percute satis profunde! Et nisi feceris, te percuciam.“
Ille vero ictum dedit, sanguis in magna copia exiuit, nec
ligari permisit, donec color faciei eius mutaretur. Hoc facto
ait: „Iam liga illud brachium et aliud ad ignem extende!“
755 Que ait: „O domine, propter deum miserere mei! Ecce
mорий!“ Qui ait: „Istud cogitasse debuisses, quando illa
mala perpetrasti.“ Illa vero brachium sinistrum ad ignem
extendit; alius percussit, donec sanguis in magna copia exiuit,
ita quod color mutabatur. Brachium ligari fecit et ait:
760 „Iam ad lectum tuum perge et de cetero cogita te emen-
dare!“ Hiis dictis foras exiuit. Illa vero totaliter debilitata
lectum intrauit et ancillam suam ad se uocari fecit. Que
cum venisset, ait ei: „Cito sine vlteriori dilacione post
matrem meam perge, antequam moriar, ut ad me veniat!“
765 Mater, cum audisset, satis gauisa venit ad filiam. Filia,
cum vidisset matrem, ait: „O mater dulcissima, fere sum
mortua, quia tantus sanguis exiuit de me, quod non credo
vivere.“ Ait mater: „Predixi tibi quod senes essent crudeles.
Nunquam ammodo presbyterum (*Bl.* 156 v.) vis diligere?“

770 Que ait: „Presbyterum, presbyterum? Dyabolus confundat eum! Nunquam de cetero aliquem uolo diligere nisi dominum meum.“

Sexta narratio imperatricis (*Bl.* 161 v.).

[Senescalus.]

Rex quidam erat miro modo inflatus, in tantum quod mulieres eum appropinquare abhorrebant. Rex iste inten-
 775 debat corpora apostolorum Petri et Pauli de Roma violenter auferre. Dum esset in uia, in quadam ciuitate hospitatus est; uocauit senescalum suum, quem multum dilexit et in quo pre ceteris confidebat, et ait ei: „Karissime, quere michi mulierem pulcram, ut in sinu meo nocte ista dormiat.“ At
 780 ille: „Domine, mulieres sciunt te inflatum; sine magno precio nulla ueniet ad uos.“ Ait rex: „Nonne diues satis sum ego? Querat mulier quantum uoluerit et dabo ei, etiam si petat mille florenos.“ Senescalus hec audiens ductus cupiditate ad vxorem propriam, que erat pulcra valde
 785 ac casta, accessit et ait: „Karissima, per te poterimus lucrari.“ Que ait: „Dic michi, domine, quomodo?“ At ille: „Dominus meus rex mulierem appetit nocte ista; sed quia est inflatus, vix mulier inueniri poterit, que ad eum accedere velit. Ideo michi precepit mulierem conducere precio; etiamsi mille
 790 florenos ei darem, non propter hoc dimitterem. Vnde, karissima, ducam te ad lectum suum in noctis obscuritate; et ante diem surges et sic tantam peccuniam poterimus optinere.“ (*Bl.* 162 r.) At illa: „Licet non esset inflatus, absit hoc a me ut propter bona aliqua temporalia tale
 795 peccatum contra deum committerem!“ Ait senescalus: „Et ego deo uoueo, nisi uoluntatem meam perfeceris, nunquam bonum diem tecum habebis.“ Illa uero hec audiens timuit valde, in tantum quod ex timore ei consensit. Senescalus, cum hoc audisset, uenit ad regem et ait: „Domine, vnā
 800 mulierem satis pulchram, generosam inueni, que non minus quam mille florenos uult recipere; et cum hoc ut in noctis obscuritate ueniat et ante diem recedat, ne videatur ab hominibus.“ Ait rex: „Michi per omnia bene placet.“ Cum nox adesset, senescalus vxorem suam ad lectum regis
 805 introduxit et clauso hostio camere recessit. Senescalus uero circa gallicantum surrexit et uenit ad regem et ait: „Domine mi, cito dies est. Bonum est ut teneamus promissum quod

mulier iuxta uos recedat, ne ab hominibus videatur! Respondit rex: „Amen dico tibi, ipsa michi bene placet; 810 nondum recedet.“ Senescalcus hoc audiens tristis recessit. Vix per aliquot tempus exspectabat, quando rediit et ait: „Domine mi, aurora est. Dei amore eam permittatis exire!“ Et ille: „Certum est quod adhuc non exhibit. Ad lectum tuum perge et hostium post te claude!“ Senescalcus tristis 815 valde recessit. Hinc inde ambulauit, quousque diem clare vidit. Statim cameram intrauit et ait: „Domine mi, dies est clara. Mulier erit confusa, si videatur. Permittatis eam exire!“ At ille: „Certe nondum exhibit, quia optime michi placet de societate sua.“ Senescalcus hec audiens non 820 poterat se vlterius continere; ait: „O bone domine, permittatis eam exire, quia vxor mea est!“ Rex hec audiens ait: „Aperi fenestram, vt videam, si verum est quod dicis!“ Ille vero fenestram aperuit et clara dies apparebat. Respexit rex super mulierem vidensque quod vxor senescalci sui 825 esset, ait: „O pessime, quare propter paruam pecuniam confudisti vxorem tuam, quod me ignorante eam tradidisti? Exeas cito de regno meo, quia, si vltra diem istum moram feceris, morte turpissima eris condempnatus!“ Senescalcus vero hoc audiens fugit nec ultra comparuit; rex vero, 830 quamdiu vixit, vxorem eius in honore et gaudio secum tenuit. — Post amocionem senescalci exercitum collegit et Romam obsedit tam diu, quousque Romani corpora sanctorum Petri et Pauli volebant ei dare, ut discederet. Erant tunc in ciuitate .VII. sapientes, sicut iam uos habetis, 835 de quorum concilio tota ciuitas erat regulata. Venerunt ciues ad sapientes et dixerunt: „Quid faciemus? Ciuitas est in periculo perdendi; vel oportet eis ciuitatem dari aut corpora sanctorum.“ Ait primus: „Ego manucapio vno die ciuitatem et corpora (*Bl.* 162 v.) saluare.“ Ait secundus: 840 „Et ego secundo die manucapio saluare.“ Et sic omnes per ordinem dixerunt, sicut magistri tui filio tuo promiserunt. Rex vero incepit ciuitati dare insultus. Primus sapiens incepit allegare pro pace, vnde ita prudenter incepit loqui quod rex desistebat, et quolibet die vnus post alium, donec 845 ad ultimum venit. Venerunt ciues ad eum et dixerunt: „O bone magister, rex iurauit quod die crastina ciuitatem habebit, vel omnes moriemur. Salua nos, sicut iam socii tui fecerunt!“ At ille: „Nolite timere! Crastina die vnum

opus perpetrabo quod rex fugam accipiet cum exercitu suo.“

850 Die crastina rex graues insultus ciuitati dedit. Magister
quadam tunica mirabili se induit habensque in tunica pennas
pauonis et parua tintinabula et alios colores aliarum auium,
caudas surellorum et sic cum duobus gladiis politis alciorem
turrem ciuitatis ascendit, vbi rex cum toto exercitu eum
855 videre posset. Incepit se hinc inde mouere, duos gladios
in ore tenere et miro modo splendere. Illi vero de exercitu
[hoc] videntes regi dixerunt: „O domine, nonne videtis in
summitate turris vnum mirabile?“ At ille: „Et satis mira-
bile; sed quit sit, penitus ignoro.“ At illi: „Est deus
860 Christianorum, qui de celo descendit, qui per illos duos
gladios nos omnes interficiet, si moram hic fecerimus.“
Rex hec audiens timuit et ait: „Et quid faciemus?“ At
illi: „Non est nisi via vna: de loco isto statim recedamus,
ne deus ille cicius cum illis gladiis nos occidat!“ Rex
865 vero cum toto exercitu accepit fugam, cum tamen non erat
necesse. Romani, videntes quod fugam acceperunt, armati
post eos toto conanime sequebantur, regem eorum occiderunt
et infinitos alios, ita quod pauci remanserunt. Et sic per
cautelam senis deuictus [est].

Sexta narracio sexti magistri (*Bl.* 163 v.).

[Amatores.]

870 Imperator quidam erat, qui .III. milites habebat, quos
miro modo dilexit. In ciuitate romana erat quidam miles
senex, qui iuuenulam pulcram in vxorem accepit, quam
super omnia dilexit, sicut iam vos imperatricem diligitis.
Domina ista miro modo dulciter cantauit, in tantum quod
875 multos ad domum suam traxit et a multis erat desiderata.
Accidit semel, cum sederet in solio suo versus stratam
publicam, ut transeuntes videret, incepit cantare tam dulciter,
quod omnes delectabantur eam audire. A casu vnus miles
ac senior de curia imperatoris transitum per eandem plateam
880 fecerat, qui, cum audisset eam tam dulciter cantare, leuauit
oculos eius et eam intime respexit. Statim captus est in
amore eius, domum suam intrauit, verba de amore inordi-
nato ei proferebat et ait: „Quantum tibi dare debeo, vt
vna nocte tecum dormiam?“ At illa: „Centum florenos.“
885 Qui ait: „Concedo; sed dic michi, quando ad te accedere

debeo!“ Que ait: „De hoc prouidebo, quando locum et tempus habere potero, et tunc ore ad os tibi denunciabo.“ Miles contentus est de promissione. Vale ei fecit, ad curiam imperatoris perrexit. Die vero secunda solarium ascendit et dulciter cantare [in]cepit. A casu supervenit secundus miles de curia imperatoris, et cum eius cantum audisset, rap-*(Bl. 164 r.)*tus est in amore eius et de amore inordinato statim ei loquebatur et dixit: „Karissima, quid tibi dare debeo ad hoc, vt vna nocte tecum dormiam?“ At illa: 895 „Centum florenos et non minus.“ Qui statim concessit, sed quando venire deberet, ut uoluntatem suam cum ea impleret, diligenter quesuit. At illa: „De tempore apto et loco secreto, de hoc prouidebo. Vade ad [domum], ne ab hominibus videaris.“ Ille vero vale ei fecit, ad curiam 900 imperatoris perrexit. Tercia vero die simili modo solarium ascendit, dulciter cantare incepit. Hoc audiens tercius miles de curia imperatoris, qui eodem die transitum per eandem viam fecit a casu, vltra quam credi potest, ei videbatur mori, nisi prius cum ea loqueretur. Cum vero locutus est, ei 905 ait: „Karissima, non est in mundo creatura, quam magis diligo.“ At illa: „Michi bene placet. Sed quid dabis michi, vt tibi concedam voluntatem tuam?“ At ille: „Quid queris pro nocte vna?“ Que respondit: „Centum florenos.“ Qui ait: „Libenter tibi dabo. Sed dic michi, quomodo 910 tecum potero dormire!“ At illa: „Prouidebo tempus aptum, quando erit nobis vtile sine suspicione, et hoc in breui, et iunc tibi nuncium mittam, vel ore ad os tibi dicam.“ At ille: „Peroptime michi placet responsio tua.“ Vale ei fecit, ad curiam imperatoris perrexit. Isti .III. milites sic domine 915 loquebantur, quod nullus de privato alterius sciebat. Domina vero, plena cautela et malicia, venit ad maritum suum, senem militem, et ait: „Domine, habeo tibi secretum dicere, et si secundum consilium meum feceris, ad magnas diuicias promotus eris; et hoc indigemus, quia pauperes sumus.“ 920 At ille: „O bona domina, libenter consilium tuum perpetrabo, quia necesse esset ut bona haberemus.“ Que ait: „.III. milites de curia imperatoris ad me venerunt, vnus post alium, ita quod nullus scit de secreto alterius. Qui- libet offert michi centum florenos, [vt condormiam ei vna 925 nocte]. Si illos trecentos florenos haberemus, et ego ab eis non essem cognita, esset prudentia magna.“ At ille:

„Quitquit tibi placet, hoc et michi.“ Que ait: „Dabo tibi bonum consilium. Dicam primo militi quod in principio noctis cum florenis veniat, secundus in gallicantu, tercius
930 in aurora cum promissis. Tu vero cum gladio euaginato stabis retro ianuam, et cum quilibet intrauerit, vnum post alium interficies, et sic florenos habebimus et ego non ero cognita.“ At ille: „Timeo quod in occisione postea erimus dephensi et per consequens mala morte mori[emur].“
935 Que ait: „Istud opus ego incipio et bonum finem faciam. Noli timere!“ Miles, cum hoc audisset, ait: „Consilium tuum adimplebo.“ Domina statim pro primo milite misit, ut ad eam veniret. Ille vero statim se ei presentauit (*Bl.* 164 v.), que ait: „Karissime, si amorem meum habere
940 desideras, in ista nocte in principio in obscuritate venias cum florenis et voluntatem tuam perficies.“ At ille: „Paratus ero.“ Statim recessit. Deinde pro secundo milite misit et ei dixit ut eadem nocte in gallicantu veniret cum pecunia. Ille vero de hoc gauisus recessit. Deinde pro tercio milite
945 misit, ut ad eam veniret; qui cum venisset, ait: „Karissime, ista nocte in aurora ad me venies cum pecunia et voluntatem tuam adimplebis.“ Et ait: „Istud tempus non omittas, quia aliud tempus habere non poteris!“ At ille: „Michi bene placet.“ Cum nox adesset, primus miles in noctis
950 obscuritate venit; adest, ad ianuam pulsauit. Illa vero erat parata et ait: „Numquid florenos tecum portasti?“ Qui ait: „Omnia parata habeo.“ Illa vero ianuam aperuit et eum intrare permisit. Cum vero intrasset, maritus eius subito eum in capite usque ad cerebri effusionem percussit,
955 et mortuus est. Corpus eius in cameram priuatam traxerunt. Circa gallicantum venit secundus miles cum pecunia et eodem modo est interfectus et in eandem cameram tractus. In aurora tercius miles cum pecunia venit et simili modo est interfectus et in eandem cameram positus. Hoc facto ait
960 miles: „O bona domina, si ista corpora nobiscum inuenta fuerint, turpissima morte condempnati erimus, quia non potest esse quin fiat questio in curia imperatoris, quo milites deuenerint.“ At illa: „Domine, ego istud factum incepti et ego bonum finem perpetrabo. Noli timere! Adhuc ignoras malicias mulierum.“
965 Domina ista germanum habebat, qui erat peruigil ciuitatis. Illa vero, cum peruigiles ciuitatem circuibant, in ianua domus sue stetit, et cum frater suus in platea ambulabat,

vocavit eum et ait: „O frater karissime, quoddam secretum habeo tibi expandere; intra domum meam et parum
 970 requiesce, donec perorauero!“ Ille vero intrauit; miles vero eum gratanter recepit; ambo iuxta ignem sedebant. Ait domina: „O frater mi dilecte, hec est causa, quare feci te intrare, quia secretum cordis mei potero tibi explicare. Nocte preterita quidam miles intrauit et cum domino meo
 975 de diuersis contulit. Inter cetera quedam verba opprobria ei protulit. Dominus meus ex hoc indignatus illum vsque ad cor percussit, et mortuus est. Corpus eius in camera nostra iacet. Frater karissime, nullum habemus, in quem poterimus tantum confidere sicut in te. Si corpus defuncti
 980 inueniatur nobiscum, morte turpissima erimus condempnati. Ideo dei amore corpus illud ammoueatur, ne nobiscum inueniatur!“ Et nichil ei fatebatur nisi de vno milite occiso. At ille: „Trade eum michi in sacco et ducam eum ad mare, vbi nunquam corpus suum videbitis.“ (*Bl.* 165 r.) Illa hec
 985 audiens gauisa est valde; tradidit ei corpus primi militis in sacco. Peruigil corpus accepit et agili cursu ad mare perrexit et illud in mare proiecit. Hoc facto reuersus [est] ad domum sororis et ait: „Propina michi de bono vino, quia per deum ab eo estis liberati!“ At illa: „Deus tibi
 990 retribuat!“ Surrexit, ac si vinum quereret. Cameram intrauit, in qua corpora mortuorum iacebant; clamauit uoce magna et ait: „Per deum omnipotentem, miles proiectus in mare rediit!“ Peruigil, cum hoc audisset, ammirabatur et ait: „Trade ergo eum michi et videbo, si iterato resurgat.“
 995 Accepit corpus secundi militis, quod credebat esse primum, posuit in saccum, ad mare cucurrit, grandem quoque lapidem circa collum eius ligauit et sic in aquam proiecit; nam mare per medium ciuitatis currebat. Hoc facto ad domum sororis rediit et ait: „Karissima soror, propina michi de
 1000 bono vino, quia sine dubio iam liberata es de eo!“ Ait illa: „Benedictus sis a deo!“ Cameram intrauit, ac si vinum quereret. Alta uoce clamauit: „Heu michi, heu! per deum omnipotentem, miles rediit!“ Peruigil, cum hoc audisset, ait: „Qualis dyabolus est ille miles? Primo eum in aquam
 1005 proieci; secundo lapidem grandem circa collum suum ligavi, et adhuc surrexit et huc venit. Trade eum michi!“ Accepit tertium militem in saccum, quem credebat esse primum, et extra ciuitatem perrexit ad quandam forestam et fecit

ignem copiosum et in ignem proiecit. Dum vero ipse in
 1010 comburendo esset, peruigil ad quandam distanciam perrexit,
 ut venterem suum purgaret. Dum vero ille fuisset in
 faciendo opus nature, venit quidam miles in equo de
 longinquis partibus per uiam illam versus quoddam torne-
 amentum, quod debebat fieri crastina die hora prima.
 1015 Miles vero, cum frigidus esset, ad ignem perrexit, descendit
 et calefaciebat se. Cum sic ad ignem staret, peruigil versus
 ignem venit et ait: „Qualis es tu, qui ibi stas?“ At ille:
 „Miles sum de nobili genere.“ At ille: „Non miles sed
 dyabolus! Primo in aquam te proieci; secundo cum grandi
 1020 lapide; tercio in ignem istum ad comburendum te posui.
 Et adhuc hic stas cum equo.“ Accepit militem cum equo
 et in ignem proiecit. Deinde ad domum sororis rediit
 denunciandusque ei, quomodo, postquam eum combusserat,
 eum stantem cum equo inuenit, et ait: „Equum cum milite
 1025 iterato in ignem proieci. Iam propina michi de bono vino!“
 Soror, cum hoc audisset, cogitauit: „Ille miles cum equo
 est quidam miles, qui ad torneamentum die crastina venerat.“
 Statim surrexit et vinum ei propinauit. Ille vero vale eis
 fecerat et recessit. Non multum post accidit, contencio inter
 1030 militem et (*Bl.* 165 v.) vxorem suam, ita quod miles ei
 alapam dedit. Illa indignata ex hoc ait coram multis: „O
 miser, numquid vis me occidere sicut .III. milites imperatoris
 occidisti?“ Homines hec audientes [dixerunt imperatori].
 Statim ambo capti sunt et coram imperatore ducti. Mulier
 1035 coram omnibus confessa est quod maritus eius eos occidit
 et .CCC. florenos ab eis abstulit. Veritate comperta ambo
 tracti sunt ad caudas equi et postea in patibulo suspensi.

Septima narracio septimi magistri (*Bl.* 169 v.).

[Vidua.]

Quidam miles erat, qui vxorem pulchram habebat,
 quam miro modo dilexit, in tantum quod presencia sua
 1040 bono modo carere non potuit. Accidit semel quod ambo
 cum taxillis ludebant. Miles a casu cultellum paruum in
 manu tenebat; illa vero, sicut ludebat, manum cultello
 opposuit et sanguis in modica quantitate exiuit. Miles, cum
 sanguinem digiti vxoris (*Bl.* 170 r.) vidisset, quasi in capite
 1045 percussus ad terram cecidit. Vxor aquam super eum

proiecit, ut reuiuisceret. Oculos aperuit et dixit: „Celeriter michi sacerdotem querite! Ecce morior propter sanguinem effusum de digito vxoris mee!“ Famuli hoc videntes vnus post alium ad ecclesiam cucurrit pro sacerdote, vt secum
 1050 corpus Christi portaret; sed ecce tantum dolorem accepit, quod, antequam sacerdos venit, emisit spiritum. De cuius morte factus est planctus magnus in ciuitate. Domina vero, vltra quam credi potest, gemitus et suspiria emittebat nec consolari volebat, sed cottidie clamabat: „Heu michi, heu!
 1055 quit faciam ego? Ego sicut turtur de cetero ero!“ Cum magna solempnitate eum sepelierunt. Ipso sepulto domina semper super sepulcrum eius cecidit. Amici volebant eam ammouere, illa vero votum deo uouit quod nunquam de illo recederet, sed propter amorem viri sui ibi spiritum
 1060 emitteret. Dixeruntque amici: „O domina karissima, quid prodest anime sue ut in isto loco maneat? Melius est tibi domum pergere, largas elemosynas pro anima sua perpetrare, quam in loco isto te ipsam consumere!“ At illa: „O pessimi consiliarii! Absit quod de loco isto recedam, quia
 1065 pro eius amore hic volo mori, qui pro meo amore mortuus est!“ Amici eius videntes hoc vltra sepulcrum eius paruam casam ei fecerunt, in qua omnia necessaria posuerunt; illa sic inclusa recesserunt. Erat tunc temporis lex in regno illo quod, si latro esset captus, vicecomes patrie se armaret
 1070 et per totam noctem ad custodiendum latronem in patibulo in propria persona custodiret. Si vero latro esset ablati, vicecomes omnes terras suas perderet et vita sua in gracia regis esset. Accidit quod illo die, quo miles sepultus erat, quidam latro esset captus et in patibulo suspensus. Vice-
 1075 comes vero personaliter se armauit et ad patibulum, quod erat iuxta cimiterium, equitauit. Dum vero ibidem esset, tantum geluerat, quod videbatur militi spiritum emittere, nisi posset se ad ignem calefacere. Respexit ad cimiterium vidensque lumen ignis in casa domine percussit equum cum calcaribus, ad
 1080 cimiterium venit, percussit ad casam exterius. Domina, cum audisset, quesiiuit: „Que sunt illa, que audio tali hora?“ Ait miles: „Domina karissima, ego sum vicinus tuus, vicecomes, qui hic pulso. Tantum de frigore habeo, quod michi mori video, nisi ad ignem sedero.“ At illa: „Timeo valde, si
 1085 intrare permitto te, quod aliqua michi inconueniencia intendas loqui.“ Qui ait: „Domina, firmiter promitto quod nichil

loquar, quod tibi displicebit, quia noui et ab aliis audiui quod sancta mulier sis et propter nimium amorem viri tui intendis in loco isto mori.“ At illa: „Te intrare permittam.“

1090 Et cum intrasset, se ad ignem calefaciebat. Postquam erat calefactus, ait ad dominam: „O karissima, tibi (*Bl.* 170 v.) non displiceat ut dicam pauca verba!“ Que ait: „Audiam et postea respondebo.“ Miles dixit: „Domina, tu pulcra, tu generosa, tu graciosa, iuuenis et diues es. Melius tibi
1095 esset in domo tua permanere, elemosynas largas pro anima mariti tui perpetrare, quam hic sola permanere et te ipsam per gemitus et suspiria consumere!“ At illa: „O miles, si ista sciuissem quod talia protulisses, casam non intrasses. Tibi dico, sicut aliis sepius dixi: „Bene tibi constat quod
1100 maritus meus tantum me dilexit, quod propter parvum sanguinem digiti mei mortuus est, et ego pro eius amore volo hic mori.“ Miles hec audiens vale ei fecit; ascendit dextrarium et equitauit ad patibulum. Et cum ibi venisset, latronem ablatum inuenit. Commota sunt omnia viscera
1105 eius et ait: „Heu michi, quid feci? Iam omnia mobilia et immobilia perdi et vita mea est in gracia imperatoris.“ Intra se cogitauit: „Quid faciam vel vbi consilium queram de tanto dampno? Hic in cimiterio manet sancta domina, de qua iam veni, que pro amore viri sui morietur. Uadam
1110 ad eam et consilium queram.“ Percussit equum cum calcaribus, venit ad casam domine, percussit ad ianuam. Domina, cum audisset, causam pulsacionis quesiiuit. At ille: „Domina karissima, ego sum vicecomes, qui iam eram hic. Habeo vnum secretum tibi pandere, et ideo dei amore
1115 permittas me intrare!“ Domina vero hostium aperuit. Qui, cum intrasset, ait: „O domina, nunc quero tua consilia. Lex in regno est talis quod, si latro captus fuerit et in patibulo suspensus, vicecomes tenetur eum personaliter custodire nocte vna. Si vero ablatus fuerit, vicecomes totam
1120 terram suam ammittet et vita sua est in gracia regis. Iam eram tecum ad me calefaciendum et, cum moram tecum traxissem, latro de patibulo est ablatus. Et ideo dei amore consilium a te peto, quia iam egenus factus sum ego.“ Ait domina: „Tibi compacior, quia omnia bona per legem
1125 amisisti et vita tua iacet in gracia regis. Verumtamen fac post meum consilium et nichil de bonis perdes nec de vita timebis.“ At ille: „Immo, dominna, omnino consilium

tuum perpetrabo et ideo ad te veni, ut tuum auxilium habeam, quomodo saluari potero de tanto dampno ac
 1130 periculo.“ Que ait: „Numquid placet tibi me in vxorem habere?“ Ait miles: „O domina karissima, michi placet per omnia. Est maxima humilitas in te, quod velis tam basse descendere et tam pauperem militem in maritum accipere.“ At illa: „Immo consencio in te; nullum alium
 1135 accipiam.“ Et ille: „Nec ego [aliam], quamdiu tu in mundo viuis.“ Que ait: „Dominus meus, qui moriebatur pro amore meo, hesternam die, sicut tibi constat, erat sepultus. (Bl. 171 r.) Illum de sepulcro extrahe et in loco latronis suspende!“ Ait miles: „Fiat voluntas tua!“ Sepulcrum
 1140 apperuerunt et militem [ex]traxerunt. Ait miles: „O domina, multum timeo. Latro, qui erat captus, duos dentes in superiori parte amisit, quia vnus in capcione sua lapide eum percussit. Si iste vero in patibulo fuerit suspensus et cum dentibus fuerit inuentus, dicetur quod ille [non] sit.“
 1145 At illa: „Accipe lapidem et eum in dentibus percute!“ Ait miles: „Bona domina, parce michi! Dum erat viuus, socius meus erat et ideo dedecus militi viuo esset quod talem despectum mortuo perpetraret.“ At illa: „Et ego pro amore tuo faciam!“ Lapidem accepit et eum in dentibus percussit,
 1150 quousque omnes dentes superiores amisit. Hoc facto ait: „Iam eum in patibulo suspende!“ Qui ait: „Adhuc timeo eum suspendere, quia latro, qui erat captus, vulnus in capite habebat et duas aures amisit. Si iste vero inuentus fuerit sine vulnere et cum auribus, dicetur quod ille non sit et
 1155 sic confusio sequetur.“ At illa: „Extrahe gladium et fortiter eum in capite percute et aures eius abscide!“ Qui respondit: „O bona domina, eum in vita sua multum dilexi. Absit ut miles viuus eum mortuum vulneraret!“ Que ait: „Trade michi gladium, et ego faciam pro tuo amore!“ Accepit
 1160 gladium, eum in capite percussit et plagam magnam fecit; deinde aures eius abscidit. Hoc facto ait: „Iam audacter eum in patibulo suspende!“ Qui ait: „O bona domina, adhuc timeo. Latro, qui erat captus, duobus testiculis carebat. Si vero iste cum testiculis inuentus fuerit in pati-
 1165 bulo, dicetur quod ille non sit et sequetur confusio.“ At illa: „Tam timidum hominem nunquam vidi; tamen bonum est te esse securum. Succide testiculos eius cito, ut suspendatur!“ At ille: „O bona domina, parcas michi! Tibi

constat quod parum valet homo sine testiculis. Si ergo
 1170 eum testiculis priuarem, esset michi dedecus.“ At illa:
 „Et ego faciam pro tuo amore!“ Statim testiculos eius
 abscidit; hoc facto canibus ad commedendum proiecit et ait:
 „Iam rusticum deturpatum in patibulo suspende!“ Qui ait:
 „Bonum est.“ Acceperunt corpus defuncti et in patibulo
 1175 suspenderunt, et sic saluatus est miles. Tunc ait domina
 militi: „O karissime, iam liberatus es ab omni tribulacione.
 In facie ecclesie bonum est me desponsare.“ Miles respondit:
 „Votum deo feci quod te viuente aliam vxorem non ducerem.
 O misera et super omnes mulieres miserrima! Quis vmquam
 1180 te in vxorem duceret? Miles, maritus tuus, pro amore
 tuo, quando darvum sanguinem digiti (*Bl.* 171 v.) tui vidit,
 pre dolore moriebatur; tu vero post hec eum deturpasti,
 quando dentes eius eruisti, aures et testiculos abscidisti, in
 capite vulnerasti. Quis dyabolus post hec te desponsaret?
 1185 Sed ammodo talia non committes.“ Gladium extraxit et
 vno ictu caput eius amputavit.

12. Dolopathos.

(ed. Oesterley.)

1. [= S. 45.]

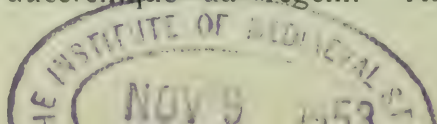
Fuit antiquo tempore rex quidam magnus et potens,
 qui congregandi thesauros maximam curam habens, magne
 altitudinisque turrim auro, argento preciosisque quibusque
 rebus usque ad summum repleverat. Habebat autem hic
 5 militem, quem in multis fidelem expertus fuerat, cui et
 claves sui commisit thesauri. At miles thesaurum servandum
 suscipiens, cum iam multis annis evolutis labore et senio
 fractus esset, nec posset iam tumultum curamque curie
 sustinere, regem obnixè rogabat, quatinus sue deinceps
 10 debilitati senectutique parcens [151^b] claves sui thesauri
 reciperet, eumque sineret ad propriam redire domum liceret-
 que ei inter filios reliquum vite quietum ducere et iocundum.
 Rex vero considerans, quod rationabiliter necessarioque
 peteret, eum magnis donis et muneribus, mestus tamen,
 15 abire permisit. Receptis itaque clavibus et thesauro ipsum
 iterum alii commisit servandum. Miles autem domum
 veniens curam sibi sue familie sollicitus impendebat. Habuit

hic multos filios, quorum primogenitus militari iam balteo
cingebatur. Quem cum pater nimis tenere diligeret, omnes
20 ei suas exposuit divitias iussitque ut large expendens famam
sibi et amicos divitiis compararet. Ipse vero ex licentia
paternis fiducialius largiusque utens rebus, equos, arma,
vestes ceteraque, quibus magis adolescentum etas extolli
delectarique solet, studuit comparare, amicos multos mune-
25 ribus emens facile post munera ab amicitia recessuros. In
brevis ergo tempore oculis patris exhaustis pecunia, ad patrem
redit dicens, sibi pecunias defecisse. Tunc demum pater
recogitans secum penitensque facti: Quoniam, inquit, te fili
nimis et stulte dilexi, quicquid habebam tue subdideram
30 potestati, at tu cernens frenum tibi laxatum temperantiae
immemor ita omnia consumpsisti, ut nichil michi praeter solam
domum reliqueris. Quid ergo tibi magis faciam? Doleo
quidem, quod fama nomenque tuam in flore iuventutis tue
deperit; sed unde te sustentem non habeo. Hoc tantum
35 unum superest consilii, sed periculosum, ut si ea largitate
qua prius vivere vis, turrim in qua regis positi sunt thesauri,
sub oscure noctis silentio, si audeas, adeamus. Audito hoc
filius: Nullum, ait, pater grave licet et periculosum, tecum
subire refugio, tantum ne desint divitiae, [151^c] ne si ille
40 defecerint nominis quoque mei gratia evanescat. Hic non,
o rex, a virtute sperabat, gloriam, qui eam pecuniis vel
furtis putaverat obtinere. Consurgunt igitur ambo nocte,
turrim addeunt, perforant malleis ferreis murum, intrat pater,
sublatoque quantum placuit de thesauro, exit obstruitque
45 foramen. Revertuntur domum onusti opibus alienis, et
iuvenis iterum sua utitur largitate. Quandocumque iterum
opus erat opibus, ad thesaurum sibi notum revertebantur.
Contigit autem, ut rex thesaurum suum videre vellet,
accersitoque custode ut intraret turrim videretque magnam
50 thesauri partem sublata fore. Furore ergo repletus, dissi-
mulans tamen, egreditur, venitque ad decrepitem quendam
senem consilium quesiturus. Fuerat hic senex aliquando
famosissimus latro, quem comprehensum rex oculis priva-
verat eique de mensa sua cotidianos constituerat cibos. Hic
55 regi consilium sepe bonum et utile prebebat, utpote qui
multa viderat et audierat, suoque experimento didicerat
multa. Narrat ei rex dampnum suum queritque quomodo
perdita recuperare possit. Cui senex tale dat consilium.

Si, inquit, o rex, nosse cupis, quis hoc, tuus custos an
 60 alius, egerit, iube fasciculum herbe viridis in turrim inferri
 supponique ignem. Tu autem serato ostio turrim iterum
 atque iterum circueas, considerando, si per aliquam muri
 rimulam fumum egredi videris. Hoc facto, ad me redeas
 65 consilium accepturus, quid post hec tibi agendum sit. Rex
 autem dictum senis festinanter impleri iubens clausit ostium
 et cepit tacitus turris ambitum circuire. Ecce autem ex
 calore ignis viridisque materie humore fumus excitatus totam
 usque ad testudinem replevit turrim, qui dum alias spiracu-
 lum non haberet, per locum [151^d] foraminis illius, eo
 70 quod lapide tantum sine cemento obstructum fuerat, egre-
 ditur. Quod intuens rex festinus venit ad senem, quid
 viderit manifestat. Audiens hoc senex: Scias, ait, o rex,
 fures tibi tuos per locum, ubi fumus egreditur abstulisse
 thesauros, quos nisi aliqua arte capias, quod superest,
 75 asportabunt. Non enim cessabunt, quippe quibus adhuc
 prospere cessit res, donec totum thesaurum exhauriant.
 Meo igitur uteres consilio, dampnum dissimula et preme
 silentio, ne rumore hoc per aures populi discurrente tuum
 furibus studium innotescat, et tu interim cuppam latam et
 80 profundam calenti imple bitumine, resina, pice et glutine,
 quam foramini introrsus opponas, ut dum fur more solito
 securus nullam deceptionem suspicans ad assuetum thesaurum
 recurrerit, repente in cuppam corruat, captusque et colligatus
 glutine se tibi velit nolit in crastinum manifestet. Admiratur
 85 rex astutum senis consilium, cuppam illico ferventi impletans
 glutine opponit foramini seratoque ostio abscedit. Ecce
 autem fatalis illa dies, que neminem bonum malumve
 preterit, miserum, patrem cum filio eadem nocte ad turrim
 adduxit, remotoque a foramine lapide intrat pater, nichil de
 90 pretensis laqueis suspicatus, dumque festinat, ut heri, et
 nudius tertius in pavementum salire, incautus miser ut erat
 vestitus cal(i)ciatusque cuppam mentotenus insilit, statimque
 vallatus glutine redditur immobilis, ita ut nec manum nec
 pedem vel aliquod membrorum movere posset excepta
 95 lingua, que tantum ab hac iniuria libera remanserat. Inge-
 miscens igitur infelix filium advocat, insinuat quibus laqueis
 teneatur astrictus, orat, ut ei cito antequam aliquis super-
 veniat, caput amputet et abscedat, [152^a] ne forte per caput
 cognitus eternam suo generi maculam inferat et iacturam.

100 At vero filius totis viribus patrem conatur extrahere; cum labore suum frustrari videret, cepit anxari et hesitare, quid de duobus ageret. Hinc etenim horrebat suas in nece patris cruentare manus, hinc vero metuebat per faciem patris deprehendi. Dum ergo eum a nece retraheret amor, timor
105 et necessitas urgeret, nesciens quid utilius ad tempus ageret, caput patris cultro abscisum fugiens asportavit.

In crastinum autem rex summo mane de lectulo surgens intravit turrim cucurritque ad cuppam invenitque murum perforatum et totam illam bituminis superficiem infectam
110 sanguine, furem quoque adesse suum, sed truncato capite deprehendit. Festinans ergo ad suum recurrit consiliarium, illum videlicet senem, annuntians captum quidem furem, sed capite mutilatum. Quod cum audisset senex, parumque subridens: Miror, ait, huius latronis astutiam. Quia enim
115 nobilis erat nec voluit se vel genus suum perdere, idcirco a socio sibi caput amputari fecit. Unde difficile videtur michi, te posse aut thesaurum recuperare aut cognoscere furem. Tunc rex vehementer urgebat senem, ut daret consilium, minime de thesauro perduto aiens se curare, si
120 tantummodo furem, quis fuerit agnovisset. Cui senex: Fac illum, inquit, abstractum de cuppa caude equi fortissimi alligari trahique per plateas et vicos civitatum regni tui. Porro milites armati subsequantur capientes si quos viderint viros vel mulieres ad aspectum cadaveris lacrimari, tibi que
125 eos presentantes. Et si fuerit ibi socius aut uxor aut filii, nequaquam poterunt a lacrimis temperare. Bonum rex ratus senis consilium, iubet festinato truncum equo fortissimo pedibus al[151^b]ligatum cum armatis militibus trahi per proximam civitatem. Qui dum miser traheretur, contigit
130 eum ante fores domus sue devenire. Stabat autem ille filius eius maior, qui et ei fuerat socius, ante ipsas fores. Qui cum videret patrem sic miserabiliter trahi, flere quidem non audens, sed non volens lacrimas prohibere, occasione recepta cu[l]tellum lignumque accipit quasi aliquid incisurus,
135 sinistrequae manus pollicem ex industria sibi amputavit. Tunc vero sub occasione pollicis vocem emittit luctuosam, erumpunt lacrimae, accurrit mater, fratres et sorores dilacerant manibus vestes ora que et capillos, in persona filii patris miseriam lamentantes. Affuerunt illico milites, qui eos
140 caperent ducerentque ad regem. At vero rex maximo

effluctuans gaudio, sperans quod perdita recuperare posset, pollicebatur illis vitam et gratiam suam, si crimen confiterentur redderentque thesauros. Iuvenis autem ille ex metu et necessitate audaciam sumens: Non ideo, ait, o serenissime
 145 rex, ego aut mei, quia hic miser truncus ad nos aliquid pertineat, lacrimas effundimus, sed quia hec dies nefastus michi sinistre manus pollicem abstulit. Ob hoc ergo lacrimae effuse, exarate facies, capilli evulsi, quia ego adhuc iuvenis hodie heu uno et potiori membro debilitatus sum. Rex
 150 vero pollicem adhuc fluentem sanguine certissimum veritatis argumentum fore ratus, motus misericordia super fortuna iuvenis: Non est, ait, mirum, si dolet, cui male contigit; vade in pace et hunc diem male ominatum de cetero precaveto. Sic ergo ille astutia sua se suosque liberans ad
 155 propria remeavit, et rex similitudine delusus veritatis redit ad senem consiliarium accepturus.

Senex vero asserebat regem vix posse invenire, quod quereret, suadebat tamen, ut cadaver iterum per eandem traheretur civitatem, quod et factum est. Cumque ut prius
 160 ventum esset ad domum eius, filius internum animi dolorem non ferens filium parvulum in puteum, qui pro foribus erat, clam proiecit, tuncque vultum unguibus carpens voce lacrimosa populos quasi ad liberandum filium convocat. Accurrit iterum mater cum filiis, girant puteum, lacrimantur,
 165 aliique funibus ad extrahendum puerum in puteum se dimittunt et alii eos iterum sursum trahunt. Quid plura? Capitur iterum ille solus duciturque ad regem, et interim cadaver per alia civitates incassum tractum, ad regem vix ossibus et nervis coherens reducitur. Porro rex videns
 170 hunc iterum captum, quem antea dimiserat, et nimium admiratus: Quid prosunt, ait, tibi callide deceptiones, dii summi te produnt, furta tua et crimina te accusant. Redde ergo thesaurum et iuro tibi per meam magnique Iovis potentiam, quod nec te vita nec aliquo privabo membrorum,
 175 sed sanum et integrum liberumque dimittam. Tunc latro calliditate sua utens producta primo suspiria ab imo pectoris trahit, dehinc talem emittit vocem: O me, inquit, omnium infelicissimum hominum, quem tanto dii odio prosequuntur, ut nec solum michi diem absque doloribus et cruciatibus
 180 corporis et anime transire permittant. Heri michi dies infelix pollicem abstulit, hic hodie infelicior filium unicum

demersit in puteum, et ecce de thesauro regis requiror. Tunc etiam lacrimis falsis, immo verissimis perfusus: Magnum, ait, o rex, beneficium solatiumque prestiteris
 185 misero, si me ab hec vita, que omni tormento, omni morte michi gravi [152^d] or videtur, subtraxeris. Rex autem cum iuvenem crebris perfundi lacrimis mortemque loco beneficii querere videret, audiretque quod vere ipso die filium perdidisset, hesternoque pollicem,
 190 miseratus hominem abire permisit, centum ei argenti marcas pro solatio tribuens. Sic iterum rex deceptus consiliarium suum adiit aiens, quod in vanum operam insumpsisset.

Sed senex ad regem: Unum, ait, adhuc superest agendum, quo nisi furem superstitem capias, iam frustra ad alia te convertes. Elige tibi milites fortissimos quadraginta, quorum viginti nigris armis nigrisque equis muniantur, aliique viginti albis equis armisque eiusdem coloris sint armati. Hiisque cadaver ligno pedibus suspensum nocte
 200 ac die custodiendum committas, viginti albis hinc, inde viginti nigris circa ipsum ordinatis. Hii profecto, si vigilanter custodierint, tuum capient furem, quia non patietur ipse diutius pendere socium, etiam si sciat, se mortem protinus subiturum. Rex autem, prout dixerat senex, milites
 205 nigris albisque munitos armis circa suspensum cadaver ordinavit. At vero fur ille suum patrisque obprobrium ferre non volens, malensque semel mori, quam diu infeliciter vivere, deliberavit in animo, quod aut patrem turpi ludibrio subtraheret, aut ipse cum eo pariter moreretur. Subtili ergo
 210 ingenio arma partita fabricat, tota scilicet ab una parte alba, et nigra ab altera, quibus armatus equum hinc albo, inde nigro panno opertum ascendit. Sicque lucente luna per medios transit milites, ut nigra pars armorum eius viginti albos deluderet et alba pars deciperet nigros,
 215 putarentque nigri unum esse ex albis, et albi unum ex nigris fore. Sic ergo pertransiens venit ad patrem depositumque a ligno asportavit. [153^a] Facto autem mane milites videntes furem furtim sublatum sibi confusi redierunt ad regem, narrantes, quomodo eos miles
 220 albis nigrisque armis pertitus decepisset. Desperans ergo iam rex posse recuperari perdita et furem et thesaurum cessavit querere.

2. [= S. 52.]

Cum olim Romanorum res publica admodum adhuc tenuis sub primis regibus ageretur, rex quidam moriens
 225 regnum filio adhuc adolescente dereliquit. Contigit autem
 eo regnante, quod plerumque in mutatione regum fieri
 solet, turbari scilicet Romanorum regnum, urbem ipsam
 obsidentibus inimicis. Peracta vero obsidione in menses
 plurimos ceperunt cives fame valida laborare, porro dum
 230 cottidie foris pugne intus timores essent, famesque magis
 ac magis ingravesceret, rex ille adolescens ex principum
 suorum consilio, qui eiusdem etatis ac sapientie, cuius et
 ipse erant, decretum posuit in urbe, ut omnis senum virorum
 ac mulierum etas occideretur, indignos aiens esse vita eos,
 235 qui nec urbem tueri possent, nec pascere manuum laboribus,
 tantumque cibi sumerent cottidie, quantum quilibet fortiores.
 Eos vero, qui parentes suos neci subtraherent, precepit cum
 ipsis parentibus mortis sententie subiacerent. Trucitabantur
 ergo parentes a filiis sine misericordia, et quod dictum
 240 quoque horrendum, nullum seuiorem hostem pater, quam
 filium, sentiebat. Tantum autem hec crudelitas potuit, ut
 nullus in tota urbe huius etatis mortem evaderet, excepto
 uno sapiente sene, qui a filio, uxore tantum conscia, que
 hoc secretum se habituram sacramento firma[153^c]verat, in
 245 specu subterraneo salvatus est. Interfectis igitur cunctis, in
 quibus velut solis iubar sapientia refulgebat, non post
 multum tempus urbs ab obsidione pace inter se et hostes
 mediante soluta est. Rex autem ille adolescens cum nullum
 sapientem legum iurisque peritum consiliarium haberet,
 250 haberet autem multos malorum incentores, coetaneos videlicet
 suos, qui eum secum in omne nephas scelusque trahebant,
 cepit omnia corumpere, libidine pro ratione uti, exercere
 in subditos tyrannides, insidias inequales, putans sibi licere
 quicquid animo placuisset. Iamque venerabiles leges ab
 255 usu deciderant, nec secundum eas tractabantur cause, sed
 sepius iusti causam vel meritum tollebat impius, et innocens
 iniqui fortunam sustinebat. Corrumpebantur boni mores et
 vitia pro virtutibus colebantur. In hac ergo confusione
 constituta urbs terraque illi subiecta de se suoque rege ac
 260 principibus dolens dicere cogebatur, quod olim sapiens
 dixerat: Ve, inquiens, terre, cuius rex puer est et cuius

principes mane comedunt! Interim autem iuvenis ille, qui patrem morti subtraxerat, in curia utpote nobilis morabatur, causasque sibi propositas ad patrem in abdito referebat, 265 quarum solutionem a patre suscipiens ad palatium revertatur easque iterum diligenter ventilans terminabat. Quod cum cottidie crescens in sapientia ageret, regemque paulatim reduceret ad rectitudinem vite morumque honestatem, ad tantum eius pre ceteris quamquam nobilioribus ditioribusque 270 repente pervenit familiaritatem et amicitiam, ut eum primum et super omnes principem et consiliarium ordinaret. Sed ob hoc maxime sodalium contra eum suscitantur insidie, odia succenduntur. [153^d] Videntes enim iuvenes nobiles super se illum exaltatum, se vero ut inutiles trusos retrorsum, 275 indignabantur vehementer et cogitabant, unde eum et quomodo accusarent. Dum autem hic in virtutibus, illi in malitia crescerent, venit eis de patre iuvenis in mentem suspicio, ne forte viveret ac filium istam doceret sapientiam. Quod cum frequenter submurmurarent, nec tamen hoc ut 280 dubium in palam auderent dicere, artem, qua et patrem prodant, accusentque filium machinantur. Adeunt etenim regem petuntque ut sollempnes principibus suis exhibeat ludos sollempnesque epulas, precipiens cunctis ex edicto, ut quilibet eorum amicorum precipuum, pessimumque inimi- 285 corum melioremque mimum servumque fidiorem secum adducat. Placuit ei petitio, statuuntur sollempnizandi dies, evocantur principes, conveniunt singuli. Alius quidem pro amico patrem, alius uxorem, alius amasiam cum eo, quem magis oderat, eoque quem fidiorem probaverat servum, 290 mimo quoque quem invenerat meliorem, secum cum magno fastu adducens. Interim autem iuvenis ad patrem veniens, ei quod gestum fuerat, enarravit. Qui mox dolum intelligens interrogat filium, si quos haberet emulos, accipitque eum omnium sodalium invidiam et odium incurrisse. Tunc ad 295 filium pater: Scio ait, fili mi, propter me et te hoc exisse decretum et hec sollempnia celebrari, ut cum tu me, amicum scilicet tuum meliorem, regi obtuleris, continuo ut reus contemptorque decreti regis, quia olim me non occideras, accuseris. Sed tu aliter, quam sperant emuli, faciens me 300 ad presens omisso canem et asinum, uxorem et parvulum ad regem omnium ultimus introducas. Et [154^a] docuit eum pater, quem horum amicum, quem inimicum, quem

servum, quem mimum diceret, quamve interrogatus de
singulis, redderet rationem. Congregatus igitur cunctis
305 principibus exhibitisque regi que adduxerant, introivit et
iste cum pompa sua satis mirabili dissimili que ceteris,
regique astitit. Porro diversis musicorum instrumentis
concrepantibus omnia resonabant, ad quorum voces asinus
stolidum animal stupefactus aures erigit tenditque caudam
310 magnisque conatibus rudit, rugituque suo totum concutiens
palatium, regem omnesque, qui aderant, ad sui spectaculum
congregavit. Inimici vero eius videntes, se esse deceptos,
ad irrisionem verba verterunt, sub yronia regi dicentes
bonum sapientemque consiliarium se habere, qui talibus
315 suum palatium repleret monstris. At rex maledicorum
verbis minime intendens, sciebat enim, hoc non absque re
fieri, interrogabat iuvenem, quid unumquid que eorum, que
adduxerat, representaret. Cui ille per singula sic respondit:

Canis, inquit, meus tibi amicum optimum representat.
320 Hic enim mecum quocumque iero vadens pericula fluminum
latronumque mucrones dentesque ferarum subire non timet.
Sed ipsam prorsus mortem propter me despicit, sepe etiam
me convivasque meos sua nobili reficit preda, nunquam
absque me letus, numquam mecum tristis existens. Certe,
325 o rex, numquam tam fidum sincerumque amicum potui
invenire, sed nec te quidam hoc potuisse reor.

Asinum autem meum servum fidelissimum patientissi-
mumque tibi adduxi. Hic enim quolibet mane ad silvas
pergens lignis inde redit onustus, quibus a dorso depositis
330 frumentum ad molendinum portat reportatque molitum,
deinde cum utribus ad fontem pergat, revehitque domum
plenos. Cum autem cottidie hic sine murmure [154^b] et
reluctatione faciat, non vestes preciosas, non cibos exigit
lautiores, sed sufficit ei, si parum feni vel palee pro labore
335 diuturno consequatur. Quem, queso, o rex, vel ubi talem
servum inveniam? Profecto nusquam.

Quem autem tibi mimum meliorum filio parvulo
adduxissem? Hic etenim michi cottidie exhibet ludos
novos, dumque quod viderit vel audierit imitari conatur,
340 gestus comicos representat, frangit verba que plene pro-
ferre non valet, et cum omnino non possit exprimere,
quod cogitaverit, signis illud motuque corporis manifestat.
Sub uno eodemque hore momento letus et tristis, flens

et ridens invenitur, nec hoc artificiose, ut alii, sed simpliciter, natura et etate impellente agit, nichil inde sperans premii.

Porro graviolem quem habeo inimicum uxorem obtuli. At uxor cum videret se huic iniurie reservatam recoleretque fidem, misericordiam et humanitatem erga maritum maritique patrem habitam, furore succensa vixque dum ille verba finiret sustinens: O omnium, inquit, pessimum ingrattissimumque hominum, qui immemor beneficiorum misericordiarumque, quas ego patri eius morti subtracto iam multis annis in cavea exhibui, me coram rege omnique populo inimicum sibi reputavit. At iuvenis: Ecce, inquit, o rex, vides vera esse de uxore, que dixi, que pro solo verbo et patrem occultum prodidit et me mortis sententie mancipavit. Ideo sapientissimus quidam olim filium suum docens, eam maxime, que in sinu suo cubaret, cavendam esse mandavit, uxorem videlicet, vel pseudoamicum intelligi volens. Cum enim manifesti inimici facile caveantur, uxorem aut blandum inimicum, qui semper incumbunt, nullus vitare potest, quia amorem vehementissimum ore simulant et corde insidias machinantur. Rex autem ille subtili [154]tatem iuvenis ammiratus, intelligensque veritatem dictorum, accusatores eius prevenit: Vade, inquiens ad ipsum, securus esto patremque tuum, si adhuc vivit, non differas nostris sollenniis exhibere. Deductus ergo senex de specu ob immensam sapientiam pater urbis patrieque iudex a rege constituitur, qui in brevi leges et iura ad antiquum statum reduxit, et evulsit pravo8 mores, bonos inseruit, discordes revocavit ad pacem multosque moriens reliquit virtutum sectatores.

3. [= S. 57.]

Fuit quondam nobilis vir et potens castellum munitissimum aliasque multas possessiones habens. Huic filia sola ex uxore relicta fuerat, quam ipse, cum nullum haberet heredem, liberalibus artibus decrevit imbuendam, quatinus ex artium disciplina philosophorumque libris sapientiam, que melior est fortitudine mutuaret, per quam paternam sciret hereditatem tueri, quod posse armis aut viribus ei muliebris infirmitas denegarat. Nec fefellit eum in hoc spes sua. Tantam siquidem illa scientiam subtilitatemque ex artibus comparavit ut magicam quoque artem nullo se

docente magisto perciperet. [155^a] Contigit autem post hec patrem eius febre acuta correptum in lectum decidere, qui
 385 infirmitatem se evadere non posse intelligens, filiam ex testamento omnium bonorum suorum designavit heredem, sicque ordinatis rebus suis defunctus est. Puella vero hereditate patris potita firmavit in animo, nullum se accepturam virum, nisi quem sibi et sapientia et generis
 390 nobilitas adequaret. Veniebant autem ad eam quam plurimi nobilium filii, seu eius pulchritudine seu facultatibus capti, sollicitabant eam de coniugio, pulsabant precibus, muneribus attrahebant, offerentes quidem multa, sed plurima promittentes. At illa, ut erat prudentis animi, nullum spernens nullique
 395 se denegans precantium cuivis sui contubernium offerebat, sub tali dumtaxat conditione, ut prima nocte centum argenti marcas solveret, ea prout vellet eiusque amplexibus frueretur, ac deinde mane facto, si alter alteri complaceret, tunc sollempniores coram amicis nuptias celebrarent. Hac igitur
 400 conditione audita veniebant multi iuvenes, provectoris quoque etatis viri, numerum et pondus marcarum virgini offerentes. Sed vacui tam ab eius amplexibus, quam a pecunia recedebant. Incantaverat et enim illa magica sua arte nocturne strigis pennam, quam cum capiti secum
 405 iacentis supposuisset, statim ille somno gravatus usque ad diei sequentis auroram, vel quousque illa pennam tolleret, immobilis permanebat. Sicque illa multos spolians pecuniis infinitum sibi congregavit thesaurum, et aliorum dampnis lucrum suum augmentavit.

410 Inter eos autem, qui ad hoc puteal suas pecunias offerebant, iuvenis nobilis quidem satis, sed minus facultatibus pollens, centum marcas super possessione sua mutuatas virgini sub illa conditione obtulit. Quibus illa susceptis die illa cum iuvene multum cibi et vini sibi [155^b]
 415 indulgens seroque in lectum molliter stratum nudi ambo pariter se collocant, penna illa strigis prius iuvenis supposita cervicali. Nec dum autem ille membra lecto, cervicali caput aptaverat, cum ipse obdormiens usque ad horam diei primam virginis secum dormientis oblitus est. Tunc
 420 enim illa surgens pennam abstulit, illumque evigilatum confusum mittit ad propria. Verum iuvenis se esse delusum dolens, a quodam servo divite, cui quondam ipse iratus pedem absciderat, centum argenti marcas sibi mutuari rogat,

volens eas iterum aut perdere, aut virginitatis nomine
 425 virginem spoliare. Cui servus accepte quondam iniurie
 non immemor, pecuniam sub hoc pacto concedit, ut, si
 infra annum ipsam non restitueret, ipse de carne et ossibus
 iuvenis ad centum marcarum pondus auferret. Quod
 iuvenis parum curans concessit, insuperque ei cyrographum
 430 suo munitum sigillo tradidit. Accepta ergo ille pecunia,
 redit ad virginem, offert argentum, accipit illa, diemque
 letum ad vesperum usque perducunt. Sero autem, cum
 paratum esset cubiculum, pennaque ex more pulvillo sub-
 posita, ille iuvenem subsecutura premittit. Qui iuvenis ad
 435 lectum preterite noctis veniens delusione sibi ex lecti
 mollicie contigisse putans, cervical illud molle removit,
 cum quo et strigis fortuito casu excussit pennam. Quo
 facto membra dimittit lecto, suspendit sursum palpebras,
 et somno totis viribus reluctatur. At illa iuvenem suis
 440 iterum artibus magicis obdormisse putans, secura et nuda
 iuxta ipsum se collocat. Ille vero, postquam aliquantulum
 graviter se dormire simulasset, virginem ad se trahit, requirit
 debitum. Confusa illa repletaque stupore vehementi, pactum
 nequaquam negare potuit. Quid plura? Nox illa usque
 445 ad diem deducta est, mane autem inter se voto et [155°]
 assensu pari concordantes, coram amicis et propinquis
 non sine admiratione invidiaque multorum nuptias cele-
 brarunt.

Porro iuvenis prosperis succedentibus creditoris sui
 450 oblitus pecuniam infra terminum constitutum non reddidit,
 unde loripes ille ulciscende iniurie oportunitatem se invenisse
 gavisus, regem, qui tunc temporis regnum tenebat, adit,
 movet de iuvene querelam, testem pacti cyrographum profert
 in medium iustitiam super hoc fieri rogans. Rex autem,
 455 ut equissimus, crudele quamquam horesceret pactum, iuvenem
 tamen ad se venire precepit, accusatoris sui responsurum
 querelis. Tunc tandem iuvenis debiti reminiscens, regis
 auctoritate perterritus, cum amicorum turba maximaque auri
 et argenti copia venit ad curiam. Profert adversarius ciro-
 460 graphum, recognoscit ille iussuque regis dant sententiam
 principes, licere scilicet loripedi, agere quod cirographum
 testabatur, aut quantam voluerit pro redemptione iuvenis
 pecuniam accipere. Rogabat ergo rex loripedem quatinus
 iuveni parcens duplicem reciperet pecuniam. Quod cum

465 illo negante diebus multis efficere conaretur, ecce uxor
 illius virili sumpto habitu, vultuque et voce magica sua
 arte mutatis, ante regis palatium equo descendit, regemque
 adiit regemque salutat. Inquisita autem, que esset aut unde,
 militem se esse respondit de ultimis mundi partibus oriun-
 470 dum, iuris legumque peritum fore, ac iudiciorum subtilem
 investigatorem. Gavisus rex iubet illam, quam putabat
 militem, consedere sibi, causamque que inter loripedem et
 iuvenem versabatur, illi committit terminandam. At illa
 vocatis utrimque partibus: Tibi, inquit, o loripes, secundum
 475 regis principumque sententiam licet de carne iuvenis centum
 marcarum pondus [155^d] auferre. Sed in hoc quid lucra-
 beris, nisi mortem forsitan, si iuvenem interficias? Melius
 est, ut pro eo septuplum pecunie aut decuplum accipias.
 Ille autem decem etiam marcarum milia se accepturum
 480 negavit. Illa autem linteum candidissimum iubet afferri,
 iuvenemque nudatum veste manibusque ac pedibus ligatum
 extendi desuper. Quo facto: Abcide, ait loripedi, quocum-
 que volueris ferramento marcarum tuarum pondus. Verum
 si plus aut minus iusto pondere ad quantitatem cuspidis
 485 accus inde tuleris, vel si una sanguinis gutta infecerit
 linteum, cum sanguis substantia sit iuvenis, scias te continuo
 mille mortibus perimendum, discerptumque in mille frustra
 fore escam bestiarum et avium, totumque genus tuum simili
 sententie subiacebit, resque tue publicabuntur. Hanc ille
 490 horribilem expavescens sententiam: Quoniam, inquit, nullus
 est hominum excepto deo, qui ita manum modificare possit,
 quin plus minusve auferat, huic incerto me submittere
 nolens iuvenem absolvo mittoque debitum, mille ei marcas
 pro reconciliatione superaddens. Sic ergo iuvenis uxoris
 495 prudentia liberatus, letus ad propria remeavit.

4. [= S. 62.]

Quidam Romanorum rex, dum aliquando contra hostes,
 qui iam maximam regni sui partem occupaverant, cum
 exercitu pergeret, contigit, ut per quendam transiret viculum.
 Habebat ibi vidua quedam pauper cum filio unico domum-
 500 culam, unam tantum de cunctis, que in mundo moventur
 gallinulam possidens. Transeunte autem per ante huius
 domum exercitu, regis filius adolescentulus accipitrem, quem
 nobilium more manu gestabat, ad gallinam vidue iecit, qui

dum recurvis unguibus miseram suffocaret, vidue filius
 505 avicule succurrere volens accurrit, accipitremque fuste per-
 cussum occidit. Ob hoc regis filius indignatus vehementer-
 que furens, in ultione accipitris vidue filium transverberat
 et abscedit. Quid ergo vidua pauper ageret, filio unico et
 possessi [156^c] uncula destituta? Cucurrit concita post
 510 regem, assecutumque lacrimis, voce, singultibus rogat,
 quatinus filium suum iniuste occisum vindicaret. Rex vero,
 ut erat mansueti miserantisque affectus animi, gradum figens
 viduam blande leniterque ammonet, ut reditum eius ab
 hostibus sustineret: Tunc, inquires, filium tuum ut volueris
 515 vindicabo. At vidua: Et quid fiet, ait, si in bello occideris,
 quis filium vindicabit? Mando, ait, pro te ei, qui michi
 in regno succedet. Et illa: Et quam, ait, mercedem accipies,
 si alius eum vindicaverit, qui te vivente, te regnante, occisus
 est? Nullam, inquit. At vidua: Ergo tu ipse fac, quod
 520 alii precepturus es, ut inde laudem ab hominibus, et a diis
 premium consequaris. Motus rex tam ratione vidue, quam
 etiam misericordia, dilato iterum bello ad urbem regreditur.
 Cognito autem, quod filius suus filii vidue esset interfector:
 Gallina, ait, tua satis, ut puto, mortuo accipitre compensata
 525 est. Ceterum pro filio interfecto de duobus optionem do
 tibi. Aut enim, si velis, filium interficiam, aut, si eum
 vivere melius decreveris, do eum tibi loco mortui, ut te
 colat ut matrem, adoret ut reginam, timeat ut dominam,
 serviatque tibi cunctis vite tue diebus. Illa vero utilius
 530 sibi fore iudicans regis filium vivere, quam mori, pro
 mortuo illum suscepit, translataque est de tugurio ad
 palatium, pannicilos et semicintias vestibus murice tinctis
 commutans. Rex autem post hec contra hostes profectus
 est pugnaturus.

5. [= S. 65.]

535 Latro quidam famosissimus divitias sibi furtis, rapinis
 et homicidiis congregare volens, multos huius prave vie et
 perverse emulos sibi copulaverat, quorum princeps factus
 non urbium munitiones, non presidia castrorum sibi habita-
 culum posuit, sed remotas solitudines, speluncas et cavernas
 540 petrarum et opaca queque et abdita silva[157^b]rum. Diebus
 autem et noctibus incessanter secus dificiliores regalium
 viarum transitus cum satellitibus suis latitans, transeuntibus

6 insidiabatur et quoscumque sibi fortuna obtulisset adversa,
 cuiuscumque essent conditionis vel sexus, rebus et vita
 45 absque ulla misericordia spoliabat. In hac ergo malitia
 tota vita sua usque ad senectutem transacta, cum iam
 immensi auri et argenti copiis sibi male acquisitis ditatus
 esset, sciens nichil inpunitum fore, nichilque quod non
 reveletur occultum, quodque non diutius gloriatur in malitia
 550 potens iniquitate, huic tandem sero prave renuntiavit con-
 suetudini, reliquum vite sue in honestate et emulatione
 virtutum ducens. Erat cunctis miraculo, quod tam repente
 pellem mutasset Ethiops, et pardus diversicolores maculas
 abstersisset. Porro cum ad decrepitam pervenisset etatem,
 555 tres filios suos ex uxore susceptos honestioribus, quam
 ipse fuisset eruditus, disciplinis instruere volens, diversas eis
 et multiplices proposuit artes, libertatem tribuens eligendi
 sibi, quam quis vellet cum tertia dumtaxat sue substantie
 portione. Qui secum habito consilio, nullam artem aliam
 560 quam eam, qua pater illo usque vixerat, se recipere uno
 ore respondent. Quibus pater: Quoniam, inquit, sic placuit
 vobis, ut relicta honestate securaque via ad sinistram, que
 ducit ad interitum, viam periculis subditam, de que fere
 [157^c] nulli redire datum est, unanimes declinaretis, utimini
 65 electione vestra, novas vobis divitias latrociniiis cum vite
 periculo sub estu solis hyemisque frigore conquirentes,
 quoniam harum quas habeo divitarum nullus vestrum vel
 quadrantem habebit. Verumtamen sciatis, quod paucis
 huius vie sectatoribus felici exitu gaudere fortuna permittit.
 570 Sed illa ammonitione patris contemptui habita, nocte sequenti
 equum, quo regina vehebatur, omni fore pretio incompara-
 bilem hac arte furati sunt. Collegerunt herbe, quam ervum
 vocamus, fasciculum, audierant enim equum illum talis esse
 nature, quod omne pabuli genus, hac excepta, fastidiret,
 575 fratremque suum iuniorem in herba absconsum caute ad
 forum rerum venalium circa vesperum quasi venundandum
 detulerunt. Ecce autem custos equi more solito forum
 deambulans, hos cum fasciculo suo repperit, nesciensque
 latere dolum, emit herbam, imposuit humeris, tulit in
 580 stabulum, apposuit equo, seratoque iterum ostio dormitum
 abiit. Circa mediam autem noctem, quando cuncti mortalium
 graviori solent somno deprimi, surgens, qui viridi latebat
 anguis in herba, equo frenum inponit aureum, sternit serico,

superponit sellam, antelam aptat, omnia hec rex auro
 585 purissimo, dependentia eiusdem metalli tintinabula, que
 ille, ne sonitum darent, cera obstruit. Hoc facto reserat
 ostium, ascendit equum, velocique cursu pergit ad locum
 sibi a fratribus constitutum. Ve[157^d]rum non bene cesserunt
 ei latrocinandi principia, mentita est iniquitas sibi, et fefellit
 590 eos malitia, quoniam visus est a custodibus civitatis, a quibus
 etiam fugiens fortiter insecutus est ad locum disignatum,
 et cum fratribus deprehensus est et mane cum eisdem
 regine oblatus. Que videns eos forma elegantes esse,
 audiensque quod filii essent illius quondam famosissimi
 595 latronis, erat autem hic familiaris regine, retrusit eos in
 carcerem et interim patri, ut ad se veniret, mandavit. Qui
 cum venisset, interrogabatur a regina, si filios redimere
 vellet. Illo negante obolo eos saltem redimere velle: Nunc
 ergo, ait regina, refer michi casus vel pericula, que tibi,
 600 dum latrocinia exerceres, unquam acciderint graviore, et
 filios liberos reddam tibi. At ille, ut ipsius verbis melius
 utar: Quoniam, inquit, perdere secundum poetam verba
 leve est parvaque iactura, multo levius puto solis verbis
 lucrari. Audi ergo, ait ad reginam, sub sponsione tua
 605 casus, qui me unquam magis terruerunt.

Audieramus aliquando gigantem multa auri argentique
 milia possidentem intra solitudinem viginti fere milibus
 remotum ab hominibus habitare. Congregati igitur in unum
 centum latrones auri cupiditate illecti, ad habitationem eius
 610 magno cum labore pervenimus, eoque non invento, gavis
 abstulimus quicquid auri et argenti potuimus invenire. Sed
 cum securi repedaremus, gigas novem [158^a] cum aliis
 comitatus nobis improvisus supervenit, captique sumus, pro
 pudor, centum a decem. Qui nos inter se dividentes, deveni
 615 ego miser cum novem aliis in partem eius, cuius nos
 divitias tuleramus. Ligatis ergo manibus retrorsum minabat
 nos ad antrum suum quasi decem oviculas statua illa
 tredecim cubitos excedens. Dum autem ei immensam pro
 nostra redemptione pecuniam offerremus, ille insultando
 620 nobis non aliud, quam carnes nostras se accepturum
 respondens, eum statim, quem inter nos pinguiorem vidit,
 comprehensum iugulat, divisumque membratim in cacabrum
 proicit coquendum. Quid plura? Sic illum, sic reliquos
 usque ad me iugulatos coctosque devoravit, meque, proch

625 nephas, de singulis comedere coegit. Porro cum et me
 iugulare vellet, mentitus sum me esse medicum, promittens
 me eius oculos, quibus graviter dolebat, curaturum, si
 mortis discrimen evaderem. Quo libenter hoc pro oculorum
 remedio consequendo, annuente roganteque, ut promissa
 630 citius effectui manciparem, imposui olei sextarium igni,
 admiscens ei in magna quantitate calcem, salem, sulphur
 et auripigmentum, ceteraque, que nociviora et seiora oculis
 esse cognoveram, factumque exinde collirium, uti super
 ignem fervebat, super patientis caput effudi. Mox ille
 635 ferventi oleo totas corporis profunditate partes decoriatus
 pelleque contracta in rugam nervisque rigentibus illud [158^b]
 tantillum lumen, quod habere videbatur, amisit. Videres
 ergo enormem statuam illam quasi quendam epilepticum per
 pavementum volutari et nunc rugitus leonum, nunc taurorum
 640 imitari mugitus, horrendum nimis michi sui spectaculum
 exhibentem. Diu autem volutatus, cum sic dolorem mitigare
 non posset, furibundus clavam suam accipit, meque cum
 illa querens parietes interdum ac pavementum quasi quodam
 ariete quatiebat. Sed ego tunc quid agerem, quo fugerem?
 645 Clausa erat undique muro solidissimo domus, nec aliunde
 nisi per ostium patebat exitus. Sed et illud vectibus ferreis
 seratum erat. Cum ergo ille per angulos domus me que-
 rendo discurreret, ego autem aliud agere non valens ad
 tectum per scalam ascendi, arreptaque trabe nocte et die
 650 tota manibus herens, pependi deorsum. Verum cum hoc
 diutius ferre non possem, coactus sum iterum descendere,
 et aliquando inter ipsius curra gigantis, aliquando inter
 ovium suarum gregem occultabar. Habebat enim gigas
 mille fere oves, quas cum numeratas cottidie, una pinguiori
 655 sibi retenta, ad pascua dimitteret, eas tamen, nescio qua
 arte vel maleficiis incantatas, sero de pascuis sponte sua
 revertentes integro recipiebat numero. Has dum cottidie
 numerando emitteret, ego evadere cupiens pelle arietis
 villosa me circumdedi, ap [158^c] tavi capiti cornua sicque
 660 exeuntibus me miscui. Porro cum sub manu numerantis
 venissem, ille me palpato ut pinguem retinuit: De te,
 inquires, ego hodie ventrem meum saginabo ieiunum.
 Sicque septies sub manu eius veni, septiesque retentus sum,
 et tamen semper manus eius evasi. Ad extremum vero,
 665 cum sub manu eius venissem et ille me palpaturus nimis

extra ostium me expulit: Vade, inquiens, lupi te comedant, qui iam totiens dominum tuum decepisti. Ego autem evulsus ab eo quantum iactus est lapidis, cepi insultare ei, quod totiens deceptum evasissem. Ipse vero anulum aureum
 670 de digito abstrahens: Tene, ait, pro munere, non enim decet te a tanto viro immunem dimitti. Porrectum michi anulum inserui digito, statimque nescio quibus maleficiis captus, cogebar eundo clamare: Ecce ego, ecce ego! Ipse vero quamquam cecus prepeti tamen cursu vocem clamantis
 675 sequens minora queque transiliebat arbusti, offendensque interdum pedibus quasi quedam moles maxima corruebat. Vero cum iam michi propinquus fieret, nec ego a clamore temperare possem, nec anulum a digito eveliere, coactus sum ipsum digitum cum anulo abscidere proicereque in
 680 eum. Sicque amissione membri totum ab imminente morte servavi corpus. Hiis dictis [158^d] latro: Ecce, ait ad reginam, multis tibi periculis sub uno casu pro redemptione filii narratis, et alios etiam pro reliquis eventus subiungam.

13. Gesta Romanorum.

(ed. Dick.)

Cap. 10 (*Bl.* 5 r.).

De filia in venenosis nutrita.

Alexander regnavit, qui erat tam fortis tempore suo et potens, quod nullus eum devincere potuit. Et quantum ad sapienciam magistrum Aristotilem habebat secum, qui eum in omni sapientia instruebat. (*Bl.* 5 v.) Hec audiens
 5 regina aquilonis filiam suam a tempore natiuitatis veneno nutriuit, et cum ad etatem legitimum peruenisset, erat tam pulchra et in omnibus amorosa, ita quod multi per aspectum eius infatuati fuerunt. Tandem regina eam ad Allexandrum misit, vt esset eius concubina. Visa puella statim captus
 10 est in eius amore et dormire cum ea uolebat. Hec percipiens magister Aristotiles dixit ei: „Nolite talia attemptare, quia, si feceritis, incontinenti moriemini, eo quod ipsa sit toto tempore vite sue veneno nutrita! Et vt verum fuerit, quod dico, statim hoc probabo. Hic est quidam malefactor, qui
 15 per legem mori debet; cum ea dormiat, et tunc videbitis,

si verum dixerim.“ Et sic factum est. Malefactor osculatus est eam, coram omnibus cecidit et mortuus est. Allexander hec percipiens magistrum suum miro modo laudabat, qui eum a morte liberavit. Puellam matri remisit.

Cap. 12 (*Bl. 6 r.*).

De sacerdote et riuulo.

20 Erat quidam imperator, in cuius imperio erat quidam sacerdos lubricus, qui per hoc subditos multociens perturbavit, et per hoc scandalizati multum erant. Erat vnus parochialium suorum, qui nunquam interesse voluit misse ipsius, dum celebravit. Accidit quodam die festiuo, quod
25 tempore misse eius solus in campo deambularet et miro modo siciebat, in tantum quod videbatur ei mori, nisi posset sitim extinguere. Accidit, dum ambulasset, venit ad quendam riuulum purissimi fontis. Quo viso incepit haurire et fortiter bibere. Sed cum plus gustasset et bibisset, tanto
30 ardentius siciebat. Intra se admirabatur et dixit: „Fontem huius riuuli querere volo!“ Dum autem ambulasset, obuiabat ei quidam senex pulcher valde et ait ei: „Karissime, quo tendis?“ Qui ait: „Vltra quam credi potest sicio. Inueni vnum riuulum aque, de quo bibo, et quanto plus
35 bibo, tanto amplius sicio. Ideo fontem illius riuuli quero, ut de fonte bibam, si sitim extinguere possim.“ Ait senex: „Ecce hic est fons, de quo riuulus ille procedit! Sed dic michi, quare cum aliis christianis ad audiendum diuinum officium ecclesiam non intrasti!“ Qui respondit: „Vere,
40 domine, quia sacerdos noster execrabilem ducit vitam, quod ipsum non credo mundas missas et deo placitas celebrare.“ Ad quem senex: „Si ergo tu sicis, vt dicis, ecce fons, de quo tam dulcis aqua riuuli procedit, de qua bibisti!“ Respexit ille vidensque canem fetidissimum habentem os apertum,
45 per cuius os et dentes tocius fontis scaturigo emanabat mirabiliter. Quod dum ille perspicacius agnouisset, mente confusus expauit; toto corpore pertremiscens propter fetorem non audebat gustare et miro modo siciebat. Quem senex intuens ait illi: „Noli timere, quia potasti de riuulo huius
50 fontis! Nullam enim molestiam tibi generabit.“ Ille hec audiens gustavit, sitim extinguit et ait: „O domine, tam dulcem aquam nunquam bibit homo.“ Qui ait: (*Bl. 6 v.*)

„Vide modo, quemadmodum hec dulcis aqua per os
 canis fetidi obseruato colore proprio cum sapore nec
 55 polluitur nec mutatur! Karissimc, sic et missa per
 indignum sacerdotem celebrata. Et ideo, quamuis
 tibi displiceat vita talium presbyterorum, tamen deuote
 missas debes audire.“ Hiis dictis senex euanuit ab eo.
 Et quod viderat, aliis narrauit et post hec deuote missas
 60 audiuit.

Cap. 13 (*Bl. 7r.*).

De regina, que de filio concepit et partum iugulauit.

Quidam imperator erat, qui pulchram vxorem habuit,
 quam miro modo dilexit. Ipsa primo anno concepit et
 filium pulcherrimum peperit, quem multum dilexit, in
 tantum quod singulis noctibus in vno lecto cum eo iacebat.
 65 Cum autem puer tres annos in etate compleuisset, mortuus
 est imperator. De cuius morte factus est dolor intollerabilis.
 Regina multis diebus mortem eius planxit. Cum autem
 sepulture fuisset traditus, regina per se in quodam castro
 vixit habensque secum filium suum. Puerum istum tantum
 70 dilexit, quod ab eo separari non poterat. Ambo continue
 simul iacebant, donec puer XVIII annos in etate compleuit.
 Vidensque dyabolus amorem ordinatum inter filium et
 matrem eos ad nefarium opus sollicitauit, in tantum quod
 filius propriam matrem cognouit. Regina vero statim con-
 75 cepit. Cum vero inpregnata fuisset, filius eius totum regnum
 pre dolore amisit et verecundia (et) ad partes longin-
 quas accessit. Mater, cum tempus pariendi adesset, filium pul-
 cherrimum peperit vidensque filium statim illum iugulauit
 scindens guttur eius per medium. Sanguis gutturis cecidit
 80 in palma sinistra manus matris, factique sunt quatuor circuli
 rotundi in ista forma: . Vnde ipsa nulla arte
 poterat circulos de manu sua euellere. Et propter hoc
 ducta verecundia semper in illa manu vtebatur cyrotheca,
 ne circuli sanguinei viderentur. Regina ista satis deuota
 85 erat, et cum tantum verecundaretur, quod ex proprio filio
 concepit et proprium filium occidit, quod nullo modo de
 hoc confiteri volebat, et tamen omni quindena de peccatis
 suis fuit confessa. Regina ista miro modo virginem Mariam

dilexit et elemosinam pro eius amore sepius dedit. Ab
90 omnibus erat dilecta, quia erat omnibus graciosa. Accidit
vna nocte, quod confessor eius coram lecto genu flexo
quinq̄ies Ave Maria beate virgini diceret. Apparuit ei
beata virgo et ait: „Karissime, ego sum [virgo Maria].
Habeo tibi aliqua proferre.“ Confessor eius gauisus est
95 valde et ait: „Dic, domina karissima, seruo tuo, que tibi
placent!“ Que ait: „Regina istius regni tibi confitetur.
Tamen vnum peccatum commisit, quod non audet pre
nimia verecundia tibi pandere. Die vero crastina ad te
veniet causa confessionis. Dic ex parte mea, quod elimosine
100 sue et oraciones sunt presentate in conspectu filii mei et
accepte, et (*Bl. 7 v.*) quod confiteatur de illo peccato
quod priuate in camera sua commisit, quia rogavi filium
meum pro ea et remissum est ei peccatum, si voluerit
confiteri. Si vero dictis tuis noluerit acquiescere, roga
105 eam, vt cyrothecam de manu sua sinistra deponat!
Et in palma eius peccatum suum commissum et non con-
fessum videbis. Si noluerit cyrothecam deponere, vi eam
extrahe!“ Hiis dictis beata virgo euanuit. Mane vero
regina satis humiliter confitebatur de omnibus excepto illo
110 peccato. Cum autem omnia dixisset, que ei placuerunt, ait
confessor: „Domina et filia karissima, multi multa locuntur,
quare semper in manu sinistra cyrothecam portas. Audacter
michi manum extendas, vt possim videre, si lateat aliquid,
quod deo non placeat!“ At illa: „Domine, manus mea
115 sana non est, et ideo eam tibi ostendere nolo.“ Ille hec
audiens per brachium eam accepit et contra voluntatem
eius cyrothecam abstraxit et ait: „Domina, noli timere!
Beata virgo, que te intime diligit, michi precepit, hoc per-
petrare.“ Cum vero manum apertam vidisset, vidit quatuor
120 circulos sangvineos ac rotundos. Et in primo circulo erant
quatuor C C C C, in secundo circulo IV D D D D, in
tercio circulo IV M M M M, in quarto circulo IV R R R R.
Et in circuitu circulorum ad modum sigilli erat talis super-
scriptio rubea: „Casu Cecidisti Carne Cecata; Demoni
125 Dedisti Dona Dotata; Monstrat Manifeste Manus Maculata;
Recedet Rubigo Regina Rogata.“ Domina cum hec vidisset,
ad pedes confessoris cecidit et cum lacrimis satis humiliter
confitebatur de illo peccato. Accepta absolucione et peni-
tencia completa infra paucos dies obdormiuit in domino.

Cap. 19 (*Bl. 10 v.*).

De elephante et virginibus.

130 Erat quidam imperator, qui habuit quandam forestam,
in qua erat elephas, cui nemo audebat apropinquare. Hec
audiens imperator a philosophis naturam elephantis quesivit.
Illi vero respondebant et dixerunt, quod virgines nudas
multum diligeret ac in cantu earum delectaretur. Imperator
135 statim fecerat inquiri duas puellas pulciores, quas in imperio
habebat. Inuente sunt due virgines. Ambe forestam intra-
bant totaliter denudate. Vna peluim accepit, altera gladium,
et inceperunt dulciter cantare per forestam. Hec audiens
elephas venit ad eas et cepit mamillas earum lambere. Ille
140 cantum continuabant tamdiu, quosque elephas requieuit in
gremio eius, que peluim portabat. Puella alia videns elephan-
tem dormire cum gladio illum occidit. Puella alia sanguinem
in pelui accepit, et de illo sanguine rex fecit fieri purpuram.

Cap. 22 (*Bl. 11 v.*).

De rege, qui filio pigritiori regnum disposuit.

Pollemius in ciuitate Babylonie regnauit, qui tres filios
145 habebat, quos multum dilexit. Vnde per se cogitabat de
regno suo disponere. Vocauit tres filios suos coram se et
ait: „Quis vestrum est pigricior? Ille regnum meum post
decessum meum occupabit.“ Ait primus: „Domine, ergo
michi debetur regnum, et hec est ratio. Adeo piger sum,
150 quod, quando ad ignem sedeo, prius crus in eo comburi
permitto, quam illud retraham ab ignis incendio.“ Ait secundus
filius: „Ego sum apcior ad regnandum; nam cum funem in
collo habeam et mox suspendi debeam et gladium in manu
teneam, propter magnam pigriciam ad scindendum cordam
155 non porrigo manum meam.“ Ait tercius: „Domine, ego
regnare debeo, quia in pigricia ceteros antecedo. Resupinus
enim in lecto iaceo, et stillat super vtrumque oculum aqua,
et propter summam pigriciam a stratu meo non me remoueo
ad partem dextram vel sinistram.“ Rex cum hoc audisset,
160 ei regnum legauit, reputans eum pigriciorem.

Cap. 25 (*Bl. 12 r.*).

De vxore militis et serpente.

Fulgencius regnauit, in cuius regno erat quidam miles,

nomine Studer, qui vxorem pulcram accepit, sed stultam. In cuius domo quidam serpens habitabat in quadam camera. Miles vero torneamenta et hastiludia frequentabat, in tantum
 165 quod deuenit ad magnam egestatem. Vnde fleuit amare et quasi de ipso desperatus. Serpens (*Bl.* 12 v.) vero videns eius dolorem, data est ei a deo vox et ait: „Cur fles? Fac secundum meum consilium et post factum non penitebis! Singulis diebus michi de lacte ministres, et te ditabo.“
 170 Miles hec audiens ei fideliter hoc adimplere promisit. Statim infra tempus breue ditatus est valde et habebat prolem pulcherrimam et possessiones magnas. Accidit vna die, quod vxor sua ei dicebat: „Domine, vt credo, iste serpens multa bona possidet in camera, in qua iacet. Consulo, vt occi-
 175 datur, et bona omnia optinebimus.“ Ille vero ad instinctionem mulieris malleum portabat, vt serpentem occideret, in vna manu et lac habebat in uase in altera manu. Cum vero vas lactis serpens videret, extra cameram caput extendit, vt lac lamberet more consueto. Miles vero grandi ictu ad
 180 serpentem percussit; sed serpens caput retraxit, et mallei ictum vas suscepit. Statim cum talis prodicio fuisset facta, prolem et omnia bona miles amisit. Ait ei vxor: „Heu michi, malum consilium tibi dedi! Sed perge modo ad foramen serpentis et humilia te sibi, et forte dabit tibi
 185 gratiam iterato bona recuperando!“ Perrexit miles ad cameram serpentis et fleuit amare, petens gratiam, vt per eum, sicut prius, ad diuicias sit releuatus. Ait serpens: „Modo video, quod stultus sis, quia non potest esse, quin ille ictus magnus mallei, quem vas suscepit loco capitis
 190 mei, veniret ad memoriam meam; et eciam, quomodo occidi prolem tuam, occurreret tibi, et omnes diuicias tibi abstuli, et sic nulla pax stare posset.“ Ille vero recessit contristatus et semper postea in egestate vixit.

Cap. 31 (*Bl.* 14 v.).

De tribus anulis.

Miles quidam erat, qui tres filios habuit, qui cum mori
 195 deberet, primogenito suo dedit hereditatem, secundo filio thesaurum suum, tercio vero filio anulum preciosum, qui plus valuit quam aliorum duorum possessio. Duobus primis dedit anulos duos non tam preciosos. Omnes anuli fuerunt eiusdem forme, sed non eiusdem virtutis. Post

200 mortem patris dixit primus filius: „Ego habeo anulum
patris mei preciosum.“ Secundus dixit: „Et similiter
ego.“ Tercius frater respondit: „Non, inquit, est iustum,
quod vos eum habeatis, eo quod senior habet hereditatem,
alius thesaurum. Sed ego, vt spero, preciosum anulum
205 habeo.“

Cap. 48 (*Bl. 20 r.*).

De mago et mundo.

Narratur de quodam mago, qui habuit quendam ortum
pulcherrimum, in quo tot erant flores redolentes, tot fructus
suaues, tot diuicie et delicie, quod delectabile fuit ibi esse.
Hunc locum nunquam volebat ostendere nisi fatuis et
210 inimicis suis. Et cum essent introducti, viderunt tot et
tanta gaudia, quod admirabantur. Quesierunt, vbi essent;
responsum est eis, quod in paradyso.

Cap. 53 (*Bl. 21 v.*)

De rege et senescalco et tribus amicis.

Narratur, quod quidam imperator nobilis habuit filiam
pulcram sibi similem, quam commisit senescalco suo custo-
215 diendam et peregre profectus est. Promisit senescalco
magnum honorem, si bene eam custodiret vsque ad reditum
suum. At ille oblitus est preceptum domini sui. Tractauit
eam male, in tantum quod misera facta est et totam pulcri-
tudinem amisit. Post modicum tempus misit imperator
220 nuncios senescalco pro filia sua sibi reddenda. Non
reddidit. Tandem peremptorie est citatus. Vocauit tres
amicos, in quibus confidebat, vnum, quem plus quam
se [dilexit], alium, quem tantum sicut se ipsum, et tercium
modicum, querens ab eis consilium, quomodo respon-
225 deret in conspectu tanti domini. Dixit primus, quod
duceret eum ad exitum domus. Alter dixit, quod duceret
eum ad portam, et tercius promisit, quod eum duceret
ante dom[in]um et pro illo responderet. Statim fecit
puellam lauari et vngentis optimis inungi et vestimentis
230 preciosis indui, ita quod nulla penitus macula in illa
appareret. Et sic factum est.

Cap. 57 (*Bl. 22 r.*).

De rege serpentem soluente.

Legitur de quodam imperatore, qui a casu per quamdam siluam transiit, inuenit serpentem a pastoribus captum et ad arborem alligatum. Qui pietate motus eum soluit et in
 235 sinu calefacere fecit. Cum esset calefactus, incepit mordere. Ait imperator: „Quid facis? Cur malum pro bono reddis?“ Ait serpens: „Quod natura dedit, nemo (*Bl. 22 v.*) tollere potest. Et ideo secundum naturam facio.“ Qui ait: „Bonum tibi feci, et illud michi male soluis.“ Illis sic
 240 contententibus vocatus est quidam philosophus, vt esset iudex, et ei totum processum narrauit. Ait philosophus: „De hac causa per auditum ignoro iudicare, sed volo, vt serpens ligetur vt prius, et tunc iudicium dabo.“ Et sic factum est. Tunc ait philosophus: „Serpens si potest
 245 euadere, discedat! Et tu, imperator, noli amplius laborare, vt serpentem soluas, quia semper facit, quod natura dedit!“

Cap. 63 (*Bl. 25 r.*)

De diuite et puero per oleum decepto.

Quidam homo erat, qui vnicum filium habebat, cui post mortem nichil preter domum dimisit. Qui cum magno
 250 labore vixit, in tantum quod vix necessaria optinebat, et quamuis magna coactus inedia, tamen domum suam vendere nolebat. Puer iste habebat vicinum diuitem nimis, qui domum eius, vt suam faceret largiorem, cupiebat emere. Sed puer nec prece nec precio vendere volebat. Quo
 255 comperto diues cogitabat domum a puero subtrahere. Incepit cum eo familiaritatem habere. Sed puer secundum posse suum eius familiaritatem deuitabat. Denique contristatus diues, qui non potuit puerum decipere, quodam die ad eum venit et ait: „O puer, accomoda michi paruam
 260 partem curie tue precio, quia in ea X tonellos oleo plenos custodire volo! Et nichil tibi nocebunt, sed habebis inde aliquid sustentaculum vite.“ Puer autem, necessitate coactus, concessit et dedit ei clauis curie. Puer vero interim victum manibus acquisiuit more solito. At diues acceptis clauibus
 265 pueri curiam suffodiens V tonellos oleo plenos ibi recondidit et V dimidios. Hoc facto puerum aduocauit et ei

claves dedit et ait: „Puer, oleum meum tibi committo sub
 tua custodia.“ Puer vero simplex putans omnes esse plenos
 in custodia recepit. Post longum tempus contigit, quod in
 270 terra illa oleum carum factum fuit. Diues hoc videns ait
 puero: „Amice, veni, adiuuua me oleum effodere et premium
 a me accipias pro tua custodia!“ Puer concessit et eum
 iuuit. Diues vero plenus malicia adduxit secum illos, qui
 oleum emere deberent. Terram apperuerunt et V plenos
 275 et V dimidios inuenerunt. Statim diues puerum vocat dicens:
 „Amice, causa custodie tue oleum amisi. Nam quod tibi
 commisi, fraude abstulisti. Sed cito redde michi, que mea
 fuerunt!“ Hiis dictis puerum accepit et ad iudicem duxit.
 Sed puer respondere nesciuit, sed inducias vnus diei peccit;
 280 quod ei est concessum. In ciuitate illa morabatur quidam
 phylosophus, qui nominabatur auxilium gencium. Puer hec
 audiens ad eum perrexit querens consilium. Phylosophus
 autem cum totum processum pueri audisset, pietate motus
 ait: „Mediante diuina gracia te iuuabo.“ Mane autem facto
 285 phylosophus venit cum puero ad palacium. Iudex cum
 vidisset sapientem phylosophum, eum iuxta se sedere fecit
 et vocauit accusantes et accusatum et precepit, vt verba
 recita-(*Bl.* 25 v.)rentur. Et sic factum est. Tunc ait iudex
 phylosopho: „Bone magister, date iudicium!“ Ait phylo-
 290 sophus: „Precipe clarum oleum de quinque plenis tonellis
 mensurari, vt scias, quantum ibi sit clari olei, et similiter
 de quinque dimidiis, vt scias, quantum in vtrisque fuerit.
 Et si tantum spissi olei in dimidiis inueneris, quantum in
 plenis, scias oleum fuisse furatum. Si vero in dimidiis
 295 tantum spissitudinis inueneris, quantum clarum oleum ibi
 existens exigit, quod non poteris in plenis inuenire, scias,
 vtique oleum non fuisse furatum.“ Iudex hec audiens
 confirmauit iudicium. Factumque est ita per omnia, et sic
 puer est saluatus, et cupidus dampnatus.

Cap. 75 (*Bl.* 28 v.).

De ciconia adulterata.

300 Erat quidam imperator, qui habebat ante portam palacii
 fontem clarum; et iuxta fontem due cyconie nidificabant,
 sic quod femella pullos produxit, masculus illo tempore per
 campos volabat cibum pro femella et pullis colligendo.

Ipsa absente femella adulterata est, et ne fetorem masculus
305 in aduentu sentiret, femella ad fontem descendit et se lauit.
Imperator hec percipiens semel, cum femella fuisset
adulterata, fontem claudi fecerat. Quem cum femella clausum
inuenisset, ad nidum rediit. Cito masculus rediit et
cum fetorem adulterii sensisset, auolauit. Deinde infra
310 tempus breue multitudinem cyconiarum secum duxit, et
ab illis femella est occisa. De quo facto admirabatur
imperator.

Cap. 91 (*Bl.* 34 v.).

De puero et delfino.

Refert Valerius, quod erat quidam puer V annorum,
qui singulis diebus ad litus maris perrexit. Quod videns
315 quidam delphinus incepit cum puero ludere et ipsum super
dorsum portare. Puer vero singulis diebus panem ad
delphinum portabat et sic delphinum per V vel IV annos
sustentabat. Accidit vno die, quod puer ad litus maris
perrexit portans secum panem, vt solitus erat. Delphynus
320 non venit. Interim mare puerum circumvallabat, et puer
submersus est. Cum mare se traxit, delphynus venit, et
cum puerum mortuum inuenisset, pre nimio dolore iuxta
puerum cecidit et mortuus est.

Cap. 95 (*Bl.* 35 v.).

De hominibus diuersarum formarum.

De hominibus iam est loquendum, vnde dicit Plinius
325 et Augustinus, quod aliqui homines canina capita habentes
cum latratu locuntur. In Indya sunt aliqui homines, qui
vnum oculum habent in fronte super nasum. Hii carnes
animalium commedunt. In Lybia sunt aliquae femine sine
capite os et oculos habentes in pectore. (*Bl.* 36 r.) In
330 oriente contra paradysum sunt homines nichil commedentes,
quia os tam modicum habent, vt calamo potum sumant;
odore pomorum et florum viuunt. Odore malo subito
moriuntur. Item ibidem sunt homines sine naso, facie
plena. Item homines habentes labium inferius ita magnum,
335 vt totam faciem contegant dormientes. Item alii sunt linguis
muti loquentes vt monachi. Item in Stichia sunt homines
aure tam magna, vt contegant totum corpus. Item aliqui

sunt proni ambulantes vt peccora. Item aliqui homines
 cornuti, naso breui, pedibus caprinis. Item in Ethyopia
 340 homines vno pede latissimo tam veloces, vt bestias inse-
 quuntur. In Indya pigmei duorum cubitorum equitantes
 super yrcos et cum gruibus preliantes. Ibidem femine
 quinquennies concipiunt et octo annis tantum viuunt. Item
 in India sunt aliqui homines VI manus habentes et homines
 345 nudi et pilosi in flumine morantes. Item homines in mani-
 bus et in pedibus VI digitos habentes. (*Bl.* 36v.) Item
 mulieres cum barbibus vsque ad pectus sed capite plano.
 Item in Ethyopia IV oculos habentes. In Eripia sunt
 homines formosi sed capite et collo grvino cum rostris.

Cap. 98 (*Bl.* 37r.).

De eo, qui uas ductile vitreum obtulit.

350 Tyberius regnauit, qui [ante] sumptum imperium
 prudens ingenio, clarus eloquio, fortunatus in bello fuit,
 sed postea resolutis milicie artibus nulla bella gerens
 populum romanum grauiter afflixit, filios proprios pluresque
 patricinos et consules interfecit. Temperanciam abiecit sic,
 355 vt qui antea Nero Tyberius, nunc Mero Bibero vocabatur.
 Huic quidam artifex vas vitreum ductile seu fabricabile
 optulit, quod Tyberius ad parietem proiciens, non fractum
 sustulit sed curuatum. Igitur artifex malleum proferens et
 vitrum velud cuprum fabricans mox correxit. Interrogauit
 360 autem eum, quomodo hoc posset esse. Ille dixit neminem
 hanc artem scire super terram. Quem Tyberius mox
 decollari iussit dicens: „Si hec ars venerit in consuetudinem,
 pro nichilo reputabitur aurum vel argentum.“

Cap. 103 (*Bl.* 38r.).

De regina, que III filios ex adulterio et IV^m de semine regis pepererit.

365 Quidam rex nobilis, sapiens atque diues vxorem habuit
 predilectam, que debite dileccionis inmemor tres filios aput
 eum genuit, qui semper erant patri rebelles et in nullo ei
 similes. Deinde de regis semine quartum filium concepit,
 peperit et nutriuit. Accidit autem, vt rex finito dierum
 suorum curriculo moreretur corpusque suum in regali
 370 sarcophago clauderetur. Post cuius exequias IV filii supra-

dicti pro regni dominio litigauerunt. Miles quidam veteranus, mortui regis quondam secretarius specialis, regni primatibus sic dicebat: „Audite consilium meum! Expedit vobis, ut corpus defuncti regis de sarcophago tollatis; et quilibet
 375 arcum cum sagitta paratum habeat, et quicumque profundius corpus sagittauerit, regnum suum habebit.“ Placuit eis consilium. Patrem suum de loco effoderunt et ad arborem ligauerunt. Primus sagittam iaciens manum dextram patris sui vulnerauit. Qua de re tanquam heres vnicus et regni
 380 dominus gloriatur. Secundus vero torquens sagittam propius sagittam in os letanter quodammodo sagittabat. Vnde sibi regnum cercius ascribebat. Tertius autem cor eius sagitta perforauit, qui (*Bl. 38 v.*) se pro suis fratribus regnum putabat sine lite certissime possessurum. Quartus vero
 385 cum accederet ad corpus, ingemuit et voce lamentabili sic dicebat: „Absit a me, vt ego corpus patris mei viuum aut mortuum vnquam ledam!“ Hiis dictis regni principes simulque populus vniuersus eundem iuuenem eleuantes tamquam verum heredem et regni dominum imperatoris
 390 solio locauerunt, et alii III omni dignitate erant priuati.

Cap. 105 (*Bl. 39 r.*).

De milite, [qui] semiambulans, semiequitans venit ad regem.

Quidam miles quendam regem, a quo infeodatus erat, grauitur offendit. Misit ad eum milites, vt pro eo intercederent. Vix eius amiciciam sub hoc pacto optinuit, scilicet quod ad curiam eius pedes et eques pariter, id est semi-
 395 ambulans et semiequitans veniret, et quod secum duceret fidelissimum amicum et ioculatorem et inimicum perfidissimum. Qua de re miles contristatus cogitare cepit, quomodo hoc adimplere posset. Quadam vero nocte cum peregrinum quendam hospicio recepisset, clam dixit vxori sue: „Scio,
 400 quia peregrini promptam pecuniam sunt secum portantes. Volo igitur, si tu suades, hunc peregrinum interficere; pecuniam eius optinebimus.“ At illa: „Bonum est consilium.“ Cunctisque dormientibus circa diluculum surgit miles, peregrinum excitans abire iubet; vnumque de suis
 405 vitulis in frusta secuit ponensque ea in sacco. Deinde vxorem suam excitat dansque sibi saccum, vt in angulo

domus absconderet, et dixit: „Tantum caput et crura cum brachiis in hoc sacco posui, truncum autem corporis in nostro stabulo sepeliui.“ Hiis dictis aliquantulam pecuniam ei ostendit, ac si illam peregrino mortuo abstulisset. Cum autem dies adesset, vt domino suo se presentaret, accipiens a dextris canem et puerum suum paruum in gremio et vxorem suam a sinistris simulque pulc(r)inum paruulum ire cepit. Cumque castro domini sui appropiaret, dextrum crus supra dorsum pulc(r)ini sui velud equitans posuit in terris per alterum gradiendo, sicque pedester ed castrum et (*Bl.* 39 v.) curiam subintrauit. Quo viso princeps cum astantibus mirabatur. Ait ei princeps: „Vbi est amicus tuus fidelissimus?“ Qui statim gladium suum euaginandum canem suum in conspectu omnium vulnerabat ad probandam vere fidei puritatem. Qui cum clamaret et fugeret pre dolore, ipsum denuo reuocauit; cumque claudicans et sangvinans remearet, ait miles: „Ecce, domine, amicum fidelissimum duxi mecum!“ Cui ille: „Vbi est ioculator tuus?“ At ille paruulum filium suum ei ostendit dicens: „Ecce, domine! Non est ioculator in mundo, qui tantum solacium michi conferat, sicut quando filium meum ante me ludere video.“ Dicit ei princeps: „Vbi est inimicus tuus?“ Qui statim alapam vxori sue dedit dicens: „Quare tu tam impudice dominum meum regem intueris?“ Illa statim respondit: „O maledicte homicida, quare me percutis? Nonne in domo tua propria lamentabile homicidium perpetrasti? Audite me, domine! Pro modica pecunia quendam pauperem peregrinum occidit.“ Quod miles audiens iterum alapam ei dedit dicens: „O maledicta, cur falsum crimen inpingere non formidas?“ Que statim lioris et iracundie facibus inflammata coram omnibus exclamauit: „Venite, et ostendam vobis locum, in quo occisi caput et crura et brachia sepeliuit, et stabulum, in quo truncum corporis sepeliuit.“ Hec illi audientes ad probandam rei veritatem ad hospicium militis perrexerunt. Precurrens autem mulier cellarium aperuit et locum ostendit, in quo saccus cum vitulinis carnibus est defossus. Qui concito effodientes visis carnibus stupuerunt astuciamque militis cognoscentes dignis ipsum laudibus extulerunt. Qui postea suo domino specialis dileccionis vinculo est annexus.

Cap. 112 (*Bl.* 41 v.).

De scacario.

Scacarium habet VIII puncta. Ad istum ludum ludunt VI homines. Primus pedinus, qui, cum procedit, non vadit nisi vnum punctum, et quando vadit lateraliter ex alia parte, rapit alium, et cum venerit ad metam, fit fert vel regina. Secundus alpinus, currit tria puncta sursum et deorsum. Tercius miles vadens III puncta lateraliter. Quartus rochus, vadit omnibus modis in longum, latum et capit, quidquid inuenit. Quintus fert, id est regina, non vadit de albo ad nigrum et ponitur iuxta regem et, quando recedit a rege, capitur. Sextus rex, vadit ante et retro et a latere et capit vbique. Sed quando non curat, habet sichel et math, id est conclusus atque captus.

Cap. 114 (*Bl.* 42 r.).

De quadam phylomena et sagitario.

Sagittarius quidam auiculam paruam capiens, nomine phylomenam, et cum vellet eam occidere, vox data est phylomene, et ait: „Quid tibi proderit, o homo, si me occideris? Neque enim ventrem tuum de me implere valebis. Sed si dimittere me velles, tria mandata tibi darem, que si diligentius obseruares, magnam inde vtilitatem consequi posses.“ Ille vero ad eius loquelam stupefactus promisit, quod eam dimitteret, si hec tria mandata ac vtilia proferret. Et illa: „Audi me!“ Numquam rem, que apprehendi non potest, apprehendere studeas! Hoc est primum. Audi secundum! De re perdita et inrecuperabili numquam doleas! Audi tertium! Verbum incredibile numquam credas! Hec tria custodi, et bene tibi erit!“ Ille autem, vt promiserat, eam volare dimisit. Phylomena per aera volitans dulciter cantauit. Finito cantu dixit ei: „Ve tibi, homo, quam malum consilium habuisti et quam magnum thesaurum hodie perdidisti! Est enim in meis visceribus margarita, que strucionis ovum sua vincit magnitudine.“ Ille hec audiens contristatus est valde, quod eam dimisit. Expandit rete suum et conabatur eam apprehendere dicens ei: „Veni in domum meam, et omnem humanitatem tibi exhibebo et propriis manibus te pascam et ad

tuam voluntatem te dimittere volare volo!“ Cui phylomena:
„Nunc pro certo fatuum te esse cognoui. Nam ex hiis,
que tibi dixi, nullum profectum inde habuisti, quia et de
485 me perdita sed irrecuperabili doles et me capere per rethe
temptasti, cum nequeas me capere; et insuper margaritam
tam grandem in meis visceribus esse credisti, cum ego tota
ad modum oui strucionis non valeam per-(*Bl. 42 v.*)tingere.
Stultus es et in stulticia tua semper permanebis.“ Hiis
490 dictis auolauit. Homo dolens et tristis ad domum suam
est reuersus.

Cap. 115 (*Bl. 43 r.*).

De vnicornu et puteo et peccatore.

Barlaam narrat, quod peccator est similis homini, qui,
cum timeret vnicornem, cecidit in baratrum. Dum autem
caderet, arbustulam quandam apprehendit manibus, que de
495 fundo ascendebat, et aspiciens inferius vidit ad pedem
arboris puteum teterrimum et draconem horribilem arborem
cingentem et eius casum ore aperto exspectantem. Duobus
autem muribus, quorum vnus erat albus et alter niger,
arborem incessanter corrodentibus in radice sensit eam
500 vacillare. IV quoque vipere albe a base, in qua pedem
fixerat, procedentes totam foueam flatu suo mortifero toxi-
cabant. Eleuans autem oculos vidit exitum mellis de
ramo arboris distillare oblitusque periculi, in quo vndique
positus erat, dulcedini illius se totum dedit. Quodam autem
505 amico eius porrigenti sibi scalam, vt egrederetur, melle
delectatus distulit et cadente arbore cecidit in os draconis,
qui descendens in puteum ibi eum deuorauit.

Cap. 118 (*Bl. 44 v.*).

De Alexandro et Dyonide pirata.

Refert Augustinus de ciuitate dei, quod Dyonides pyrata
galea vna longo tempore in mari homines spoliauit et cepit.
510 Qui cum multis nauibus iussu Allexandri fuisset quesitus,
tandem captus est et Allexandro presentatus, qui eum
interrogauit dicens: „Quare mare te habet infestum?“
Respondit statim: „Et quare te orbis terrarum? Sed quia
ego illud ago galea vna, latro vocor: tu vero mundum

515 opprimens nauium multitudine magna diceris imperator. Sed si fortuna circa me mansuesceret, fierem melior; at contra quo tu fortunacior, tanto eris deterior.“ Allexander respondit: „Fortunam tibi mutabo, ne malicia sue fortune sed meritis asscribatur.“ Sicque ditatus est per eum, de
520 latrone factus est princeps et mirabilis zelator iusticie.

Cap. 120 (*Bl.* 45 *r.*).

De puero Papyro.

Macrobius refert, quod quidam puer romanus, nomine Papyrus, semel cum patre senatum sapientum intrauit, vbi quoddam secretum consilium preceptum est sub pena capitis custodiri. Cumque puer esset reuersus ad matrem domum,
525 interrogatus a matre, quid consules statuissent, ait puer: „Non licet alicui dicere, quod sub pena capitis precipitur occultari.“ Audiens hec mater plus incepit precibus, promissis, minis et verberibus puerum ad reuelacionem tanti secreti inclinare. Tandem puer, vt matrem molestam
530 euaderet et secretum teneret, dixit actum esse in senatu consilium, vtrum sit melius in futurum, quod vnus vir ducat plures vxores, vel vna mulier plures viros in matrimonium. Quo dicto mater aliis feminis romanis secretum hoc proposuit quasi verum. Altera die femine cum turma
535 venerunt ad senatum dicentes pocius vnam duobus, quam duas feminas nubere vni viro. Senatores vero pauentes verecundi sexus inpudicam insani- (*Bl.* 45 *v.*) am mirabantur, quidnam vellet tanta feminarum intemperies, non ut tam parue rei prodigium, et tam verecunda postulacio quid
540 sonaret. Postea puer Papyrus dixit senatui rem gestam. De qua ipsi puerum commendantes statuerunt, vt hic puer semper senatui interesset et alius nullus in futurum.

Cap. 125 (*Bl.* 46 *v.*).

De Ligurio milite, qui coegit populum iurare et seruare leges.

Narrat Trogus Pompeius de Ligureo, nobili milite, qui ciuitatem quandam cum populo iurare induxerat ad seru-
545 andum leges quasdam iustas et vtiles, licet graues, donec ipse Appolline deifico, quem ipse finxit esse auctorem

dictarum legum, responsum reportaret. Quo facto in Cretam iuit et ibi perpetuum exilium egit. Moriturus autem ossa sua in mare submergi (*Bl. 47r.*) iussit, ne forte, si
550 eius ossa ad ciuitatem redirent, omnes se liberos a iuramento esse crederent et legum obseruanciam violarent. XII autem erant dicte leges. Prima lege populum in obsequium principum et principes in custodiam subditorum et ad cohercionem inpiorum informauit. Secunda lege parsimoniam
555 et frugalitatem omnibus persuasit, credens miliciam laudabiliorem fieri modestia quam crapula. III^a iussit, vt singuli non pecunia sed meritorum compensacione pensarent. IV^a lex instituit materiam auri et argenti velud omnium vilium. V^a lex administracionem rei puplice per ordinem
560 diuisit dans regibus potestatem bellorum, magistratibus iudicia et omnes offensiones, senatui custodiam legum; populo creandi vel eligendi magistratus potestatem permisit. VI^a lex fundos omnibus equaliter diuisit, vt omnibus patrimoniis equalibus nullus alio potencior redderetur. VII^a lege iussit
565 omnes conuiuari publice, ne alicui diuicie in occulto sint causa luxurie. VIII^a iuuenibus vna toto anno voluit vti veste. IX^a pueros pauperes in agrum, non in forum deduci iussit, vt primos annos ducerent in opere, non in ludo et leuitate. X^a statuit virgines sine dote nubere. XI^a maximum
570 honorem non diuitum, sed pro gradu etatis statuit fore. XII^a voluit vxores eligi non pecunia. Omne autem, quod quacumque lege statuit, ipse pro exemplo aliis primus seruauit.

Cap. 126 (*Bl. 47v.*).

De pretore et femina.

Refert Valerius libro V^o, quod pretor feminam nobilem
575 coram se capitali sententia dampnatam carceri tradidit ibi clam occidendam. Quam custos carceris non statim occidit pietate motus, aditum quoque ad matrem concessit filie nupte obseruans, ne quid ferret alimonie, vt sic periret fame. Post multos dies ammiratus, vnde femina viueret,
580 inuenit filiam matris famen sui lactis subsidio releuantem. Que tam inaudita ammirabilis spectaculi nouitas ad iudicem portata femine plene veniam inpetrauit.

Cap. 127 (*Bl.* 47 v.).

De Tiberio Cesare et iacente inter muscas.

Refert Iosephus quod Tyberias Cesar requisitus, cur
prouinciarum presides diu teneret in officiis, respondit per
585 exemplum: „Vidi quandoque hominem infirmum, vlceribus
plenum, muscis grauatum. Cui cum flabello muscas
expellerem, dixit michi: ‘Dupliciter me crucias, vnde me
consolari putas, expellendo muscas meo sanguine plenas et
remittendo vacuas et famelicas. Quis enim aculeum musce
590 famelice deuitet duplum plus affligere quam plene, nisi is,
qui cor lapideum haberet et non carneum?’ Karissime, sic
ego presides diu in officiis teneo, qui ditati rebus subditis
magis parcunt; noui autem et vacui deserta iusticia subditos
iniquis exactionibus magis rodunt.

Cap. 131 (*Bl.* 48 r.).

De Dyonisio et vetula muliere.

595 Valerius Maximus narrat, quod, cum omnes Syracusani
mortem Dyonisii Sycilie optarent, quedam femina senectutis
vltime sola pro eo matutinis horis deos orauit, vt sibi su-
perstes fieret in hac vita. Cuius oracionis causam Dyonisius
ammirans ab ea quesiiuit. Que respondit: „Cum essem
600 puella, grauem tyrannum habens eo carere cupiens peiorem
recepi; quo iterum carere volui, tercium duriozem habui.
Timens igitur deteriozem tibi succedere et ideo pro vita tua
rogo. Dyonisius hec audiens amplius molestiam non fecit.

Cap. 133 (*Bl.* 48 v.).

Miraculum de Sancto Bernhardo.

Quidam lusor occurrens beato Bernhardo equitanti
605 dixit sibi: „Pater, ludam tecum! Animam meam pro equo
tuo ponam!“ Sanctus annuit, de equo descendit dicens:
„Si plura puncta me proieceris, equus tuus sit! Si vero
ego plura proiecero, anima tua mea erit!“ Lusor concessit.
Statim cum tribus traxillis proiecit XVIII puncta. Quo facto
610 frenum equi tamquam suum tenuit. Ait sanctus: „Fili,
adhuc plura puncta sunt in tribus taxillis quam ista.“ Et
proiecit XIX puncta, vno puncto plus quam lusor. Quo viso
lusor se sub obediencia sua dedit et sancto fine decessit.

Cap. 136 (*Bl.* 51 r.).

De tribus serenibus.

Legitur, quod III syrenes in insula maris fuissent et
 615 suauissimam cantilenam diuersis modis cecinissent, vna quippe
 voce, altera tybia, III^a lyra canebat. Hec habebant facies
 mulierum, alas et vngues volucrum. Omnes naues pretere-
 untes suauitate cantus sistebant; nautas sompno oppressos
 lacerabant, naues in salo inmergebant. Cumque quidam
 620 dux Vlixes neccessitate haberet ibi preternaugare, iussit se
 ad malum nauis ligare et aures eius obdurare. Et sic
 periculum illesus euasit et eas fluctibus submersit.

Cap. 137 (*Bl.* 51 v.).

[De triumpho victoris.]

Consuetudo erat apud Romanos, quod victoribus
 triumphus hęc modo exhybebatur. Postquam imperator
 625 aliquam gentem romano imperio armis subiugasset et victor
 cum preda remeasset, senatus ac totus populus romanus
 ei festinus processit obuiam et eum canticis et laudibus
 victorem recepit. Victor purpura induitur, dyadema ex
 lauro auroque contexta ei imponitur, in curru auro et
 630 gemmis radiante IV albis equis trahentibus vrbi inuehitur.
 Porro nobiles precedunt currum victoris aureis catheris
 vincti, vulgus vero captivum iunctis manibus sequebatur
 currum; pompa prede simul ob insigne triumphum ducitur,
 et sic victor cum magno tripudio summo templo laureatus
 635 inducitur, et tunc preda populo diuiditur.

Cap. 144 (*Bl.* 55 v.).

[De milite saluato per tres veritates.]

Benegarius regnauit, qui statuit pro lege, quod qui-
 cumque malefactor esset captus et coram iudice ductus, si
 III veritates posset dicere tam veras, contra quas nullus
 posset obicere, quin vere essent sine omni fallacia quanta-
 640 cumque, malefactor vitam suam optineret cum tota here-
 ditate. Accidit, quod quidam miles contra imperatorem
 surrexit et ad quandam forestam se posuit, in qua multa
 mala commisit, quia omnes intrantes aut exeuntes aut

spoliauit aut occidit. Iudex cum hec audisset, insidias in
 645 circuitu foreste posuit et eum apprehendit et ligatis manibus
 et pedibus ad iudicium duci fecit. Cum vero adesset dies
 iudicii, dixit ei iudex: „Karissime, nosti beneficium legis?“
 Qui ait: „Eciam, domine. Oportet me III veritates dicere,
 si velim euadere mortem.“ Et ille: „Cito ergo beneficium
 650 legis impleas, aut hodie cibum non gustabo, donec fueris
 suspensus in patibulo!“ At ille: „Domine, fac fieri silen-
 cium!“ Quo facto ait: „Ecce, domine, hec est prima
 veritas: „Vobis omnibus denuncio, quod toto tempore vite
 mee extiti malus homo.“ Iudex hec audiens ait circum-
 655 stantibus: „Estne verum, quod iste dixit?“ At illi: „Domine,
 si non esset malefactor, huc in statu isto non venisset.“
 Ait ei: „Dic ergo secundam veritatem!“ Qui ait: „Domine,
 secunda veritas est ista: Michi multum displicet, quod in
 ista forma huc veni.“ Ait iudex: „Certe, credimus tibi.
 660 Dic ergo terciam veritatem, et te ipsum a morte saluasti!“
 At ille: „Hec est tertia veritas: Si semel euaderem, num-
 quam (*Bl. 56 r.*) in ista forma huc ad locum istum volun-
 tarie peruenirem.“ Dicit ei iudex: „Certe satis prudenter
 te ipsum liberasti. Vade in pace!“ Et sic per tres veritates
 665 saluatus est miles.

Cap. 148 (*Bl. 63 v.*).

De nimia presumptione [imperatoris, qui] ideo correptus est.

Iouinianus imperator regnauit potens valde. Qui cum
 semel in stratu suo iacisset, eleuatum est cor eius vltra,
 quam credi potest, et dicebat in corde suo: „Estne alter
 deus, quam sim ego?“ Hiis cogitatis dormiuit. Mane
 670 vero surrexit, uocauit milites suos ac ceteros et ait:
 „Karissimi, bonum est cibum sumere, quia hodie ad uenan-
 dum volo pergere.“ Illi vero parati erant eius voluntatem
 adimplere. Cibo sumpto ad uenandum perrexerunt. Dum
 vero imperator equitasset, calor intollerabilis arripuit eum,
 675 in tantum quod videbatur sibi mori, nisi in aqua frigida
 posset balnari. Respexit, a longe vidit aquam latam.
 Dixit militibus suis: „Hic remaneatis, quousque ad uos
 veniam!“ Percussit dextrarium cum calcaribus et ad aquam
 festinanter equitauit. De equo descendit, omnia vestimenta
 680 deposuit, aquam intrauit et tamdiu ibidem remansit, quous-

que totaliter refrigeratus fuisset. Dum vero ibidem exspectasset, venit quidam ei per omnia similis in vultu, in (*Bl. 64r.*) gestu et induit se vestimentis suis, dextrarium eius ascendit et ad milites equitauit. Ab omnibus sicut
685 persona imperatoris est receptus, quia nullam suspicionem de eo habebant, nisi quod dominus eorum esset, quia in omnibus ei similis erat. Ludebant; finito ludo ad palacium cum militibus equitabat. Post hec Iouinianus de aqua exiuit, vestes nec eqvum inuenit. Ammirabatur; contristatus
690 est valde, quia nudus erat et neminem vidit. Cogitabat intra se: „Quid faciam ego? Miserabiliter sum ministratus.“ Tandem ad se reuersus dicebat: „Hic prope manet vnus miles, quem ad miliciam promoui. Pergam ad eum et vestimenta habebo et eqvum et sic ad palacium meum
695 ascendam et videbo, quomodo et per quem taliter sim confusus.“ Iouinianus totaliter nudus solus ad castrum militis perrexit; ad ianuam pulsauit. Ianitor causam pulsacionis quesiuit. At ille: „Ianuam aperi et vide, qualis sim ego!“ Ille ianuam aperuit, et cum vidisset eum, ait: „Quis
700 es tu? Et ille: „Ego sum Iouinianus imperator. Vadas ad dominum tuum et dic ei, vt michi vestes mittat, quia a casu vestes et eqvum perdi!“ Qui ait: „Mentiris, pessime ribalde! Parum ante te dominus meus imperator Iouinianus ad palacium suum cum militibus equitauit, et
705 dominus meus secum equitauit et rediit et iam in mensa sedet. Sed quia imperatorem te nominas, domino meo denunciabo.“ Ianitor intrauit et domino suo verba eius annunciauit. Ille hec audiens precepit, ut introduceretur. Et sic factum est. Miles cum eum vidisset, in nullo noticiam
710 eius habebat; sed imperator eum peroptime cognouit. Ait ei miles: „Dic michi, quis es tu, et quod est tibi nomen?“ At ille: „Imperator sum et Iouinianus dicor et te ad miliciam promoui tali die et tali tempore.“ At ille: „O ribalde pessime, qua audacia audes te ipsum inperatorem nominare?
715 Iam dominus meus, imperator Iouinianus, ante te ad palacium cum militibus equitauit, et ego per uiam eram ei associatus et sum reuersus. O rybalde pessime! Verum est, quod tali die et hora factus sum miles per dominum meum imperatorem. Quia ad tantam presumpcionem
720 deuenisti, ut te ipsum imperatorem nominares, impune non transibis.“ Et statim fecit eum egregie verberari et postea

expelli. Ille vero sic flagellatus et expulsus fleuit amare et ait: „O deus meus, quid hoc esse potest, quod miles, quem ad miliciam promoui, noticiam mei non habet et
725 cum hoc me grauiter verberauit? Hic prope est quidam dux consiliarius meus. Ad eum pergam et necessitatem meam ei ostendam; per quem potero indui et ad palacium meum pergere.“ Cum vero ad ianuam ducis venisset, pulsabat. Ianitor audiens pulsacionem ostium aperuit,
730 (*Bl.* 64 v.) et cum hominem nudum vidisset, ammirabatur et ait: „Quis es tu et quare sic totaliter nudus aduenisti?“ At ille: „Rogo te, fac negocium meum cum duce! Ego sum imperator et a casu vestimenta et eqvum perdidit et ideo ad eum veni, ut michi in hac necessitate succurrat.“
735 Ianitor cum verba eius audisset, ammirabatur, intrauit et domino suo annunciauit, quod quidam homo nudus in porta esset, qui diceret se imperatorem esse et introitum peteret. Ait dux: „Cito eum introduc, ut videamus, quis sit, qui presumit se imperatorem nominare!“ Ianitor vero
740 hostium aperuit ac introduxit. Imperator noticiam ducis peroptime habebat, sed ille eius noticiam in nullo. Ait ei dux: „Quis es tu?“ Et ille: „Ego sum imperator et te ad honores et ad ducatum promoui et consiliarium meum inter alios constitui.“ Ait dux: „Insanis miser, parum ante te
745 perrexi cum domino meo imperatore versus palacium et reuersus sum; et quia talem gradum tibi apropiasti, impune non transibis.“ Fecit eum incarcerari et per aliquos dies pane et aqua sustentari. Deinde de carcere eum extraxit et vsque ad effusionem sanguinis egregie verberare
750 eum fecit et ab eius terra eum deiecit. Ille sic deiectus vltra, quam credi potest, gemitus et suspiria emittebat et ait intra se: „Heu michi! Quid faciam? Confusus sum. Sum enim opprobrium hominum et abiectio plebis. Melius est michi ad palacium meum pergere, et mei de curia
755 noticiam mei habebunt. Si non illi, saltem domina vxor mea noticiam mei habebit per certa signa.“ Solus ad pallacium totaliter nudus accessit, ad ianuam pulsauit. Audita pulsacione ianitor ianuam aperuit. Quem cum vidisset, ait: „Dic michi, quis es tu?“ Et ille: „Numquid non
760 nostis me?“ Qui ait: „In nullo.“ At ille: „De hoc ammiror, quia portas meas vestes.“ Qui ait: „Mentiris, quia vestes domini mei imperatoris porto.“ Et ille: „Ego

sum ille. Insignum huius rogo te dei amore, ut ad imperatricem pergas et ei de aduentu meo dicas, ut michi celeriter
765 vestes mittat, quia aulam intrare volo. Si vero dictis tuis non credat, dic ei, quod per ista signa et ista, que nemo nouit, nisi nos duo, vt tibi per omnia credat!“ Ait ianitor: „Non dubito, quia sis insanus, quia iam dominus meus in mensa sedet et imperatrix iuxta eum. Verumtamen, quia
770 dicis te imperatorem esse, imperatrici intimabo et certus sum, quia grauiter propter hoc punieris.“ Ianitor ad imperatricem perrexit, flexis genibus omnia ei retulit. Illa non modicum contristata ad dominum suum conuersa, iuxta quem sedebat, ait: „O domine mi, audite mirabilia! Signa
775 priuata inter nos sepius acta quidam rybaldus per ianitorem michi recitat et dicit se imperatorem esse et dominum meum.“ Ipse cum hoc (*Bl. 65r.*) audisset, precepit ianitori, vt eum introduceret in conspectam omnium. Qui cum introductus fuisset totaliter nudus, canis quidam, qui ante
780 eum multum dilexit, ad guttur saltauit, vt eum occideret, sed per homines inpeditus, quod eum non lesit. Item quendam falconem habebat in pertica, qui cum eum videret, ligaturam fregit et extra aulam volauit. Ait imperator omnibus in aula, sedentibus in mensa, siue stantibus:
785 „Karissimi, ait, audite mea verba, que isti dicam! Dic michi, karissime, quis es tu et ob quam causam huc venisti?“ At ille: „Domine, imperator sum istius imperii et dominus istius loci; et ideo huc veni ad loquendum cum imperatrice.“ Ait imperator omnibus circumstantibus: „Dicite
790 michi per iuramentum, quod fecistis, quis nostrum est imperator et dominus?“ At illi: „O domine, ista est questio mirabilis. Per iuramentum, quod fecimus, numquam illum nequam vidimus, quod scimus; sed tu es dominus noster et imperator, quem a iuuentute habuimus. Ed ideo rogamus,
795 vt puniatur, vt omnes exemplum capiant, ut de tali presumptione se non intromittant.“ Imperator ille conuersus ad imperatricem et ait: „Dic, domina, michi per fidem, qua teneris, nosti tu istum hominem, qui dicit se imperatorem et dominum tuum esse?“ At illa: „O bone domine, cur
800 talia a me queris?“ Nonne plus quam XXX annis in societate tua steti et prolem per te habui? Sed vnum est, quod miror, quomodo rybaldus ille peruenit ad nostra secreta inter nos perpetrata.“ Imperator ille dixit ei: „Quia

tam ausus fuisti, quod te imperatorem nominasti, do pro
 805 iudicio, ut ad caudas equi hodie sis tractus. Et si ammodo
 talia audes affirmare, turpissima morte te condempnabo!“
 Vocauit satellites, precepit eis, vt eum ad caudam equi
 traherent, ita tamen, quod non occideretur. Et sic factum
 est. Post hec vero vltra, quam credi potest, dolebat et
 810 quasi desperatus de se ipso ait intra se: „Pereat dies, in
 qua natus sum! A me amici mei recesserunt; vxor mea
 nec filii nouerunt me.“ Dum hec dixisset, [cogitabat]:
 „Hic prope manet heremita, confessor meus. Vadam ad
 eum; forte ipse noticiam mei habebit, quia sepius confessio-
 815 nem meam audiuit.“ Perrexit ad heremitam et ad fenestram
 celle sue pulsauit. At ille: „Quis est, qui ibi pulsat?“
 Qui dixit: „Ego sum Iouinianus imperator. Aperi michi
 fenestram, vt loquar tecum!“ Ille vero cum vocem eius
 audisset, aperuit fenestram, et cum eum vidisset, statim cum
 820 impetu fenestram clausit et ait: „Discede a me, maledicte!
 Tu non es imperator, sed dyabolus in specie hominis.“
 Ille hec audiens ad terram pre dolore cecidit, crines capitis
 traxit et barbe et lamentaciones vsque ad celum dedit et
 dixit: „Heu michi, quid faciam? Heu ego!“ Hoc dicto
 825 recordatus est, quomodo vna nocte in stratu suo eleuatum
 est cor eius et dixit: „Estne alter deus quam ego?“ Pul-
 sauit iterum (*Bl.* 65 v.) ad fenestram heremite et dixit:
 „Amore illius, qui pependit in cruce, audi confessionem
 meam! Saltem, si nolis fenestram aperire, clau[sa au]d[i]as
 830 tamen, quousque finiero!“ At ille: „Michi bene placet.“
 Tunc de tota vita sua est confessus, et precipue, quomodo
 se contra deum erexisset dicens, quod non crederet alium
 deum esse quam se ipsum. Facta confessione et absolutione
 heremita fenestram aperuit et statim noticiam eius habebat
 835 et ait: „Benedictus altissimus! Iam noticiam tui habeo.
 Paucas vestes hic habeo; cito indue te et ad palacium tuum
 perge! Ut spero, omnes noticiam tui habebunt.“ Imperator
 induit se et ad palacium perrexit. Ad ianuam pulsauit.
 Ianitor hostium aperuit et eum satis honorifice salutauit.
 840 At ille: „Numquid noticiam mei habetis?“ Qui ait: „Eciam
 domine, peroptime. Sed miror, quod tota die hic steti nec
 vidi vos exire.“ Ille vero aulam intrauit, et ecce omnes
 capita inclinabant. Sed alius imperator erat cum domina
 in camera. Quidam autem miles de camera exiuit et eum

845 intime respexit, in cameram rediit et ait: „Domine mi, est
 quidam homo in aula, cui omnes honorem faciunt, qui
 tantum assimilatur vobis in omnibus, quod, quis vestrum sit
 imperator, penitus ignoramus.“ Imperator hec audiens ait
 imperatrici: „Karissima domina, exi foras et michi dic, si
 850 noticiam eius habeas, et michi renuncia!“ Illa vero foras
 exiuit, et cum eum vidisset, ammirabatur. Statim cameram
 intrauit et ait: „O domine, in periculo anime mee vobis
 vnum dico, quod, quis vestrum sit dominus meus, penitus
 ignoro.“ At ille: „Ex quo sic est, foris pergam et veritatem
 855 discuciam.“ Cum aulam intrasset, eum per manum accepit
 et iuxta eum stare fecit et vocauit omnes nobiles in aula
 tunc existentes cum imperatrice et ait: „Per iuramentum,
 quod fecistis, dicite, quis nostrum est imperator?“ Imperatrix
 primo respondit: „Domine, michi incumbit primo respon-
 860 dere. Testis est michi deus in celis, quis vestrum sit
 dominus meus, penitus ignoro!“ Et sic omnes dixerunt.
 Tunc ait ille, qui de camera exiuit: „Audite me! Iste homo
 est imperator vester et dominus; nam aliquo tempore se
 contra deum erexit, vnde omnis noticia hominum ab eo
 865 recessit, quovsque satisfacionem deo fecit. Ego vero sum
 angelus eius, custos anime sue, qui imperium suum custo-
 diui, quamdiu penitenciam sustinuit. Iam penitencia est
 completa et pro delictis suis satisfecit, quia, vt vidistis, illum
 ad caudas equi trahi feci.“ Hiis dictis ait: „Ammodo sitis
 870 ei obedientes! Ad deum vos recomendo.“ Statim ab
 oculis eorum disparuit. Imperator vero gracias deo reddidit
 et post hec omni tempore vite sue in bona pace vixit et
 spiritum deo tradidit.

Cap. 156 (*Bl. 79r.*).

De canpana et iudicio et serpente.

Theodosius in ciuitate romana regnauit prudens valde,
 875 qui lumen oculorum ammiserat. Edidit quandam legem,
 quod quedam canpana in palacio esset, et quicumque
 aliquam causam tractare haberet, cordam campane propriis
 manibus traheret ac pulsaret, ad cuius pulsacionem iudex
 ad hoc constitutus descenderet et vnicuique iusticiam faceret.
 880 Erat tunc quidam serpens, qui sub corda campane nidum
 fecerat et infra tempus breue proles produxit. Post hec

quodam die, cum pulli ambulare poterant, perrexit cum pullis ad spaciandum extra ciuitatem. Cum vero absens esset, quidam bufo nidum eius intrauit ac occupauit.

885 Serpens cum hoc uidisset, posuit caudam circa cordam campanae et traxit ac pulsauit, ac si diceretur ab ea: „Descende, iudex, et fac michi iusticiam, quia iniuste bufo nidum meum occupat!“ Iudex cum campanam audisset, descendit; neminem uidit, iterum ascendit. Hoc uidens serpens iterato

890 pulsauit. Hec audiens iudex iterum descendit, et cum serpentem cordam trahere uidisset et bufonem locum eius occupantem, ascendit et totum imperatori narrauit. Ait ei imperator: „Cito descende et non tantum bufonem expelle, sed etiam occide, ut serpens locum suum rehabeat!“ Et

895 sic factum est; serpens vero nidum suum possedit. Post hec vero vna dierum, cum imperator in stratu suo iacuisset, serpens cameram intrauit portansque in ore suo lapidem paruum. Hec videntes serui imperatori de introitu serpentis narrauant. At ille: „Nolite eum impedire! Credo enim,

900 quod nullum malum michi faciat.“ Serpens vero super lectum eius ascendit et se ad faciem suam porrexit. Cum vero ad oculos eius venisset, lapidem super oculos cadere permisit et statim exiuit. Cum vero lapis duos oculos eius tetigisset, imperator clarum visum recepit. Non modicum

905 cum gaudens serpentem requiri fecit, sed non est inuentus. Ille vero, quamdiu vixit, lapidem secum custodiuit et sic in pace vitam finiuet.

Cap. 159 (*Bl. 81 r.*).

De milite, quem leo liberauit a morte.

Quidam miles erat, qui super omnia venari dilexit. Accidit die vna, quod, cum ad uenandum perrexisset,

910 occurrit ei leo claudicans, qui pedem suum ei ostendit. Miles vero de equo descendit et spinam acutam de pede eius extraxit atque vnguentum vulneri eius apposuit. Sanatus leo est et ad nemora perrexit. Post hec vero rex illius (*Bl. 81 v.*) regni venatus est in eodem nemore. A casu

915 eundem leonem cepit et nutriuit annis multis. Miles vero ille contra regem surrexit et in eandem forestam se posuit et omnes transeuntes spoliauit ac occidit. Rex vero exploratores habebat, qui eum apprehenderunt et ante regem eum

duxerunt. Rex vero dedit sententiam, ut leoni daretur ad
 920 deuorandum, et quod nullus cibus leoni daretur, et hoc,
 ut eum deuoraret. Miles vero cum ad eum in foueam
 esset proiectus, ultra, quam credi potest, timuit expectauitque
 horam, quando deuoraretur. Leo cum eum vidisset, apro-
 pinquauit, et cum eius noticiam haberet, eum, in quantum
 925 potuit, protexit nec alios permisit, qui in fouea cum eo
 erant, ut eum attingerent. Et sic leo sine cibo VII diebus
 remansit, et miles illesus. Rex cum hoc audisset, ammira-
 batur fecitque militem de fouea extrahi et ait ei: „Dic
 michi, karissime, quomodo potest esse?“ Qui ait: „Domine
 930 mi, semel per siluam equitavi, leo iste michi occurrebat
 claudicando; ego vero spinam de pede eius extraxi et vulnus
 sanauit, et ideo propter illud, ut credo, michi pepercit.“ Ait
 rex: „Ex quo leo, animal irrationabile, tibi parcebat, ammodo
 studeas vitam tuam corrigere! Tibi remitto, quidquid usque
 935 huc commisisti.“ Ille vero regi gratias egit et post hec
 vitam suam correxit diesque suos in pace finiuit.

Cap. 162 (*Bl.* 82 v.).

De mercatore, qui III sapiencias vendidit.

1. Domicianus regnauit prudens valde ac per omnia
 iustus, in tantum quod nulli parcebat, quin per uiam
 iusticie incederet. Accidit semel, cum in mensa sederet,
 940 venit quidam homo ad ianuam et pulsauit. Ianitor vero
 causam pulsacionis quesuiuit. At ille: „Mercator sum et cum
 imperatore loqui vellem, quia aliquo ad uendendum habeo
 pro utilitate sua.“ Ianitor hec audiens ipsum introduxit.
 Dixit ei imperator: „Karissime, quid habes ad uendendum
 945 pro utilitate mea?“ At ille: „Domine, III sapiencias.“ At
 ille: „Et quomodo quamlibet sapienciam michi dare vis?“
 Qui ait: „Pro M florenis.“ Qui dixit: „Et si sapiencie
 tue michi non prosunt, peccuniam perdo?“ Ait mercator:
 „Domine, si sapiencie mee vobis non valuerint, reddatis
 950 (*Bl.* 83 r.) michi sapiencias!“ Ait imperator: „Optime dicis.
 Dic michi modo sapiencias, quas vendere vis!“ At ille:
 „Domine, prima sapiencia est ista:

‘Quidquid agas, prudenter agas et respice finem!’

Secunda sapiencia est: ‘Numquam viam publicam dimittas
 955 propter aliquam semitam, si tu diligis vitam tuam!’ Tercia

sapientia est: 'Numquam hospicium capias in domo alicuius ad manendum de nocte, vbi dominus domus sit senex valde et vxor iuuenula!' Hec III^a custodi, et bene tibi erit!" Imperator ei dedit pro qualibet sapientia M florenos.

960 2. Primam sapientiam, scilicet: Quidquid agas etc., fecit scribi in aula, in camera et in omnibus locis, in quibus ambulare solebat, in pannis, de quibus commedebat, et in manutergiis. Post hec cito propter iusticiam suam multi de imperio aduersus eum conspirabant, ut eum occiderent;

965 sed per viam potencie hoc non poterant adimplere. Cum barbitonsore eius loquebantur, per mercedem ut, cum barbam eius raderet, guttur eius abscideret. Barbitonsor vero accepta ab eis pecunia fideliter promisit illud adimplere. Cum vero imperator in proximo radi deberet, barbitonsor

970 se per omnia parauit, lauit barbam et incepit radere, respexit inferius, vidit manutergium circa collum, in quo erat scriptum: Quidquid agas etc. Barbitonsor cum esset litteratus et intellexisset scripturam, intra se cogitabat: „Hodie sum conductus, ut istum hominem interficiam. Si hoc fecero,

975 finis meus erit pessimus, quia morte turpissima ero condempnatus. Quidquid agas etc. Bonum est, ut finem istum respiciam et a malo proposito resistam.“ Statim manus eius ceperunt tremere, quod nouacula de manibus eius cecidit. Hec videns imperator ait ei: „Dic michi, karissime,

980 quid est tibi?“ At ille: „O domine, miserere mei! Hodie apreciatum sum, ut te occiderem; sed sicut deus uoluit, scripturam vidi in manutergio: Quidquid agas etc. Statim consideravi, quod finis meus esset mors turpissima, et ideo manus mee tremebant.“

985 3. Imperator cum hoc audisset, intra se cogitabat: „Iam prima sapientia vitam meam saluauit; bona hora precium pro ea dedi.“ Ait barbitonsori: „Ammodo sis fidelis, et hoc tibi dimitto.“ Satrape imperii hoc videntes, quod non possent eum per illam viam occidere, intra se tractabant, quomodo eum occiderent. Ad inuicem dixerunt:

990 „Tali tempore recedet versus talem ciuitatem. Simus illa die absconditi in semita, per quam transiet, et eum occidamus!“ Dicebant alii: „Bonum est consilium.“ Imperator eodem tempore parabat se, et cum (*Bl.* 83 v.) equitasset vsque ad semitam illam, dixerunt ei milites eius: „Domine, bonum

995 est ac vtilius per istam semitam transire quam per latam viam, quia propinquior est ac mundior.“ Imperator intra

se cogitabat: „Secunda sapientia mea erat, quod viam publicam propter semitam non dimitterem, sed per viam latam pergerem. Vos ergo, qui vultis per semitam pergere, 1000 ite et omnia preparate!“ Illi vero per semitam perrexerunt. Inimici vero cum essent in insidiis, credebant, quod imperator inter eos esset, omnes surrexerunt et, quotquot inuenerunt, occiderunt. Rex vero cum hoc audisset, ait intra se: „Iam secunda sapientia vitam meam saluauit.“

1005 4. Illi de imperio videntes, quod per illam viam eum occidere non possent, inter se conspirabant, quomodo eum necarent, dixeruntque inter se: „Tali die erit in tali ciuitate hospitatus cum tali, in qua domo omnes nobiliores hospitantur, quia non est alia domus nisi illa sola pro nobilioribus. 1010 Conducamus hospitem cum vxore precio, ut, cum imperator dormierit, illum occidant!“ Cum vero imperator ad illam ciuitatem venisset et in ede illa hospitatus fuisset, statim fecit vocare ad se hospitem domus. Cum vero hospes imperatori fuisset presentatus, apparuit homo senex 1015 valde. Ait imperator: „Numquid vxorem habes?“ At ille: „Eciam, domine.“ Qui ait: „Ostende michi eam!“ Quam cum rex vidisset, apparuit iuuenula habensque in etate XVII annos. Imperator cum hoc vidisset, ait camerario suo: „Vade cito et alibi prepara michi lectum, quia hic 1020 non iacebo!“ At ille: „O domine, cena est parata cum lecto; non esset bonum iam hospicium dimittere, quia in tota ciuitate non est hospicium vtilius pro uobis.“ At ille: „Et ego tibi dico, quia alibi iacere volo.“ Statim camerarius omnia mouebat, et rex ad aliud hospicium iuit occulte et 1025 dixit militibus suis: „Vos, qui vultis hic manere, potestis, sed cito ad me, cum dies assit, veniatis!“ Illi vero promiserunt se esse venturos. Cum autem omnes dormirent in lectis, senex cum vxore sua surrexit, quia precio conducti erant, ut regem dormientem occiderent; sed in 1030 quo lecto rex iaceret, penitus ignorabant nec de exitu suo sciebant. Intrauerunt cameram in qua milites VII iacuerunt; vnum post alium iugulabant. Mane vero rex surrexit cum suis et ad illud hospicium venit querens, vbi milites essent. Ait senex: „Domine, diu est, quod surrexerunt et ad uos 1035 perrexerunt.“ Senex autem cum regem vidisset, ammirabatur et ipsum credebat occidisse. Rex vero de militibus requisivit, et cum eos interfectos inuenisset, contristatus est valde

dixitque in corde suo: „Iam III^a sapiencia vitam meam saluauit.“ Et statim senem cum vxore et tota familia in patibulum suspendi fecit. Imperator autem, quamdiu vixit, illas III sapiencias secum retinuit et in bona pace vitam suam finiuit.

Cap. 163 (*Bl. 84r.*).

De orto, quem aper destruxit.

Trayanus in ciuitate romana regnauit, qui miro modo pomeria, ortos, vineas dilexit. Vnum cum semel ortum construxisset et arbores diuersi generis in eo plantasset, custodem super ortum constituit, ut fideliter custodiret. Erat quidam aper strennuus, qui ortum fregit et intrauit et arbores confudit et euertit. Hec percipiens custos, nomine Ionathas, aurem eius sinistram abscidit. Aper vero ammissa aure clamauit et exiuit. Altera vero die aper intrauit et multa mala in orto perpetravit. Hec videns Ionathas aurem eius dextram abscidit, et iterum cum valido clamore exiuit aper. Hoc non obstante tercia vice intrauit et multa mala in orto commisit. Quod videns Ionathas caudam eius abscidit, et sic turpiter cum clamore valido exiuit. Deinde cito post hec quarta vice intrauit et quasi mala infinita perpetravit. Ionathas cum hoc vidisset, cum lancea ipsum per medium cordis transfixit, et mortuus est. Coquinario eum tradidit ad preparandum eum regi. (*Bl. 84v.*) Rex vero plus de quolibet animali cor dilexit quam aliquid aliud membrum. Cocus vero cum aprum preparasset et cor pingue vidisset, commedit. Sed cum regi fuisset ministratum de apro, a seruatoribus cor quesiuit. Seruitores vero ad coquinam perrexerunt, cor apri quesierunt. Dixit cocus: „Dicite domino meo, quod aper nullum cor habuerit! Et si illud non credat, ego ostendam illi per validas rationes.“ Seruitores hec audientes regi omnia verba nunciauerunt. Ait rex: „Quid est, quod dicit? Numquam erat animal sine corde; et ideo, ex quo dixit se illud per rationes velle probare, adducite ipsum, ut probet in facto, quod dicit in verbo!“ Cocus fuit vocatus. Ait ei imperator: „Ostende michi, quomodo aper cor non habuerit! Et nisi michi hoc rationabiliter ostenderis, vitam ammittes.“ At ille: „Domine, omnis cogitacio a corde procedit. Vnde sequitur,

1075 si nulla cogitacio, ergo nec cor. Aper iste primo intrauit
ortum et multa mala commisit. Ego vero hoc videns aurem
eius sinistram abscidi; clamauit et foras exiuit. Si cor
habuisset, de aure amissa cogitasset; sed hoc non fecit, qui
iterato intrauit. Ergo cor non habebat; et si cor habuisset,
1080 quando aurem eius dextram abscidi, hoc cogitasse debuisset.
Sed non cogitauit de aure dextra ammissa plus quam de
sinistra, quia tercia vice iterum intrauit. Ergo cor non
habebat. Item si cor habuisset, numquam post amissionem
dextre auris introisset; sed hoc non obstante fecit. Ergo
1085 ego caudam eius abscidi. Et ideo cor non habebat; et si
fuisset aliqua pars cordis in eo, de auribus et de cauda
intime cogitasset et numquam postea redisset. Sed rediit
et multa mala commisit. Ideo eum occidi. Et sic per
istas rationes vobis ostendi, quod non habuerit cor.“ Rex
1090 vero cum hoc audisset, non potuit rationibus contradicere;
et sic euasit cocus, quia prius cor commedit.

Cap. 165 (*Bl.* 85 v.).

De camisia, de panno, qui III polices habet.

Antonius in romana ciuitate regnauit, qui III virtutes
habebat. Primo erat forcior omnium hominum in corpore;
secundo sapiencior ac dicior; III^{lo} pulcior ac in statura
1095 corporis longior. Qui diu sine vxore vixit. Tandem
venerunt amici et dixerunt: „Domine, melius est vxorem
accipere et prolem generare, quam sic sine vxore et prole
stare.“ At ille: „Karissimi, vobis constat, quod satis diues
ac potens sum; ideo diuiciis non indigeo. Ite ergo per
1100 regna et castra et michi virginem generosam, pulcram ac
sapienciam querite! Et si ista tria in aliqua inueneritis,
licet paupercula, eam in vxorem habebo.“ Perrexerunt illi
per regna et per castra. Tandem inuenerunt puellam in
quadam ciuitate nimis pulcram, graciousam ac sapienciam et
1105 de sanguine regum, tamen pauperculam. Ipsi imperatori
omnes virtutes nunciauerunt. Imperator vero volebat eius
sapienciam experiri; vocauit nuncium et ait: „Ecce tibi
trado pannum lineum habentem in longitudine et latitudine
tantum III pollices. Vade ergo et puellam ex parte mea
1110 saluta; trade ei istum pannum, de quo secundum sapienciam
suam faciat michi camisiam satis longam et latam pro

corpore meo! Et si hoc fecerit, vxor mea erit.“ Perrexit nuncius ad virginem et eam ex parte imperatoris salutauit dicensque ei: „Ecce pannus lineus habens tantum in longi-
 1115 tudine et latitudine III pollices! Si camisiam satis longam de isto panno pro corpore eius potes operari, te in vxorem ducet cum magno gaudio.“ At illa: „Quomodo fiet illud? Ex quo non sunt plures, tantum nisi III pollices in longi-
 1120 tudine et latitudine, camisiam ei facere esset michi impossi- bile. Verumtamen concedat michi vas, in quo operari possim, et camisiam satis longam et latam ei promitto.“ Nuncius est reuersus nunciansque imperatori de responsione virginis. Statim imperator vas debitum ei misit. Illa vero de tam parua quantitate in eodem vase operata est camisiam,
 1125 que erat satis longa ac lata pro corpore imperatoris. Statim eam in vxorem duxit cum magno gaudio.

Cap. 169 (*Bl. 90r.*).

De duobus latronibus, qui per fidem vitam suam conseruauerunt.

Erat quidam imperator, in cuius imperio erant duo latrones ad inuicem confederati iuramento ac fide, ut nullus alium deciperet in necessitate. Multa mala simul commi-
 1130 serunt, scilicet (*Bl. 90v.*) furta, spoliaciones et homicidia. Accidit, quod vnus eorum absente altero in furto captus fuisset et in carcere fortiter vinculatus. Quod audiens socius eius, scilicet alter latro, venit ad eum et ait: „Karissime, dic michi, quid pro te debeam facere, quia
 1135 ambo ligati sumus in fide!“ Respondit alter: „Vt michi videtur, oportet me mori, quia captus sum in furto. Si tantum velles istud facere, quod dixero tibi, semper essem tibi obligatus ad seruiendum. Habeo vxorem et pueros cum familia et de illis nichil ordinaui neque de bonis meis.
 1140 Si loco mei interim exspectare velles in carcere et hoc posses a iudice optinere, tunc irem, vtique domum et de vxore ac familia ordinarem et tempore debito redirem et te liberarem.“ Respondit socius: „Istud fideliter adimplebo.“ Perrexit ad iudicem et ait: „Domine mi, amicus meus
 1145 captus est et incarceratus; mortem euadere, ut credo, non potest. Si placeret, tantum vnam petitionem a te peto, ut ei licenciam dares, quod rediret ad domum suam, ut ante mortem de vxore et familia et de suis rebus aliquid dis-

ponere posset. Ego vero, ut sis securus, loco ipsius in
 1150 carcere manebo, donec veniat.“ Dixit iudex: „Tali die
 iudicium de eo ac de aliis fiet; si vero in eodem die non
 venerit, quid ad hoc respondebis?“ At ille: „Domine,
 securitatem tibi faciam, quod, si non venerit, pro amore
 ipsius mortem sustinebo.“ Ait iudex: „Ex quo ita est,
 1155 tuam petitionem concedo.“ Statim eum incarcerationi et
 alium abire permisit. Ille vero rediit in domum suam et
 cum vxore ac prole, familia ac omnibus bonis suis fecit
 testamentum. Cum autem domi fuisset, tamdiu cum suis
 exspectauit, quousque affuisset dies iudicii, in qua omnes
 1160 malefactores iudici deberent presentari. Inter alios ille, qui
 se sponte optulit pro amico suo, est presentatus. Dicit ei
 iudex: „Dic modo, vbi est amicus tuus, qui deberet hodie
 redire et te saluare?“ Ait ille: „Domine, spero, ut me
 non deseret.“ Iudex vero diu exspectauit, vt veniret, sed
 1165 non venit. Statim dedit pro sententia, ut ad patibulum
 duceretur. Et sic factum est. Cum vero ad patibulum
 venisset, dixit ei iudex: „Ecce, karissime, inptes tibi ipsi
 et non michi, quod morieris! Dixisti enim, quod amicus
 tuus veniret ad liberandum te.“ Respondit: „Domine, ex
 1170 quo mori debeo, instanter peto, ut ante mortem pro anima
 mea liceat michi pulsare.“ Respondit iudex: „Cuiusmodi
 pulsacio est illa?“ Qui ait: „Ante mortem trina vice alte
 clamare.“ Cui iudex: „Libenter tibi concedo.“ Ille vero
 incepit alta uoce clamare. Deinde altera vice clamauit et
 1175 respexit circumquaque et neminem vidit. Deinde III^a vice
 clamauit. Vidit a longe hominem agili cursu venientem et
 ait iudici: „O domine, adhuc differas (*Bl. 91r.*) mortem
 meam! Ecce video hominem venientem; forte ipse est
 socius meus, qui me liberaturus est.“ Iudex vero cum
 1180 ipsum venientem vidisset, exspectauit, et ecce socius eius
 venit et ait: „O domine, ego sum ille, qui vxorem et
 prolem visitauit, et iste est amicus meus, qui pro me in
 periculo mortis stetit. Ecce paratus sum illum liberare et
 mortem pro delictis meis sustinere.“ Iudex eum respexit
 1185 et ait: „O karissime, rogo te, dic michi causam, quare
 inuicem estis ita fideles!“ At ille: „Domine, a puericia
 quilibet alteri fidem dedit, vt in omnibus operibus vsque
 ad mortem fideles essemus. Et hec est causa, quare ipse
 se ipsum in locum posuerit, quousque ego testamentum

1190 facerem.“ Iudex ait: „Karissimi, si securus possem esse, vobis aliqua dicerem, vnde contenti essetis.“ Ait primus: „Domine, si placet, conceptum tuum nobis dic! Tunc habemus respondere.“ At ille: „Si ammmodo quilibet vestrum esset persone mee ita fidelis, sicut vos insimul
1195 estis, quamdiu viueretis, in curia mea essetis, et omnia necessaria vobis prouiderem.“ Ait primus: „Domine, pro me volo respondere. Ammodo vobis fideliter promitto, quod numquam aliquid malum contra vos committam; et si necesse fuerit, mori pro vobis paratus ero.“ Ait secundus
1200 socius: „Et ego, domine, firmiter promitto, quidquid socius meus vobis fecerit, hoc et ego adimplebo; et si accadat me in aliquo delinquere, libenter penitencie subcumbam.“ Ait iudex: „Ex quo ita est, ambos vos ad gratiam meam recipio, et mecum manebitis, et omnes transgressiones
1205 transactas remitto.“ Omnes audientes misericordiam iudicis illum laudabant.

Cap. 171 (*Bl.* 96 r.).

De ymagine et clerico et pallacio sub terra.

Erat quedam ymago in ciuitate romana, que stabat rectis pedibus habebatque manum dextram extensam, et in medio digito erat superscripcio talis: „Percute hic!“ Ymago
1210 ista longo tempore sic stabat, eo quod nullus sciebat, quid hoc significaret. Multi ammirati sunt, sepius ad ymaginem venerunt et sic recesserunt, quia superscripcionem penitus ignorabant. Erat tunc quidam clericus subtilis valde, qui, cum audisset de ymagine, multum sollicitus erat eam videre.
1215 Quod et fecit. Dum autem eam vidisset et superscripcionem legisset: „Percute hic!“ vidensque solem super ymaginem et per vmbram solis discernebat digitum, per quem dicebat: „Percute hic!“ Statim lygonem accepit et recte per vmbram digiti terram apperuit et per III pedes infra terram fodiebat.
1220 Tunc quosdam gradus inuenit. Clericus non modicum gaudens semper gradatim descendit, quousque sub terra nobile palacium inuenit. Aulam intrauit vidensque regem et reginam ac multos nobiles in mensa sedentes respexit circumquaque, vidit totam [aulam] hominibus plenam, et
1225 omnes induti erant vestimentis preciosis, et nullus ex hominibus loquebatur ei vnicum verbum. Viditque in vno

angulo domus vnum lapidem politum, qui vocatur carbunculus, a quo tota domus lumen recepit. Ex opposito carbunculi in alio angulo vidit hominem stantem habentemque
 1230 in manu sua arcum paratum cum sagitta at sagittandum carbunculum, et in fronte eius erat scriptum: „Ego sum, qui sum, et nullus potest vitare archum meum.“ Clericus cum hoc vidisset, ammirabatur; cameram intrauit et mulieres pulcherrimas in purpura et bysso operantes inuenit; et
 1235 nullum verbum ei dixerunt. Deinde intrauit quoddam stabulum et optimos equos inuenit; quos cum tetigisset, per tactum lapides apparuerunt. Hoc facto omnes domos per ordinem visitauit et, quidquid cor eius desiderabat, inuenit. Deinde aulam intrauit sicut prius et recedere
 1240 volebat. In corde suo cogitabat ac dicebat: „Mirabilia vidi hodie et quidquid homo desiderat, sed nullus credet dictis meis. Bonum ergo est ad probationis signum ac veritatis aliquid mecum portare.“ Respexit ad mensam superiorem, vidit cyphos aureos et cultellos optimos. Ad mensam accessit,
 1245 vnum ex ciphis cum vno cultello leuauit, ut secum portaret. Cum vero in sinum suum collocasset, homo, qui in angulo stabat, cum arcu sagittam direxit ad carbunculum et illum sagittauit ac in (*Bl.* 96 v.) multas partes fregit. Statim aula facta est tam tenebrosa sicut nox. Clericus hec videns totaliter
 1250 consternatus est, propter nimiam obscuritatem viam exeundi inuenire non poterat et sic in eadem aula misera morte obiit.

Cap. 182 (*Bl.* 104 v.).

De ancilla, que cantus auium intellexit.

Gordianus regnauit potens valde, in cuius regno erat quidam miles generosus, qui pulcram vxorem habebat, que sub eo adulterata est. Accidit semel, quod maritus eius ad
 1255 peregrinandum perrexit. Illa vero statim amasium vocauit. Habebatque domina illa vnam ancillam, que miro modo cantus auium intellexit. Cum vero amasius intraret, erant tunc in curia III galli. Circa mediam autem noctem cum domina cum amasio iaceret, primus gallus cantare cepit. Domina cum
 1260 hec audisset, [ait ancille]: „Dic michi, karissima, quid dicit gallus in cantu suo?“ Illa respondit: „Gallus dicit in cantu suo, quod tu facis iniuriam domino tuo. Anglicis verbis: Ye koc seyt in yr sang, Yat you doyst yi usban wrang.“

1265 Domina hec audiens dixit ancille sue: „Occidatur gallus ille!“ Et sic factum est. Tempore debito post hec secundus gallus cantauit. Ait domina ancille: „Quid dicit gallus in cantu suo?“ Ait ancilla: „Sic dicit: ‘Socius meus occisus est pro veritate, et ego paratus sum mori pro eius amore.’“
1270 Anglicis verbis:

My fallau for ys soze-sau
Hayt ylor is lyf an lyt ful lau.“

Ait domina: „Occidatur et gallus ille!“ (*Bl.* 105 r.) Et sic factum est. Cito post hec tercius gallus cantauit. Domina
1275 cum hoc audisset, dixit ancille: „Et quid dicit gallus ille?“
Respondit:

„Audi, vide, tace, si tu vis viuere in pace!

Anglicis verbis:

Yr an se an dolye styлле,
1280 Chyff you woylt af yi pesse an al yi wyl!“

Ait domina: „Non occidatur gallus ille!“ Et sic gallus iste saluatus est.

Cap. 188 (*Bl.* 108 v.).

De carpentario et camisia.

Gallus regnauit prudens ac potens valde, qui quoddam palacium pulcherrimum construere uolebat. Erat tunc in
1285 imperio quidam carpentarius, nomine Tyrius, subtilis valde, quem imperator pro palacio construendo conuenit. Quidam vero miles in imperio erat, qui pulchram filiam habebat. Miles cum semel in stratu suo iaceret et de filia sua promouenda intime cogitaret, ait vxori sue: „Karissima, quid
1290 tibi videtur de hoc, quod iam cogitauis? Est vnus carpentarius in regno isto subtilis valde. Michi videtur bonum, vt filiam nostram ei demus in vxorem, quia per subtilitatem suam acquireret sibi et filie nostre habundanciam.“ At illa: „Bonum (*Bl.* 109 r.) est hoc attemptare.“ Miles carpen-
1295 tarium vocauit et ait ei: „Karissime, pete a nobis, quidquid volueris, quod sit possibile, et dabimus tibi, ita tamen quod filiam nostram sumas in vxorem!“ Ille respondit: „Libenter petitioni vestre satisfaciam.“ Conuenerunt in vnum, carpentarius eam in vxorem duxit cum magna solempnitate. Hoc

1300 facta mater uocauit generum suum carpentarium et ait ei:
„Karissime, iam filiam meam virginem in vxorem accepisti.
Ecce dabo tibi istam camisiam“, quam ei satis pulchram
ostendit. „Camisia ista habet talem virtutem. Si vtaris ea
toto tempore vite tue, numquam locione indigebit nec
1305 frangetur nec consumetur, quamdiu te fideliter habes cum
vxore tua, et ipsa similiter. Si vero, quod absit, aliquis ex
uobis matrimonium violauerit, statim camisia deturpetur et
indiget locione sicut ceteri panni.“ Carpentarius hec audiens
gratanter camisiam accepit et ait: „Karissima mater, pulchrum
1310 donum michi dedisti. Iam nullus nostrum poterit matrimo-
nium violare, quin per camisiam sciatur.“ Statim infra
paucos dies carpentarius uocatus erat festinare ad curiam
imperatoris, ut palacium suum construeret. Carpentarius
camisiam secum recepit et vxorem in domo sua dimisit, ut
1315 familiam regeret. Cum autem ad imperatorem venisset,
cum eo conuenit, ut secum staret, quousque palacium finitum
fuisset. Carpentarius iste die ac nocte viriliter laborabat et
in omni opere camisia vtebatur, sudores diuersos emisit,
sed in nullo camisia deturpabatur. Admirabantur multi,
1320 quod numquam camisiam lauari fecerat et tamen in omni
mundicia et candore steterat. Venit quidam miles ad eum
et dixit: „Magister, dicas, rogo te, quomodo potest hoc
esse, quod in continuis laboribus permanes ac sudoribus
et tamen camisiam tuam numquam lauas?“ Respondit:
1325 „Quia locione non indiget.“ Respondit miles: „Que est
causa huius rei?“ At ille: „Scias, quod ab illo tempore,
quo vxorem meam desponsauit, mater eius michi istam
camisiam dedit, que talem virtutem habet, quod, quamdiu
inuicem fideles sumus, numquam locione indiget camisia
1330 mea. Sed si semel ego vel illa matrimonium violaremus,
statim indigeret locione sicut ceteri panni. Miles intra
se cogitabat: „Ego faciam te camisiam tuam lauare, sicut
faciunt ceteri homines.“ Statim perrexit ad domum carpen-
tarii. Illa vero satis gratanter eum recepit.“ Miles statim
1335 de amore inordinato ei loquebatur. Que ait: „Domine,
numquid illud erat negocium tuum, quare huc venisti?“
Qui dixit: „Eciam, domina. Quare si uoluntatem meam
perfeceris, te ad diuicias promouebo.“ At illa: „Fiat ita!“
Requirat locum priuatam et dixit: „Veni mecum, et te in
1340 cameram priuatam introducam!“ Ille vero concessit. Cum

autem introductus fuisset, illa hostium clausit et ait: „Ibi exspectabis, quousque tempus habuero, quando te liberare possim. Domina ista singulis diebus eum visitauit et pane et aqua sustentauit. Ille vero sepius ei preces fundebat, ut eum abire permit(BL. 109 v.)teret. At illa: „Deo meo uoueo, quod ibi exspectabis, donec dominus meus de imperatore venerit. Et tunc videbo, in quo statu sit camisia domini mei.“ Post hec cito secundus miles quesiiuit a carpentario eandem questionem, quare camisia sua locione non indigeret. Ille vero respondit ei sicut primo militi. Miles hec audiens statim ad domum eius perrexit cogitans, quomodo eam seducere posset, quod ei consentiret. Multa promisit. Illa vero cum voluntatem eius vidisset, in eandem cameram cum priore eum inclusit ac pane et aqua sustentauit. Deinde venit tercius miles et eandem questionem a carpentario quesiiuit. Responsum erat ei sicut duobus primis. Ille vero statim ad domum eius perrexit et dominam sollicitauit, in quantum potuit. Sed nichil ei valuit, et eciam eum cum prioribus inclusit. De istis militibus absentibus facta est magna commocio in domo imperatoris. Vnde post hec consumatum est palacium imperatoris; carpentarius vero accepta mercede et licencia domum perrexit. Domina vero, vxor eius, non modicum gaudens eum honorifice recepit et de statu suo quesiiuit. Ille respondit: „Bene per omnia.“ Illa uero respexit camisiam uidensque eam satis mundam ait: „Benedictus deus! Apparet enim in ista camisia, quod amor durat inter nos et est dilectio vera.“ Qui ait: „Karissima, dicam tibi aliquod. Cum essem in palacio construendo, venerunt ad me III milites, vnus post alium, et de camisia mea quesierunt, quando eam semper candidam et mundam viderunt. Eis vero veritatem respondi, et ab illo die recesserunt et amplius non sunt visi.“ At illa: „De illis tribus militibus dicam tibi pauca. Ipsi ad me venerunt, vnus post alium, et multa michi promiserunt, ut eis consentirem; ego vero porpendens amorem tuum nolui eis consentire, sed eos inclusos teneo in quadam camera et pane et aqua sustentauit.“ Carpentarius hec audiens gauisus est valde de constanticia vxoris et quod milites a morte saluauit. Eos autem abire permisit, et ambo in amore tali vsque ad finem vite permanserunt.

Cap. 193 (*Bl.* 113 v.).

De filia regis, que petiuit tria.

1. Erat quidam rex, qui filiam pulchram habebat ac sapientem, quam pater maritare volebat. Illa vero uotum deo fecit, quod numquam virum acciperet, nisi qui tria
 1385 perpetraret. Primum erat, quod diceret veraciter, quod pedum essent in longitudine, latitudine IV elementa. Secundo, quod mutaret ventum ab aquilone in orientem. Tercio, quod ignem portaret in gremio sine lesione iuxta nudam carnem.

2. Rex cum hoc audisset, fecit ista tria per totum
 1390 regnum diuulgari, et quicumque illa tria faceret, filiam eius in vxorem haberet. Multi autem venerunt et temptauerunt ista III^a implere, sed defecerunt.

3. Erat tunc quidam mi- (*Bl.* 114 r.) les in partibus longinquis; qui cum de uoto puelle audiret, ad palacium regis
 1395 venit ducens secum famulum vnum ac eqvum furibundum. Ad ianuam pulsauit, ut introitum haberet. Ianitor cum eius negocium intellexisset, ipsum introduxit. Aulaum intrauit, regem et puellam et omnes sedentes in mensa satis honorifice salutauit et ait: „Domine mi rex, ecce ad pala-
 1400 cium tuum veni ad optinendum filiam vestram in vxorem.“

4. Ait rex: „Fac ergo, quod provulgatum est, et vxor tua erit! Primo dic michi, quod pedes habent IV elementa in longitudine, latitudine et profunditate?“ Qui ait: „Domine, statim respondebo.“ Uocauit famulum suum et ait ei:
 1405 „Cito super terram iaceas!“ At ille: „Domine, presto sum.“ Cum autem sic iacuisset, miles a capite vsque ad pedes corpus suum mensurauit. Hoc facto ait regi: „Ecce, domine, primum est probatum. Crede michi, in longitudine et latitudine IV elementorum non sunt nisi VII pedes, in
 1410 profunditate vero vix vnus pes cum dimidio!“ Ait rex: „Quid homo ad IV elementa?“ Qui respondit: „Immo, domine. Omnis homo componitur ex IV elementis. Vnde quando famulum meum mensuraui, IV elementa mensuraui secundum omnes dimensionones.“

1415 5. Ait rex: „Amen dico tibi, satis clare declarasti illud. Iam procedamus ad secundum! Muta ventum ab aquilone in orientem!“ At ille: „Domine, fiat uoluntas tua!“ Statim dixit famulo suo: „Adduc michi eqvum meum furibundum!“ Cum autem eum adduxisset, dedit

1420 ei quandam pocionem ad bib[e]ndum. Cum autem potasset, factus est sanus. Hoc facto caput equi in orientem ponebat et ait: „Ecce, domine, ventus est mutatus ab aquilone in orientem!“ Ait rex: „Quid est hoc ad uentum?“ At ille: „Domine, nonne constat tue prvdencie, quod vita
1425 cuiuscumque animalis non est nisi ventus? Quamdiu eqvus meus malum paciebatur, erat in aquilone, quia omne malum panditur ab aquilone. Sed modo per pocionem, quam ei dedi, liberatus est ab omni malo et caput suum versus orientem, eo quod paratus est, quodcumque onus portare.“

1430 6. Ait rex: „Satis clare istud probasti. Iam ad tertium procedamus!“ At ille: „Domine, paratus sum.“ Statim coram omnibus impleuit manus suas prunis ardentibus et in sinum posuit, et caro eius in nullo ledebatur. Ait rex: „Alia duo satis clare vidi. Sed dic michi, quomodo glebe
1435 non ledunt te?“ At ille: „Non virtute mea; sed hic habeo quendam lapidem in loculo meo. Vnde quicumque illum munde portauerit, a nullo igne nec aqua ledi potest. Ecce lapis!“ Et lapidem ei ostendit.

7. Ait rex: „Amen dico tibi, peroptime ista tria pro-
1440 basti.“ Statim cum magno honore infra paucos dies dedit ei filiam suam in vxorem. Ambo simul diu vixerunt et in pace vitam finierunt.

14. Jacques de Vitry.

(ed. Crane.)

1. [= No. 9.]

Faciat igitur prelatus, qui ad tempus constitutus est rex super Syon montem sanctum ejus etiam super ecclesiam, illud quod de quodam sapiente legimus. Qui cum esset rex constitutus in civitate cujus talis erat consuetudo quod,
5 per annum unum tamen regnaret, et tempore regni sui, cunctis juramento obedientibus, quecumque vellet faceret, anno autem preterito, in exilium mitteretur, ut non posset redire vel jure hereditario regnum possidere, ipse, dum potestatem habuit, aurum, argentum, lapides preciosos,
10 pannos sericos et cibaria copiosa cum multis servientibus in insulam maris, ad quam in exilium predicti reges mitti

solebant, premisit et ita de exilio locum amenum constituit, et nos, qui post mortem non poterimus villicare, permit-
tamus ante faciem nostram opera sancta conversationis et
15 misericordie

2. [= No. 20.]

Qui igitur prave consuetudinis corruptela et multi-
tudinis exemplo decipiuntur, similes sunt cuidam rustico
qui, dum agnum portaret ad vendendum, quidam truphar-
tor ait sociis suis: „Facite quod dicam vobis et gratis
20 habebimus agnum illum.“ Et posuit eos in diversis locis
separatim, unum post unum. Transeunte autem rustico,
primus ait: „Homo, vis vendere canem illum?“ At ille
pro minimo reputavit et processit. Cum autem veniret ubi
alius stabat, dixit ille: „Frater, vis mihi vendere canem
25 illum?“ „Domine, volite me irridere, non fero canem sed
agnum.“ Cum autem idem tercius dixisset, cepit rusticus
amirari et erubescere. Quarto autem et quinto idem
dicentibus, cogitavit inter se quid hoc esse posset quod tot
homines in hoc concordabant quod canem et non agnum
30 portaret, et tandem opinionibus multorum acquiescens, ait:
„Novit Deus quia credebam quod esset agnus, sed quia
canis est de cetero non portabo illum;“ et, projecto agno,
recessit. At illi tulerunt eum et comederunt.

3. [= No. 28.]

Vani sunt [magistri] et singulares qui nova et inau-
35 dita adinvenire nituntur, probatos et antiquos magistros
sequi nolentes, cum tamen Ecclesiastes dicat, xxxi[x].:
„Antiquorum exquiret sapiens.“ Isti autem in magnis
ambulant et in mirabilibus super se. In magnis ambulant
qui cogitant quomodo in hoc seculo magni habeantur et
40 dignitatibus attollantur. In mirabilibus super se ambulant
qui cogitant qualiter facere possint vel dicere utrum homines
ammirentur. Verum plerumque nova et inaudita fingunt, quibus,
licet incredibilia sint, fidem adhibent curiosi et stolidi auditores,
similes cuidam homini qui, cum cepisset phylomenam, dixit
45 ei phylomena: „Tu vides quam valde sum parva, si me occidas
et commedas non multum comedum assequeris, si autem
[fo. 31ro] abire me permisseris, docebo te sapientiam que
prodesse tibi multum poterit.“ At ille: „Doce me et per-

mittam te abire." Cui phylomena ait: „Numquam apprehendere
 50 coneris que apprehendere non possis et nunquam de re perdita
 doleas, quam recuperare nequeas, et verbo incredibili num-
 quam fidem adhibeas.“ Hiis auditis, eam avolare permisit.
 Tunc phylomena volens eum probare ait: „O miser, quid fecisti
 55 quia me dimittere voluisti, habeo in visceribus meis mar-
 garitam que ovi structionis excedit magnitudinem.“ Hoc
 audiens contristatus est valde et eam apprehendere conabatur.
 At illa: „Nunc cognovi fatuitatem tuam ex quod et doctrina
 mea nichil profecisti; conaris me comprehendere cum itineri
 meo non possis pergere, doles de re perdita quam recuperare
 60 non potes. Credis in visceribus meis esse margaritam ventris
 mei excedentem mensuram, cum ego tota ad mensuram ovi
 structionis pertingere non possim.“ Sic fatui et decepti
 scolares quibusdam fantasiis et incredibilibus fidem ad-
 hibent que, tanquam frivola irrisione digna, statim respuere
 65 debuissent.

4. [= No. 38.]

Audivi de quodam iudice iniquo et venali, cum pauper
 muliercula jus suum ab ipso optinere non valeret, dixit
 quidam mulieri: „Judex iste talis est quod, nisi manus ejus
 unquantur, nunquam ab ipso justitia optinetur.“ Mulier
 70 autem simpliciter, et ad litteram quod ille dixerat intelligens,
 cum sagimine seu uncto porcino ad consistorium iudicis
 accedens, cunctis videntibus, manum ejus ungere cepit.
 Cum autem quereret iudex: „Mulier, quid facis?“ Respondit:
 „Domine, dictum est mihi quia, nisi manus vestras unxissem,
 75 justiciam a vobis consequi non possem.“ At ille confusus
 erubuit eo quod ab omnibus notaretur et irrideret. Vos
 autem, fratres karissimi, sive in iudicando sive in advocando
 taliter vos habeatis quod de talento vobis commisso secure
 rationem reddere valeatis coram summo iudice Domino
 80 nostro

5. [= No. 42.]

Legimus de quodam rege sapiente qui semper,
 quando curiam tenebat, aliis gaudentibus ipse semper tristis
 apparebat; verum et milites ejus murmurabant, sed ei
 dicere non audebant. Tandem quidam frater ejus, ex
 85 fiducia magna quam habebat ad regem, quesivit ab eò

quare in magnis sollempnitatibus, in quibus cum aliis gaudere debuisset, tristis et nescio qualia cogitans incedebat, multosque ex tali gestu scandalizabat. Cui rex ait: "Que facio tu modo nescis, scies autem postea." Recedente illo
 90 ad hospicium suum servos suos cum bucinis misit rex post eum. Erat autem consuetudo in regno quod quando homo adjudicatus esset morti ante hostium domus ejus cum tubis ministri clangebant. Buccinantibus igitur servis regis frater ejus vehementer expavit et se mortem non posse evadere
 95 pro certo credidit. Statim autem, sicut rex jusserat, ligatus ad regis palacium est ductus; tunc jussit expoliari eum et tria spicula acuta applicari ventri ejus et lateribus et ecce, sicut rex ordinaverat, mimi et joculatores astiterunt et alii cantantes et choreas dicentes. Frater autem regis inter
 100 letantes contristabatur et lugebat. Cui rex ait: "Quare cum istis gaudentibus non gaudes?" At ille: „Domine, quomodo gauderem cum mortis sententiam statim expectem?" Tunc rex precepit eum solvi et vestiri et ait: "Nunc ad ea que quesisti respondebo tibi, si tu timuisti et contristatus es,
 105 quando bucinatores meos audivisti, et ego cum audio buccinatores summi regis et tubam divine predicationis et sonum tube terribilis judicii recolo, merito magis espavesco, presertim cum tria spicula acutissima quibus continue pungor circa me sentiam, quorum unus est timor peccatorum meorum, alius metus mortis incerte que omni die
 110 imminet mihi, tercius timor gehenne et pene interminabilis, nam ista pena quam tu modo formidabas cito terminatur, illa autem nunquam finitur; verum non mireris si, aliis inaniter gaudentibus, ego appareo tristis semper formidans
 115 inflexibilem justiciam districti judicis qui pro uno peccato superbie angelum de paradyso ejecit." Iste igitur rex veram habuit sapientiam et qui addidit illi scientiam addidit et dolorem dominus noster Jesus Christus qui vivit et regnat per omnia secula seculorum.

6. [= No. 51.]

120 In mane autem omnia [monachi] tradebant oblivioni similes cuidam vetule que, dum in urceo terreo ad forum lac portaret, cepit cogitare in via quomodo posset fieri dives. Attendens autem quod de suo lacte tres obolos habere posset, cepit cogitare quod de illis tribus obolis

125 emeret pullum galline et nutriret ita quod fieret gallina, ex
 cujus ovis multos pullos acquireret; quibus venditis, emeret
 porcum; quo nutrito et inpinguato, venderet illum ut inde
 emeret pullum equinum, et tam diu nutriret ipsum quod
 aptus esset ad equitandum, et cepit intra se dicere: „Equi-
 130 tabo equum illum, et ducam ad pascua, et dicam ei, io, io.“
 Cum autem hec cogitaret, cepit movere pedes, et, quasi
 calcaria in pedibus haberet, cepit talos movere et prae
 gaudio manibus plaudere; ita quod motu pedum et plausu
 manuum urceum fregit, et lacte in terra effuso, in manibus
 135 suis nichil invenit; et sicut prius pauper fuerat, ita postea
 pauperior fuit. Multi enim multa proponunt et nichil faciunt.

7. [= No. 52.]

Audivi de quodam magno clerico qui fuerat advo-
 catus in seculo et fere in omnibus causis obtinebat, cum
 [fo. 48vo] suscepisset habitum monachorum frequenter
 140 mittebatur ad causas procurandas, et in omni causa suc-
 cumbebat. Verum abbas et monachi indignati dixerunt ei:
 „Quomodo in causis nostris semper succumbis qui cum
 esses in seculo semper obtinebas in causis alienis?“ At ille
 respondit: „Cum essem secularis, mentiri non timebam, sed
 145 per mendatia et fraudes adversarios superabam; nunc autem,
 quia non audeo dicere nisi verum, semper accidit mihi
 contrarium.“ Et ita permissus est in claustrum pace quiescere
 nec amplius missus est ad litigandum.

8. [= No. 56.]

Proprium quidem est presumptuosi credere de se
 150 supra se et ea que non habet putare se habere. Audivi
 de quodam sacerdote qui vocem asinariam et horribilem
 habebat et tamen se bene cantare putabat. Cum autem
 quadam die cantaret, mulier quidam audiens eum plorabat.
 Presbiter vero credens quod suavitate vocis sue ad devoti-
 155 onem et lacrimas mulier incitaretur, cepit adhuc altius
 clamare. At illa cepit magis flere. Tunc sacerdos quesivit
 a muliere quare fleret, credens audire quod libenter audie-
 bat. At illa dixit: „Domine, ego sum illa infelix mulier
 cujus asinum lupus illa die devoravit, et quando vos
 160 audio cantare, statim ad memoriam reduco quod asinus

meus ita cantare solebat.“ Quo audito, sacerdos erubuit et unde putavit se reportare laudem confusionem reportavit.

9. [= No. 62.]

Demonēs siquidem assimilantur satellitibus viri potentis qui, cum ducerent hominem ad suspendium, venientes ad
165 silvam dixerunt illi: „Oportet quod suspendamus te sicut injunctum est nobis, sed hanc facimus gratiam ut, ex omnibus arboribus hujus silve, eligas tibi aliquam quam malueris ut in illa suspendaris, multas enim pulcras et proceras invenias, que te bene sustentabunt et poteris
170 honorifice suspendi.“ Cum autem ducerent illum per diversas arbores dicebant: „Placet tibi arbor ista?“ At ille: „Non placet mihi, in ista nolo suspendi.“ Et cum per omnes transisset numquam invenire potuit quam acceptaret.

10. [= No. 66.]

Audivi de quodam paupere laico qui, propriis manibus laborando, victum tenuem omni die sibi acquirebat, nec ei plusquam cenaret quicquam remanebat. Omni nocte priusquam dormiret multum cantabat et letabatur in tugurio suo cum uxore sua, et post modum letus et securus dormiebat. Cantabit vacuus coram latrone viator.
180 Vicini autem ejus, qui divites erant, nunquam cantabant sed semper in curis et sollicitudinibus, in timore et angustia permanebant. Cum autem de tanto gaudio illius pauperis mirarentur et quidam murmurarent et conquererentur quod pauper ille, dum cantaret, non sineret eos dormire, dixit
185 quidam valde dives vicinis suis: „Vos nescitis quicquam nec cogitatis, ego reddam eum talem quod nec gaudebit nec cantandi habebit voluntatem.“ Tunc, presentibus vicinis quos absconderat in quodam loco ut viderent et testes essent, projecit sacculum cum pecunia ante ostium pauperis,
190 illa hora qua solebat exire ut victum quereret ex labore. Inventa autem pecunia, reversus est in domum suam et abscondit illam. Imminente autem nocte, cepit anxius esse et sollicitus, ex una parte metuens ne latrones pecuniam furarentur, ex alia parte formidans si de pecunia possessiones
195 emeret et melius solito se indueret ab illo qui amiserat pecuniam vel a domino terre deprehenderetur et furti argueretur. In hac ergo cogitatione et mentis anxietate

permanens, non gaudebat, nec cantabat more solito cum uxore. Tunc dives ille et alii vicini ejus post aliquantum
 200 tempus ceperunt querere ab eo cur ita macilentus et tristis factus esset. Cumque ille veritatem fateri non auderet, ait dives ille: „Ego scio veritatem, non potes abscondere, tu tali die et in tali loco pecuniam meam invenisti et, videntibus his omnibus qui presentes sunt, in domum tuam detulisti.“
 205 At ille timens et erubescens, ait: „Maledicta sit ista pecunia que me tantum afflixit quod, postquam illam inveni, gaudium non habui et longe magis fatigatus sum animo quam prius tota die manibus propriis laborando, fatigatus fuerim corpore; tolle pecuniam tuam ut letari et cantare valeam,
 210 sicut consuevi.“

11. [= No. 67.]

Audivi de quibusdam monasteriis que in principio foundationis sue, cum modicas possessiones haberent, fratres valde hospitales erant transeuntibus et benigni pauperibus et cum gaudio absque sollicitudine Domino serviebant. Post-
 215 quam autem facti fuerunt divites et amplas habuerunt possessiones totum contrarium faciebant. Unde et quidam abbas, cum valde durus esset et inhumanus, semper sibi similes nequiores quam invenire poterat in hospicio et ad portam abatie et in aliis obedientiis ponebat. Accidit autem
 220 quod jocular quidam, cum iter faceret, nocte compellente ad monasterium hospitaturus diverteret, qui nec vultum hylarem nec aliquam invenit pietatem, sed vix panem nigerrimum et legumina cum sale et aqua et lectum durum et sordidum potuit obtinere. Mane autem valde offensus
 225 recedens, cogitare cepit quomodo de illo nequissimo procuratore, qui preerat hospicio, posset se vindicare et, cum aliquantulum processisset, occurrit illi abbas qui pro quibusdam negociis exierat et ad abbatiam redibat. Cui jocular ait: „Bene veniat dominus meus bonus abbas et liberalis,
 230 gratias vobis refero et toti conventui, quia frater ille, qui preest hospicio, hac nocte splendide me procuravit, preparans mihi pisces optimos cum vino precioso et igne magno, et tot alia fercula mihi apposuit quod numerum scire non possum et in recessu meo calciamenta mihi dedit cum corrigia et
 235 cultello.“ Audiens hec abbas iratus valde pro gravi crimine [procuratorem] dure verberavit et, eo projecto ab officio,

alium quem credidit nequiores loco illius constituit, et ita joculariter de cane illo nequissimo se vindicavit.

12. [= No. 82.]

Legimus de quodam rege qui, cum filios mares non
 240 haberet tristabatur valde. Cui natus est filius masculus et
 gavisus est gaudio magno valde; dixerunt autem regi periti
 medici quod filius ejus talis erat dispositionis, si solem vel
 ignem infra decem annos videret, lumine oculorum priva-
 retur. Quo audito, rex in spelunca filium cum nutricibus
 245 inclusit, in qua, usque ad x. annos, luminis claritatem non
 vidit, et tunc, puero de spelunca educto, cum (rex) munda-
 lium nullam haberet noticiam, precepit rex ei ostendi omnia
 que sunt in mundo, secundum genus suum, videlicet viros
 seorsum, mulieres seorsum, equos in alio loco, aurum,
 250 argentum, lapides preciosos et omnia que delectare possunt
 oculos intuentium. Cum autem puer quereret nomina
 singulorum et ventum est ad mulieres, quidam regis servus
 respondit ludendo: „Iste sunt demones homines seducentes.“
 Cor vero pueri illarum desiderio plus quam ceteris rebus
 255 anhelabat. Cumque rex a puero quereret quid magis ex
 omnibus que viderat amaret, respondit: „Magis diligo
 demones illos qui seducunt homines quam omnia alia que
 vidi.“ Ecce quomodo hominis natura in hac parte prona
 est ad lapsum et idcirco qui volunt esse continentibus necesse
 260 est ut fugiant mulieres.

13. [= No. 104.]

Unde legimus quod cum angelus Dei diceret here-
 mite: „Eamus et sepeliamus quemdam peregrinum quem
 latrones in hoc nemore occiderunt.“ Cum appropin-
 quarent cadaveri, quod jam per dies aliquod super terram
 265 jacuerat, heremita cepit obturare nares suas. Cui angelus
 ait: „Quare nares tuas constringis?“ At ille: „Non valeo
 fetorem sustinere.“ Paulo post juvenis quidem pulcher
 corpore et ornatus sertis floreis cum phaleris et selle aurea
 equitando transibat et, cum adhuc longe esset, angelus
 270 abhominari cepit et obturare nares corporis quem ad tempus
 assumpserat. Cui heremita valde admirans ait: „Quare
 nares tuas ita stringis et a pulchro juvene illo faciem evertis
 qui cum esses juxta fetidum cadaver talia non fecisti?“

Angelus autem respondit: „Quia infracturam lascivus ille
 275 superbus juvenis magis fecit coram Deo et angelis ejus
 quam cadaver illud quod sepelivimus fecerat coram homi-
 nibus, et cum universi peccatores fetorem suum non sentiunt
 nec lepram suam abhorrent vel agnoscunt.“

14. [= No. 109.]

Unde cum quidam heremita, spiritu blasphemie temp-
 280 tatus, cogitaret quod non essent justa Dei judicia, qui bonos
 affligit et mali prosperati sunt, angelus Domini in specie
 hominis apparens ei dixit ei: „Sequere me; Deus enim
 misit me ut tecum venires et ostenderem tibi occulta ejus
 judicia.“ Et duxit eum ad domum cujusdam boni viri
 285 qui liberaliter et benigne recepit eos in hospitio, omnia
 necessaria ministrans eis. In mane autem furatus est angelus
 hospiti suo ciphum quem valde diligebat et valde cepit
 heremita dolere credens quod ille non esset a Deo. Alia
 nocte hospitati sunt in domo cujusdam hominis qui malum
 290 hospicium fecit eis et eos male tractavit. Cui angelus
 ciphum dedit quem furatus erat bono hospiti; quod videns
 heremita contristatus est valde et malam opinionem de eo
 cepit habere. Inde igitur procedente tertia nocte hospitati
 sunt in domo cujusdam boni hominis qui cum magno
 295 gaudio ipsos recepit et necessaria sufficienter eis ministravit.
 In mane quemdam juvenem famulum suum concessit eis
 qui eos deduceret et ostenderet viam, quem angelus de
 ponte precipitavit et suffocatus est in aquis. Quod videns
 heremita valde scandalizatus est et contristatus. Quarta
 300 autem nocte quidam vir bonus optime recepit eos, copiose
 cibaria eis cum vultu hylari exhibens, et lectos ydoneos
 eis preparari fecit, sed parvulus quidam, quem hospes
 solum habebat, nocte flere cepit nec sinebat illos dormire.
 Angelus autem nocte surgens puerum strangulavit. Quod
 305 videns heremita credidit quod esset angelus Sathane et
 voluit discedere ab ipso. Tunc demum angelus dixit ei:
 „Dominus ob hoc misit me ad te ut ostenderem tibi occulta
 ejus judicia et scires quia nichil sit sine causa in terra.
 Bonus ille homo cui ciphum abstuli nimis illum diligebat
 310 et curiose servabat, frequenter cogitans de cypho cum
 deberet cogitare de Deo, et ideo pro bono suo illi sub-
 traxit et dedi illi malo hospiti, qui nos in hospicio suo

non bene recepit ut mercedem suam reciperet in hoc seculo et in alio seculo nullam aliam haberet retributionem. Submersi autem servientem illum qui firmaverat in animo quod sequenti die dominum suum occideret et ita bonum hospitem nostrum a morte liberavi et servum suum ab homicidio operis, qui jam homicida erat proposito male voluntatis, ut minus puniretur in inferno. Quartus autem hospes noster, antequam filium haberet, multa bona faciebat et quicquid supra victum et vestitum habere poterat pauperibus reservabat; verum, nato illi filio, manum ab operibus misericordie retraxerat et omnia filio suo reservabat. Ego autem materiam avaricie domino precipiente abstuli et animam pueri innocentis in paradiso collocavi." Quod audiens heremita liberatus est ab omnia temptatione et Dei judicia que sunt abyssus multa cepit glorificare.

15. [= No. 119.]

Unde dicitur de Sarahadine Damasi et Egypti soldano quod, imminente mortis articulo, precepit ut modicum tele per totum regnum suum circumferetur post mortem ipsius, et voce preconaria clamaretur quod nichil amplius secum deferebat ex omnibus que habebat. Unde Job de vanis et reprobis hominibus ait: „Elati sunt ad modicum et non subsistent quia carnis gloria dum nitet cadit.“ . . .

16. [= No. 134.]

Legimus autem quod quidam homo, dum fugeret a facie unicornis, decidit in foveam magnam et profundam, et, extensis manibus, apprehendit arbusculam unam, et aperiens oculos vidit duos mures, unum album et alium nigrum, arbuscule radicem incessanter rodentes, et insuper quatuor aspidum capita que arborem corrodebant et consumebant, et in fundo fovee vidit drachonem cupientem ipsum devorare. Superius autem supra caput ejus filo tenui pendebat gladius acutissimus qui capiti ejus imminens paratus erat ipsum perforare. Cum autem in tanto esset periculo [fo. 104vo] elevatis oculis vidit modicum mel quod de ramis arbuscula distillabat, et statim tantorum periculorum oblitus, cepit manum porrigere et mellis dulcedini inhiare, et ecce subito et improvise arbore que corrodebatur cadente, et gladio cadente super caput ejus, corruit in foveam

350 plenam igne, et dracho insidians rapuit ipsum et cepit
devorare. Unicornis bestia crudelis que omnes insequitur
et nulli parcat est mors; fovea mundus iste; arbuscula
mensura vite nostre que continue diebus ac noctibus velud
355 duobus muribus corroditur; per murem album dies, per
nigrum noctes designantur. Quatuor aspidum capita quatuor
sunt elementa in corpore nostro quibus inordinatis et con-
turbatis dissolvitur corporis compago. Serpens dyabolus;
profundum fovee infernus; gladius imminens capiti sententia
districti iudicis; stilla mellis dulcedo delectationis temporalis;
360 casus hominis hujus vite finis.

17. [= No. 149.]

Similiter de quodam regi legimus quod curiam teneret,
et totum ejus palatium deauratum esset, et pavementum
pannis sericis opertum ad jactantiam, et mensa ejus vasis
aureis et argenteis repleta. Quidam sapiens Philippus, cum
365 sederet ad mensam juxta regem, attendens quod omnes
adularentur ei et de superfluo apparatu laudarent, conspuit
in barbam ejus et statim a satellitibus regis captus est, ut
in carcerem duceretur, et rex ad se reversus ait: „Sinite
eum, nullo modo credere possem quod tam sapiens homo
370 ista sine ratione feceret.“ Cumque rex ab eo quereret, cur
tantum vituperium illi fecisset, respondit: „Ego, cum vellem
spuere, respexi circumquaque et non potui videre nisi
aurum et argentum et pannos sericos ac lapides preciosos,
non vidi locum viliozem quam barbam tuam et ideo conspui
375 in ipsam.“ Et ita cognita veritate dimissus est a rege.

18. [= No. 150.]

De quodam satellite et pessimo ballivo cujusdam
comitis audivi quod, volens ei placere blandis verbis et
maliciosis factis, ait: „Domine, si mihi credere velitis, faciam
quod magnam pecunie summam omni anno lucrari potestis.“
380 Cumque comes ab eo quereret quomodo solem Dei vendere
posset, ait ille nequam: „Multi siccant telas et albificant ad
solem per totam terram nostram, si pro qualibet tela xii dena-
rios accipiatis, magnam pecuniam acquiretis.“ Et ita malignus
ille induxit dominum suum ut venderet solis radios qui com-
385 munes sunt omnibus. Hoc autem vicium adulationis non
solum christiani sed etiam pagani aspere reprehendunt . . .

19. [= No. 155.]

Audivi quod quidam ex nimia simplicitate nolebat ab indignis sacerdotibus sacramenta recipere, et quia non ex certa malicia sed ex ignorantia istud faciebat, Deus
390 volens ipsum revocare ab errore immisit ei in sompnis sitim vehementem et quasi intolerabilem, et videbatur ei quod esset super puteum, ubi quidam leprosus cum fune aureo in vase pulcherrimo limpidissimam aquam de puteo extrahebat. Cumque multi accederent et biberent, illo accedente,
395 leprosus manum retraxit et ait: „Quomodo de manu leprosa vis aquam recipere qui a malis sacerdotibus dedignaris accipere sacramenta?“ Pessima igitur hereticorum doctrina qui ex una ministri dicunt pendere virtutem sacramentorum.

20. [= No. 191.]

Audivi de quodam rustico qui nutritus erat in fumo
400 et in stercoribus animalium, et cum transisset prope apothecariam, ubi species aromaticae terebantur, non valens ferre odorem corrui quasi semivivus nec potuit convalescere aut confortari, donec portatus ad domum suam ad fetorem fumi et stercorum reverteretur. Ita quidam sic assueti sunt
405 fetore et immundiciis peccatorum quod bonum odorem verbi Dei sustinere non possunt.

21. [= No. 201.]

Hii miseri et incauti homines similes sunt cuidam misero seni qui duos habebat amicas, unam juvenem et
410 aliam senem. Senex volebat ut amasius ejus assimilaretur ei; unde quando in gremio suo dormiebat, capillos nigros ei subtrahens, albos ex canicie illi relinquebat. Quando vero dormiebat in gremio junioris amice, illa, volens ut juvenis appareret, canos capillos ei subtrahebat, ex quo
415 accidit quod totus depilatus tam albos quam nigros crines amisit. Ita accidit hiis miseris marinariis quos meretrices spoliant et emungunt.

22. [= No. 222.]

De alia etiam audivi quod, cum transiret per pratum quoddam cum viro suo, dixit vir ejus: „Hoc pratum est falcatum.“ At illa: „Immo est tonsum.“ „Immo falce
420 secatum est,“ ait maritus ejus, „et falcatum.“ Respondit

uxor: „Non est verum, sed forcipe tonsum;“ et ceperunt diu litigare. Tandem maritus valde iratus abscidit linguam uxoris. Illa nichilominus cum digitis forcipes exprimens signo innuebat quod pratum tonsum fuerat et cum non
425 posset ore cepit digitis litigare. Sic faciunt quidam monachi quando eis silentium imperatur.

23. [= No. 230.]

Audivi de quadam quam maritus ejus custodiebat, ita quod numquam sine ipso illam egredi sinebat. Ipsa vero cepit multiplex cogitare quomodo custodem suum
430 posset decipere, et tandem significavit amasio seu adultero quod expectaret eam in quadam domo. Cum autem mulier ante domum illam venisset, permisit se cadere in luto magno simulans quod lubricassent pedes ejus. Cumque tota vestis ejus inquinata fuisset, dixit marito suo: “Expectate
435 hic ad hostium quia oportet me exuere et mundare vestes meas. In domo hac quam ingressa postquam diu cum adulterio fuit, lotis vestibus exivit et ita maritum decepit.

24. [= No. 231.]

De illa audivi quod habens maritum odio inebriavit ipsum, sicut de filiabus Loth dicitur quod inebriaverunt
440 patrem suum, et mittens pro monachis cepit flere et dicere: „Ecce maritus meus laborat quasi in extremis, et rogavit me ut darem ei licentiam habitum assumendi.“ Monachi vero gavisus sunt eo quod esset dives et mulier multa illis quasi ex parte viri promittebat. Cum autem totondissent
445 eum et ei habitum monachalem imposuissent, illa cepit plorare et alta voce clamare, ita quod vicini omnes concurrerunt. Monachi vero ponentes hominem illum supra quadrigam duxerunt ad monasterium suum. Mane autem, digesto vino, homo ille excitatus postquam in habitu regulari
450 se repperit et circa se monachos in domo infirmorum aspexit, cepit contristari et mestus esse, et tamen pre verecundia et confusione noluit ad domum redire, quia ab omnibus apostata diceretur.

25. [= No. 238.]

De quadam autem bona muliere audivi quod, cum
455 maritus ejus esset in carcere et precepisset ei dominus quod

nullus ad manducandum vel bibendum daret illi sed compelleretur fame mori, uxor ejus omni die ingrediens ad eum de mamilla sua latenter lactabat ipsum. Cum autem, post dies xv, quereret dominus si mortuus esset homo ille et dictum esset ei quod viveret, credidit quod aliquis ex
 460 servis ei ad manducandum dedisset, unde fecit adduci ante se ut cognosceret veritatem. Tandem dominus ab ipso extorquens veritatem, postquam cognovit quod fecerat uxor ejus fidelis, valde commotus est et compunctus et vocans
 465 mulierem reddidit ei maritum suum propter fidem quam habuit

26. [= No. 244.]

Ornatus meretricis non pertinet ad matrimonii honestatem, sed incitat ad luxuriam, que etiam sine exteriori aminiculo omne genus hominum valde infestat. Teste enim
 470 Jeronimo: „Libido ferreas mentes domat.“ Unde dici solet quod diabolus novem filias genuit ex uxore turpissima et concupiscentia, que nigra est velut carbo extinctus per pravorum desideriorum adustionem; fetidam per infamiam; turgentes habens oculos per superbiam; nasum longum et
 475 distortum per machinationes et adinventiones in peccatis; aures magnas et patulas per curiositatem; libenter audiens non solum rumores vanitatis, sed verba iniquitatis et detractationis; manus admixtas per rapacitatem et avaricie tenacitatem; labia hiantia et os fetidum per immundam vel
 480 iniquam loquacitatem; pedes discretos, id est, affectus incompositos; mamillas magnas, tumidas, prurientes, scabiosas, ex quarum una propinat catulis suis venenum concupiscentie carnalis, ex alia ventum mundane vanitatis. Ex hiis autem filiabus octo maritavit totidem generibus hominum, symoniam
 485 prelatis et clericis; ypocrisim monachis et falsis religiosis; rapinam militibus; usuram burgensibus; dolum mercatoribus; sacrilegum agricolis, qui decimas Deo sacratas auferunt ecclesiarum ministris; fictum servitium operariis; superbiam et superfluum habitum mulieribus. Nonam autem, id est
 490 luxuriam, nulli voluit maritari, sed tanquam meretrix improba omnibus generibus hominum se prostituit, omnibus commiscens, nulli generi hominum parcens. In fetore enim unguentorum ejus currunt homines incauti ad ipsius prostibulum, tanquam aves ad laqueum, mures ad caseum, pisces

495 ad hamum, difficile autem est manus ejus evadere postquam semel arripuerit hominem

27. [= No. 246.]

De quadam etiam turpi muliere legimus quod non esset aliquis ita religiosus quem non posset decipere ut cum ipsa peccasset, et obligavit se summa pecunie duobus
 500 leccatoribus, quod induceret quemdam sanctum heremitam ut ejus libidini consentiret. Accedens autem crepusculo ad hostium celle ejus, dicebat quod societatem suam in nemore amiserat et, amissa via, quo divertere posset nesciebat, unde instanter et quasi lacrimando cepit heremitam rogare ut
 505 ipsam morientem frigore et timentem lupos et alias bestias intuitu Dei in domo sua reciperet illa nocte. Tandem post multam repulsam compassione motus cepit eam in angulo celle sue. Illa vero dicente quia frigore moretur et fame heremita ignem accendit et dedit ei manducare. At illa
 510 levatis pannis calefaciens se ad ignem pedes nudos et crura cepit ostendere. Que videns heremita statim exarsit in eam et cum vehementer temptaretur, cepit Deum orare. At illa magis volens eum accendere appropinquans dicebat: „Domine ecce quomodo lesa sum spinis in pedibus et tybiis.“ Homo
 515 vero Dei magis ac magis accendebatur et cepit digitos suos cum igne candeles comburere et cum anxietate valde dicebat: „Si non potes hunc modicum ignem sufferre, quomodo ignem gehennalem posses sustinere?“ Et ita successive omnibus digitis igne crematis, cessavit ardor concupiscentie
 520 carnalis. Illam autem stupentem et ammirantem horror tantus invasit quod mortua est pre timore. Mane autem facto, duo leccatores ad cellam heremite venientes et ei improperantes quod cum illa muliere dormivisset, postquam domum intraverunt illam mortuam invenerunt. Tunc here-
 525 mita quid ei nocte illa accidisset narravit et digitos combustos ostendit. Illi vero cognita veritate valde doluerunt et peccatum suum confessi sunt, rogantes heremitam ut pro suscitatione sua Deum rogaret; qui rogavit et suscitata postmodum bene vixit. Ecce quam periculosa sunt luxurie blandimenta que etiam viros sanctos alliciunt et impugnant

28. [= No. 247.]

Audivi etiam de quodam monacho qui a pueritia

nutritus fuerat in abbazia et nunquam viderat mulierem. Cum quadam die equitaret cum abbate, accidit quod differ[r]atus est equus ejus et, cum faber calidum ferrum
 535 projecisset in terra, monachus ferrum calidum accipit et nullum calorem in manu sensit, et miratus est abbas ejus. Cum autem nocte in domo secularium hospitati essent, mulier tenebat parvulum et miratus monachus quesivit quid esset. Cui mulier: „Anicula est quam ego et maritus meus
 540 fecimus.“ Cui monachus: „Valde pulchra est anicula ista.“ Cui mulier: „Vis ego et tu talem faciamus aniculam?“ Et monachus nesciens quod esset peccatum ait: „Volo.“ Et concubuit cum illa, ignorante abbate. Cum autem redirent et iterum equum differratum ferrare vellent, dixit abbas.
 545 „Fili, accipe ferrum.“ Et cum accepisset combusta est manus ejus. Quod videns abbas quesivit ab eo quod egisset, at ille confessus est quomodo cum muliere jacuisset, et postmodum abbas inclusit eum in claustro nec voluit ut de cetero equitaret cum eo . . .

29. [= No. 248.]

550 Audivi de quadam mala muliere cui maritus ejus per omnia credebat quod cum ire vellet ad adulterum dicebat viro suo: „Infirmus es, intra in lectum meum et sudabis et vide ne surgas donec dixero tibi.“ Tunc illa firmans ostium camere et clavem secum portans ibat et non revertetur
 555 batur usque ad vesperum. Ille vero credens se esse infirmum non audebat de lecto surgere donec rediret ejus uxor et diceret: „Amice, potes surgere, video enim quod curatus es ab infirmitate.“ Quadam autem die, cum illa diceret adultero quod diligeret eum plus quam maritum suum, ille respondit:
 560 „In hoc probabo quod verum est quod dicis, si meliorem dentem quem habet maritus tuus dederis mihi.“ At illa ad maritum reversa cepit plorare et tristitiam simulare. Cui maritus ait: „Quid habes? Quare luges?“ At illa: „Non audeo dicere.“ „Volo,“ inquit, „ut dicas mihi.“ Cumque
 565 ille multum instaret, tandem illa dixit: „Tantus fetor ex ore tuo procedit quod jam non possum sustinere.“ Ille vero ammirans et dolens ait: „Quare non dixeras mihi, possemne aliquid remedium adhibere?“ Cui mulier: „Non est aliud remedium nisi ut facias extrahi dentem illum de quo tantus
 570 fetor procedit.“ Et ita ad hortationem uxoris fecit extrahi

bonum et sanum dentem quem illa ostendit illi et statim dentem illam asportavit et dedit leccatori. Non est facile credendi uxori nec consiliis adultere acquiescendi.

30. [= No. 251.]

De quadam iterum muliere audivi quod, cum habere-
575 ret secum quemdam adulterum, et maritus vidisset eum
in lecto, exiens insidiabatur ei in tali loco quod per alium
non poterat transire. Mulier vero misit ad quamdam
vetulam levam, valde maliciosam, que multa sciebat, ut in
hoc articulo juvaret eam. Que mandavit ei ut absconderet
580 juvenem et transiens vetula coram marito ait: „Dominus
sit tecum et cum sociis tuis.“ At ille: „Quid dicis, vetula?
solus sum.“ At illa: „Domine, ignoscite mihi, quia aliqua
est hora diei in qua oculi ita solent transmutari quod de
una persona creditur quod sint due.“ Tunc cepit ille
585 cogitare quod forte ita accidit ei, quando vidit uxorem, at
ivit ut probaret si ita esset, et cum videret uxorem solam
peciit ab ea veniam quod malum credidisset ab ea. Hujus-
modi autem vetule leve sunt inimice Christi et ministre
diaboli atque hostes castitatis . . .

31. [= No. 254.]

590 Audivi quod multi claudi et contracti convenerunt ad
tumulum cujusdam sancti ut sanarentur. Cum autem duo
fuissent et non recepissent sanitatem, volebant propter sacer-
dotem recedere, sed valde conturbabant ecclesiam et divinum
officium perturbabant. Quibus sacerdos ait: „Vultis sanari
595 ut possitis per vos ire et currere?“ At illi responderunt:
„Volumus, domine.“ Tunc sacerdos ait: „Proicite omnes
baculos vestros.“ Quibus projectis, ait: „Expectate modicum
donec affer[r]atus ignis, oportet enim comburi ex nobis qui
magis est contractus ut de cinere corporis ejus proiciam
600 super alios et sanentur.“ Quilibet autem de se timens ne
magis contractus reputaretur et combureretur, cepit sibi
violentiam inferre, ita quod omnes simul ceperunt fugere,
nec unus solus remansit qui sine baculo non recederet
a loco. Pedibus timor addidit alas. Quam miseri qui
605 ignem hujus seculi timent et fugiunt et ignem gehennalem
non metuunt.

32. [= No. 255.]

Audivi de quadam muliere que conquerebatur coram iudice de juvene qui ei, ut dicebat, violentiam intulerat et ipsam oppresserat. Juvenis autem negabat. Cui iudex ait:

610 „Da illi decem marcas argenti ut satisfacias de violentia quam ei intulisti.“ Quibus receptis illa gaudens recedebat. Tunc iudex ait juveni: „Sequere eam et aufer illi pecuniam.“ Illa vero cepit fortiter resistere et clamare ita quod, hominibus accurrentibus, juvenis non valuit illi pecuniam auferre.

615 Cum autem juvenis et mulier adducerentur ante iudicem, dixit iudex: „Mulier quid habes, quid petis, quare modo ita fortiter clamabas?“ Cui illa: „Domine, quia iste volebat mihi pecuniam auferre sed ego fortiter restiti et clamavi ita quod non potuit prevalere.“ Cui iudex: „Redde

620 pecuniam juveni, si enim prius ita fortiter repugnasses et clamares, nunquam opprimere te potuisset, sed tu plus diligis pecuniam quam castitatem.“ Et ita juvenis a iudice cum pecunia recessit.

33. [= No. 263.]

Aliquando autem demones peccata hominum cognoscentes accusant eos ut morti tradantur, et spatium penitentiae non consequantur; unde audivi quod quedam valde religiosa quondam erat in civitate Romana, que parvulum filium habens, semper illum secum in lecto nocte ponebat quousque adultus fuisset; unde dyabolica suggestionem quadam

630 nocte accidit quod mater ex proprio filio concepit. Timens autem dyabolus ne peniteret, eo quod multas elemosinas faciebat, et Beatam Virginem frequenter salutabat, transfiguravit se in speciem scholaris, et veniens ad imperatorem Romanum, ait: „Domine, ego sum peritissimus astronomus

635 ita quod nunquam fallor; scio futura predicere, furta latentia revelare, et multa alia novi, que certo experimento cognoscere poteritis, si me de familia vestra retinere volueritis.“ Imperator autem suscepit eum gaudens, et ille cepit ei multa vera predicere, et furta abscondita revelare, ita quod imperator ei per omnia credebat, et ipsum pre omnibus familiaribus honorabat. Quadam autem die ait imperatori:

640 „Domine, mirum est quod civitas ista non absorbetur a terra; quedam enim detestabilis mulier est in illa, que ex

proprio filio concepit et peperit.“ Imperator hoc audito,
 645 vocata muliere, valde mirari cepit eo quod domina illa inter
 alias Romanas mulieres religiosissima haberetur, et tamen
 credebat clerico suo quia nunquam percipere potuit quod
 ei mentiretur. Cum autem vidua illa inducias respondendi
 ab imperatore via obtinuisset, ivit cum lacrimis ad con-
 650 fessionem, et die ac nocte cepit Beate Virgini supplicare ut
 eam liberaret ab infamia et a morte. Die autem assignata
 non invenit aliquem de amicis suis qui auderet ire cum
 ea, vel clerico imperatoris se opponere, quia omnes credebant
 ei tanquam prophete. Cum autem ingrederetur domum
 655 imperatoris, cepit demon expavescere et fremere. Cui
 imperator ait: „Quid habes?“ At ille obmutuit. Apropin-
 quante autem muliere cepit dirum ululatum emittere, et ait:
 „Ecce Maria cum muliere illa venit, et eam per manum
 tenens adducit.“ Et hoc dicto, cum turbine et fetore recedens
 660 disparuit. Et ita supradicta vidua per virtutem confessionis
 auxilio Beate Virginis a morte et infamia liberata, post-
 modum cautius in Dei servicio perseveravit. Aliquando
 autem hujusmodi vetule pessime simulant se divinare ut
 pecuniam extorqueant ab illis qui illas curiose interrogant.

34. [= No. 277.]

665 De quibusdam tamen audivi quod multa illi promittunt,
 in voto se astringunt, et postea in detrimentum animarum
 suarum votum frangunt, fraudem faciendo illi illudere
 volunt, similes cuidam viro et uxori ejus, qui cum Deo
 vovissent quod non nisi in magnis sollempnitatibus vinum
 670 biberent vel forte cum mercatum facerent. Cum paucis
 diebus aquam bibissent cepit homo uxori dicere: „Non
 possumus hodie omnino abstinere, faciamus mercatum ut
 possimus bibere vinum.“ Et vendidit uxori asinum suum.
 Sequenti autem die dixit uxor marito: „Eme asinum
 675 tuum et bibemus vinum.“ Et ita omni die faciebant mer-
 catum ut vinum bibere possent.

35. [= No. 282.]

Narravit mihi quidam valde religiosus quod, in partibus
 quibus commoratus fuerat, accidit quod quedam honesta et
 religiosa matrona frequenter ad ecclesiam veniens die ac
 680 nocte devotissime Domino serviebat. Quidam autem

monachus custos et thesaurarius monasterii magnum nomen
 religionis habebat et revera ita erat. Cum autem in ecclesia
 frequenter de hiis que ad religionem pertinent mutuo
 loquerentur, diabolus invidens honestati et fame eorum
 685 immisit eis vehementes temptationes, ita quod amor spiritualis
 conversus est in carnalem. Unde condixerunt sibi et
 assignaverunt noctem in qua recederet monachus a monasterio
 cum thesauro ecclesie, et matrona recederet a domo sua
 cum summa pecunie quam auferet clam marito. Cum
 690 autem sic recederent et fugerent, monachi surgentes ad
 matutinas viderunt archas fractas et thesaurum ecclesie
 asportatum, et cum non invenirent monachum festinanter
 secuti sunt eum. Similiter et maritus dicte mulieris videns
 archam suam apertam et pecuniam ablatam secutus est
 695 uxorem suam, et apprehendentes monachum et mulierem
 cum thesauro et pecunia reducerunt et in arctis carceribus
 posuerunt. Tantum autem fuit scandalum per totam regionem
 et ita omnes infamabant religiosas personas quod longe
 majus dampnum fuit de infamia et scandalo quam de
 700 ipsorum peccato. Tunc monachus ad se reversus cepit cum
 multis lacrimis rogare Beatam Virginem, cui semper ab
 infantia servierat et nichil umquam tale illi acciderat, similiter
 et dicta matrona cepit auxilium Beate Virginis instanter
 implorare quam frequenter diebus ac noctibus consueverat
 705 salutare, et coram ejus ymagine genua flectere. Tandem
 Beata Virgo valde irata eis apparuit et postquam eis multum
 improperavit: „Remissionem,“ inquit, „peccati vobis obtinere
 a filio meo possum, sed quid possum facere de tanto
 scandalo? Vos enim fetere fecistis nomen religiosarum
 710 personarum coram omni populo, ita quod de cetero religiosis
 personis non credetur; hoc est enim quasi dampnum inre-
 cuperabile.“ Tandem orationibus earum pia Virgo devicta
 compulit demones qui hoc procuraverant venire, injungens
 eis quod sicut religionem infamaverant, ita quod infamia
 715 cessaret procurarent illi. Vero cum non possent ejus
 imperiis resistere, post multas anxietates et varias cogitationes,
 reperta via quomodo cessaret infamia, restituerunt nocte
 monachum in ecclesia et archam fractam sicut prius erat
 reparantes, et in ea thesaurum imponentes; archam etiam
 720 quam matrona aperuerat clausurunt et ferraverunt et pecuniam
 in ea reposuerunt, et in camera sua et in loco ubi nocte

orare solebat mulierem posuerunt. Cum autem monachi
reperissent domus sue thesaurum et monachum qui sicut
consueverat Dominum exorabat, et maritus uxorem reperiret
725 et thesaurum, atque pecuniam sicut prius fuerat invenissent,
ceperunt obstupescere et ammirari, et currentes ad carcerem
viderunt monachum et mulierem in compedibus, sicut prius
eos dimiserant; sic enim videbatur eis quod unus demonum
730 transfiguraverat se in speciem monachi, et alius in speciem
mulieris. Cum autem tota civitas ad videnda mirabilia
convenisset, demones, omnibus audientibus, dixerunt: „Rece-
damus, satis enim istis illusimus et de religiosis personis
mala cogitare fecimus.“ Et hoc dicto, subito disparuerunt.
735 Omnes autem ad pedes monachi et mulieris inclinati veniam
postulaverunt. Ecce quantum infamiam et scandalum atque
inestimabile dampnum dyabolus contra religiosas personas
procurasset, nisi Beata Virgo succurrisset.

36. [= No. 289.]

Valde quidem difficile est ut a malis parentibus non
corrumpantur [filii]. Unde legitur de quodam homine
740 bono, qui simplex erat valde et timens Deum, et cotidie
laborans in agro de labore manuum mediocriter vivebat.
Uxor autem in domo remanens tota die cum leccatoribus
manducabat et bibebat, et, quecumque maritus ejus poterat
acquirere, luxuriose vivens consumebat. Accidit autem quod
745 mortuus est uterque, et reliquerunt unicam filiam quam
habebant. Que cepit cogitare utrum vitam patris aut matris
sue deberet imitari. Dyabolus autem ante oculos ejus
ponebat quod vita patris ejus dura nimis et aspera fuisset,
et quod in dolore et miseria semper vixisset; mater vero
750 ipsius in magnis deliciis et gaudio et in magna felicitate
vixerat. Et jam pene adhuc animus ejus inducebatur ut,
contempta patris conversatione, matrem imitaretur. Proxima
vero nocte angelus Domini apparuit ei in sompnis, et vide-
batur ei quod duceret eam ad quedam fetida et horribilia
755 loca tormentorum, ubi inter alios dampnatos videbat matrem
suam nigerrimam igne intollerabili igne succensam, et ser-
pentes omnia ejus membra morsu amarissimo corrodabant
et laniabant. Tunc illa cepit quasi ululando clamare:
„Veni, filia, quia propter viles et transitorias delicias sine
760 fine cruciabor, et nunquam veniam obtinebo. Cave igitur,

filia mea, ne miserabilem et turpissimam vitam imiteris, quia nullo modo posses evadere cruciatus eternos." Postmodum videbatur illi quod duceretur ad locum amenissimum et gloriosum, ubi in consortio sanctorum et honorum
 765 spirituum videbat patrem suum sole splendidiorem, gloria et honore coronatum. Cui angelus ait: „Cujus vitam vis imitari patris tui aut matris?“ Cui illa: „Domine, juro vobis, promitto quod nunquam matris mee vitam imitabor, sed exemplo patris mei in penitentia et labore vitam meam
 770 volo consummare.“ Mane autem facto, quicquid habebat pauperibus erogavit, et artissimam vitam ducens in spelunca se reclusit. De hiis ergo parentibus qui secundum carnem filios suos diligunt et de animabus non curant, sed malum exemplum eis prebent, ait Dominus: „Qui non odit patrem
 775 et matrem propter me non est me dignus.“

37. [= No. 296.]

De quodam alio audivi qui, cunctis que habebat cum deciis amissis, ceperit desperare et blasphemare Deum, atque invocare dyabolum; et cum accessisset ad quemdam judeum magnum, dixit ei judeus: „Nega Christum et matrem ejus
 780 et sanctos, et ego faciam quod plura habebis quam ante habuisti.“ Qui respondit: „Deum et sanctos negare possem, sed piissimam ejus matrem nullo modo negarem.“ Quo audito, judeus iratus expulit ipsum. Cum autem quadam die ante ymaginem Beate Virginis transisset, ymago quasi
 785 gratias referens illi inclinavit, et hoc quidam dives homo qui erat in ecclesia vidit. Cum autem alia vice ante ymaginem transiret iterum ymago inclinavit illi, predicto divite hoc vidente, et valde ammirante, et vocato illo, qui nudus erat, et quasi ribaldus incedebat, ait illi: „Que sunt hec
 790 mirabilia quod ymago illa bis inclinavit tibi?“ Cui ille respondit: „Nescio quare hoc fecit; pessimus enim peccator sum, et omnia bona paterna luxuriose vivendo et cum deciis ludendo amisi.“ Cui dives: „Quomodo potest hoc esse? fecisti unquam aliquod servicium Beate Marie?“ At ille:
 795 „Nec Deo, nec illi servivi.“ Et tandem recordatus, ait: „Quidam judeus voluit me divitem facere, si negarem Beatam Mariam, sed malui pauper remanere quam illam negare.“ Et valde compunctus dives ait: „Bene fecisti.“

Et filiam suam cum multis divitiis illi dedit, et ita, Beata
 300 Maria procurante, longe ditior factus est quam judeus
 facere noluisset. Ecce quam bonum est servire Beate Virgini
 et ipsam honorare!

15. Etienne de Bourbon.

(ed. Lecoy de la Marche.)

1. [= S. 46.]

Item audivi a quodam magistro, qui ostendit hoc
 luculenter metricè compositum, quod quidam miles fuit
 raptor et flagiciosus, qui ad instanciam uxoris sue, que
 valde devota erat, venit ad confitendum episcopo suo; qui
 5 cum reus esset multorum homicidiorum et aliorum scelerum,
 nec vellet ire Romam vel aliam penitenciam facere con-
 dignam, ait ei episcopus, confisus de Domino, quod in
 facto suo aliquod consilium deberet apponere: „Tu, inquit,
 qui tot noctes in servicio dyaboli vigilasti, velles tu saltem
 10 hoc modicum facere, quod per noctem integram in Dei
 servicio in ecclesia vigilaris, nulli alii loquens vel intendens
 nisi Deo et sanctis ejus, rogando eos pro tua salute? Et
 hoc solum tibi injungimus pro remissione omnium pecca-
 torum.“ Tunc ille, cogitans de bono foro quod sibi fiebat
 15 et de lenitate et brevitate dicte penitencie, hanc gratanter
 accepit; quem episcopus in ecclesia introduxit, firmatis
 hostiis, et precepit ne omnino usque in mane alicui loque-
 retur, nisi, ut dictum est, usquequo ipse ad eum rediret
 facto mane. Cum autem usque circa mediam noctem miles
 20 coram crucifixo in pace orando vigilasset, ecce quedam
 claritas incepit per ecclesiam fulgere quasi si diesceret,
 dyabolo procurante, et visa est ei porta aperta et homines et
 mulieres quasi ingredienti ad orandum; incepit audire quasi
 strepitus quadrigarum multarum, et visum fuit quod intrarent
 25 ecclesiam mercatores, qui dixerunt quod missi erant ab
 uxore sua, quia mercatores erant, ducentes multas quadrigas,
 et volebant eum habere pro guidagio et conductore per
 terram vicinam, et dare sibi de pecunia sua ad beneplacitum
 suum. Cum autem videretur ei quod dies non ita cito

30 deberet esse et quod nec episcopus ad eum venerat, cogitavit apud se quod nullo modo penitentiam suam frangeret.

Cum autem illi sollicitassent eum qualiter esset responderet, et ipse immobiliter oraret, indignantes recesserunt; et quasi ad domum ejus euntes, adducunt ei unum dyabolum
 35 in speciem uxoris transfiguratum, et alium in speciem pueri sui parvuli, quem maxime diligebat, quem portabat inter brachia mater; et dixit ei uxor: „Domine, quid respondebitis istis mercatoribus? Modo juste potestis lucrari, qui solebatis aliena rapere.“ Similiter puer pomum ei porrigebat, et ei applaudebat, et ei loquebatur balbuciendo. Cum
 40 autem nec per hoc stupens se moveret aut loqueretur eis, incepit uxor flere et se miseram dicere, pro viro suo, qui loquelam amiserat et sensum; et cum nec sic ille loqueretur, mutant se demones in similitudinem episcopi et clericorum, et venit ad militem ille factus episcopus cum
 45 clero suo, dicens: „Benedicite, fili; benedicat tibi Dominus; quomodo fuit tibi?“ et hujusmodi. Obstupuit miles, et hesitans diu si responderet, quia non videbatur ei nox transisse, rogabat intra se Dominum ne deciperetur, et delib
 50 beravit se primo signare quam loqui; quod cum faceret, confusi demones invertunt se in horribiles species, militem verberantes usque ad mortem et eum acerrime torquentes. Cum autem ad crucifixum oculos elevaret et Jhesum crucifixum et matrem ejus in suum adjutorium advocaret, confusi
 55 cum maximo sonitu fugerunt. Mane autem facto, aperiens episcopus portas, venit et invenit eum quasi mortuum, qui, reversus ad vires, retulit qualiter sibi fuerat; et cum episcopus diceret ei quod ei aliam penitentiam non injungeret, ille in artissima penitencia permansit, dicens quod magis
 60 vellet mori quam demonibus tam crudelibus servire de cetero vel in manus eorum cadere.

2. [= S. 54.]

Audivi a fratre Gaufrido de Bleve, rectore theologie, quod accidit in Theothonia quod quidam archidiaconus, ambiens episcopatum, insidiabatur episcopo suo, bono viro
 65 et seni, quomodo eum occideret; et cum consuevisset dictus episcopus venire ad matutinas et prevenire alios, ad salutandam beatam Virginem, et intrare per quamdam portam veterem, collocavit de nocte archidiaconus lapidem

70 super portam dictam: et veniens episcopus, ut consueverat,
 et aperiens portam, lapide cadente, excerebratur et moritur.
 Archidyaconus cum multo labore optinet episcopatum;
 cumque confirmatus gaudens obtineret et faceret convivium
 receptionis sue, quidam princeps serviens in mensa coram
 75 eo, flexis genibus, subito rapitur ante tribunal summi iudicis
 et videt ibi beatam Virginem Mariam, cum innumera multi-
 tudine sanctorum et angelorum, adducentem dictum epis-
 copum portantem cerebrum suum in manibus suis; et dixit
 beata Virgo: „Fili, adhuc recenti sanguine et vulneribus et
 80 cerebro hujus mei militis, cujus hec sunt vulnera, hic
 sanguis, hoc cerebrum, crudelis et proditor homicida gaudet
 se optinere pontificalem ejus dignitatem.“ Respondit
 Dominus: „Quem mittam, et quis ibit vobis?“ Tunc beata
 Virgo ait: „Ecce hic servitor suus.“ Cui Dominus precepit
 sub pena mortis ut citet dominum suum peremptorie, ut
 85 cito veniat coram eo de tam nephando crimine responsurus,
 et ei causam coram omnibus exprimat. Qui statim rediens,
 turbatus infremuit tremuitque, et cutellum quem tenebat ad
 serviendum projecit, amarissime flens. Rogatus ab omnibus
 et eciam ab ipso episcopo, causam pandit; qua audita,
 90 episcopus, subita morte percussus, ibi coram omnibus
 mortuus est.

3. [= S. 77.]

Nota quod in civitate cujusdam regis magne erant
 nundine, ut dicitur: filius autem regis cum sociis suis ivit
 per nundinas videre diversitatem mercium, si forte aliquid
 95 ibi videret quod ei placeret; et cum pertransiret, vidit
 domum mirabiliter ornatam et paratam pannis sericeis et
 deauratis, tamen intus vacuum. Admiratus intravit; nil
 vidit intra, nisi senem in cathedra sedentem et in manu
 librum legentem et tenentem, a quo quesivit quid sibi vellet
 100 hoc. Respondit quod domus ista erat in qua vendebantur
 preciosiora et utiliora que essent in nundinis, maxime
 hominibus qui aliquos habent regere, et, si ipse vellet
 emere, venderet ei centum libratas et plus; et dixit quod
 merces ejus erant sapientia et prudentia. Iste emit centum
 105 libratas. Scripsit [senex] in cedula hoc: „In omnibus factis
 tuis considera, antequam facias, ad quem finem inde venire
 valeas;“ asserens quod, si hoc semper haberet pre oculis,

plus posset ei valere quam unum regnum. Juvenis, mortuo patre, rex fuit factus; verba ista scripsit in mensis, in
 110 mappis et mappulis et in aliis rebus ubi poterat. Cum autem barones ejus conspirassent contra eum, fecerunt pactum cum barbitonsore ejus quod eum occideret. Cum autem hoc vellet facere et vellet faciendo barbam ejus guttur amputare, legit scriptum quod erat in mappula, et
 115 incepit stupere, fremere et tremere: quod rex advertens, fecit eum teneri et urgere usque dum veritatem diceret; qui proditores suos fecit capi, et ipse a morte liberatus est. Hoc exemplum predicabat, ut audivi, frater Symon pueris de Bruelio.

4. [= S. 84.]

120 Quidam miles devotissimus fuit in Francia qui, in die Natalis, cogitans in matutinis de infancia Domini et partu virgineo, in tantum excessum amoris, ut audivi, raptus est, quod videbatur eum habere pre oculis, et clamaret gallice coram omnibus, iterans et iterans: „Berciés l'enfant. . .“

125 Quidam clericus secularis, in quadam necessitate positus, ut audivi ab eodem, vovit Deo et beate Virgini quod serviret ei in religione. Cum autem intraret ordinem Predicatorum et graviter temptaretur, consueverat venire coram ymagine beate Virginis ad oracionem; ibi, ad
 130 memoriam infancie Salvatoris, consueverat recipere consolationes. Aliquando, cum, victus temptacione, occulte recederet et fugeret, cogitavit quod non acceperat licenciam ab illa ymagine: unde reversus, flexis genibus, dicebat quod non poterat ultra morari ibi, et vadens osculari pedes
 135 ymaginis, et pueri et beate Virginis accipiendo licenciam, tantis lacrimis fuit perfusus et gracia, quod ita omnino post recessit illa temptacio, quod pro toto mundo non exiret.

5. [= S. 86.]

Audivi quod quidam magnus clericus predicator crucis hoc predicabat, quod legitur in hystoria Arturi, quod consuetudo ejus erat quod differebat comedere quousque ali-
 140 quid novum et mirabile veniret ad curiam suam. Cum autem expectaret hoc, ecce navis quedam applicuit sine gubernatore et ductore. Mirantes et occurrentes milites invenerunt in navi illa militem ibi jacentem, vulneratum et

145 lanceatum et cruentatum. Cum autem respicerent in ejus
 elemosynariam, invenerunt ibi litteras ubi continebatur quod
 defunctus ille petebat justiciam a curia ab eis ibi contentis,
 qui injuste eum occiderant; que littere animaverunt totam
 curiam ad sumendum arma in ulcionem sanguinis inno-
 150 centis. Hoc autem si non fuit ad litteram, verumptamen
 similitudinarie, quia Christus, pugil noster, in navicula
 crucis apparet, pro nobis innocenter occisus a Judeis et
 gentibus; quod ostendunt nobis euvangelia sacra, que de
 cordis ejus elemosynaria, tanquam hujus prodicionis littere,
 155 exierunt. Hec ad accipienda arma pro hac prodicione
 vindicanda corda nobilia debent multum movere.

6. [= S. 104.]

In comitatu Nivernensi, anno Domini m^o cc^o xx^o v^o,
 fuerunt tres fratres a quodam castellano exheredati: facti
 sunt eschivi, multa mala facientes; duo eorum, capti, sus-
 160 pensati sunt; tercius, confessus cuidam religioso, dicebat quod
 penitentiam libenter faceret, sed cessare non posset usque-
 quo fratres suos vindicasset et occisorem occidisset. Cum
 autem postea a familia militis occisoris fratrum ejus inventus
 esset totus vulneribus dissipatus et evisceratus, captus, nullo
 165 vulnere poterat occidi vel loquelam amittere, sed dicebat
 quod non possent eum occidere nisi sacerdotem prius
 haberet, cui confiteretur et eucharistiam ab eo reciperet.
 Hiis dictis, affuit sacerdos, cui dixit quod beate Marie
 voverat vigiliis ejus in pane et aqua, ut eum mori non
 170 permetteret sine confessione et communione, et hoc votum
 in malefactis suis nunquam voluerat transgredi pro aliqua
 necessitate. Facta autem confessione et recepta communione,
 statim mortuus est. Militem illum, dictum dominum Petrum,
 qui suspendi fecerat duos fratres, dicit ille qui scripsit
 175 miraculum se vidisse et hoc ab illo audivisse.

7. [= S. 110.]

Item dicitur quod quidam miles fuit, dominus cujus-
 dam castri in Alvernia, cui dyabolus in humana specie
 servivit per duodecim annos, volens deferre eum, si eum
 aliquando inveniret immunitum, propter maleficia sua. Cum
 180 hoc revelatum fuisset cuidam sancto viro, accessit ad castrum,
 dicens se velle loqui cum familia ejus. Cum autem dyabolus

eum videns vellet subterfugere et latere, fecit eum vocari; et adjuranti illo sancto quod diceret quid quereret et quis esset, dicit se esse dyabolum, et quod per duodecim annos
 185 expectaverat quando posset deportare dominum illum, sed non potuit, quia singulis diebus septem vicibus cum flectione genuum beatam Virginem salutabat et septem Pater noster dicebat. Adjuratus ex parte beate Virginis, cadaver fedum in quo erat relinquens, fugit.

8. [= S. 115.]

190 Item legitur quod quidam imperator Romanus uxorem habuit pulcherrimam et castissimam; qui, recedens pro negociis imperii, sub custodia fratris sui uxorem et terram dimisit. Cujus allectus frater pulcritudine, impetivit eam promissis et minis et violenciis. Cum autem ipsa hec
 195 omnino respueret et se ab eo viriliter defenderet, adveniente imperatore, frater precurrens, ut Egypcia Joseph, crimen retorquens in eam, viro suo eam accusavit; cui leviter credens, eam sibi accurrentem pugnibus et pedibus verberans, duobus ejus servis eam tradidit, ut furtive eam in silvam
 200 ducerent et decapitarent: ubi, ejus allecti pulcritudine, cum primo eam vellent violare, et illa se pro viribus defenderet et beate Virginis, cui devote servierat, adjutorium alta voce advocaret, quidam nobilis peregrinus transiens et clamorem audiens accurrit, et, ea liberata, occidit servos, et secum
 205 adduxit et uxoris servicio eam mancipavit, et puerum suum nutriendum tradidit. Quam cum interim impeteret frater domini sui et ipsa non consentiret, sed viriliter cum pugnibus cedens se defenderet et sanguinem ei faceret, ille, volens sibi illatam injuriam vindicare, ea dormiente, filium fratris
 210 extinguit juxta eam. Ideo dominus ille nautis eam tradidit, ut eam in perpetuum exilium relegaret. Cum autem ipsi eam vellent opprimere vel in mari submergere, ipsa omnino non adquiescente, eam in quamdam insulam dimiserunt, ubi ei in arto posite beata Virgo apparuit, eam confortans,
 215 et docuit eam quamdam herbam cognoscere, cujus virtute curabantur infirmitates desperate, et maxime per hanc leprosi curabantur, peccata sua confitentes. Cum aliqui ad famam tante curacionis venirent, dominus ejus, adducens fratrem suum, illum qui eam opprimere voluerat et infantem occi-
 220 derat, factum pessimum leprosum, et diceret, cognoscens

eos et incognita ab eis, quod prius ad curam tantam oporteret eum coram fratre suo omnia peccata sua confiteri et coram astantibus, cum, aliis confessis, id predictum retineret peccatum et nil ei proficeret medicina, dixit illa
225 quod adhuc peccatum hoc retinuerat, pro quo curacio ejus impediabatur. Fratre eo assecurante et monente ut diceret omnia, confessus dictum facinus, a lepra curatur. Ad hanc famam commotus imperator, fratre suo facto leproso corruptissimo, facit eam adduci ad se, honorabiliter rogans eam
230 pro curacione sui fratris: cui respondit quod aliter curari non posset, nisi culpa sua coram omnibus preconfessa. Cum autem alia confiteretur et id quod in eam commiserat retineret nec curaretur, monente fratre eum et assecurante, vix tandem confitetur scelus in eam commissum. Cum
235 autem imperator inconsolabiliter pro ea doleret, non cognoscendo eam, ipsa eum advocans, fratre curato, temperavit eum ab odio fratris; et, cum ei colloqueretur, per aliqua sibi data eam cognoscens recepit, in gaudium dolore commutato. Et postmodum facta est monialis, et beatissime
240 Marie devotissime servivit.

9. [= S. 122.]

Item dicitur quod, cum alius propter eadem verba vaccam suam dedisset sacerdoti diviti, et ille misisset vaccam pauperis sibi datam cum suis et grege aliarum, in vespere illa vacca ad domum pauperis omnes illas sacerdotis et
245 usque ad centum de aliis adduxit. Dixit ille quod illa erat solucio promissi quam Deus ei fecerat; et sic iudicio episcopi pro promissione sacerdotis sunt ei adjudicate que erant sacerdotis.

10. [= S. 136.]

Dicitur quod quidam paterfamilias uxorem habuit
250 adulteram, de qua habere videbatur tres filios. Cum autem aliquando improperearet ei peccatum suum et molestaret eam, ait illa ei: „Ut vos habeatis dolorem perpetuum, significo vobis quod unicus istorum trium vester est, alii duo adulteri; et, ut amore unius duobus aliis provideatis,
255 nunquam scietis quis est vester.“ Quod cum nulla ratione vellet ita ei dicere, cum ille in morte faceret testamentum suum, dixit quod omnia bona sua relinquebat illi qui suus

erat, aliis ab eis exclusis. Cum autem quereretur ab eo quis esset ille, nec ille sciret eis dicere, quilibet eorum
 260 dicebat se legitimum heredem et volebat res omnes occupare. Trahuntur ad iudicium; iudex dat istam sententiam: quod pater mortuus ligaretur ad arborem, et quod quilibet haberet arcum et sagittam, et qui melius percuteret eum medium hereditatem haberet. Cum autem duo eorum
 265 traxissent et valde fortiter corpus infixissent, tercius dixit quod nunquam ad patrem suum traheret, sed, si quis eum de cetero percuteret, non impune fieret; et hoc dicens flebat. Tunc iudex iudicavit eum verum heredem et alios spurios, quia naturalis instinctus in compassione patris eum ad hoc
 270 impellebat; unde propter hoc vulgariter dicitur quod cor non mentitur.

11. [= S. 138.]

Audivi hoc exemplum a magistro Nicholao de Flavini, archiepiscopo Bysuntino, in sermonibus, quod, cum quidam paterfamilias unicum filium suum egregie maritasset, ditasset,
 275 et bonis suis se spoliasset eum investiendo, cum factus esset decrepitus et infirmus, instigante uxore, positus est in vilissimo loco domus, quam ipse edificaverat, et vix potuit habere a filio duas ulnas de burello, quo operiretur in hyeme. Puer autem quidam, filius filii, quem tenerrime
 280 pater diligebat, hoc notans, flebat, et dicebat quod non cessaret nisi pater suus daret sibi duas ulnas de burello sicut dederat patri; que cum ei date essent, puer complacuit et reposuit, dicens quod idem faceret ipse patri suo cum senex esset ut faciebat ipse patri suo, dans ei duas
 285 ulnas ad cooperiendum.

12. [= S. 140.]

Cum ego predicarem crucem apud Verzeliacum contra hereticos Albigenes, dictum fuit mihi a pluribus qui illum hominem ibi viderunt, ut dicebant, et multi in pluribus locis dixerunt mihi eo tempore hominem vidisse, qui habebat
 290 maximum et horribilem bufonem in facie, adherentem ei, et suggestentem eum inter oculos, et pedes suos habentem hinc inde in genis ejus; quem si laboraret aliquis ab eo excutere, mirabiliter homo dictus cruciabatur. Sed, quia sciebat illum ibi esse divino iudicio, visitabat loca sanctorum,

295 ut eorum meritis juvaretur et liberaretur; et audivi quod dictus homo nunquam potuit ab illo bufone liberari usquequo transfretavit: cum autem intraret Terram Sanctam, dictus bufo divina virtute ab eo cecidit et crepuit. Causam autem referebat dictus homo, ut audivi a pluribus et in
 300 pluribus locis, quia, cum patrem haberet qui multum laboraverat ad eum ditandum et egregie maritandum, cum se exspoliasset bonis suis et ei pater dictus tradidisset, consilio uxoris, emisit patrem de domo sua a se. Cum autem in quodam die parasset sibi et uxori sue pinguem caponem et
 305 sederet in mensa, paterfamilias pulsavit ad hostium. Cum autem intraret nec posset ei negare introitum, consilio uxoris sue, caponem dictum in archa posuit et contextit, ne pater inde comederet. Cum autem pater de domo recessisset famelicus, filius ivit ad archam, ut caponem caperet et
 310 comederet. Cum autem archam aperiret, invenit in scutella bufonem horribilem, qui, saltans in ejus faciem, eum arripuit, ut supra dictum est: nec poterat alico consilio ab eo liberari, nisi ut supradictum est. Et audivi quod hoc accidit apud Chinon, quod est castrum regium in dyocesi
 315 Turonensi.

13. [= S. 145.]

Audivi a duobus fratribus, a fratre qui hoc se legisse asserebat, quod, cum uxor cujusdam comitis prole careret et Dominum multum rogasset pro ea optinenda, nec daretur ei, ad ultimum promisit dyabolo quod eam ei daret si eam
 320 ei procuraret; quod et fecit. Que concepit et peperit filium, quem baptizatum vocavit Robertum; qui, cum cresceret per processum temporis, crescebat malicia plus et plus in eo, ita primo quod mammas nutricum mordebat, post major alios percuciebat, post quem occurrebat destruebat et
 325 rapiebat, post virgines rapiebat et deflorabat et conjugatas, homines capiebat et occidebat; et cum, procedente tempore, cresceret in flagiciis, factus miles, fit magis scelestus. Cum aliquando mater sua ei dixisset, commota ad querelas conquerencium de eo, quod pro nihilo circa eum laboraretur,
 330 quia constabat ei quod non faceret nisi malum, ipsam impetit extracto gladio, dicens quod aut eam occideret, aut ei diceret cur hoc ei dixerat, et cur esset ita malus. Ipsa autem, timore perterrita, refert quomodo eum dyabolo

dederat, et que supra posita sunt. Quod cum audisset,
 335 relictis omnibus, ivit Romam, ingerens se quomodo posset
 confiteri pape multociens. Ad ultimum, in quadam pro-
 cessione, per pedes eum arripit, dicens quod prius se occidi
 permetteret quam non loqueretur ei. Qui, cum audisset
 eum, misit eum ad quemdam sanctum inclusum; qui cum
 340 in missa sua rogaret Dominum quod intimaret quam peni-
 tenciam ei injungeret, quia perplexus erat de hoc quod
 factum ejus audierat, mittitur ei per columbam quedam
 carta, in qua erat scriptum quod daret ei in penitencia
 quod de cetero non loqueretur nisi de licencia dicti inclusi,
 345 quod fatuum se faceret, et injurias sibi illatas a pueris et
 aliis sibi pacienter portaret, et quod de cetero cum canibus
 jaceret, et non comederet nisi [quod] ab eis auferret. Quam
 cum audiret, accepit penitenciam illam gratanter quasi
 munus a Deo sibi missum, promittens ut hanc penitenciam
 350 consummaret. Tonsus ut fatuus ab heremita, ivit ad civi-
 tatem regiam; insequutus a pueris, ascendit aulam regiam,
 pugnat cum canibus, rapit ea que eis proiciuntur ab eorum
 dentibus; curiales proiciebant ossa et alia eis, ut viderent
 pugnam ejus et canum. Cum autem rex perpenderet quod
 355 aliter non vellet comedere nisi proiceretur canibus, multa
 eis proiciebat, ut ille quem fatuum credebat ea comederet.
 Nolebat jacere nisi cum canibus sub gradibus, ubi per-
 noctabat in fletu et oracione. Rex autem, multum ei com-
 paciens, non sinebat eum molestari. Cum autem barbari
 360 irruerent contra regem, regnum vastando illud, et rex cum
 suis processisset ad prelium, et Robertus multum ei com-
 pateretur et oraret pro eo, apparuit ei angelus Domini,
 dicens ut se sequeretur, et acciperet arma sibi a Deo missa,
 et iret in adjutorium domini sui, et, habita victoria, reponeret
 365 arma unde ea sumeret. Duxit eum juxta fontem qui erat
 in fundo regio, et ibi eum armavit armis albis cum cruce
 rubea, et imposuit super equum album. Ipse autem ad
 exercitum advolans penetravit, fugavit et prostravit hostes,
 et, habita victoria, rediit ubi prius erat, et arma cum equo
 370 deposuit ubi dixerat angelus. Hoc autem viderat unica
 regis filia, que erat muta, de fenestra camere sue; cum
 autem rex redisset et quereret a suis quis esset miles ille
 cum armis albis qui sic fecerat, nec posset inveniri, filia
 muta ostendebat digito fatuum quem rex arguebat. Cum

375 autem hostes redissent, resumpto majori exercitu, Robertus, admonitus ab eo angelo, fecit ut prius, regem et ejus exercitum liberans, et omnes hostes superavit. Cum autem hoc videret rex, precepit militibus suis ut eum caperent, si aliter non possent eum ad eum adducere, ut eum sublimaret et
 380 honoraret. Unus autem militum, cum vellet et non valeret eum capere, lanceam figens in crus ejus, eum vulneravit, et in vulnere ferrum lancee remansit. Ipse autem juxta fontem predictum arma deposuit, ferrum removit, abjecit, et mustum supra vulnus posuit; quod videns, filia regis
 385 cucurrit et ferrum rapuit. Cum autem rex diceret quod si ille miles, qui vicerat, veniret, filiam suam in conjugem ei daret, et heredem regni sui eum faceret, senescallus suus crus suum vulneravit et ferrum cujusdam lancee apportavit, de quo miles, licet hoc bene adverteret, qui Robertum
 390 vulneraverat, non audebat dicere non esse suum. Cum autem deberet ei puella desponsari, et ipsa signis quantum poterat reclamaret et fatuum ostendens senescallum abiceret, et eam pater verberaret et urgeret, aperuit Dominus os ejus, et patri retulit que viderat, et ferrum apportavit, quod
 395 miles recognovit et in hasta sua posuit. Divina autem revelacione advenit heremita qui Roberto penitentiam injunxerat, precipiens ut loquatur et veritatem pandat, quod vix fecit. Cum autem rex vellet ei filiam suam unigenitam dare et regnum suum resignare et illud ei dimittere, et
 400 homines patris sui, hoc audientes, eum repeterent ut eis dominaretur, noluit eos exaudire; sed cum dicto heremita, relictis omnibus, ivit et heremiticam duxit vitam.

14. [= S. 148.]

Unde audivi a fratribus quod, cum quidam heretici in terra Albigenisum jactarent se coram suis credentibus de
 405 exteriori afflictione, affuit quidam jocularior, qui dixit quod probaret roncinum suum meliorem ipsis, quia, si ipsi non comederent carnes, nec ipse, nec vinum biberet, nec etiam panem comederet; si male jacerent, et ipse pejus; sed hec omnia plus debebant proficere equo suo, et omnia alia
 410 dura et aspera, quam eis, quia ipsi non credebant, sed fidei articula discredebant: cum autem sine fide nil posset Deo placere, nil quod ipsi facerent Deo placere poterat, sed facta roncini sui Deo plus placere poterant, quia, etsi

non credebat, tamen in nullo discredebat, et ita et in factis
415 et in fide melioris condicionis erat eis.

15. [= S. 151.]

Audivi a quodam fratre, qui et scriptum se vidisse
asserebat, quod quidam miles dives, juvenis, delicatus et
litteratus incepit cogitare de vanitate mundi, et quomodo
vix aut nunquam posset in statu illo salvari, et quod beati
420 erant pauperes, lugentes et tribulacionem patientes. Volens
peccata sua lugere et divinam consolacionem promereri per
luctum, latenter recedens a patria sua, venit Constantino-
polim. In ejus introitu invenit pauperem carbonarium, cui
commutavit vestes suas bonas pro suis pravis; intrans,
425 fecit se fatuum. De die a pueris fustigabatur, irridebatur
et flagellabatur miserabiliter, nil eos ledens; de nocte, super
fimarium jacens, invigilabat fletui et oracioni; de die redibat
ad agonem et ludibrium puerorum. Cum autem duo filii
imperatoris ibi litigarent, minor occidit majorem; qui, ad
430 ultimum compunctus, ivit Romam. Cumque papa remisisset
ad patriarcham suum, qui misit eum ad quemdam here-
mitam Egypticum, ille misit eum ad extremam partem soli-
tudinis Egyptiace, ad quemdam alium tanti meriti, quod
crebras habebat divinas revelaciones et consolaciones, et
435 singulis diebus panis celestis mittebatur ei. Cui cum reve-
latum esset de adventu ejus, precucurrit ad eum: tunc
panis eis ab angelo duplicatus mittitur; post refectionem
mutuam, colloquia et oraciones, Deo revelante, mittit eum
ad militem dictum, qui se fatuum fingebat, et docuit eum
440 quid faceret, et quod dictum militem inveniret in tali
fimariorum. Qui venit Constantinopolim latenter, et circa
primum sompnum venit ad dictum fimarium. Videt quem
querabat surgentem et euntem ad ecclesiam Sancte Sophie,
et videt duos choros psallentium eum precedentes, aperientes
445 ecclesiam et sedem ei ad orandum preparantes. Cum autem
diu perseverasset in oracione et prope matutinas esset, sur-
rexit, cum dictis choris regrediens, qui, firmantes ostia,
celos ascendunt. Ille autem ad fimarium suum regreditur;
quem dictus juvenis subsequitur, procidens ad pedes suos.
450 Quem credens primo pueros, clamabat nondum esse diem;
audiens autem quis esset et causas vie, et a quibus missus
esset, et que viderat, consuluit ei quid ageret, injungens ei

et per juramentum constringens eum ne cuiquam in vita sua factum suum revelaret. De consilio ejus, suo hospiti
455 manifestavit quis esset; et cum multi, patre ejus mortuo, pro imperio litigarent, eo quod non inveniretur heres, imperium repetivit et obtinuit. Factus autem imperator, videns hominem Dei conspui, flagellari, etc., nec audens propter suum juramentum signa recognitionis exhibere,
460 uberrime etiam inter epulas flebat, vel etiam quando ei illatas injurias audiebat. Quadam autem die, cum audisset bonum illum fatuum defunctum, prosiliit et ad funus currit, flens et patrem suum proclamans, revelando factum suum. Inventa est autem quedam carta in manu ejus, in qua erat
465 scriptum quis et unde esset, et quare sic se abjecisset. Imperator autem, ex una parte funus portans, eum honorifice sepeliri fecit, et ipsum Dominus multa miraculorum gloria decoravit.

16. [= S. 155.]

Et nota quod, cum quidam clericus sanctissime viveret,
470 ita quod ei dyabolus invideret, procuravit et laboravit temptando eundem quod in peccatum grave esset delapsus. Cum autem dyabolus vellet eum confundere, et, assumpta humana specie, eum coram suo episcopo accusasset, et assignata esset dies in qua que dicebat dyabolus debebat
475 probare, afferens cartas suas coram iudice, in quibus continebantur locus et tempus et persone quibus scientibus peccaverat, dictus clericus, videns se in arto positum, confessus est omnia, dolens et proponens non redire ad peccata. Cum autem essent coram iudice, et dyabolus diceret se
480 habere multa contra eum que poterat probare per scripta et testes, revolvens scripta sua, invenit ibi omnia deleta, dicens: „Certe hodie erant omnia que habebam contra istum hic scripta; sed nescio quis omnia hec delevit.“ Et, hoc dicto, evanuit. Clericus autem in secreto confessionis
485 omnia hec episcopo narravit.

Item dicitur de quodam sancto patre quod, cum aliquando esset occupatus in alico opere cum fratribus, et tradidisset oblivioni dicere nonam suo tempore propter occupacionem, vidit dyabolum transeuntem ante se et
490 ferentem unum librum maximum ad modum rotuli super humerum suum, qui videbatur magnus ad modum turris;

et adjuravit eum in nomine Domini ut dimitteret librum illum. Et cum revolveret librum, invenit in una pagina ejus scriptum quod ipse, illa die et hora qua debuerat, 495 nonam non dicerat. Ipse autem statim prostratus pedibus socii sui, suam confessum est negligenciam; et statim in rotulo dyaboli respiciens, invenit quod prius erat ibi scriptum deletum, et ex hoc novit virtutem confessionis.

Item dicitur quod, cum quedam vidua familiarissima 500 esset cujusdam episcopi propter religionem que credebatur in ea, cum, instigante dyabolo, peccasset cum proprio filio et prolem inde habuisset, idem dyabolus, volens eam confundere et per hanc religiosas personas interminare, in humana specie venit ad episcopum, dicens quod eam probaret ipse, die assignata, pessimam meretricem. Cum autem 505 accusasset eam, assignatur ei dies ad probandum dicta contra eam. Dyabolus, colligens et in scripto redigens acta ejus et omnes peccati ejus circumstantias, ad diem venit: illa autem, videns sibi diem instare, confessa est peccatum 510 suum; dyabolus autem, ea veniente ad diem, aperiens cartas suas, invenit omnia que contra eam habebat deleta, insuper nec eam agnovit.

17. [= S. 159.]

Audivi quod in quadam abbacia erat nidus ciconiarum: cum autem masculus recessisset de nido ad pastum, masculus 515 alius, nidum intrans, commiscebatur cum ciconia; que statim ad fontem ibi propinquum, antequam veniret ejus masculus, descendens, se ibi abluebat. Cum autem hoc frequenter fieret et monachi hoc perciperent, impedierunt eam ne se in fonte posset lavare, quousque masculus 520 ejus venisset; qui statim adulterum percipiens, ab ea recessit, et alias ciconias in maximam multitudinem congregavit, que in prato vicino, ibi spectantibus et mirantibus multis, ad invicem deriserunt, et illos duos qui quasi in adulterio se commiscuerant, postquam diu hinc inde cum 525 rostris strepitassent, in medio positos, ad ultimum in eos irruentes, deplumaverunt et laceraverunt et occiderunt, quasi esset sententia data contra eos.

18. [= S. 177.]

Audivi quod vetula habebat gallum qui optime horas noctis distinguebat, et circa primum sompnum alte cantabat,

530 et sic vetulam excitabat, quod post non poterat quiescere; que cogitans quomodo contra hoc remedium apponeret, accipiebat eum et immergebat in aqua, et sic gallus non audebat in hora cantare, sed tardius alia hora cantavit. Item et dicta vetula eum immersit, et sic similiter fecit
535 aliis horis usque ad diem, ita quod gallus non cantabat usque ad diem.

19. [= S. 178.]

Item audiui quod, cum quidam rusticus super asinum veniret ad forum, tres latrones condixerunt quod furarentur ei asinum; duo quorum, cum essent in pressura homini, in
540 verbis eum posuerunt, et, multa ei proponentes, ita attentum eum reddiderunt, quod dimisit a manu capistrum ire. Duo autem discingulaverunt asinum, et rusticum in sella deferebant; tercius ei asinum, et rusticum in sella deferebant; tercius ei asinum subtraxit per capistrum. Cum autem
545 longe esset ab eo, duo qui eum portabant dimiserunt rusticum in densum lutum. Sic, cum homo convenit ad orandum et emendum per oracionem bona spiritualia et eterna, cogitaciones carnales et sordide quasi ponunt eum in verbis ex una parte; mundus suggerit terrenas et curiosas
550 et vanas ex alia parte; cum hiis attendit anima, et dimittit ire capistrum regiminis rationis. Dyabolus cor rapit fatuum, ut asinum fur, et homo miser, dimissa oracione, cadit in alia parva desideria et immundas affectiones.

20. [= S. 195.]

Item fabulose dicitur quod, cum homo per desertum
555 iret, invenit serpentem frigore afflictum, jacentem quasi mortuum; quem compassus cum in sinu suo foveret, calefactus circumvolvitur eum, resumptis viribus, eum intoxicans. Qui, cum eum argueret de ingratitude, respondit: „Tu scis quod natura mea est quod non noceo nisi calefactus, et tunc venenum effundere necesse habeo; non
560 inculpes me si naturam meam feci, sed tibi imputa, qui me calefecisti et fovisti.“

21. [= S. 205.]

Item de alia magister Jacobus dixit quod, cum litigaret sepe cum viro, vocabat eum pediculosum. Ille autem

565 aliquando commotus, cum nec sepe de hoc correcta et verberata vellet se corrigere, sed coram vicinis eum confunderet, projecit eam in alveo rivi cujusdam, eam conculcans et suffocans. Cum autem non posset loqui verbo, elevabat manus, et quasi atterens pediculos de manibus faciebat.

570 Item de alia assueta litigare et viro semper contradicere, cum transiret cum viro suo per pratum, dicebat vir quod erat falcatum: uxor incepit econtra dicere quod non, immo erat attonsum. Ex his sumpta occasione, processit vir de verbis ad verbera, adeo quod linguam ei amputavit.

575 Cum autem non posset loqui, digitis ostendebat sibi quasi forcipibus tonderet. Ideo dicitur Eccli. xxv d: „Commorari leoni vel draconi magis placet quam cum muliere venenosa.“

Item idem Jacobus refert de alia quod, cum vir suus invitaret vicinos suos, ipsa semper viro suo litigabat, et
580 confundebat eum et turbabat, et alios similiter. Cum autem vicinos suos vir ejus semel invitasset, paravit eis mensam juxta alveum fluminis quod juxta ortum suum fluebat. Ipsa autem contra id quod vir suus rogabat eam semper facere erat assueta. Cum autem vir suus sederet cum vicinis
585 ex opposita parte fluminis, rogabat eam quod ex illa parte sederet: illa autem, assumpta sella, sedit ad oppositam partem; et cum vir suus eam rogaret ut ei appropinquaret, magis se elongabat, usquequo in fluvium caderet. Cum autem eam fluvius raperet quo currebat, vir ejus ascendebat ad
590 oppositam partem quasi querens eam; cum autem super hoc argueretur a vicinis, dicentibus quod potius inferius deberet eam querere, respondit: „Scitis quia contrarium fecit hujus quod debuit et ad contrarium partem tetendit semper.“

22. [= S. 207.]

595 Audivi [quod], cum dyabolus per multos annos quosdam conjugatos, scilicet virum et uxorem, temptasset, per triginta scilicet annos vel amplius, et non posset prevalere ut saltem semel discordarent vel dura verba haberent, transfiguravit se in forma juvenis, sedens mestus
600 in via per quam quedam vetula lotrix pannorum debebat transire, sedens sub arbore, habens cinctam quamdam bursam plenam denariis, que vulgariter dicitur guerles. Cum autem vetula transiret et quereret ab eo quis esset et causas

605 mesticie, dixit quod hoc diceret ei et denarios illos daret
 ei, si juraret quod pro viribus suis eum juvaret. Quod cum
 illa fecisset, ille dixit se esse demonem qui graviter timebat
 puniri a suo principe, qui per triginta annos laboraverat
 contra tales conjugatos, nec potuerat eos vel facere peccare,
 vel in aliquo discordare; qui, data ei pecunia, recessit. Vetula
 610 autem, assumpta quadam juvencula, misit eam in domum suam,
 et venit ad mulierem dictam conjugatam, et dixit ei quasi cum
 magna compassione quod vir suus illaqueatus erat amore
 cujusdam juvencule vicine sue, quem viderat cum ea in
 domo conjuncta, prospiciens per parietem; audierat eciam
 615 quod sollicitabat eam, et jam ei promiserat tunicam, quia
 ei se exposuerat, de quocunque panno vellet, et ipsa debe-
 bat venire ad ejus operatorium, ut eligeret sibi pannum
 quod vellet, quia mercator erat. Cum autem diceret dicta
 uxor quod hoc nunquam crederet, quia vir suus probus
 620 homo erat, ait: „Non credatis nisi hec insignia videritis.“
 Item eadem vetula ivit ad dictum virum, dicens quod talis
 clericus illius ecclesie, quam vetula frequentabat, ejus ada-
 mabat uxorem, et, cum ipsa esset abscondita retro colump-
 nam in oracione, audiverat eos colloquentes, et condixerant
 625 sibi quod ipsa virum suum spoliaret et cum dicto clerico
 recederet. Quod cum vir nollet credere, ait vetula: „Non
 credatis nisi eos cras tali hora colloquentes videritis, in tali
 loco ubi, ut audivi, debent convenire.“ Tunc recedens
 vetula misit juvenculam ad operatorium cum denariis,
 630 quasi ad videndum pannum qui sibi placeret. Uxor autem
 dicti mercatoris, videns eam operatorium viri intrantem et
 exeuntem, cepit suspicari quod verum posset esse quod ei
 vetula dixerat, et pro tristicia non poterat comedere. In
 sero, [vir], advertens uxoris tristiciam, mirabatur et suspi-
 635 cabatur quod aliquod esset in causa. Vetula autem pro-
 curavit quod clericus de quo dixerat viro, hora qua dixerat
 et loco, cum dicta matrona est loquutus; viro hoc advertente
 et notante, venit ad mulierem, que eciam viderat quod
 juvencula pannum quem ante viderat deportaverat emptum,
 640 et ait ei: „Domina, certa sitis quod vir vester peccatum
 jam perpetravit, et pre amore illius juvencule affligitur,
 quod satis potuistis advertisse ex mesticia ejus ad vos; jam
 pannum deportavit, et virum vestrum amisistis, nisi cito
 occurratis.“ Tunc illa quesivit quomodo posset occurrere;

645 et vetula: „Si, viro incipiente dormire, potueritis cum rasorio
 amputare tres pilos de barba ejus, et ei comedere dederitis
 combustos, tunc ipse de cetero habebit eam exosam, et vos
 diliget plus quam prius.“ Cum autem illa ei promississet
 quod hoc nocte sequenti faceret, venit vetula ad virum,
 650 dicens quod audiverat dictum clericum et uxorem ejus
 proloquutos fuisse mortem suam; et dixit quod, si ei non
 crederet, ipsum certum redderet, et mortem vitaret. Dixit
 ergo ei quod uxor sua vellet eum de consilio dicti clerici
 jugulare nocte sequenti cum rasorio, et quod eum inebriaret
 655 si posset; quod ipse sibi caveret a nimio potu et sompno,
 sed fingeret se fortiter dormientem, et, cum sentiret quod
 uxor sua guttur ejus sentiret, arriperet pugnum ejus cum
 rasorio et excitaret familiam suam et ignem faceret succendi,
 ut omnes viderent prodicionem. Cum autem ille hoc fecisset
 660 ut vetula docuerat, in mane convocavit amicos suos et sacer-
 dotem suum et amicos uxoris, eam de prodicione tali accu-
 sans et convincens ostendendo rasorium. Cum autem matrona
 pre verecundia taceret, vocavit eam sacerdos, inquirens ab
 ea veritatem hujus facti, similiter et virum; postea fecit
 665 vocari vetulam, que compulsa est dicere veritatem. Et ita
 patet quod lingua humana aliquando plus potest in malicia
 quam dyabolica . . .

23. [= S. 239.]

Se peccatrices ostendere vel apparere non erubescunt.
 Sicut enim serpentes et dracones, quanto sunt rufiores,
 670 tanto venenaciores, sic mulieres, quanto sunt in capite
 rufiores, tanto videntur esse interius venenaciores. Fui ego
 [in quadam villa] ubi nulla talis mulier audebat intrare;
 sacerdos enim, timens infici parrochiam suam hoc veneno,
 instruxerat pueros ita quod, quociens mulier meretricio
 675 habitu ornata et croceata in parrochia tota apparebat, pueri
 clamabant post eam: „Egredere, rosselle, cum venenosa
 pelle!“ Et projicientes post hujusmodi vilia, eas fugando
 expellebant.

24. [= S. 245.]

Item quidam, volens vituperare alium, ait: „Tu es
 680 caput generis tui.“ Cui ille: „Et tu es cauda generis tui.“
 Item, cum quidam de nobili genere inferior maneret, im-

properavit cuidam qui de infimo genere in probitate sua
 ascenderat; et [hic], cum in dignitate transcenderet genus
 suum, ait: „Gaudeo, quia egomet surrexi, tu autem ex te
 685 cecidisti, generi tuo factus in dedecus, et ego decus.“
 Item alius philosophus alii idem obicienti ait: „Crimen
 quod obicis mihi imputandum est [sapiencie?], tuum tibi
 imputandum est ignavie.“ Vera autem nobilitas est nobilitas
 gracie, quam qui vere habet, Dei filius est et dedignatur
 690 peccare . . .

25. [= S. 253.]

Item quidam alius, habens uxorem inobedientem, finxit
 se ire ad nundinas; precepit ei quod caveret ne aliquo modo
 digitum suum poneret in foramine parietis cujusdam, qui
 erat in domo. Cum illa secum miraretur quare hoc ei
 695 inhibuisset, venit ad parietem, post quem ille latebat. Cum
 autem illa frequenter digitum in foramine dicti parietis
 poneret, ille cum gladio digitum ejus amputavit; illa, ex
 sua inobediencia hoc reportans incommodum, arguente eam
 de hoc sepe viro suo, melius obedire curavit.

26. [= S. 281.]

Homo quidam dives inter alias suas divicias annulum
 unum preciosum habuit in quo erat lapis preciosus inclusus,
 habens efficaciam contra omnem infirmitatem, ut eam curaret;
 qui cum uxorem haberet, peperit ei filiam legitimam; cor-
 rupta postea uxor dicta a lenonibus, peperit alias plurimas
 705 de adulteris, que viri sui esse legitime putate sunt. Virum
 autem non latuit hoc; qui cum moreretur, condidit testa-
 mentum suum, quod annulo suo sigillavit, in quo contine-
 batur quod filie sue legitime jure hereditario relinquebat
 annulum, et hereditatem illi tradendam cui annulum suum
 710 traderet: et convocans filiam, dictum annulum ei tradidit,
 et mortuus est; quod scientes consimiles annulos alie sibi
 fieri fecerunt. Cum autem coram iudice esset apertum
 testamentum, quelibet ostendit annulum suum et se esse
 legitimam dixit. Iudex autem sapiens annulos dictos exami-
 715 nari fecit in virtute curarum; cum autem in aliis nulla
 virtus inveniretur penitus, illam que habuit annulum virtu-
 osum legitimam iudicavit, et hereditatem ei paternam haben-
 dam adjudicavit, et alias illegitimas reputandas.

27. [= S. 287.]

Item quidam episcopus in terra Albigenſium predicavit
720 credentibus hereticorum quod ſimiles erant cuidam ruſtico,
qui cum ſimpliciter iret per viam ad forum portans agnum,
quidam truffatores ſic eum ex condicto deceperunt. Pre-
ceſſerunt tres diu, ad invicem ſpacio in via diſtantes;
quartus expectavit eum, et, cum habuiſſet plura verba cum
725 eo, queſivit in fine quare portaret et ubi canem illum. Cum
autem ille ruſticus diceret quod non erat canis, ſed agnus,
econtra alius aſſerebat canem, et eum deluſum et cecum
qui hoc non videret, et in foro irridendum. Miratus primo
non credit, [ſed] viam ſuam ivit. Poſtea ſecundus eum
730 in verbis poſuit, et idem quod prior dixit, quaſi admirando
quod [non] videret canem eſſe quod ferebat. Recedens ab
eo, incepit dubitari, timens ne forte verum diceret et ſe
eſſe illuſum. Tercius autem poſtea occurrens, dixit idem
quod alii; tunc ruſticus magis dubitavit. Poſtea quartus
735 magis inſultavit, dicens quod, ſi ultra canem illum ferret,
in foro ab omnibus irrideretur et vilipenderetur. Qui tunc
omnino credens quod verum dicerent, projecit agnum et
dimiſit et admiſit.

28. [= S. 323.]

Ad hanc ludificacionem, que fit in ſompniis, pertinet
740 error illarum mulierum que dicunt ſe nocturnis horis cum
Diana et Herodiade et aliis perſonis, quas bonas res vocant,
ambulare, et ſuper quaſdam beſtias equitare, et multa
terrarum ſpacia pertransire, et certis noctibus ad dearum
ſervicum evocari. . . Audivi quod, cum quedam vetula,
745 volens blandiri ſuo ſacerdoti, diceret ei in eccleſia: „Do-
mine, multum debetis me diligere, quia liberavi vos a morte;
cum enim ego vaderem cum bonis rebus, media nocte
intravimus domum veſtram cum luminariſus; ego, videns
dormientem et nudum, cooperui vos velociter, ne domine
750 noſtre viderent nuditatem veſtram, quam ſi vidiffent, ad
mortem flagellari vos feciffent.“ Cumque ſacerdos quereret
quomodo intraverant domum ejuſ et cameram, cum oſtia
eſſent fortiter ſerata, ait quod bene intrabant domum
januis clauſis. Tunc eam invocans ſacerdos intra cancellam,
755 clauſo oſtio, verberavit eam cum crucis baculo, dicens:

„Exite hinc, domina sortilega.“ Cum autem non posset, emisit eam sacerdos, [dicens]: „Modo videtis quod fatua estis, que sompnum veritatem creditis.“

29. [= S. 329.]

Audivi quod, cum quidam domicellus graciose cuidam
 760 principi serviret, quidam ejus prepositus maliciosus, ei in-
 videns, accusavit eum apud dominum suum, dicens quod
 pro certo sciebat quod cum uxore sua commisceretur,
 addens aliqua falsa intersigna. Cum autem ei credidisset,
 habuerunt consilium iniquum, et vocavit ejus consilio dictus
 765 princeps quosdam operarios, qui fornacem in nocte illa
 debebant succendere ad calcem faciendam, et fecit eos jurare
 quod in mane illum mitterent in fornacem qui primus ad
 eos veniret. Cum autem summo mane convocasset dictus
 770 princeps dictum juvenem, jussit ut festinanter iret ad ope-
 rarios, et diceret eis quod omnino facerent quod sibi fuerat
 imperatum. Ille autem, sicut singulis diebus consueverat
 antequam aliquid faceret, voluit prius audire missam quam
 ire. Prepositus autem gaudens, cum crederet jam eum ad
 775 fornacem venisse et combustum, prevenit eum, et ab ope-
 rariis in fornacem projectus est. Similiter accidit illis qui
 Danielem projecerant in fornacem ex invidia (Dan. III).

30. [= S. 333.]

Cum in diocesi Bisumptina, in qua assueti solebant
 esse homines jurare et Deum negare vel abnegare, summo
 diluculo exirem de quodam castro, habui obviam dictum
 780 bubulcum comedentem pira; et cum quererem si qui ita
 mane reficiebat corpus adhuc refecisset animam dicendo
 dominicam oracionem, jurabat et Deum abnegabat quod
 ipse Pater noster nesciebat. Et cum ego arguebam eum
 de hoc quod ipse jurabat et Deum negabat ex consuetudine
 785 jurandi, perjurabat jurans et abnegans Deum quod ipse
 nec Deum juraverat nec abnegaverat; et sic semper per-
 jurabat cum plus eum de hoc arguebam.

31. [= S. 346.]

Audivi a quodam fratre sacerdote et predicatore, dicto
 fratre Symone, quod, cum quidam heremita miraretur in
 790 corde suo, murmurans de diversis judiciis Dei, de hoc quod

hi qui male vivebant in presenti bene habebant sepe, et
 econtra frequenter bene viventes multas habebant adver-
 sitates, et aliquando illi qui bonam vitam duxerant in fine
 videbantur habere finem abjectum, et mali pulcrum, et
 795 boni admittebant frequenter temporalia, malis bene succe-
 debat in istis; cum hoc in oracione revolveret, rogavit
 Dominum ut ei ostenderet cur hoc faceret. Aduit angelus,
 dicens ei quod missus erat ut ei ostenderet que peccerat a
 Domino, et quod sequeretur se in forma heremite appa-
 800 rentem. Quod cum faceret, venerunt ad domum cujusdam
 heremite, cujus domus supra saxum altissimum erat sita
 supra mare, qui predicanti angelo de temptacionibus et
 contra imperseveranciam, confessus est cum multis lacrimis
 quod, cum fuisset ibi in magna afflictione penitencie per
 805 quadraginta annos, ad ultimum ita erat victus a cogitacioni-
 bus suis, quod volebat omnia dimittere bona et ad seculum
 redire; quem cum videret vere penitentem angelus, preci-
 pitavit eum subito in mari, et mortuus est. Cum autem
 ad hoc factum terreretur heremita, socius suus, et fugeret,
 810 vocavit eum dicens: „Noli timere; ostendit tibi Deus unum
 de judiciis suis.“

Consequenter venerunt ad domum alterius heremite,
 qui, cum recepisset eos cum magno gaudio, propinavit eis
 potum cum citho argenteo quem habebat, quem occulte
 815 accipiens angelus, in sinu suo occultans, secum deportavit.
 Venientes autem in nocte in domo cujusdam predonis
 militis, vix sunt in ea recepti, et valde male tractati et
 conviciis affecti. Tamen aliqua pauca sunt eis data, et
 lecti parati, licet viliter. In mane noluit angelus recedere
 820 nisi prius loqueretur cum hospite, et extrahens cithum de
 sinu, dedit ei; quod videns heremita miratus est, et mur-
 murans in corde suo de hoc quod viderat. Alia nocte
 venerunt ad domum alterius militis, qui satis vix recepit
 eos, tamen mediocriter tractavit eos. In mane cum vellent
 825 recedere, rogatus ab angelo, dixit cuidam filio suo unigenito
 quod eos conduceret et viam monstraret. Quod cum puer
 faceret, subito eum angelus arripuit et occidit, et in fossatum
 projecit. Quod cum vidisset heremita, fugiebat eum, dicens
 eum non esse angelum, sed dyabolum. „Ecce,“ dicit angelus,
 830 ostensa sunt tibi occulta Dei judicia quorum causam scire
 volebas: salutem illius prioris heremite, quem precipitavimus,

procuravimus, qui, de sua temptatione compunctus, ad
 Dominum ivit, non habens aliam penam nisi mortem ab-
 jectam; qui, si supervixisset, redeunte temptatione, malum
 835 quod conceperat adimpleret. Alius heremita homo con-
 templativus est et magnarum oracionum; dyabolus autem
 procuravit suis impedimentum oracionibus: quidam enim
 dives ciphum argenteum quem sustulimus ei dederat, ut
 pro se oraret. Cum autem orare vellet, veniebat ei cogi-
 840 tacio quid de ciphio illo facere posset, vel ne furaretur eum
 aliquis ei, ita quod cor suum et oraciones ciphus ille ei
 aufererat; ideo salutem ejus procuravimus ciphum auferendo:
 rediit enim ad solitas oraciones sine impedimento illo. Alius
 autem, ad quem post venimus, malus homo est, nec est
 845 dignus celesti remuneracione; pro hoc quod fecit nobis,
 ideo temporalem ei dedimus mercedem. Alius homo fuit
 hospitalis et multarum eleemosynarum, et, cum non haberet
 prolem, rogavit viros religiosos ut rogarent Dominum ut
 daret ei prolem; quod fecerunt, et dedit ei filium, quem
 850 vidisti submergi a nobis. Quo habito, cepit opera miseri-
 cordie, que facere consueverat, dimittere, et multa mala
 facere, quo modo multa filio acquireret. Puero mortuo in
 innocencia salutem procuravimus, qui, si supervixisset,
 multa mala fecisset; similiter et patri pueri, qui, eo mortuo,
 855 ad consueta bona opera revertetur.

32. [= S. 357.]

Audivi quod, cum quidam dives maneret juxta [domum]
 cujusdam pauperis, cum post cene sue delicias intraret
 lectum suum delicatum et mollem ut quiesceret, occupatus
 diversis curis irruentibus diversorum bonorum suorum que
 860 habebat in diversis locis, cum non posset dormire, audiebat
 pauperem post cenam paucam et solacium aliquod, quod
 habebat cum puero suo, suavissime quiescentem post labo-
 rem diurnum in lecto duro. Qui invidens ejus quieti,
 surrexit ante diem, et, aperto ostio pauperis, pependit in
 865 eo bursam plenam pecunia; qui excitatus in mane, vix ab
 uxore, cum vellet egredi domum, cadentem pecuniam rece-
 pit; et cum diu deliberasset quid faceret, timens ne uxor
 vel alius furaretur ei, finxit se pati in renibus, occultans
 sub lecto suo et jacens supra, non valens dormire de nocte
 870 pre sollicitudine [in qua] erat quid de ea faceret. Cum autem

dives quereret ab uxore pauperis quid vir suus haberet, qui non audiebatur ultra cantans, et illa assereret quod pateretur in renibus, ait: „Ego veniam et curabo eum.“ Et accedens et pecuniam suam repetens et reportans, resti-
875 tuta est pauperi quies, pristina sanitas et jocunditas cum sompno.

33. [= S. 359.]

Audivi quod quidam magnus magister in litteratura habuit discipulum nobilem genere, qui dicebat sepe coram magistro suo quod episcopi Francie ceci erant, qui magistrum
880 tantum clericum non vocabant ad beneficia prebendarum. Qui cum factus esset episcopus, vocavit nepotes suos ad beneficia ecclesiastica, magistro contempto. Unde, cum ipse in quadam processione clara luce esset, occurrit ei dictus magister suus cum duobus torciis succensis, et cum
885 causam hujus facti requireret episcopus, ait: „Domine, hoc ideo feci, ut repellam a vobis cecitatem quam videbatis in aliis, qui me non vocabant; tantum transistis ex acquisitione honoris et diviciarum, ut non videatis in vobis dives quod videbatis in aliis pauper ante episcopatum! . . .

34. [= S. 361.]

890 Referebat magister Nicholaus de Flavin[iaco], in sermone quodam, quod quidam cecus pauper de elemosinis sibi datis congregavit pecuniam, subtrahens eas ori, et vendebat. Qui factus usurarius accumulavit multam in archa, nulli sinens ibi tangere, nec audebat eam diminuere,
895 sed se affligebat frigore et nuditate et fame. Et cum solus jaceret in camera in qua erat pecunia, surgebat nocte media, et, aperiens archam, delectabatur singula tractando et considerando et computando si omnia ibi essent integre; et audiebat ibi vocem quod in illa pecunia nihil haberet
900 et quod inutiliter de ea gauderet, cum esset fabri cujusdam civitatis propinque. Quod cecus sepe audiens et dolens, maluit eam perdere quam ad illum deveniret. Fecit ergo fodi maximum truncum qui erat in domo sua, et dictam pecuniam ibi intrusit, et precipitari fecit eam in fluvium,
905 ut illius nullus haberet usum. Piscatores autem, per descensum fluvii piscacioni intendentes, cum sagena extraxerunt dictum truncum et portaverunt ad littus dicte civitatis. Ubi

videns faber truncum jacentem, credens quod esset [aptus] incudi suo defigende, emit eum, et, cum deportasset ad
 910 domum suam, incudem volens infigere, invenit intus pecuniam et habuit, ceco pre inopia et dolore deficiente.

35. [= S. 369.]

Cum quidam usurarius Bisumptinensis in extremis nollet facere aliquod testamentum vel eleemosynam, sed omnia dimisisset in dispositione uxoris sue, cum ipse esset
 915 sic mortuus, uxor sua, videns quendam inimicum suum, contraxit cum eo cito post mortem viri sui. Quam cum argueret quedam proba mulier, dicens quod vir suus erat adhuc calidus in sepulcro, respondit: „Si calidus est, sufflate eum.“ Hec sunt eleemosyne quas fecit pro anima ejus.

36. [= S. 394.]

Quidam tanto zelo uxorem suam custodiebat, quod semper cum ea ire volebat; que mandavit lecatore quod in domo quadam, antequam erat lutum et planca, expectaret eam die tali et hora. Cum autem illa die et hora iret ad ecclesiam, se dimisit cadere in lutum; que surgens, dixit
 925 viro quod domum illam intrare volebat ad lavandum se, et quod servaret osticum, ne aliquis intraret antequam esset lota, quod fecit; et illa, cum diu fuisset cum lecatore suo, exivit magis inquinata quam intravit.

37. [= S. 403.]

Referebat frater Galfridus de Blevex, qui per multos
 930 annos rexerat in theologia Parisius, quod quidam miles, habens suspectam uxorem suam, singulis noctibus domum suam firmabat, clavem custodiens. Sacerdos autem, palo de vallo artificialiter elevato, ad dominam veniebat. Lupus, foramen inveniens, post sacerdotem ingrediens, oves jugu-
 935 lavit plures. Miles, in mane dampnum audiens et vestigia lupi sequens, invenit foramen, et dolum et vestigia sacerdotis deprehendit. Dissimulat; dicit uxori sue quod rumor venerat ei quod sua mater in loco remoto egrotaret ad mortem; mittit eam ibi, et facit fieri foveam maximam et
 940 profundam juxta transitum valli, intra. Cum autem redisset domina, dicens matrem sanam invenisse, facto magno convivio, ivit miles ad lectum, fingens infirmitatem. Veniens

sacerdos, palum elevans, et intrans more solito, cecidit in foveam, et lupus eum sequens. Similiter domina, moras
 945 non ferens, mittit pedisecam ad sacerdotem, facti consciam, que similiter cecidit in foveam. Domina, moras non ferens, pedisecam habens suspectam de sacerdote, vadit illuc et cadit cum aliis. Mane autem facto, miles inveniens factum, convocata tota vicinia, factum exposuit, et eos emittens
 950 coram omnibus confudit. Sic omnes adulteri [et] procuratores, primo cadentes in foveam peccati, deinde inferni, a Deo in iudicio coram omnibus emittentur et confundentur.

38. [= S. 404.]

Item audivi a quodam alio fratre quod, cum quidam sollicitaret uxorem cujusdam burgensis, nec pacem daret,
 955 illa significavit hoc viro suo; que, de consilio viri, significavit ei quod in die pleni fori veniret balneandus cum ea, quia tunc vir suus erat intentus mercibus vendendis. Qui paruit, in balneum sibi paratum intrans, illa tardante intrare, quasi pro prandio parando. Venit vir, sciens
 960 factum, adducens secum multos: [illa alterum] fecit intrare nudum in furnum ibi conjunctum, claudens os pannis. Vir accepit stramina et ligna, ponens ignem ad os furni, dicens quod volebat furnum calefacere ad faciendas tartas. Quod videns qui intus latebat, per medias flammas nudus
 965 et semiustus prosiliit in publicum, fustigatus cum derisione et ulutatu per forum.

39. [= S. 405.]

Item in diocesi Graciopolitano accidit, testante fratre Cabrito et asserente, quod quidam sacerdos adamabat quamdam uxorem cujusdam carpentarii archarum; quo
 970 absente, cum peccaret, venit ad ostium vir. Sacerdos stupefactus archam magnam ibi paratam intravit, quam mulier clausit. Vir intrans, videns de ora vestis sacerdotis extra aliquantulum, dolum perpendit, et, clave assumpta, archam seravit. Applicans carrum boum et vocans vicinos, ad
 975 forum ducit, ubi quidam amicus ejus, sciens factum, cui mandaverat sacerdos cum occultis intersignis quod archam emeret et eum liberaret, veniens ad forum, emit archam precio viginti librarum. Ille qui vendebat, securus de precio, dicebat quod non vendiderat quod intus continebatur; unde, cum ad verba hic inde concurrerent qui erant
 980

in foro, ille qui vendiderat archam aperuit, et inde sacerdos confusus et derisus ab omnibus exivit. Quod audiens episcopus, voluit habere de contempto quantum alius habuerat de archa. Hoc ideo dixi, ut videant adulteri quanta erit eis confusio, cum coram toto mundo peccata eorum denudabuntur et confundentur, et derisi ab omnibus in infernum deducantur.

40. [= S. 414.]

Audivi quod quidam monachi, venientes ad Saladinum, inceperunt eum monere ad conversionem. Ille autem quesivit de religione eorum, de victu et abstinencia, et si absterent a carnibus et a mulieribus et a vino; qui dixerunt [quod] a carnibus et mulieribus abstinebant, a vino non. Qui recepit eos honorifice, et fecit parari delicata secundum morem eorum, sine vino; et, cum dormirent, misit eis mulieris ad sollicitandum eos. Ipsi autem eas a se viriliter abegerunt. Post aliquantum temporis, cum abstinuissent a vino, fecit eis parari minus delicate; tamen vinum fecit eis propinari fortissimum. Illi autem, quia a vino diu abstinerant, avidius biberunt, non temperantes vinum ut oportuisset, nec temperaverunt se a vino; sed, cum essent inebriati et quasi consopiti, misit ad eos mulieres dictas, in quibus sollicitantibus incurrerunt absorpti vino: unde dictus Sarracenus confutavit eos.

41. [= S. 425.]

Legitur in antiquis historiis et cronicis quod Adam senex guttam patiebatur; et misit filium suum Sethum ad orientalem plagam, ad portam paradisi terrestris, ut rogaret angelum, custodem ejus, ut daret sibi de oleo vel liquore manante de arbore misericordie, quam viderat in paradiso, ut de illo liquore ungeretur et curaretur. Cui respondit angelus quod diceret patri quod expectaret patienter usquequo veniret Christus, qui credentes in se ungeret oleo misericordie sue, per cujus unctionem consequeretur salutem eternam. Instanti autem Seth precibus et fletibus dedit ramum illius arboris, quem pater suus plantavit in terra promissionis, et crevit in arborem mirabilem; que, cum fuisset accisa, Salomone edificante templum, cum non haberet in eo locum, fecit de ea reclinatorium in eo ad

orandum; de quo cum diceret regina Saba quod in eo
 1020 suspenderetur rex Jerusalem sub quo regnum Judeorum
 deficeret in ejus morte, abscondit illud, ut in terra putres-
 ceret sepultus. Et cum, in loco ubi erat, fieret Probatice
 piscina, superrenatavit tempore Passionis; quod inventientes
 Judei, super humeros Domini imposuerunt; quo bajulante
 eum, pars crucis de eo facta est, in altum erecta. Quod,
 1025 si verum est, pulcherrimum est.

42. [= S. 432.]

Item de quadam alia audivi [quod], cum quidam
 impeteret eam pro promisso precio, dimisit se a quodam
 juvene deflorari. Cum autem post factum negaret ei juvenis
 quod promiserat, illa obtulit clamorem judici quod violenter
 1030 eam opprimerat. Judex autem, negante eo quod fecisset
 ea invita, judicavit quod die assignata veniret, daturus ei
 quandam summam pecunie, vel eam acciperet in uxorem.
 Juvenis autem, magis eligens dare pecuniam, ei tradidit.
 Cum autem illa in sinu suo posuisset eam et recederet, ait
 1035 juveni judex ut iret post eam et ei eam auferret, et eam,
 si posset, recuperaret; quam totu conatu suo non potuit ei
 auferre: adeo se defendit, quod nil valuit juveni, sed, male
 tractatus ab ea, rediit ad judicem. Judex, eam revocans,
 fecit pecuniam sibi reddi, juveni dicens quod patebat eam
 1040 mentitam, quia, si sic servasset virginitatis thesaurum ut
 pecuniam, nunquam esset ei ablatum.

43. [= S. 438.]

Item ad hoc [facit] quod legitur in cronicis, quod
 circa raptum Helene Homerus poeta floruit, qui, cum in
 habitu vili vellet intrare apud Athenas curiam regis, est
 1045 prohibitus; qui, sumpto precioso habitu, statim intravit,
 honorifice receptus, [et] optinuit quicquid petivit; qui, ad
 confusionem regis et suorum, vestes preciosas coram omni-
 bus exiit, et eas honoravit et adoravit, gratias eis referens
 de obtento, que voluerant apud regem quod non valuerat
 1050 sapientia aut bonitas optinere.

Sammlung von Tours.

In Etienne de Bourbon ed. Lecoy de la Marche.

1. [= S. 388.]

Idem [Guillelmus] dicebat in sermonibus suis quod ille qui corrigebatur ab aliquo debebat reddere et corripienti patientiam, id est, debebat patienter ferre. Tandem, correptus a quodam religioso, impatiens est effectus. Cui
5 ait religiosus: Memor sitis, domine, quod debetis mihi patientiam. Verum est, inquit, sed non ad solvendum modo.

Episcopus Guillelmus Parisiensis, visitando diocesim suam, declinavit ad quandam villam combustam, et predicavit eis quod Dominus fecerat eis sicut vetula cato suo,
10 que comburebat pellem cati, non quia odiret, sed ne admitteret; et sic fecerat eis. Et fuerunt valde edificati.

Idem, cum peteretur quomodo tot bona sciret verba, ait: Quia nunquam verbum bonum audivi quod non ponerem, aut in pelle, aut in corde.

15 Idem, querens panem Parisius, noluit accipere elemosinam a famula, dicente quod tali conditione teneret, quod numquam Parisiensis episcopus esset.

Regina Francie Margarita, uxor Ludovici regis, primo habuit filiam, et non auferunt insinuare regi. Vocaverunt
20 episcopum Guillelmum, ut ei nuntiaret. Qui, vadens ad regem, taliter nuntiavit: Domine, gaudeatis, quia afferro vobis boves minores, quia hodie lucrata est corona Francie unum regem; quia habetis unam filiam, per maritagium
cujus habebitis unum regnum, et, si haberetis filium, daretis
25 ei comitatum magnum. Et sic letificavit eum.

Idem in mensa sua bibebat vinum optimum, et juxta vinum habebat semper aque potum, sed nunquam ponebat in cyphum suum. Quadam vice, dominus Johannes de Bello Monte, magnus consiliarius regis, comedens cum eo,
30 ait quod aqua in mensa sua de nihilo serviebat, quia nunquam in vino ponebat. Qui respondit: Immo tantum servit in mensa aqua ista, quantum servitis in regia curia. Ille inquit: Domine, ergo de nihilo servio? Immo, inquit, multum; quia, quando estis in palatiis, ubi princeps vel
35 comes vult loqui, rigide statim comminando facitis eum tacere. Si miles vel alius nimis audaciter loquatur, statim

ad vestrum preceptum silens efficitur. Ita, si bonum vinum de Sancto Procinto, vel Andegavia, vel de Autissiodoro, sit in mensa mea et vellet mihi aliquid malum facere, statim aqua
40 contradicit, que in momento violentiam ejus posset destruere.

Episcopus Guillelmus Parisiensis, sciens Fratres Predicadores Parisiensis debitis obligatos, que solvere non poterant, adiit reginam Blancam, cujus erat confessor, que debebat peregrinari ad Sanctum Jacobum et paraverat mirabiles
45 expensas, et petiit ab ea si omnia essent parata. Que respondit quod sic. Tunc ait ille: Domina, vos jam multa inutiliter propter mundi gloriam expendistis, et ut vostram magnificentiam in vestra terra, de qua estis orta, ostendatis, que multo melius possent expendi. Certe, dixit ipsa, parata
50 sum acquiescere consilio vestro. Et inquit: Dabo sanum consilium, et obligo me in iudicio pro vobis coram summo iudice responsurum. Ecce, inquit, Fratres Predicadores, qui vocantur fratres Sancti Jacobi, obligati sunt in mille quingentis libris vel circa. Accipiatis peram et baculum, et
55 eatis ad Sanctum Jacobum, id est ad domum ipsorum, et solvatis eorum debitum, et ego sic muto vobis votum vestrum, et promitto super hoc respondere pro vobis ad iudicium, quod melius facitis [quam facere] tantum excessum et habere tam superfluum apparatus. Que sicut sapiens
60 mulier acquievit consilio sancti viri."

2. [= S. 244.]

Episcopus quidam Carnotensis, a quo petiit rex Philippus, qui erat ejus cognatus, primam prebendam quam daret, ei benigne annuit et concessit. Et cum post vacasset nec regi satisfacisset, increpavit per litteras eum de mendacio,
65 quia primam quam dedisset [non habuerat], nec quam daret habebat. Qui respondit se veritatem servasse, quia ipsi non dabat sed vendebat. Et ita erat in rei veritate.

3. [= S. 64.]

Item, imminente morte, fecit [Salehadim] afferri sudarium suum, et a quatuor militibus per quatuor lanceas fecit deportari per vicos civitatis, dicentibus: Salehadim, dominus
70 duodecim regnorum, non plus portat de mundo.

Soldanus Salehadim in morte, ut dicitur, mandavit pro meliori christiano, pro meliori Judeo, pro meliori Sarra-

ceno quos potuit invenire. Et quesivit a Judeo que melior
75 lex. Respondit quod sua. Et si istam, inquit, dimitteres,
quam acciperes? Respondit: Legem christianorum, que
descendit a nostra. Item quesivit a pagano que melior;
qui respondit quod sua, et, si illam dimitteret, acciperet
legem christianorum, quia nostra, inquit, descendit a sua.
80 Item quesivit a christiano illud; et dixit quod sua est, et
quod nullam aliam reciperet quam suam. Tunc ait: Alii
duo, si dimitterent leges, consentirent in istam; iste nullam
aliam acciperet nisi suam; hanc eligo et judico meliorem.
Et fecit se, ut dicitur, baptizari.

85 Idem, audiens quod rex Johannes habebat ensem de
qua scindebat hominem armatum usque ad sellam, rogavit
quod ei mitteret, et hominem armatum damnatum posuit
in medium, et fecit per meliorem et fortiorem militem
tentare num posset scindere per medium; qui non potuit.
90 Et remisit regi, mandans quod non credebat, quod faceret
sibi fraudem, et quod illum ensem non miserat. Qui
remandavit quod bene miserat, sed non miserat brachium
cum ense.

Idem, habens militem in carcere, audivit a custodibus
5 quod non cessabat de die et de nocte aspirare et desiderare
terram suam. Qui, mandans pro eo, ait: Sunt silve in
terrâ vestrâ? Respondit: Non. — Sunt flumina? — Non.
— Certe, inquit, ego dabo vobis licentiam illuc eundi,
quia non possum vos ponere, pro posse meo, in majori
95 carcere. Et sic recessit.

4. [= S. 244.]

Idem, [rex Philippus], in terra de Gastineis frequen-
tans, vinum de vinea cujusdam vetule libenter bibebat.
Quod videns ballivus terre, institit apud virum pro emenda
vineae, nec voluit. Ipso mortuo, institit apud mulierem, que
5 renuit. Quadam die, operarios in vineam misit, et se a viro
emisse dixit, et per potentiam prevaluit. In adventu regis,
mulier contra eum clamavit. Quod rex audiens, ait ballivo
quod adduceret testes, et sic clamor mulieris cessaret. Quibus
daductis, vocavit virum ad partem. Scitis, inquit, Pater
10 Noster? Scio, inquit. Modo dic mihi. Qui dixit, et emisit
spiritum. Et alium vocavit. Vere, ait, in verbo regis,
socius tuus ita dixit veritatem, sicut est Pater Noster; recog-

nosce, et liberaberis. Qui ait quod ballivus duxerat eos de nocte ad foveam mortui cujus fuerat vinea; et, exhumato
 115 corpore, ballivus accepit manus ejus, dicens: Ego emo vineam tuam sub testimonio istorum, isto pretio. Et posuit pecuniam super pectus, et iterum reportavit, et in terram iterum reposuerunt. Tunc rex vocavit alium, qui hoc idem
 120 recognovit. Concordes jurare judicavit, et, penitus veritate recognita, ballivum statim suspendi fecit, et vineam restituit mulieri, que in morte eam legavit regi. Rex autem in ea capellam edificari fecit et dotavit, et cuidam nepotulo suo dedit.

5. [= S. 244.]

Idem [rex Philippus] habebat pauperem clericum qui
 125 pedes sequebatur capellam suam. Et quadam die, cum vacaret cura Peronensis, que valet circa quingentas libras, et clerici sui differrent ei dicere usque post prandium, quo tempore magis letus erat, ille clericus pauper, videns regem solum in capella, cum surgeret, ait: Domine, quoddam be-
 130 neficium vacat apud Peronam; pro Deo, conferatis mihi. Quod beneficium, inquit, est? Respondit ille: Qui habet illud firmat ostia, pulsat campanas. Libenter, inquit, habeo consilium. Ad quod clericus: Si habetis consilium, nunquam habebo. — Et certe nolo habere de cetero; tibi con-
 135 cedo. Post prandium accedentibus clericis et petentibus, respondit se dedisse clerico tali. Responderunt quod non erat aptus ad tale beneficium, quoniam, inquit, valet quingentas libras vel circa. — Verum dixit mihi: si haberem consilium, non haberet: sed suum est. Et fuit valens homo.

6. [= S. 243.]

140 Regi Philippo eunti per viam obviavit quidam ribaldus, et petiit elemosinam, quia erat cognatus ejus. Ex qua, inquit, parte? Respondit: De Adam. Da, inquit, ei obolum. Respondit: Non donum regium. Si tantum, inquit, darem cuilibet attingenti mihi de genere ex ista parte, nihil mihi
 145 remaneret.

Idem [rex] clericos pauperes habebat in quadam mensa coram se. Et videns in fine mense unum deponentem caponem, apud se vocavit in secreto, interrogans: Quam scientiam auditis? Ait: Theologiam. — Nonne dicitur

150 ibi: Nolite cogitare de crastino? Quare ergo deposuisti caponem? Respondit: Quia volebam deponere sollicitudinem et nolebam cogitare.

Idem febricitans sitiebat vinum, quia nolebat sibi ministrare physicus sine aqua. Tunc ait: Saltem velitis
155 quod primo bibam vinum, post aquam. Et concessit. Quo hausto, noluit aquam bibere, dicens: Non sitio.

Idem, coram abbate quodam de frigore pedum conquerens, audivit ab abbate quod tales fiebant socci in abbatia, quos qui habebat, non frigus habebat. Rogavit quod
160 mitteret ei; et misit ei stramen album bene fricatum. Et deinceps habere noluit tales soccos.

7. [= S. 124.]

Idem [comes Theobaldus], habens coram se militem supplicantem eum [ut] juvaret ad maritandum filias suas, cum decem haberet, cogitans tacuit. Quod videns quidam
165 homo suus ditissimus, servus proprii capitis, eum excusavit, dicens quod non habebat unde. Miles autem ut indigens devotissime supplicabat. Homo autem ille quod comes non habebat ferociter replicabat. Tunc comes militi: Mentitur, quia ipse ipsum habeo ad dandum, qui servus meus
170 est; et ipsum tibi do. Redime bene eum, quia bene habebis decem milia librarum ad tuas decem filias maritandas. Miles statim eum cepit, et filias maritavit."

8. [= S. 134.]

Comes Theobaldus consuetus erat semper visitare unum leprosum quotiescunque declinabat ad quoddam
175 suum manerium, et confortabat eum. Quadam die, veniens per locum, intrans domum, occurrit leprosus, dulcissime alloquens eum. Et exiens, a populo acclamante audivit ipsum nuper mortuum et sepultum; et sic cognovit loco ipsius invenisse Christum. Et ideo ad visitandum leprosos
180 et pauperes devotior est effectus.

9. [= S. 283.]

Quidam hereticus, videns episcopum christianorum miracula facientem, cecos illuminantem, et dolens quod non dicebatur quod episcopus hereticorum faceret, ita miracula sicut alius, finxit cecum per multum tempus, discurrens

185 per civitates et castella cogitans se tandem ad episcopum
hereticorum accedere, et tunc per eum diceret se videre.
Qui cum diu sic fecisset et ad illum tandem accederet,
lumine totaliter est privatus; et coactus necessitate ad epis-
copum christianorum accedere, et accessit, cujus meritis et
190 precibus visum recepit. Item, de mandato episcopi, per
que finxerat se cecum discurrit, et fraudem quam intenderat
facere et miraculum super se factum omnibus publicavit, et in
fide fideles confortavit et infideles convertit.

10. [= S. 396.]

Mulier quedam, mortuo marito, noluit recedere a
195 tumulo. Quam videns miles, custodiens prope locum la-
tronem, ad eam accessit, et mulier ejus voluntati obedivit.
Et cum rediret et latronem sublatum inveniret, rediit ad
ipsam, dicens quod totum amiserat. Que ait: Absit; maritus
meus rectus et recens est; suspendemus eum loco ejus.
200 Qui cum portarent, ait miles: Unicum pedem habebat. Que
statim pedem abscidit. Paulo post: Monoculus erat. Que
statim eruit oculum. Post: Calvus, inquit, erat. Que statim
depilavit eum. Ideo in amore mulieris non est confiden-
dum alicui.

Anmerkungen.

1. *Schneekind* (Gröber, Lat. Lit. im Mittelalter 179). Köhler II, 564.
2. *Märchen* (*Märchenschwank, Lügenmärchen*; Gröber 179). Köhler I, 322.
3. *Kalb und Storch* (Gröber 179).
4. *Verlorenes Pferd* (Gröber 179).
5. *Adolphus von Wien* (Gröber 414):
 1. *Der Blinde, das Weib und der Buhle*. Köhler II, 568.
 2. *Mann im Weinberg verwundet sich das Auge*. Köhler II, 673, Clouston, Popular Tales I, 53. S. auch hier S. 27.
 3. *Tochter, Mutter, Liebhaber, Gatte* (Liebhaber spielt den Verfolgten). Benfey, Pantschatantra I, 166. S. hier S. 28.
 4. *Weinende Hündin*. S. auch hier S. 30. Gesta Roman. ed. Oesterley n° 28. Loiseleur, Essai S. 106.
 5. *Ausgesperrter Mann*. Sieben weise Meister „puteus“, Chauvin Syntipas S. 184 (Le jaloux mis à la porte). Köhler II, 581.
 6. *Der Gatte findet anstatt des Liebhabers ein Kalb*. Benfey, Pantschatantra I, 140. Bédier, Fabliaux S. 140.
 7. *Junker will zwei Frauen heiraten*. Als Fabliau ‚Valet aux douze femmes‘, Recueil général III, 186. Bédier, Fabliaux 429.
6. *Unibos* (Gröber 414). Köhler I, 233.
7. *Jude in der Senkgrube*. Vgl. Gesta Romanorum ed. Oesterley c. 229.
8. *Bester Freund*. Köhler II, 401. Vgl. auch Dolopathos, der gerettete Greis, hier 103.
9. *Petri Alphonsi disciplina clericalis* (Gröber 216).

Ausgaben: 1. éd. des Bibliophiles. Paris 1824.
2. ed. Val. Schmidt. Berlin 1827 (mit reichen Anmerkungen).

 1. *Freundesprobe*. Köhler II, 557. Ist auch in die Gesta Romanorum übergegangen (Oesterley 129, Dick 196).
 2. *Die beiden Freunde* (Ägypten und Baldach). Köhler II, 557.
 3. *Undankbare Schlange*. Clouston, Popular Tales I, 262.
 4. *Stadttorwächter*. Cento novelle antiche n° 50 (Gualteruzzi).

5. *Mann im Weinberg verwundet sich das Auge.* S. hier S. 6.
 6. *Tochter, Mutter, Liebhaber, Gatte.* S. hier S. 7.
 7. *Erzähler schweigt.* Cento novelle antiche n° 31 (Gualteruzzi).
 8. *Weinende Hündin.* S. hier S. 8.
 9. *Ausgesperrter Mann.* S. hier S. 11.
 10. *Depositum.* Gesta Roman. ed. Oesterley n° 118.
 11. *Finder ehrlich, Verlierer unehrlich.* Köhler II, 578. Clouston, Popular Tales I, 367.
 12. *Der kürzere Weg der längere.*
 13. *Traumbrot.* Clouston, Popular Tales II, 86.
 14. *Der Hofschneider und seine Schüler.* Wackernagel, Altdeutsches Lesebuch⁴, 1260.
 15. *Spielmann und Knochen.* Köhler II, 336.
 16. *Wahrheiten, drei* (Vögelein). Benfey, Panschatantra I, 381.
 17. *Pflüger, Wolf und Fuchs.* Köhler II, 532.
 18. *Dieb, Hausherr, Mondstrahl.* Benfey I, 77.
 19. *Maymundus der Faule.* Ist die Wette zwischen Herrn und Knecht, wer zuerst böse wird.
 20. *Maymundus der Geschwätzige.* S. die Anmerkung Cranes zu Jacques de Vitry, n° 205.
 21. *Begräbnis Alexanders.* S. W. Hertz, Abhandlungen S. 145.
10. *Johannis de Capua Directorium humanae vitae . . .* traduction latine du livre de Kalilah et Dimnah, p. p. J. Derenbourg. Paris 1889. (Clouston, Popular Tales I, 8.)
1. a) *Einsiedler auf der Suche.* Benfey, Panschatantra I, 139.
 - b) *Fuchs getötet.* Benfey I, 139.
 - c) *Kupplerin getötet.* Benfey I, 147.
 - d) *Abgeschnittene Nase.* Benfey I, 140. Bédier, Fables 135.
 2. *Löwe und Hase.* Benfey I, 179.
 3. *Der Löwe, seine Diener und das Kamel.* Benfey I, 230.
 4. *Elster.* Benfey I, 271.
 5. *Gutgesinnt und Bösgesinnt.* Benfey I, 275.
 6. *Frau und Krämer.* Benfey I, 281.
 7. *Wage, gefressene.* Benfey I, 283.
 8. *Die Kaufmannsfrau und der Maler.* Benfey I, 299.
 9. *Arzt, unwissender.* Benfey I, 300.
 10. *Frau, zurechtgewiesene.* Benfey I, 300.
 11. *Schlange will vergiften.* Benfey I, 309. 361.
 12. *Jäger, Hirsch, Eber und Wolf.*
 13. *Alter Mann von seiner Frau geküßt.* Benfey I, 367.
 14. *Einsiedler und Dämon.*
 15. *Zimmermann und Weib mit Buhlen.* Benfey I, 370.
 16. *Löwe, Fuchs und Esel.*
 17. *Hund rettet Kind und wird getötet;* vgl. Canis der H., hier S. 75.
 18. *Die dankbaren Tiere und der undankbare Mensch.* Benfey I, 192.
 19. *Vier Jünglinge.*

11. *Historia de septem sapientibus* (Gröber 321).

Ausgaben: 1. Liber de septem sapientibus, herausgegeben von K. Gödecke in Orient u. Okzident III, 385—423.
2. Die Historia septem Sapientum nach der Innsbrucker Handschrift vom Jahre 1342, herausgegeben von G. Buchner. Erlangen. 1889.

1. *Rahmenerzählung*. Loiseleur Deslongchamps, Essai sur les fables indiennes. Paris 1838. S. 142.
2. *Arbor*. Loiseleur S. 143.
3. *Canis*. Loiseleur S. 143.
4. *Aper*. Loiseleur S. 144.
5. *Avis*. Loiseleur S. 148.
6. *Tentamina*. Loiseleur S. 149.
7. *Senescalcus*. Loiseleur S. 154.
8. *Amatores*. Loiseleur S. 156.
9. *Vidua*. Loiseleur S. 93. Chauvin, Syntipas S. 210.
S. auch hier S. 208.

12. *Dolopathos* (Gröber 321).

Ausgabe: Iohannis de Alta Silva Dolopathos, herausgegeben von H. Oesterley. Straßburg 1873.

Hauptwerk über Dolopathos: V. Chauvin, Bibliographie des Ouvrages arabes. Liège 1904. Bd. VIII. Syntipas.

1. *Schatzhaus*. Chauvin S. 185.
2. *Der gerettete Greis*. Chauvin S. 199.
3. *Fleischpfand*. Chauvin S. 200.
4. *Sohn der Witwe* (= Trajans Gerechtigkeit). Chauvin S. 204.
5. *Meisterdieb*. Chauvin S. 204.

13. *Gesta Romanorum* (Gröber 321).

Ausgaben: 1. ed. Oesterley. Berlin 1872 (mit vielen Parallelen).
2. ed. Dick. Erlangen 1890.

1. *Giftnahrung*. W. Hertz, Abhandlungen S. 156.
2. *Hundsquelle*.
3. *Blutschänderische Kaiserin* (Witwe und Teufel) ist der Conte dévot: La Bourgeoise de Rome. Vgl. Hist. litt. XXIII, 121.
4. *Zwei nackte Jungfrauen*. Auch im Dialogus creaturarum 89.
5. *Der Faulste bekommt das Reich*. Grimm, Kindermärchen 3, 233.
6. *Schlange und Milch*. Grimm, Kindermärchen 3, 184.
7. *Drei Ringe*. Köhler II, 561.
8. *Garten des Magiers*. Oesterley zitiert Maundeville c. 90.
9. *Kaisertochter, Seneschal*. Crane zu Jacques de Vitry, n° 17.
10. *Schlange lösen*. Pantschatantra I, 113—120.
11. *Ölfässer*. Petrus Alphonsus XVII, 1—12. Köhler II, 601.
12. *Störchin*. Vincentius Bellovacensis Speculum morale 16, 48 (Oe.).
13. *Delphin und Knabe*. Gellius Noctes 7, 8.
14. *Wunderbare Menschen*. Plinius Hist. nat. 7, 2.
15. *Dehnbares Glas*. Plinius Hist. nat. 36, 26.
16. *Schießen* (auf den Leichnam des Vaters). Köhler II, 562.

17. *Halbgeritten*. Köhler I, 455.
 18. *Schachspiel*. Historie litt. XXII, 127.
 19. *Drei Weisheiten lehren* (Jäger und Vögelein). S. hier S. 39.
 20. *Honig*. Benfey, Pantschatantra, 80.
 21. *Alexander und der Seeräuber*. Köhler II, 559.
 22. *Papirius*. Gellius Noctes 1, 23.
 23. *Lykurg*. Valerius Maximus 1, 2, 3.
 24. *Mutter stillen*. Valerius Maximus 5, 4, 7.
 25. *Fliegen am Geschwür*. Köhler II, 377.
 26. *Dionysius und die Alte*. Köhler II, 362.
 27. *St. Bernhard und der Spieler*. Histoire litt. XXIII, 111.
 28. *Sirenen*. Ammianus 29, 2.
 29. *Triumph*. Auch im Dialogus creaturarum 60.
 30. *Durch drei Wahrheiten frei* (Übeltäter). Grimm, Kindermärchen 3, 337.
 31. *Jovinianus* (stolzer Kaiser). Köhler II, 207, 584.
 32. *Rüdeglocke*. Grimm, Deutsche Sagen 1, 130.
 33. *Androclus*. Gellius 5, 14, 10.
 34. *Drei Weisheiten verkaufen* (Kaiser und Barbier). Köhler II, 559.
 35. *Eber ohne Herz* (hat mit Pantschatantra nichts zu tun), hängt zusammen mit dem einbeinigen Kranich bei Boccaccio VI, 4.
 36. *Hemd drei Zoll*. Köhler 1, 459.
 37. *Bürgerschaft*. Valerius Maximus 4, 7, 1
 38. *Percute hic*.
 39. *Hähne*.
 40. *Keuschheitshemd*. Köhler II, 446.
 41. *Drei Fragen*. Köhler I, 492.
14. **Jacques de Vitry** (Gröber 196).
 Ausgabe: The Exempla of Jacques de Vitry, edited by Th. F. Crane. London 1890 (mit reichlichen Anmerkungen).
1. *Jahreskönig*. Barlaam und Josaphat, deutsch von Liebrecht S. 98. Gesta Romanorum ed. Oesterley cap. 224. Robert von Blois III, 112.
 2. *Schaf ist Hund*. Schelmengeschichte; auch hier S. 194. Benfey, Pantschatantra I, 355. Clouston, Popular Tales and Fiction II, 27.
 3. *Drei Wahrheiten, frei* (Jäger und Vögelein). S. hier S. 39.
 4. *Alte schmiert*. Vgl. das Fabliau: De la vieille qui oint la palme au chevalier, Recueil général V, 127.
 5. *König*, trauriger. Steht auch Gesta Rom. c. 143 (Oesterley). Zerfällt in zwei Teile: 1. Todestrompete, aus Barlaam und Josaphat, deutsch von Liebrecht, S. 36; 2. Schwert des Damokles.
 6. *Milchfrau*. Benfey, Pantschatantra I, 499. Clouston, Popular Tales II, 432.
 7. *Advokat im Kloster*. Vgl. Etienne de Bourbon S. 382.
 8. *Pfaffe singt schön*; auch im Deutschen (Wackernagel, Altdeutsches Lesebuch⁴, 903).

9. *Häng zu!* Vgl. die viel spätere Version in Pauli, Schimpf und Ernst, ed. Oesterley 283.
 10. *Der muntere Seifensieder.* Vgl. La Fontaine Fables II, 11.
 11. *Abt und Spielmann.* Pauli, Schimpf und Ernst, ed. Oesterley 60.
 12. *Teufelein!* Barlaam und Josaphat, deutsch von Liebrecht, S. 220. Landau, Quellen des Decamerone², 223.
 13. *Engel und Einsiedler* halten sich bei verschiedenen Gelegenheiten die Nase zu. S. Robert von Blois III, 31–32.
 14. *Gottes Geheimnisse.* Clouston, Popular Tales 1, 28.
 15. *Saladin stirbt.* Über Saladin in der Tradition s. Histoire litt. XXIII, 161. Vgl. auch hier S. 204.
 16. *Honig.* Vgl. hier S. 128.
 17. *Ins Gesicht spucken.* Vgl. Zambrini, Libro di novelle antiche. Bologna 1868. S. 58.
 18. *Sonnensteuer.*
 19. *Unwürdiger Priester.* Ist eine Variante der Hundsquelle der Gesta Rom., hier S. 115.
 20. *Bauer vor dem Parfümerieladen.* Als Fabliau Recueil général V, 40. Steht auch im venezianischen Exempelbuch.
 21. *Mann mit zwei Geliebten.* Benfey, Panchatantra I, 602.
 22. *Gemähte Wiese.* Als Fabliau Recueil général IV, 154.
 23. *Weib läßt sich in den Schmutz fallen.* La Fontaine, Contes II, 10.
 24. *Weib bringt Mann ins Kloster.* Liebrecht, zur Volkskunde S. 124.
 25. *Weib nährt Gatten.* Vgl. hier S. 130.
 26. *Der Teufel und seine neun Töchter;* im Fiore de virtù aus den vite dei Santi padri zitiert.
 27. *Einsiedler und Dirne.* Stammt aus den Vitae patrum.
 28. *Junger Mönch und Abt.* Ist eine Abart des Schwanks von den Gänselein. Boccaccio Tag IV, Prolog.
 29. *Liebesprobe.* Liebrecht, Zur Volkskunde S. 133.
 30. *Weib, Liebhaber und Mann.* Liebrecht, Zur Volkskunde S. 124.
 31. *Lahme geheilt.* Episode aus dem Fabliau ‚du Vilain mire‘, Bédier, Fabliaux S. 431.
 32. *Vergewaltigtes Weib.* Vgl. hier S. 202 und Cent Nouvelles Nouvelles n° 25.
 33. *Witwe und Teufel.* S. Kaiserin und Teufel hier S. 116.
 34. *Abstinenz versprechen.* Vgl. Pauli, Schimpf und Ernst, ed. Oesterley 306.
 35. *Ehefrau und Mönch.* Histoire litt. XXIII, 124.
 36. *Tochter folgt dem Vater* (Mutter liederlich). Histoire litt. XXIII, 119.
 37. *Maria rettet den dem Teufel Verschriebenen.* Vgl. die Theophiluslegende.
15. *Etienne de Bourbon* (Gröber 196).

Ausgabe: Anecdotes historiques, légendes et apologues . . . d'Étienne de Bourbon, p. p. A. Le Coy de la Marche. Paris 1877 (mit reichen Parallelen).

1. *Wache des Ritters*. Köhler II, 213.
2. *Archidiakon tötet einen Bischof*. Miracles de Notre-Dame I, 101 (Société des anciens textes).
3. *Weisheiten kaufen* (König kauft). Vgl. hier S. 140.
4. *Marienwunder*.
5. *Schiff ohne Steuermann kommt* in dem Artusroman ‚Messire Gauvain ou la Vengeance de Raguidel, ed. Hippeau‘ vor.
6. *Ritter kann ohne Beichte und Abendmahl nicht sterben*. Als historisch berichtet.
7. *Ritter und Teufel*. Als historisch berichtet.
8. *Legende von der unschuldig verfolgten Frau* (Genoveva-, Berta-, Crescentiallegende). Köhler II, 275.
9. *Die dem Priester geschenkte Kuh*. Als Fabliau: Brunain la vache au prestre. Bédier S. 408.
10. *Schießen*. S. hier S. 124.
11. *Geteilte Decke*. Als Fabliau: La housse partie; Bédier S. 420. Romania X, 2–9.
12. *Kröte im Gesicht*. Histoire litt. XXIII, 193.
13. *Robert der Teufel*. Romania XV, 160.
14. *Spielmann und Pferd*. Als historisch berichtet.
15. *Reicher Jüngling wird Asket*. Hat Ähnlichkeit mit der Alexislegende.
16. *Wirkungen der Beichte*. Die dritte Geschichte auch hier, S. 116.
17. *Störchin* (Ehebrecherin). Hier S. 122.
18. *Alte und Hahn*.
19. *Esel gestohlen*. Schelmengeschichte. Vgl. hier S. 154.
20. *Schlange wärmen*. Auch hier S. 26 und S. 120.
21. *Weiber, streitsüchtige*. n° 2 = Pré tondu. S. hier S. 164.
22. *Altes Weib stört das Eheglück, dem der Teufel nichts anhaben konnte*.
23. *Dirnen nicht dulden*. Ist interessant wegen des Rufs: ‚Rosselle‘.
24. *Anfang und Ende des Geschlechts*. Vgl. Rex et Coarda in Fiore di Virtú. Vgl. Köhler II, 567.
25. *Weib, neugieriges*. La Fontaine, Contes II, 10.
26. *Ringe*. S. hier S. 119.
27. *Schaf ist Hund*. S. hier S. 154.
28. *Hexengeschichte*.
29. *Fridolin*. Chauvin, Syntipas S. 143.
30. *Schwören*.
31. *Geheimnisse Gottes*. S. hier S. 191.
32. *Seifensieder*. S. hier S. 158.
33. *Lehrer und Schüler*.
34. *Blinder Geizhals entledigt sich seines Schatzes*. Benfey, Pantschatantra 1, 604.
35. *Witwe heiratet den Feind ihres Mannes*.
36. *Weib läßt sich in Schmutz fallen*. S. hier S. 165.
37. *Pfaffe, Wolf, Dienstmädchen, Frau in der gleichen Grube*. Cent Nouvelles Nouvelles n° 56.

38. *Mönch im Ofen.*
 39. *Pfaffe im Kasten.*
 40. *Saladin.* S. zu S. 162.
 41. *Adam hat die Gicht.* S. W. Meyer, die Geschichte des Kreuzholzes vor Christus. München 1881.
 42. *Mädchen vor Gericht.* S. hier S. 170.
 43. *Schlecht und gut gekleidet.* Köhler II, 581.

16. *Sammlung von Tours.*

Notiz darüber von L. Delisle, Bibliothèque de l'École des Chartes XXIX, 598 ff.

1. *Anekdoten über Wilhelm, Bischof von Paris.*
 2., 4., 5., 6. *Anekdoten über König Philipp August.*
 3. *Saladin.* S. hier S. 162, 201.
 7., 8. *Graf Thibaut.*
 9. *Falscher Blinder.*
 10. *Witwe.* S. hier S. 93.

Stoffverzeichnis.

Abstinenzversprechen (J)	171	Blinder, Weib und Buhle	5
Abt und Spielmann (J)	159	Bürgschaft (G)	145
Adam hat die Gicht (E)	201	Canis (H)	75
Advokat im Kloster (J)	157	Decke geteilt (E)	182
Alte schmiert (J)	155	Delphin und Knabe (G)	123
Alte und Hahn (E)	188	Depositum (P)	33
Altes Weib stört Eheglück (E)	190	Dieb, Hausherr, Mondstrahl (P)	42
Amatöres (H)	89	Dionysius und die Alte (G)	131
Androclus (G)	139	Dirnen, keine dulden (E)	192
Anfang und Ende des Geschlechtes (E)	192	Eber ohne Herz (G)	143
Aper (H)	77	Einsiedler und Dämon (C)	59
Arbor (H)	74	Einsiedler und Dirne (J)	167
Archidiakon tötet Bischof (E)	176	Einsiedler und Engel (J) 160, (E)	195
Arzt, unwissender (C)	56	Elster (C)	51
Avis (H)	78	Erzähler schweigt (P)	29
Bauer vor dem Parfümerieladen (J)	164	Esel gestohlen (E)	189
Begräbnis Alexanders (P)	44	Faulste, der (G)	118
Beichte, Wirkungen der (E)	188	Finder ehrlich, Verlierer unehrlich (P)	35
Blinder, falscher (T)	208		
Blinder, geiziger (E)	198		

Fleischpfand (D)	106	Kuh dem Priester geschenkt (E)	181
Fliegen am Geschwür (G)	131	Lahme geheilt (J)	169
Frau und Krämer (C)	54	Lehrer und Schüler (E)	198
Frau, zurechtgewiesene (C)	57	Leintuch zeigen (P)	28
Fragen, drei (G)	152	Liebesprobe (J)	168
Freund, bester	22	Löwe, Fuchs, Esel (C)	61
Freunde, die beiden (P)	24	Löwe, seine Diener und das Kamel (C)	49
Freundesprobe (P)	23	Löwe und Hase (C)	48
Fridolin (E)	195	Lügenmärchen	3
Garten des Magiers (G)	120	Lykurg (G)	129
Gatte findet Kalb	13	Mädchen vor Gericht (E)	202
Gesicht, ins — spucken (J)	163	Mann, alter, von seiner Frau geküßt	58
Giftnahrung (G)	114	Mann, ausgesperrt 11, (P)	31
Glas, dehnbare (G)	124	Mann im Weinberg, ver- wundetes Auge 6, (P)	27
Gottes Geheimnisse (J)	161	Mann mit zwei Geliebten (J)	164
Greis, geretteter (D)	103	Marienwunder (J) 174, (E)	178
Gutgesinnt und Bösgesinnt (C)	52	Maymundus der Faule (P)	42
Hähne (G)	148	Maymundus der Ge- schwätzig (P)	43
Halbgeritten (G)	125	Meisterdieb (D)	110
Häng zu! (J)	158	Menschen, wunderbare (G)	123
Hemd, drei Zoll (G)	144	Milchfrau (J)	156
Hexengeschichte (E)	194	Mönch im Ofen (E)	200
Hofschneider und Schüler (P)	38	Mönch und Abt (J)	167
Homer und Kleid (E)	202	Mutter liederlich (J)	173
Honig 128, (J)	162	Nase, abgeschnittene (C)	45
Hund (C)	62	Nonne und Mönch (J)	171
Hündin, weinende 8, (P)	30	Ölfässer (G)	121
Hundsquelle (G)	115	Papirius (G)	129
Jäger, Hirsch, Eber, Wolf (C)	58	Percute hic (G)	147
Jahreskönig (J)	153	Pfaffe singt schön (J)	157
Jovianus (G)	133	Pfaffe, Wolf, Dienst- mädchen, Frau in der Grube (E)	199
Jude in der Senkgrube	22	Pferd, verlornes	5
Juncker will zwei Frauen	13	Pflüger, Wolf und Fuchs (P)	40
Jungfrauen, zwei nackte (G)	118	Philipp August (König) (T)	204—207
Jüngling wird Asket (E)	186	Priester im Kasten (E)	200
Jünglinge, vier (C)	65	Priester, unwürdiger	164
Kaiser, stolz (G)	133	Rahmenerzählung der H	67
Kaiserin und Teufel (G)	116	Ringe (G) 119, (E)	193
Kaiserin verleumdet (E)	180		
Kaisertochter, Seneschal (G)	120		
Kalb und Storch	4		
Kaufmannsfrau und Maler (C)	55		
Keuschheitshemd (G)	149		
König traurig (J)	155		
Kröte im Gesicht (E)	182		

Ritter kann nicht sterben (E)	179
Ritter und Teufel (E)	179
Robert der Teufel (E)	183
Rüeglocke (G)	138
Saladin (J) 162, (E) 201, (T) 204	
Sankt Bernhard und der Spieler (G)	131
Schachspiel (G)	127
Schaf ist Hund (J) 154, (E)	194
Schatzhaus (D)	97
Schießen (G) 124, (E)	181
Schiff ohne Steuermann (E)	178
Schlange lösen (undank- bare) (P) 26, (G) 120, (E)	189
Schlange und Milch (G)	118
Schlange will vergiften (C)	57
Schneekind	1
Schwören (E)	195
Seifensieder, der muntere (J) 158, (E)	197
Senescalcus (H)	87
Sirenen (G)	132
Sohn der Witwe (D)	109
Sonnensteuer (J)	163
Spielmann und Knochen (P)	39
Spielmann und Pferd (E)	185
Stadttorwächter (P)	27
Störchin (G) 122, (E)	188
Tentamina (H)	81
Teufel hat neun Töchter	166
Teufel und Kleriker (E)	187
Teufelein (J)	160
Thibout (Graf) (T)	207
Tiere, die dankbaren (C)	63
Tochter, Mutter, Liebhaber, Gatte 7, (P)	28

Traumbrot (P)	37
Triumph (G)	132
Unibos	14
Vater stillen (G)	130
Vidua (H)	93
Wache des Ritters (E)	175
Wage, gefressene (C)	54
Wahrheiten, durch drei — frei (Vögelein) (P) 39, (G) 127, (J)	154
Wahrheiten, durch drei — frei (Mann) (G)	132
Weg, kürzerer, der längere (P)	36
Weib bringt Mann ins Kloster (J)	165
Weib läßt sich in Schmutz fallen (J) 165, (E)	198
Weib, Liebhaber und Mann (J)	169
Weib nährt Gatten (J)	165
Weib, neugieriges (E)	193
Weib, vergewaltigt (J)	170
Weiber, streitsüchtige (E)	189
Weisheiten kaufen (E)	177
Weisheiten verkaufen (G)	140
Wiese, gemähte (J)	164
Wilhelm, Bischof von Paris (T)	203
Witwe (T)	208
Witwe heiratet Feind des Mannes (E)	199
Witwe und Teufel (J)	170
Zimmermann, Weib, Buhle (C)	59

177118

PA
8091
.U,5

Ulrich,
des M

3/17/1922
P. R. B. L.

Ulrich, J. - Proben der lateinischen
Novellistik des Mittelalters.

PONTIFICAL INSTITUTE
OF MEDIAEVAL STUDIES
59 QUEEN'S PARK
TORONTO 5, CANADA

18044

